

Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja
Jyväskylän yliopisto

ARI PÖYHTÄRI

Keräilystä

K O K O E L M A A N

Sosiologia

ja

filosofia

näkökulmia

keräilyyn

SoPhi

Ari Pöyhtäri

Keräilystä kokoelmaan

Sosiologisia ja filosofisia
näkökulmia keräilyyn

SoPhi

Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 8
Jyväskylän yliopisto

SoPhi

Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 8
Jyväskylän yliopisto

SoPhi on Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen julkaisusarja. SoPhissa julkaistaan korkeatasoisia yhteiskuntapolitiikan, sosiologian, valtio-opin ja filosofian tutkimuksia. Julkaistavat tekstit valitaan asiantuntijalausuntojen perusteella.

SoPhin toimituskunnan muodostavat Risto Eräsaari, Kaj Ilmonen, Eeva Jokinen, Jussi Kotkavirta, Eerik Lagerspetz, Marjatta Marin, Kari Palonen, Tuija Parvikko ja Juha Virkki.

SoPhin osoite on Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos/SoPhi, Jyväskylän yliopisto, PL 35, 40351 Jyväskylä. WWW-kotisivun osoite on <http://www.jyu.fi/~yhtfil/sop.html>.

Julkaisuja myy Kampus-Kirja, Seminaarinkatu 15, 40100 Jyväskylä (puh. 014-603155, fax 014-615744, e-mail kkirja@bibelot.jyu.fi).

ISBN 951-34-0867-1

ISSN 1238-8025

Copyright © Ari Pöyhtäri 1996

Walter Benjamin: "Der Sammler" aus Walter Benjamin, *Gesammelte Schriften*. Unter Mitwirkung von Theodor W. Adorno und Gershom Scholem herausgegeben von Rolf Tiedemann und Hermann Schweppenhauser. Band V.I *Das Passagen-Werk*; s. 269-280 © Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1982.

Paino Jyväskylän yliopistopaino, kannet Kopijyvä Oy

Kannen suunnittelu Carita Hyvärinen

Taitto Juha Virkki

SISÄLLYS

1. Johdanto	1
Miksi tutkia keräilyä?	2
Keräilystä kirjoitettua	4
Mitä ja miten tutkin?	5
Tutkimuksen rakenne	8
Viitteet	10
2. Keräilyn määrittely	11
Keräily ja kokoelma	11
Keräily, haaliminen ja kasaaminen	17
Ilmiöiden historiaa	18
Johnsonin näkemys	23
Hallitsematon määrällinen suhde	25
Simmelin saituri	27
Rahojen keräilijä	29
Viitteet	31
3. Hallitsematon keräily?	37
Addiktio vs. flow	43
Keräily – positiivinen addiktio	52
Haaliminen/kasaaminen – negatiivinen addiktio	55
Viitteet	56

4. Keräilijän objektisuhde	59
Sakralisointi	61
Singularisointi	63
Keräilijä hyödykkeistymisen vastavoimana	66
Viitteet	72
5. Keräily suhteena menneeseen	75
Keräilijä Benjaminin suhde menneeseen	77
Keräilijän positiivinen vastatyyppe	80
Kokoelman konteksti	83
Benjaminin nostalgia	85
Benjaminin nostalgia?	85
Positiivisen vastatyyppin suhde menneeseen	88
Yksityinen, henkilökohtaisen kokoelman keräilijä	91
Viitteet	100
6. Keräilyn kaipaus täydellisyyden projektina	103
Nostalginen kaipaus	104
Kaipaus nautintona	105
Kokoelman kaipaus	106
Täydellisyyden kaipaus	108
Täysi ja täydellinen kokoelma	113
Täydellisyys, täydellinen kokoelma, täydellinen minä	114
Viitteet	118
7. Lopuksi	121
Keräily yhteisöllisyytenä	122
Keräily ja postmoderni	134
Viitteet	140
Liite	
Walter Benjamin: Keräilijä	143
Lähteet	157

Elinalle ja sinulle, Papu

1. JOHDANTO

Keräily on ollut tieteelle suhteellisen tuntematon ilmiö aivan viime vuosiin saakka. Vasta 1980-luvun lopulta lähtien on keräilyä alettu tutkia hieman innokkaammin. Aikaisempaan keräilyn tieteelliseen koskemattomuuteen verrattuna elämme jopa pienimuotoisen ”keräilytutkimusbuumin” aikaa. Varsinkin anglo-amerikkalainen tutkimusperinne osoittaa tällä hetkellä kumuloituvia kiinnostuksen merkkejä keräilyyn. Esimerkiksi Routledge-kustantamo aloitti vastikään (1995) ensimmäisen pelkästään keräilyn tutkimiseen erikoistuneen kirjasarjan (Collecting Cultures Series) julkaisemisen.¹ Tämän lisäksi kalifornialaisessa The Getty Center for the History of Art and the Humanities -tutkimuskeskuksessa, jota rahoittaa öljymagnaatti ja keräilijä Paul Gettyn säätiö, alkoi syksyllä 1995 laaja tutkimusohjelma, jonka aiheena on keräily. Tämä ohjelma poikinee tulevaisuudessa lukuisia keräilyyn keskittyviä erillistutkimuksia ja väitöskirjoja. Meillä Suomessa keräilytutkimuksia on alkanut ilmestyä vasta 1990-luvulla (Falk 1990, 1992) ja lähinnä opinnäytetöissä (Koskijoki 1994a, Lindqvist 1993, Pöyhtäri 1994, Kiuru 1995).

Mikä sitten voi olla syynä tällaisen buumin syntymiseen? Miksi keräily on tutkimuskohteena ajankohtainen nyt eikä esimerkiksi kaksikymmentä vuotta sitten? Keräilyhän ei ole mikään uusi ilmiö vaan jo parituhatta vuotta vanha. Keräilyilmiön ajankohtaisuuteen

ja sen tutkimisen kiinnostavuuteen on mielestäni muutamia ilmeisiä syitä.

Miksi tutkia keräilyä?

Ajankohtaista keräilystä tekee ensinnäkin se, että keräily on yhä yleisempää. Massatuotannon ja -kulutuksen rinnalla voitaisiin puhua jopa massakeräilystä, koska yhä useampien on nykyään mahdollista keräillä yhä useampia objekteja. Keräily ei olekaan enää vain rikkaiden etuoikeus. Keräily on demokratisoitumassa ja keräilyn yläluokkainen leima jäämässä vain muistumaksi ajasta, jolloin keräily kohdistui pääasiassa kalliisiin taide-esineisiin ja käsityöläisten taidonnäytteisiin. Nykyään massatuotanto tuottaa keräilyn kohteita, jotka ovat kenen tahansa saavutettavissa.

Keräilyn yleistyminen on ulkoinen merkki siitä, että jotain on tapahtumassa ihmisen suhteessa materiaaliseen ympäristöön. 1980-luvulla lähinnä antropologisen tutkimuksen piirissä alkoikin yleistyä käsitys siitä, että esineiden merkitykset ihmisen identiteetille ja tavalle hahmottaa ympäröivä todellisuus eivät häviä yleisestä tavaroistumisesta – massatuotannosta ja -kulutuksesta huolimatta. (Ks. erityisesti Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1981, myös Douglas & Isherwood 1978.) Tämän käsityksen mukaan aivan arkipäiväisilläkin tavaroilla oletetaan olevan tärkeä asemansa yksilön sisäisen ja ulkoisen maailman hahmottamisessa.

Keräily sopii hyvin tällaisen uudemman kulutusantropologian tutkimuskohteeksi, koska keräilyssä kehittyy keräilijän ja keräiltävän objektin välille hyvin läheinen suhde. Ei olekaan mikään ihme, että suurella osalla tämän hetken tärkeimmistä keräilytutkijoista on antropologinen tausta.

Mutta keräily voi olla mielenkiintoinen ja ajankohtainen ilmiö myös yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle, sillä keräily sivuaa yksilöllistymiskeskustelua. Postmodernissa (esim. Lyotard 1985), riski- (Beck 1992) tai posttraditionaalisessa yhteiskunnassa (Giddens 1994a) oletetaan yksilöä aiemmin ohjanneiden ”suurten kertomusten”, ”sääntymäisyyden” tai modernien ”traditioiden” joko hävinneen kokonaan tai muuntaneen muotoaan. Näiden ihmistä

ohjanneiden vanhojen siteiden, kuten esim. luokkaidentiteetin, perheen kautta määrittyvän sukupuoli-identiteetin tai moraaliyhteisöjen purkautumisen on nähty vapauttavan ihmiset yksilöiksi, joilla on itse mahdollisuus mutta myös vastuu päättää siitä kuinka elää ja olla. Tämä uusi vapaus johonkin (Eräsaari 1993, 102) kiinnostaa yhteiskuntatieteellistä tutkimusta tällä hetkellä. Pyritään selvittämään sitä, mitkä voisivat olla ne jälkimodernin yhteiskunnan yksilön identiteettiä muovaavat ja ohjaavat uudet traditiot, jotka voivat syntyä yksilön valintojen pohjalta. Keräily on ajankohtaista tällaisessa keskustelussa siksi, että se voi olla eräs esimerkki niistä uusista yksilön ”kotipaikoista”, jotka hän voi valita itselleen. Keräily voi olla esimerkki yksilöllistyneen yksilön uudentlaisista sitoutumisista, ”henkilökohtaisista projekteista” (ibid.) tai ”intensiivisistä satsauksista” (Noro 1989a, 4).

Myös tieteellisen tutkimuksen metodissa tapahtuneet muutokset ovat voineet osaltaan edesauttaa sitä, että keräilytutkimuksen murros tapahtuu nyt eikä esimerkiksi kaksikymmentä vuotta sitten. Perinteisen lomaketutkimuksen eli ns. survey-analyysin valta-aseman kumoutuminen sosiologian pääasiallisena tutkimusmetodinä ja erilaisten kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien yleistyminen tuo uudentlaisia keinoja myös keräilyn kaltaisten arkielämän kannalta marginaalisten ilmiöiden tutkimiseen. Tämä on nähtävissä eksplisiittisesti keräilytutkimuksista. Tutkimuskirjallisuuteen perehtyessäni olen törmännyt vain yhteen kyselykaavakkeen suoritettuun survey-analyysiin (Tomeh et al. 1983). Tämä voi olla merkki siitä, että tutkijat pitävät perinteistä survey-analyysia ehkä riittämättömänä välineenä keräilyn analysoinnissa.

Keräilyn monimuotoisuuden ymmärtämisessä tuntuu olevan apua omakohtaisesta suhteesta keräilyyn. Useat keräilyä tutkineet tutkijat ovatkin itse keräilijöitä ja ovat käyttäneet reflektiivisesti jopa omaa itseään tutkimuskohteena². Survey-analyysille tällainen subjektin läsnäolo tarkoittaisi tulosten vääristymää ja olisi ennenkuulumatonta. Oikein käytettynä tällainen tutkimusote voi mielestäni olla kuitenkin hedelmällinen lähestymistapa keräilyn tapaisiin tutkimuskohteisiin.

Keräilystä kirjoitettua

Vaikka keräily herättää nykyään yhä enemmän kiinnostusta tutkijoissa, on sitä käsitteleviä tutkimuksia julkaistu kuitenkin vielä varsin vähän. Keräilyä on käsitelty lähinnä viitteenomaisesti muiden tutkimusten yhteydessä tai sitten lyhyinä, artikkelimaisina katsauksina. Keräilyn tutkimuksesta puuttuukin ilmiöön kattavasti ja perusteellisesti johdattavat selvitykset, vaikka esimerkiksi Russell W. Belkin (et al. 1991, 1995), John Elsnerin ja Roger Cardinalin (1994a) ja Maria Koskijoen (1994a, 1994b) tutkimukset tarkastelevat keräilyn ilmiötä monipuolisesti ja laajasti. Keräily ilmiönä tuntuu kuitenkin olevan liian moniaineksinen ja keräilijän hahmo liian monitahoinen, jotta jonkinlaisen monografisen ”Keräilyn raamatun” luominen olisi ylipäättään mahdollista.

Joitakin keräilyyn liittyviä tutkimuksia löytyy jo nykyistä ”keräilytutkimusbuumia” edeltävältä ajalta. Ensimmäisenä tieteenalana keräilyyn kiinnitti huomiota psykologia – onhan keräily totutusta poikkeava käyttäytymismuoto. Jo William James (1950 [1890], 422-5) tarkasteli aikoinaan keräilyä vaistonvaraisten toimintojen yhteydessä. Myös psykoanalyttinen perinne – vaikkei ihme kyllä keräilijänäkin tunnettu Freud itse – oli kiinnostunut keräilystä (Formanek 1991, 276).

Ohuesta tutkimusperinteestä huolimatta keräilytutkimukseen on kehittynyt myös ”klassikko-osasto”. Todellinen – vaikkakin unohdettu – keräilyn tutkimuksen ”klassikko” on Walter Benjamin. Hän oli itse kirjojen keräilijä, bibliofiili, joka tarkasteli keräilyä useissa eri teksteissä (esim. 1979 [1928], 1988 [1931]). Benjaminin keräilyn tarkastelut näyttävät kuitenkin olevan yllättävän tuntemattomia keräilyn nuorelle tutkimusperinteelle. Benjaminin nimen yhteyteen onkin yleensä totuttu yhdistämään hänen tarkastelemaansa toinen sosiaalityyppi (Frisby 1985, 210) tai -figuuri (Noro 1995a, 6) – flanööri. Tässä tutkimuksessa haluan kuitenkin nostaa keräilijän hahmon sille kuuluvalla paikalla flanöörin rinnalle Benjaminin tieteellisessä ajattelussa.

Tähän liittyen olen myös liittänyt tutkimukseni loppuun suomenoksen Benjaminin Der Sammler -esseestä, johon hän kirjasi ylös muistiinpanojaan keräilystä. Myös Georg Simmel oli Benja-

minin ja Freudin tapaan keräilijä. Vaikka Simmel ei suoraan keräilyä analysoinutkaan, on hänen teksteistään löydettävissä kaikuja keräilijämäisestä suhteesta objekteihin (Simmel 1978 [1907], 1959 [1911]). Hieman uudempi ”klassinen” keräilyteksti on Jean Baudrillardin (1990 [1968]). Nykyisistä keräilyntutkimuksen ”klassikoista” ehdottomasti merkittävin on jo melkein viisitoista vuotta (1982-1995) keräilyn tutkimisen parissa viihtynyt kulutustutkija Russell W. Belk. Muita merkittäviä ja tunnustettuja analyysejä keräilystä ovat tehneet mm. antropologi Susan Stewart (1984), museologi Susan M. Pearce (1992, 1995), kattavimman (taide)keräilyn historian kirjoittanut Joseph Alsop (1982), sosiologi Dale Dannefer (1980) ja keräilyobjektin biografiaa analysoinut Igor Kopytoff (1986).

Kuten jo edellä luetellut tutkimukset osoittavat, on keräilyn tutkimusperinteelle olennaista monitieteellisyys. Keräilyä on tarkasteltu niin psykologian, antropologian, sosiologian, filosofian, historian kuin kirjallisuustieteenkin näkökulmista. Osa tutkimuksesta – varsinkin taidehistoriallinen, museologinen ja vanhempi antropologinen esinetutkimus – on kuitenkin kiinnostunut lähinnä siitä mitä keräilijä kerää, ei keräilyn ilmiöstä tai keräilijästä itsestään. Tällaiset tutkimukset olen jättänyt oman analyysini ulkopuolelle. Sen sijaan minua ovat kiinnostaneet erityisesti ne tutkimukset, jotka keskittyvät keräilyn ”filosofian” aukikäärämiseen.

Mitä ja miten tutkin?

Tutkimukseni kohde on yksityisen keräilijän harjoittaman keräilyn ”mekanismi”, jota tutkin (tieteellisten ja kaunokirjallisten) keräilytekstien kautta. Rajaan tutkimukseni ulkopuolelle siis julkiset, viralliset keräilijät kuten museon ja kirjaston.³

Tässä yhteydessä viittaan vain lyhyesti tämän keräilyn mekanismin keskeiseen ominaisuuteen, joka on se, että keräilijä irrottaa objektit niiden alkuperäisistä konteksteista ja yhdistää ne keräilylle ominaiseen objektien uuteen kontekstiin, kokoelmaan.

Ilman keräilyobjektia ja kokoelmaa ei ole keräilyä. Kokoelma on keräilyn määritelmälle elintärkeä, sen avulla keräily on erotetta-

vissa muista sitä muistuttavista toiminnoista. Yksityisen keräilijän keräily onkin suhdetta kokoelmaan ja sen sisältämiin objekteihin. Tämä oletus määrää tutkimukseni tarkastelukulmaa. En kuitenkaan painota tarkastelussani itse keräilyesineitä (kuten antropologinen esinetutkimus) vaan keräilijän suhdetta siihen ja kokoelmaan.

Tutkimukseni ei ole empiiristä keräilytutkimusta vaan keräilytekstien erittelyä ja niiden teoreettis-käsitteellistä analysointia. Aineistonani ovat niin tieteelliset kuin kaunokirjallisetkin keräilyn ”klassikot”.

Mielelläni olisin myös useiden keräilytutkimusten tapaan käyttänyt aineistonani reflektiivisesti omaa itseäni. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista, sillä omat kokemukseni keräilystä rajoittuvat vain lapsuudenaikaisiin keräilyn yritelmiin, joista jo alkuunsa sammui se ”terävä intiaanikatse” (Benjamin 1988a, 345), joka on tuttua keräilijöille. Hyvin nopeasti perhoset ja postimerkit hävisivät muille omasta mielestäni mielenkiintoisemmille harrastuksille. Olen kuitenkin nyt myöhemmin tunnistanut keräilijämäisen subjekti-objekti -suhteen tiettyihin itselleni tärkeisiin materiaalsiin objekteihin, joihin minulla ei kuitenkaan ole keräilijämäistä määrällistä suhdetta (en yhdistä niitä kokoelmaksi). Vaikka kokemukseni keräilystä eivät siis riitä niiden reflektiiviseen tutkimiseen, ei keräilystä tuttu kiinnittyminen ja sitoutuminen (niin objekteihin kuin itse toimintaankin) ole minulle kuitenkaan täysin tuntematonta.

Se, että olen valinnut juuri teoreettisen lähestymistavan keräilyyn johtuu siitä, että vaikka keräilytutkimus on vielä suhteellisen nuorta, se on kuitenkin levinnyt monelle tieteenalalle. Tästä keräilyn tutkimusperinteen ”tuoreudesta” ja monitieteellisyydestä johtuen on keräilyn tutkimuksista löydettävissä paljon sellaisia tutkimuksellisesti ”neitseellisiä” ja loppuun kaluamattomia teoreettisesti mielenkiintoisia keräilyn tutkimuksen solmukohtia, paradokseja ja ristiriitoja, jotka kohdistuvat juuri keräilyn ytimeen ja mekanismiin – eli siihen, miten keräily on määriteltävissä ja mitä tapahtuu silloin kun keräilijä keräilee. Näiden solmukohtien avaaminen ja uudelleen analysointi voi mielestäni olla osa keräilyn nuoren tutkimusperinteen tulevaisuuden konventioiden muodostamista.

Metodinani on analysoida keräilyä erilaisten teemojen pohjalta. Nämä teemat ovat edellä mainitsemiani tämänhetkisessä ke-

räilyn tutkimuksessa toistuvia yksityisen keräilijän keräilyn mekanismiin yhdistettyjä keskeisiä käsitteitä, teoreettisia ongelmia ja paradokseja. Tutkimukseen valitut teemat eivät pyri luomaan mitään kokonaista, homogeenista tai tasapuolista kuvaa keräilystä, jonka nojalla voitaisiin tyhjentävästi selittää koko keräily. Ne ovat subjektiivisia valintojani niistä keräilyn tutkimuksissa toistuvista teemoista, jotka muodostavat keräilyn ohuen tutkimusperinteen ytimen. Näitä teemoja olen analysoinut pyrkien tekemään niistä uusia tulkintoja.

Metodini on hyvin ”benjaminilainen”. Olen antanut pikeminkin aineiston ohjata tutkimustani kuin yrittänyt muovata sitä ennalta deduktiivisesti pääteltyjen hypoteesien tilkkeeksi. Loppu-tulos on teemoittain etenevää kaunokirjallisilla viitteillä elävöitettyä keräilytekstien vuoropuhelua. Se ei ole kuitenkaan irrallisiin fragmentteihin perustuvaa vapaata tajunnanvirtaa vaan tekstejä luovasti yhdistelevää tieteellistä ajattelua, jossa olen pyrkinyt pitämään tulkinnat ja johtopäätökset loogisen ajattelun rajoissa.

Teoreettinen lähestymistapa saattaa johtaa ideaalittyyppiseen kuvaan keräilijästä. Kun keräilijää tarkastellaan teoreettisesti keräilytekstien kautta, jäävät keräilijän hienovaraisimmat piirteet pakostakin varjoon. Tutkimuksessani en erottelekaan toisistaan keräilijää erilaisten keräilykohteiden, iän tai sukupuolen mukaan. En väitä, että tutkimukseni pohjalta näin ollen voisi muodostaa mitään yhtä ja ainoaa ”oikeaa” kuvaa keräilystä yleensä. Tämä ei ole edes pyrkimykseni. Yritän sen sijaan tarjota keräilyn tulevalle tutkimukselle tiettyjä käsitteitä ja aukaista tiettyjä teemoja, joilla keräilyä olisi mielekästä lähestyä.

Koska keskityn keräilyn mekanismiin ja ”filosofiaan”, voi kuva keräilijästä jäädä myös erakkomaiseksi. Näin ei kuitenkaan keräilyssä ole, eikä voikaan olla. Vaikka keräily ennenkaikkea kohdistuu keräilyobjektiin ja kokoelmaan, on se myös suhdetta muihin keräilijöihin ja keräilyn ”ulkopuolisiin”. Keräily on vaihtoa niin materiaalisesti kuin symbolisestikin. Tätä keräilyn dynamiikkaa en eksplisiittisesti tarkastele keräilyn sisäisen mekanismin analyysin yhteydessä. Tällaisen tutkimuksen mahdollisuuksiin viitataan kuitenkin tutkimukseni lopussa, uusien tutkimusten kohteena.

Kuten jo edellä mainitsin, vaikka keräilyn tutkimusperinne

onkin ohut, se ulottuu hyvin monelle eri tieteenalalle. Tämä näkökulmien moninaisuus vaikuttaa myös omaan tutkimukseeni, koska tutkin keräilyä keräilytekstien kautta. Tutkimustani ei voidakaan rajata vain johonkin tiettyyn tieteenalaan kuuluvaksi, vaan siinä yhdistyvät niin sosiologia, filosofia kuin antropologiakin.

Tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni sisältää teemoittain ryhmiteltyjä teoreettisia analyyseja ideaalituypisesta ymmärretyn yksityisen keräilijän harjoittamasta keräilystä. Työn rakenne jäsentyy siten, että aluksi (luku 2) keskityn keräilyn ”rajojen” määrittelyyn ja keräilyn mekanismin hahmotteluun. Pyrin luomaan keräilyn määritelmän, jonka avulla keräily on erotettavissa muista sitä muistuttavista ilmiöistä kuten haalimisesta ja kasaamisesta. Kokoelmalla on tärkeä merkitys tällaisessa määritelmässä. Lisäksi tarkastelen tässä luvussa lyhyesti keräilyn historiaa. Keräilyn, haalimisen ja kasaamisen välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä tarkennan vielä ekskurssimaisesti keräilijä Georg Simmelin tekemän saiturianalyysin avulla.

Tämän jälkeen (luku 3) tarkastelen sitä, onko keräily hallitsematon toiminta ja jos on, niin millä ehdoilla. Eräiden tutkijoiden mielestä keräilystä löytyy toiminnan hallitsemattomuutta, joka voidaan yhdistää psykologiassa paljon tutkittuun addiktiivisuuteen. Pakkomiellemaisessä toiminnassa voi kuitenkin olla aste-eroja toiminnan hallinnan mukaan. Tämän vuoksi en olekaan valmis luokittelemaan keräilyä yleisesti addiktioksi negatiivisessa (psykologisesti patologisessa) mielessä, vaan ”miedommaksi” riippuvuuden muodoksi; positiiviseksi addiktioksi, joka ei tuota harjoittajalleen tuskaa tai kärsimystä vaan on jonkinlaista ”koukussaolosta” nauttimista. Tässä keräilyn hallitsemattomuuden ehtoihin keskittyvässä teemassa keräilijä hahmottuu siis positiivisena addiktina, jonka ”todellinen käyttäytymisorientaatio” jää kylläkin tulevaisuuden havaintojen varaan.

Seuraavassa teemassa (luku 4) keskityn keräilijän tapaan singularisoida keräillyt objektit ja kokoelma. Keräilijälle ei ole merkitystä objektien hankkimisen ja säilyttämisen rationaalisilla ja utili-

tarisilla perusteilla, jotka voivat ohjata ei-keräilijöitä heidän suhteissaan objekteihin. Keräilijä kohottaa kokoelman ja sen sisältämät objektit elämässään erityisasemaan – singulaareiksi. Hän nostaa ne jalustalle, eräällä tavalla pyhittää ne. Tämä tavallisuudesta poikkeava suhde objektiin voi olla myös keräilijän kannanotto esine-kulttuuriin. Singularisoimalla objektit itselleen tärkeiksi, voi hän samalla vaikuttaa myös siihen, että muista niiden kaltaisista objekteista tulee yleisesti arvostettuja. Keräilijällä on siis mahdollisuus vaikuttaa tavaroiden ”kohtaloon”. Hän voi tehdä katoavista objekteista ikuisia.

Sama läheinen suhde keräilyobjektiin on keskeisessä asemassa myös seuraavassa teemassa (luku 5), jossa korostuu tuon suhteen myötä kehittyvä keräilijän mnemoninen kyky hahmottaa mennyttä niiden objektien kautta, jotka hän on kokoelmaansa säästänyt. Tässä luvussa keskityn erityisesti Benjaminin ajatuksiin keräilystä. Benjaminin mielestä keräilijän perimmäinen tehtävä oli ”vanhan maailman henkiinherättäminen”. Tämä oli mahdollista niiden objektien avulla, jotka olivat jääneet menneisyydestä jäljelle. Keräilijän Benjamin halusi nähdä utooppisesti keräilijän positiivisena vastatyypinä, yksityisenä keräilijänä, joka osasi keräilyssään hylätä objektien hyödyn ja tiesi minkälaisen suhteen menneisyyteen tuo mukanaan objektien irrottaminen alkuperäisestä kontekstista ja niiden liittäminen uuteen, keinotekoisesti luotuun kokoelman kontekstiin. Tällainen tapa hahmottaa mennyt eroaa museoinstituution luomasta menneen kuvasta. Tämän vuoksi keräilijän positiivinen vastatyyppi on vastakkainen juuri julkiselle, institutionalisoituneelle keräilijälle. Keräilijän positiivinen vastatyyppi on teorettinen ja Benjaminin historiallisen maailmankatsomuksen vuoksi myös utooppinen figuuri. Silti olen halunnut nähdä tällä teoreettisella tyyppillä yhtymäkohtia myös todellisuudessa.

Viimeinen tarkastelukulmani (luku 6) keskittyy keräilijän taivotteeseen eli kokoelman täydelliseksi saattamiseen. Tulevaisuudessa hämmöttävään keräilyn päämäärän saavuttamiseen liittyvät kaipauksen ja haaveilun käsitteet. Nämä käsitteet ovat keskeisiä Grant McCrackenin (1988), Colin Campbellin (1987) ja Pasi Falokin (1992) kulutusteoreettisille tarkasteluille, joiden kautta analysoin myös keräilystä löytyvää kaipausta. Kokoelma paljastuu ke-

räilyssä lopulta paradoksaaliseksi kaipauksen kohteeksi, koska saavutettuna se samalla lopettaa kaipauksen. Kaipauksen todelliseksi kohteeksi voikin keräilyssä muuttua täydellinen kokoelma ideaaliseksi täydellisyudeksi muuntuneena abstraktina päämääränä. Sitä keräilijä kaipaa täyttämällä kokoelmaansa, joka on samalla myös minän täyttämistä. Tämä viimeinen keräilyn figuuri, täydellisyyttä kaipaava keräilijä, on yhdistettävissä positiiviseen addiktiin. Näille kummallekin hahmolle aikaisemmin tuskalliseksi ja kärsimykseksi koetuista kaipauksesta ja riippuvuudesta on muodostunut jotain positiivista, jotain, josta he osaavat nauttia.

Lopuksi pohdin yhteenvedonomaaisesti niitä mahdollisuuksia joita tarkastelemani teemat keräilyn tulevalle tutkimukselle tarjoavat. Ennustan, että hedelmällisintä keräilyä olisi tulevaisuudessa tutkia yhteisöllisyyden, kulutuksen tai postmodernin ominaispiirteiden kautta.

Viitteet

- ¹ Sarjassa on tähän mennessä julkaistu kaksi kirjaa, Susan M. Pearcen (1995) ja Russel W. Belkin (1995), mutta lisää on luvassa.
- ² Oman itsen reflektointi tieteellisessä tutkimuksessa liittyy erityisesti uuteen antropologiseen tutkimukseen, jossa subjekti, tutkija itse tuodaan osaksi tutkimusta. (Näin on keräilyä tutkinut esim. Kiuru 1995.)
- ³ Julkinen keräilijä ei omista keräämiään objekteja henkilökohtaisesti. Hän on pikemminkin kuraattori, joka lähinnä hoitaa kokoelmaa. Julkinen keräilijä ei voi vapaasti toteuttaa mieltymyksiään, kuten yksityisen, henkilökohtaisen kokoelman keräilijä, joka omaa ”taikasauvan” (Benjamin 1985, 383), eksentrisen valinnan vapauden kaikista häntä ympäröivistä objekteista.

2. KERÄILYN MÄÄRITTELY

Keräily ja kokoelma

Keräily-käsitteen käyttö on julkisuudessa epämääräistä. Sillä kuvataan usein toimintaa, joka tarkkaan ottaen ei ole keräilyä. Ei ole mikään ihme, että käsitteen käyttö on horjuvaa, sillä keräilyn ympärillä ja välimaastossa on sitä läheisesti muistuttavia ilmiöitä, joihin keräily usein sekoitetaan.

Oman keräilyn käsitteeni olen pyrkinyt luomaan siten, että keräily olisi erotettavissa näistä toiminnoista. Haluan ymmärtää keräilyn spesifissä mielessä, löytää ”todellisen keräilyn”¹ julkisen käytön epämääräisyyden alta.

Russel W. Belkin (et al. 1991, 182) tapaan erotan keräilyn haalimisesta (hoarding) ja kasaamisesta (accumulating). Triviaaliset keräilyn määritelmät, kuten ”kolme mitä vain on kokoelma” (Kron 1992, 193) tai sanakirjan ”usein ja toistuvasti tapahtuva kokoaminen ja yhteen saattaminen” (Nykysuomen sanakirja 1978, 318) ovat riittämättömiä tekemään tämän eron, koska ilmiöillä on yhteinen perusta. Tämä ilmenee ulkopuoliselle tarkkailijalle objektien paljoutena, suurena määränä. Kaikissa näissä ilmiöissä hankitaankin jotain *enemmän* kuin on kohtuullista, jotain *yli* henkilön oman tarpeen.² (Belk 1982, 186; Belk et al. 1991, 180) Mutta vasta se, miten määrään suhtaudutaan erottaa keräilyn omaksi itsekseen.

Keräilyssä määrä rajataan. Dale Dannefer (1980) määrittelee keräilyn toiminnaksi, joka on aktuaalistunut silloin kun ”teoreettisesti rajallinen ja yhteenkuuluva sarja objekteja on tarkoin määriteltä ja niiden hankkimiseen on ryhdytty”³. (ibid., 402)

Myös Joseph Alsop painottaa tätä keräilyn suunnitelmallisuutta. Keräily kohdistuu hänen mielestään keräilijän määrittelemään objektien kategoriaan:

”To collect is to gather objects belonging to a particular category the collector happens to fancy ... and a collection is what has been gathered.” (Alsop 1982, 70)

Näihin määritelmiin täytyy lisätä kaksi tarkennusta. Ensiksikin ”objekti” tulee ymmärtää mahdollisimman laajassa merkityksessä. Keräilyssä objekti voi tarkoittaa sekä esineitä, asioita, olentoja että kokemuksiakin. Toiseksi keräily ei ole pelkästään tiettyyn objektien kategoriaan kuuluvien objektien hankkimista, vaan myös niiden omistamista ja järjestelyä. Nämä piirteet korostuvat Russel W. Belkin ja hänen tutkimusryhmänsä keräilyn määritelmässä:

Keräily on ”yhteenkuuluvien, mutta erilaisten objektien (materiaalisten esineiden, ideoiden, olioiden tai kokemusten) joukon selektiivistä, aktiivista ja pitkäjänteistä hankkimista, omistamista ja järjestelyä, joka omalta osaltaan luo ja saa erityismerkityksensä siitä kokonaisuudesta (kokoelmasta), jonka sen ymmärretään muodostavan.” (Belk et al. 1991, 180)

Kuten määritelmistä käy ilmi, liittyy keräilyyn oleellisena osana kokoelma. Kokoelma onkin keräilyn määrittelyn avainkäsite. Kokoelma antaa keräilylle sen erityispiirteen, jonka avulla keräily voidaan erottaa sitä muistuttavista ilmiöistä.

Kokoelma on se objektien joukko, jonka keräilijän hankkimat tiettyyn objektien kategoriaan kuuluvat objektit muodostavat. Mutta kokoelma ei ole vain keräilyn seurausta, vaan keräilyä ohjaavana ideaalina se on toiminnassa koko ajan läsnä. Kokoelma antaa keräilijälle mallin, jonka mukaan keräily etenee. Kokoelmasta puuttuvista objekteista keräilijä tietää mikä on hänen seuraava tavoitteensa. Objektien rajattomasta määrästä keräilijä rajaa kokoelman avulla itselleen kiinnostavan erityisalueen. Kokoelma on siis sekä

toiminnan päämäärä että sen määrittelijä.

Englannin kielessä keräilyn ja kokoelman elimellinen yhteenliittyminen on helposti havaittavissa; *collecting – collection*. Mutta myös suomen kielessä keräilyn ja kokoelman käsitteillä on pinta-puolisesta erilaisuudestaan huolimatta etymologista samankaltaisuutta.

Keräily on johdettu kerätä-verbistä, jonka kantasana on keräsana. Vanhassa merkityksessään kerä tarkoittaa ”pakkaa, kääroä tai kimppeä” (Nykysuomen sanakirja 1987, 98). Vielä selvemmin yhtäläisyys tulee ilmi kerätä-verbin synonyymistä koota-verbistä. Se on johdettu vanhasta koko-sanasta, joka on aikoinaan merkinnyt mm. kasaa tai läjää. Mielenkiintoista on, että sama koko on kantasana myös kokonaisessa ja kokoelmassa. (ibid.) Näihin verbeihin on siis sisäänrakennettuna oletus niiden yhdistymisestä päämääriin, eli kerätä kerään ja koota kokoon. Siten mielestäni myös suomen kielestä voidaan keräilyn käsitteestä implisiittisesti löytää englannissa siinä eksplisiittisesti esiintyvä päämäärä: *keräillä kokoelmaan*.

Objektien luokittelu tai järjestely on kokoelmalle tyypillistä. Danneferille kokoelma on ”looginen objektien luokka, joka on koottu ja rationaalisesti järjestetty tiettyjen kriteereiden mukaan” (Dannefer 1980, 402). Danetin ja Katrielin mielestä keräily onkin keräilijän ”tapa leikkiä luokittelulla” (Danet & Katriel 1989, 255).

Keräilytutkijat ovat kuitenkin eri mieltä siitä, kuinka tärkeä asema luokittelulla on kokoelman määritelmässä. Toisten mielestä kokoelman luokittelu on olennaisen tärkeä osa keräilyä. Esimerkiksi Elsner & Cardinalin mielestä keräily on luokittelun ”materiaalinen ruumiillistuma” ja ”luokittelu elettyinä”. (Elsner & Cardinal 1994b, 2) Toisaalta taas – ja yleisemmin – tiukkaa luokittelua ei pidetä enää ehdottomana kokoelman ja keräilyn määreenä. Esimerkiksi Belkin tutkimusryhmän mielestä keräilyn ei välttämättä tarvitse sisältää ”formaalista luokittelua”. Mutta jottei keräilyksi toisaalta luettaisi myöskään umpimähkäistä objektien kartuttamista, tulee keräilyksi luokiteltavassa toiminnassa heidän mielestään toki ilmetä jonkinlainen väljä ”systemaattinen muoto” yhdistettäessä objekteja kokoelmaan.⁴ (Belk et al. 1991, 181)

Jos keräilyksi luettaisiin vain sellainen toiminta, jossa objektit tiukasti erotellaan ja luokitellaan valmiiksi luotujen luokkien mu-

kaan – kuten esimerkiksi perhosten, rahojen tai postimerkkien keräilyssä – tulisi keräilyn käsite määritellyksi liian ahtaaksi. Tällaisen määrittelyn ulkopuolelle jäisi silloin suuri joukko toimintaa, jossa keräilyt objektit asetetaan kokoelmassa toistensa yhteyteen ilman pedanttista ja formaalista luokittelua. Itse haluankin ymmärtää keräilyn mahdollisimman laajasti toiminnaksi, jota ohjaa kokoelman väljä systemaattinen muoto, eikä formaali luokittelu.⁵

Kokoelman systemaattinen muoto tarkoittaa laajasti ottaen sitä, että keräilijä on määritellyt kokoelmaan kuuluvaksi vain *tietyt* objektit. Tarkemmin ottaen se tarkoittaa sitä, että kokoelmaan määritellyksi kuuluvat objektit ovat, kuten Belk edellä jo viittasi, ”yhteenkuuluvia, mutta *erilaisia*”. Objektit siis muistuttavat jollain tavalla toisiaan, koska kuuluvat keräilijän itselleen määrittelemään keräilyn alueeseen, objektien tiettyyn kategoriaan. Mutta tuon kategorian, samankaltaisuuden sisällä ne ovat yksilöllisiä ja eroavat jollain tavalla toisistaan. Danet ja Katriel kutsuvat tätä kokoelman samuudeksi erilaisuudessa (sameness-in-difference, Danet & Katriel 1989, 262). Heidän mielestään tämä ominaisuus on keräilyssä ja kokoelmassa niin keskeinen, että periaatteessa ei kokoelmassa voi olla kahta täysin samanlaista, identtistä objektia. Danet ja Katriel kutsuvat tätä keräilyn Ei-kahta-samanlaista -periaatteeksi (”The Principle of No-Two-Alike”; Danet & Katriel 1989, 260).

Vaikka Ei-kahta-samanlaista -periaate ehkä onkin liian ehdoton määritelmä yksityisen keräilijän kokoelmalle⁶, pitäisin kuitenkin määritelmää kokoelmasta samankaltaisten, mutta erilaisten objektien yhteenliittymänä elintärkeänä erotettaessa keräily kasaaamisesta ja haalimisesta. Keräilijä korostaakin määrässä paljastuvaa eroa, joka on parhaiten havaittavissa kun samankaltaiset objektit yhdistyvät rinnakkain kokoelmassa, kun taas haalijalle ja kasajalla on määrässä samuus (identtisyys) eroa tärkeämpää⁷.

Keräilijän määrittelemien kriteereiden perusteella kootun ja järjestetyn kokoelman ei tarvitse muodostaa mitään täydellistä kokonaisuutta – kaikkien kokoelmaan kuuluviksi määriteltyjen objektien ei tarvitse kuulua kokoelmaan – jotta jotain objektien joukkoa voisi kutsua kokoelmaksi. Jo muutama toisten samankaltaisten kanssa yhteen tuotu objekti, jonka keräilijä on määritellyt kuuluvaksi kokoelmaan, muodostaa kokoelman. Jean Baudrillardin mie-

lestä tämä kokoelman sarjallisuus pätee erikseen jokaiseen kokoelmaan kuuluvaksi määriteltyyn objektiin, oli se sitten yksin kokoelman ulkopuolella tai yhdessä muiden kanssa kokoelmassa. (Baudrillard 1990, 49). Vaikka ”kolme mitä vain” -määritelmä hylttäisiinkin liian yleisenä, tulisi se siis hyväksyä muodossa ”kolme mitä vain, jotka ovat osa keräilijän kokoelmaksi määrittelemää kokonaisuutta”. Tämä kokoelman vajuus voi olla keräilijälle yllättävän tärkeää, kuten käy myöhemmin ilmi luvusta 6.

Kokoelmaan yhdistyessään objektit tulevat irrotetuiksi niiden alkuperäisistä konteksteista (Stewart 1984, 152). Luonnosta irrotettujen keräilyobjektien (perhoset, kasvit, ym.) kohdalla tämä on helposti ymmärrettävissä. Mutta kokoelmaan tullessaan irtoaa keräilyobjekti myös muunlaisista konteksteista. Kun keräilijä kohtaa keräilyobjektit tavaroina, hyödykkeinä, joilla on sekä käyttöettä vaihtoarvonsa (Ilmonen 1993, 203-8), voidaan tavaroiden alkuperäisistä konteksteista irtoaminen ja tulo kokoelman kontekstiin ymmärtää myös niiden irtoamisena käytöstä ja vaihdosta.

Hyvin yhtenäisesti keräilytutkimuksissa painotetaan sitä, että keräilyssä ei korosteta tavaroiden alkuperäistä käyttötarkoitusta eli niiden käyttöarvosta on tullut jossain määrin keräilijälle yhdentekevää (Stewart 1984, 151; Belk 1995, 67; Benjamin 1982, 271; 1988b, 486; Alsop 1982, 36-7; Hahn 1991, 60). Aivan ehdotonta ei tällainen käytön hylkääminen voi kuitenkaan keräilyssä olla. Poikkeuksia onkin olemassa, mikä osoittaa vain, kuinka vaikea keräilyä on aukottomasti määritellä. Esim. autojen keräilijät saattavat erikoistilaisuuksissa käyttää keräämiään autoja. (Dannefer 1980) Myös viinin keräilijät voivat silloin tällöin nauttia osan kokoelmastaan. Hyväksynkin tämän käytön hylkäämisen ehdon ymmärtämällä sen siten, että keräilijä ei korosta käyttöarvoa. Hän voi käyttää kokoelmansa osia erikoistilanteissa⁸, mutta ne eivät edusta hänelle enää arkipäivän käytön esineitä.

Keräilyn määritelmässä sanoudutaan yleisesti irti myös sellaisesta keräilystä, jossa korostetaan keräilyobjektien vaihtoarvoa. Tällaisessa sijoitusmielessä tehdyssä keräilyssä tähdätään voiton tuottamiseen ja taloudelliseen hyötyyn. Vaihtoarvoa ja sen mahdollista kohoamista jo ostotilanteessa harkitseva keräilijä ei ole ideaalittyyppisesti ymmärretyn ”varsinaisen” tai ”aidon” keräilijän kaltai-

nen. (Belk et al. 1991, 182-3; Koskijoki 1994b, 65) Mutta keräilijä ei voi välttää sitä, etteikö kokoelma ja sen sisältämät objektit omaisi vaihtoarvoa. Paradoksaalisesti keräily voi jopa kohottaa sitä (tästä lisää luvussa 4). Tässä määrittelen keräilyn ja vaihtoarvon suhteen kuitenkin Belkin mukaan siten, että keräilijä ei keräile vaihtoarvon vuoksi, vaikka kokoelma ja sen sisältävät objektit tuota arvoa sisältävätkin.

Keräilijän vaihtoarvosta piittaamattomuus taloudellisen hyödyn mielessä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö keräilyssä olisi myös vaihtoa. Keräilyllä ja kokoelmalla on kuitenkin erilainen suhde vaihtoon. Hankkiessaan objekteja kokoelmaansa keräilijän toiminta on vaihtosuhteen alainen. Hän ostaa (tai todellakin vaihtaa) uusia osia kokoelmaansa. Mutta kokoelmaan tultuaan objektit poistuvat vaihdosta, niistä tulee omistajalleen singulaareja ei-hyödykkeitä (Kopytoff 1986). Esimerkiksi Krzysztof Pomianin mielestä kokoelma onkin ”taloudellisen toiminnan piiristä väliaikaisesti tai pysyvästi poissapidetty luonnollisten tai keinotekoisien objektien joukko...”⁹ (Revel 1988, 39). Myös kokoelmasta voivat objektit siirtyä takaisin vaihdon pariin, mutta silloin myös keräilijän suhde niihin on muuttunut. Ne ovat hänelle yhdentekeviä, eivät enää singularisoituja keräilyobjekteja (myös tästä lisää luku 4)

Keräilyssä ei siis korosteta käyttö- tai vaihtoarvoa. Keräilyssä objekteille kehittyi sen sijaan aivan omanlaisensa arvo: *merkitys-arvo*, joka perustuu keräilijän yksityisiin, henkilökohtaisiin arvostuksiin objektista. Merkitysarvo liittyy kokoelmaan eli siihen, kuuluuko tietty tavara keräilijän rajaamaan kokoelman piiriin vai ei¹⁰. (Koskijoki 1994b, 72; Belk et al. 1991, 180)

Yhteenvedonomaaisesti esitän keräilylle lopuksi seuraavanlaisen määritelmän. Se on jonkin teoreettisesti rajatun ja yhteenkuuluvan, keskenään samankaltaisten mutta erilaisten objektien (esineiden, asioiden, olentojen tai kokemuksien) joukon usein ja toistuvasti tapahtuvaa hankkimista, omistamista ja järjestelyä (mutta ei välttämättä formaalista luokittelua), jossa keräilijä poistaa objektit tavallisesta käytöstä, eikä pyri hyötymään taloudellisesti niiden arvonnoususta. Kokoelma on sekä tämän toiminnan tulos että myös sitä ohjaava teoreettinen idea ja rajaaja.

Keräily, haaliminen ja kasaaminen

Keräilyn määritelmä on pätevä vain mikäli keräily on sillä erotettavissa (jopa tutkimuskirjallisuudessa) siihen usein sekoitetuista rajailmiöistä, kasaamisesta ja haalimisesta.

Kasaaminen muistuttaa määrään ja paljouteen perustuvan objektisuhteen lisäksi keräilyä siinä, että kasaajalle ei ole enää tärkeää, onko haltuun otettu objekti hyödyllinen vai ei. (Olmsted 1991, 288) Mutta siihen yhtäläisyys jääkin. Kasaaminen ei ole systemaattisen selektiivistä kuten keräily. Se ei ole tulevaisuussuuntautunutta suunnitelmallista objektien haltuun ottamista, vaan valikoimatonta ja usein jopa tahatonta objektien kertymistä. Kasaamista ei ohjaa kokoelma vaan objektit kasaantuvat joukoksi, joka voi sisältää myös useita samanlaisia (identtisiä) objekteja. Kasaaja ei *selektiivisesti* kasvata ”kasaa” sen itsensä vuoksi (kuten keräilijä keräillessään kokoelmaansa), vaan se vain jatkaa kasvamistaan ilman loppua. Kasa voi syntyä, kun kasaaja ei yksinkertaisesti osaa enää luopua objekteista, jotka ovat kerran tulleet hänen haltuunsa. Passiivisesti kasaaja kieltäytyy objektien hylkäämisestä. Usein hän häpeää kasaamistaan, kun taas keräilijä on ylpeä keräilystään ja kokoelmastaan. (Belk 1982, 186 ja Belk et al. 1991, 182; myös Danet & Katriel 1989, 259, Kron 1992, 193)

Sen sijaan *haaliminen* muistuttaa (kohtuullisuuden ylittämisen lisäksi) keräilyä siinä, että se on selektiivistä ja aktiivista. Se on suunnitelmallista ja tulevaisuuteen suuntautunutta kuten keräilykin. Mutta toisin kuin keräilyssä, haalimisessa tuo suunnitelmallisuus kohdistuu utilitarisiin objekteihin, esineisiin joilla haalija uskoo olevan jotain käyttöä tulevaisuudessa ja joita hän säästää tuota tulevaa tarvetta varten (esimerkiksi polttoaine, säilykkeet, ym). Haalimisen lopputulos onkin varasto – ei kokoelma. Varasto (kuten kasakin) eroaa kokoelmasta siten, että siinä eivät ole tärkeitä objektien erot vaan niiden samuus. Niinkuin kasassa myös varastossa voi ja usein tulee olla useita samanlaisia esineitä. (Belk 1982, 186) Kasaamisessa ja haalimisessa samuudesta on siis tullut eroja tärkeämpää, kun taas keräilyssä objektien erot ovat niiden keskinäistä samuutta tärkeämpiä.

Keräilyn määritelmän avulla on mahdollista erottaa keräily haalimisesta ja kasaamisesta mikäli määritelmässä korostetaan kokoelman merkitystä keräilyn osana. Kokoelman järjestelmällisyys ja sarjallisuus – se, että objektit ovat yhteenkuuluvia, mutta erilaisia – erottaa sen kasasta ja varastosta. (Baudrillard 1990, 56) Haalimisessa ja kasaamisessa objektien joukolta puuttuvat kokoelman luonteenpiirteet; objektit eivät muodosta yhteisyyttä, joka perustuisi tiettyyn subjektin valitsemaan kategoriaan. Kasaamisen tulos on kasa; umpimähkäinen tavaroiden joukko, joka ei ole toiminnan päämäärä eikä ohjaaja vaan lähinnä sen väistämätön ja tahaton, usein häpeilty seuraus. Haalijan varasto taas sisältää useita samanlaisia objekteja, joita suunnitellaan tulevaisuudessa käytettävän.

Vaikka määrittelyn nojalla näiden kolmen esinesuhteen toisistaan erottaminen tuntuu helpolta, ei se käytännössä ole kuitenkaan aivan niin yksinkertaista. Keräilyn, kasaamisen ja haalimisen välinen raja on hyvin liukuva ja voi olla vaikea leimata tiettyä objekti-suhdetta vain yhteen näistä kolmesta ilmiöstä kuuluvaksi.

Ilmiöiden historiaa

Kohtuullisuuden ylittävä omistaminen on ihmisen ikivanha tapa. Alois Hahnin (1991) mielestä ihmisellä on ollut ja on yhä edelleen yleinen taipumus haalia kokoon objekteja, jotka toimivat keinoina tiettyjen päämäärien saavuttamiseen. Aina on haalittu näitä keinojen varastoja, joilla on pyritty varmistamaan tuleva hyvinvointi. (ibid., 58)

Ensimmäistä haalimista oli ruoan haaliminen. Mitä suurempi määrä ruokaa esi-ihmisellä oli varastossaan, sitä turvatumaksi hän tunsu olonsa. Ruoka ei kuitenkaan ole ideaalinen varastoitava, koska se pilaantuu helposti. Niinpä vasta vaihtotalouden ja kiinteiden vaihdon välineiden, kuten rahan kehittymisen myötä alkoi todellinen haaliminen. (ibid., 59)

Haalimisen taustalla on aina jokin käytännöllinen päämäärä. Ruoan varastoimisen käytännöllinen päämäärä oli (ja on) perustarpeen – nälän – tyydyttäminen tulevaisuudessa. Rahan haaliminen taas turvasi (ja turvaa) yleisemmin tulevan hyvinvoinnin ollessaan

vaihdettavissa muihin objekteihin. Näiden haalimisen tapojen lisäksi kaksi muuta vanhaa käytännöllisiin päämääriin johtavien keinojen haalimisen tapaa ovat Hahnin mielestä olleet väkivaltaisten keinojen haaliminen (hallitsijoiden haalimat aseet, sotajoukot ym.) ja teoreettisten keinojen haaliminen (kirjaston synty). Väkivaltaisten keinojen haaliminen tähtäsi vallan kasvattamiseen ja turvaamiseen, teoreettiset keinot taas tietojen ja kykyjen lisäämiseen. (ibid.)

Nykyisin haaliminen voi kohdistua käytännössä mihin tahansa objektiin, jolla haalija vain uskoo olevan käyttöä tulevaisuudessa. Haaliminen voikin nykyisin ilmetä esim. kaikenlaisten päivittäistavaroiden hamstraamisena milloin mitäkin tarkoitusta varten (esim. kriisiaikaan varautuminen tai tulevan hinnannousun ennakoiminen).

Niin kauan kuin objekteja pidetään keinoina käytännöllisiin päämääriin ei Hahnin mielestä voida puhua keräilystä vaan pikemminkin haalimisesta. ”Oikea” (echten) keräily syntyy hänen mielestään vasta sitten, kun ”keräilystä” keinona tiettyyn päämäärään päästään keräilyyn, jossa siitä mitä keräillään tulee itsessään tämä päämäärä. (ibid., 60)

Myös Joseph Alsop (1982) pitää tätä objektin käytön ja hyödyllisyyden hylkäämistä keräilyn synnyn ehtona. Hän olettaa aivan samoin kuin Hahnin keräilyn syntyneen silloin, kun ihminen on alkanut toistuvasti hankkia ja liittää yhteen objekteja, joita hän ei ole enää käyttänyt mihinkään käytännölliseen tarkoitukseen. Entisestä keinosta käytännölliseen päämäärään täytyy siis keräilyssä tulla päämäärä sinänsä. (ibid., 71)

Tämäntyyppinen, ei enää haalimiseksi luokiteltava toiminta, on melkein yhtä vanha kuin ihminen itse. Useat jo kivikaudelta peräisin olevat löydöt ovat Alsopin mukaan todistus eräänlaisesta keräilystä. Vanhin niistä on nykyisessä Ranskassa sijainneesta Hyeenan luola -nimisestä asumuksesta. Siellä tämä kaikkien keräilijöiden esisiä tai -äiti oli keräillyt ”kokoelmaansa” mm. kallon ja rautakiisun kappaleita, jotka oli vielä järjestänyt erikoiseksi keoksi. (ibid.)

Alsop pitää tätä keräilyn alkua kuitenkin vasta keräilyn herätteenä, ”impulssina”. Tässä alkukeräilyssä on vielä piirteitä, jotka ovat lähempänä kasaamista kuin Alsopin ymmärtämää todellista, ”kypsää” keräilyä (mature collecting). Varaston haalimisesta alkukeräily eroaa kuitenkin selvästi. ”Esikeräilijä” ei tehnyt sitä

minkään käytännöllisen päämäärän vuoksi, vaan ”harrasti” sitä omaksi ilokseen, koska piti esineitä todennäköisesti jollain tavalla viehättävinä.

Kivikauden ihmisen ”keräily” muistuttaa eläinmaailmasta löytyvää kasaamista. Kalifornialainen puurotta (California wood rat) on nimittäin kiinnostunut kaikenlaisista kiiltävistä esineistä (esim. kelloista, lasaista, veitsistä ym.). Näitä se kerää ja järjestää pesänsä ympärille symmetrisiksi, linnoitusmaisiksi keoiksi. (Stewart 1984, 153) Rotta ei siis keskity objekteihin, jotka ovat keino johonkin käytännölliseen päämäärään (se ei käytä niitä esimerkiksi puolison kosiskelussa tai nälän tyydyttämisessä), vaan päämäärä sinänsä (sitä sattuvat kiinnostamaan kiiltävät esineet). Se myös kerää niitä suuren määrän ja jopa järjestää ”kokoelmansa” tiettyyn systemaattiseen järjestykseen (symmetrisiksi keoiksi).

Mutta puurotan ”keräily” ei ole todellista keräilyä, vaan pikemminkin kasaamista. Susan Stewartin mielestä *kokoelman kautta* on mahdollista huomata ero eläinmaailman keräilyn ja todellisen, ”oikean” (proper) keräilyn välillä. Rotta on kiinnostunut jokaisesta kasaamastaan objektista vain esineenä sinänsä. Sille ei ole tärkeää, onko esine yhdistettynä kokoelmaan vai ei. Jokainen esine on sille yhtä kiinnostava oli se sitten yhdistettynä muihin samankaltaisiin tai irrotettuna niistä erikseen. Rotalle sen yhteen tuomat esineet ovatkin esineiden kasa, joukko, eivät kokoelma. (ibid.)

Sen sijaan ”oikealle” keräilylle on Stewartin mielestä tyypillistä, että esineiden lopullinen merkitys paljastuu keräilijälle vasta silloin kun ne ovat suhteessa toisiinsa kokoelmassa. Jos ne irrotetaan kokoelman yhteydestä ne menettävät jotain itsestään. (ibid.) Stewartin mielestä kokoelma onkin jotain enemmän kuin osiensa summa (ibid., 166)

Kokoelma määrittelee keräilijälle kohteena olevan objektien kategorian, joka rajaa keräilyä ja ohjaa sitä. Kasaamisessa kasaaja ei ole määritellyt itselleen toimintaansa ohjaavaa suunnitelmallista kategoriaa, kokoelmaa, vaan jatkaa kasaamistaan ilman loppua. Jokin tämäntyyppinen suhde myös kivikauden ”keräilijällä” on täytynyt olla keräämiinsä esineisiin. Hän ei vielä (todennäköisesti) ymmärtänyt esineiden yhteenliittämistä kokoelmaksi, vaan kasaksi.

Alsop olettaa ”kypsan” keräilyn alkavan vasta sitten, kun

objektien käytön hylkäämisen *lisäksi* keräilijä *itse* määrittelee objektien kokonaisuudesta jonkin tietyn rajatun kategorian, jonka haltuunsaamisen hän ymmärtää kokoelman omistamiseksi. (Alsop 1982, 73)

Milloin ja missä sitten tällainen ”kypsä” keräily on oikein alkanut? Alsopin mielestä vasta *taiteen keräily* – eräs keräilijöiden itsensä luoma keräilyn kategoria – on ensimmäistä kypsää keräilyä. (ibid.)

Alsop on taiteen keräilyn määrittelyssään tiukka. Hänen mielestään taidekeräilyä voidaan pitää keräilynä vasta sitten kun myös siinä unohdetaan objektin alkuperäinen käyttötarkoitus. Tällä hän haluaa erottaa toisistaan taiteen, jolla on ollut jotain käytännöllisiä päämääriä, ja taiteen sen itsensä vuoksi. Hän katsookin taiteen keräilyn lopullisesti alkaneen vasta silloin kun on luovuttu käyttötaiteesta-plus-kauneus (art-for-use-plus-beauty) ja siirrytty taiteeseen päämääränä sinänsä (art-as-an-end-itself) (ibid., 36)

”missä ja milloin vain taiteen keräily on alkanutkin, on taiteesta tullut päämäärä, ja sitä on kerätty sen *itsensä* eikä sen käyttötarkoituksen vuoksi. (ibid., 37; kurs. AP)

Näin määritellyn taiteen keräilyn ehdot täyttävä keräily on maailmanhistoriassa pikemminkin poikkeuksellista kuin yleistä. Alsopin mielestä maailmanhistorian aikana suurimmassa osassa maapalloa ja useimpina historian aikakausina ei ole ollut olemassa taiteen keräilyksi luokiteltavaa toimintaa. (ibid., 28)

Kypsän keräilyn Alsop olettaa alkaneen Kreikassa 300-luvulla eKr. Ensimmäinen historiallinen dokumentein todistettavissa oleva taiteenkeräilijä oli kuningas Attalus I, jonka hallituskausi Pergamumissa, Kreikan siirtokunnassa alkoi 241 eKr. Hän keräili kreikalaisen taiteen mestariteoksia. (ibid., 191)

Kreikasta keräily levisi Roomaan ja saavutti suunnattomat, jopa nykyisen keräilyn ylittävät mittasuhteet. 400-luvulla jKr. Rooman keräily kuitenkin kuihtui ja hävisi kokonaan melkein vuosituhanneksi. Uudelleen se alkoi Italiassa 1300-luvulla, ja on jatkanut meidän päiviimme asti.¹¹ (ibid., 29)

Alsopin keräilyn määritelmä on vain eräs tapa erottaa keräily sitä läheisesti muistuttavista ilmiöistä. Riippuen siitä, mihin mää-

rittelyissä raja vedetään, voi kuva keräilyn alusta ja levinneisyydestä muodostua erilaiseksi. Alsozilla tuo raja on tiukka ja hänen keräilyn käsitteensä vinoutunut taiteen keräilyn suuntaan.

Esimerkiksi Belk ymmärtää keräilyn Alsopia laajemmin (Belk et al 1991, Belk 1995). Tästä huolimatta myös hänen käsityksensä keräilyn historiasta noudattaa pääpiirteissään Alsoopin viitoittamaa suuntaa. Belk ajoittaa keräilyn herätteen samoihin 80 000 vuotta vanhoihin ranskalaisiin Cro Magnon -ihmisen luoliin kuin Alsookin.

Myös Mesopotamian ja Egyptin hautalöydöt ovat Belkille merkkejä eräänlaisesta keräilystä. Esimerkiksi faarao Tutankhamonin (n. 1357-1339 eKr.) hautaa voidaan hänen mielestään pitää keräilijän monumenttina. (Belk et al. 1991, 183) Mutta yksityinen keräily syntyy myös Belkin mielestä vasta antiikin Kreikassa ja jatkaa tietään Roomaan. Se häviää melkein vuosituhanneksi ja alkaa uudestaan keskiajan Euroopassa.

Keskiajan ja uuden ajan alun keräilyyn liittyy monia mielenkiintoisia vaiheita. 1500- ja 1600-luvuilla syntyivät Saksassa Wunderkammernit, jotka ovat todistuksena tuon ajan keräilijöiden pyrkimyksestä ”kerätä maailma”. Löytöretket olivat tärkeä sysäys näiden ”ihmekamarien” synnylle, jotka olivat todella sananmukaisesti ulkopuolisen maailman ”ihmettelemistä”. Niiden kerääjät olivat rajattoman kiinnostuneita kaikesta arkipäivästä poikkeavasta. Nämä ihmeelliset kokoelmat sisälsivät objekteja mm. magian, eksoottisten kaukomaiden ja eläinmaailman joukosta (ibid., 184; Belk 1995, 30-5; myös Boesky 1991)

1700-luvulla kartesiolainen ajattelu, valistuksen synty ja teellinen vallankumous muuttivat keräilyn luonteen. Tämä ”lumouksen haihduttava” aikakausi riisui myös keräilystä sen maagisen viitan, joka oli siihen asti verhonnut Wunderkammernien tapaisia kokoelmia. Valistuksen aika loi pohjan uudentyyppiselle ”samankaltaisuuksien ja erojen” vertailulle. Ennen valistusta ”samuus” oli ohjannut ihmisten ajattelua. Asioiden nähtiin liittyvän toisiinsa päättymättömässä samankaltaisuuksien ketjussa. Valistuksen mukaan asioiden samankaltaisuus tuli sen sijaan ratkaista vasta niiden erojen, mittaamisen ja järjestämisen nojalla (Foucault 1989, 52). Syntyi taksonomia, rinnastamisen ja luokittelun tiede, joka käsittelee identtisyyskäsityksiä ja eroja. (ibid., 74)

Uudet tuulet toivat keräilyyn systematiikan, jota nykyään pidetään yhtenä sen tunnuspiirteistä. (Belk et al. 1991, 185) Esimerkiksi Carl Linnaeuksen luomat luokittelusäännöt tarjosivat luonnon kerääjälle hyvän perustan hänen järjestellessään kokoelmansa objekteja eli lajeja. (Pearce 1995, 124-5) Perhosten ja kasvien keräily noudattaa vieläkin näitä vanhoja suuntaviivoja. Myös postimerkkien keräilystä löytyy pyrkimystä samantyyppiseen systematiikkaan¹².

1900-luvulla keräilyä on Belkin mielestä kuvannut parhaiten yleinen demokratisoituminen. Yhä useampien on nykyisin mahdollista keräillä yhä useampia objekteja. Kalliista taidekeräilystä on tullut pikemminkin museoiden ja säätiöiden tehtävä samalla kun yksityinen keräily on siirtänyt kohteensa oikeastaan kaikkeen kuviteltavissa olevaan, objekteihin sanan laajimmassa mahdollisessa merkityksessä, niin esineisiin, ideoihin, olioihin kuin kokemuksiinkin. (Belk et al. 1991, 185)

Johnsonin näkemys

Ragnar Johnson (1986) haluaa Belkiä selvemmin tuomita Alsopin käsityksen keräilystä ja sen historiasta erheelliseksi ja yksipuoliseksi. Hän kritisoi Alsopin keräilyn määritelmää ahtaaksi ja pitää sitä kulttuurisesti värittyneenä. Johnsonin mielestä Alsop liian kapea-alaisesti ymmärtää taiteen keräilyn olleen mahdollista vain länsimaiden tyypisissä kompleksisissa, kerrostuneissa yhteiskunnissa ja niissäkin vain rikkaan eliitin parissa. (ibid., 73)

Kritiikissään Johnson pitää taide-esineitä status-esineinä, joiden omistaminen viestittää samalla muille jotain myös omistajansa asemasta. Tällä hän haluaa korostaa sitä, että vaikka taiteen keräilyjä kuinka yrittäisi irrottaa keräilyistä esineistä niiden hyödyn ja käytön, ovat ne omistajalleen kuitenkin aina jollain tavoin (statuksellisesti) hyödyllisiä. Eli Alsopin vaatimus taiteesta päämääränä sinänsä ei olisikaan niin yksiselitteinen. (ibid., 75, 77)

Johnsonin mielestä Alsopin määrittelemän taiteen keräilyn perustana on toiminta, jossa arvokkaita prestiisiesineitä pyritään saamaan haltuun mahdollisimman suuri määrä. Taiteen keräily on tä-

män toiminnan tietyissä olosuhteissa (kompleksinen, kerrostunut yhteiskunta) kehittyvä kulttuurispesifi ilmentymä. Samanlaista toimintaa on Johnsonin mielestä löydettävissä myös Alsopin hyväksymien viiden kulttuuripiirin ulkopuolelta. (ibid.) Toisin kuin Alsop, Johnson olettaakin taiteen keräilyä olleen maailmanhistorian aikana suurimmassa osassa maapalloa ja useimpina historian aikakausina (vrt. edellä s. 21).

”The accumulation of luxury prestige objects has occurred in virtually every society in the world.” (ibid., 75)

Eräänä esimerkkinä Alsopin viiden kulttuuripiirin ulkopuolisesta ei-länsimaisesta keräilystä Johnson pitää Papua-Uusi-Guinean Trobriand-saarilta löytyvää kula-ketjua.

”The Kula Ring ... could be described as 'art collecting' in a non-western society which is not highly stratified, literate or complex.” (ibid., 78)

Trobriand-saarelaiset vaihtavat kula-rannerenkaita ja -kaulakoruja toisiinsa kahden, päinvastaiseen suuntaan kiertävän ketjun mukaan. Yksinkertaistettuna vaihto tapahtuu siten, että kaulakoru vaihdetaan rannerenkaaseen. Vaihto on tarkasti säädeltyä. Kula-korujen omistajan tulee vaihtaa omistamansa koru eteenpäin vuoden tai kahden kuluttua sen haltuun saamisestaan. (ibid., 79)

Korut ilmaisevat omistajansa sosiaalista asemaa. Mitä enemmän ketjun jäsenellä on vaihtopareja – joiden kanssa hän vastavuoroisesti vaihtaa koruja – sitä enemmän hänellä on samanaikaisesti omistuksessaan kula-koruja ja sitä arvovaltaisempi hän on. Korut ovat eriarvoisia ja erilaisia. Kaikkein arvokkaimpia ovat sellaiset, jotka ovat kiertäneet kauimmin ja saaneet arvovaltaisten omistajien kautta itseensä leiman. Niiden omistamisesta kula-ketjussa kilpaillaan. (ibid., 78-80)

Kula-ketju tuntuu täyttävän päällisin puolin keräilyn ehdot. Omistajalle ei koruissa ole tärkeää niiden alkuperäinen käyttötarkoitus. Koruja ei enää käytetäkään koristautumiseen. Ne ovat kaikki myös erilaisia, mutta kuitenkin samankaltaisia (kaikki ovat siis toisistaan eroavia koruja). Ketjun jäsenillä on niitä hallussaan useita, arvovaltaisimmilla heimopäälliköillä satojakin samanaikaisesti.

Kula-koruja jopa asetellaan hieman kokoelman tapaan näytteille (ibid., 82).¹³

On vaikea sanoa, mitä kolmikosta – keräily, kasaaminen, haaliminen – kula-ketju eniten muistuttaa. Sen luokittelu keräilyksi riippuu täysin keräilyn määritelmästä. Mikäli keräilyn määrittelyssä korostetaan kokoelman asemaa, kuten itse olen tehnyt, ei kula-ketju mielestäni ole keräilyä.

Kula-korujen omistajalle on tärkeää, että hänellä on koruja hallussaan mahdollisimman suuri määrä, koska se mittaa hänen arvovaltaansa. Jokainen uusi ”kokoelmaan” liitetty koru siis lisää omistajansa arvovaltaa ja ”kokoelman” arvoa vain oman itsensä verran. Kula-korujen yksittäinen arvo ei olekaan omistajalleen yhtään sen suurempi olivat ne sitten yhdistettynä toisten samankaltaisten kanssa tai irrotettuna niistä. Kula-korut muodostavat kasan, jossa kokonaisuus on vain niiden osien summa.

Toisin on laita keräilyssä. Keräilijälle on toki tärkeää myös objekti sinänsä, mutta yhdistyessään toisten samankaltaisten kanssa kokoelmaan, se on myös jotain enemmän. Se on osa keräilijän määrittelemää systemaattista objektien kategoriaa, jossa objektilla on tietty paikkansa kokonaisuudessa. Toisin kuin kasa, onkin kokoelma jotain enemmän kuin vain osiensa summa (vrt. Stewart s. 20).

Kula-ketjussa korujen ”keräilijän” ainoaksi suunnitelmalliseksi strategiaksi jääkin pyrkimys haluta mahdollisimman paljon kula-koruja. Sen sijaan todelliselle keräilijälle samankaltaisten objektien mahdollisimman suuri määrä ei ole tavoite sinänsä. Keräilijän tavoitteena on pikemminkin se, kuinka hyvin hänen onnistuu täyttää se tietty objektien kategoria, jonka on määritellyt kokoelmassa.

Hallitsematon määrällinen suhde

Ilman kokoelman kaltaista kehikkoa, joka määrittelee ja rajoittaa kiinnostavaksi vain tietyt objektit, alkaa määrä ehkä korostua ja johtaa hallitsemattomuuteen. Hallitsematon määrällinen suhde esiinisiin yhdistetään usein keräilyyn, mutta oikeastaan se liittyy haalimiseen tai kasaamiseen.

Jens Jensenin (1963) esimerkin avulla on helppo ymmärtää

mistä on kyse. Jensenin esimerkki on 1930-luvun New Yorkista, jossa Collyerin vanhapoikaveljekset, Homer ja Langley, asuivat kahdestaan isoa asuntoa lähellä kaupungin keskustaa. Homerin sokeuduttua Langley otti huolehtiakseen veljestään. Hän alkoi säästää Homerille sanomalehtiä, jotta tämä voisi lukea niitä, jos joskus saisi näkönsä takaisin. ”Säästäminen” riistäytyi käsistä ja kehittyi valtavasti mittasuhteisiin. Langley alkoi haalia kaikkea, minkä vain sai käsiinsä. Likaisena, tukka ja parta ajamatta hän vaelsi New Yorkin katuja vetäen perässään pahvilaatikkoo, johon etsi ”hyödyllisiä” esineitä roskalaatikoista ja tunkioilta. Lopulta kasaantuneiden esineiden massa johti tämän hallitsemattoman kasaamisen väistämättömään ja turmiolliseen päätökseen; Langley tukehtui jäätyään sortuneen sanomalehtipinon alle ja Homer nääntyi nälkään, koska ei päässyt ulos talosta. Veljekset jouduttiin sananmukaisesti kaivamaan esiin tavaroiden keskeltä. Kattoon tehdyn reiän kautta päästiin sisään, koska lattiasta kattoon ulottuvien sanomalehtipinojen takia ovesta tai ikkunoista sisäänpääsy oli mahdotonta. Tavararöykkiöihin ja sanomalehtipinoihin jouduttiin kaivamaan tunneleita, jotta talossa ylipäänsä päästiin liikkumaan. Langleyn ”kokoelman” inventaario tuotti lopulta tulokseksi mm. osiin puretun T-Fordin, neljätoista pianoa, lukuisia vanhoja ruostuneita polkupyöriä, tuhansia laki- ja teknologiakirjoja ja tonneittain lehtiä. (ibid., 612-3)

Vaikka kyseinen esimerkki ehkä edustaakin ”urbaania folklorea”¹⁴, ei ilmiö ole mitenkään poikkeuksellinen eikä tuntematon nykyisinkään (ibid., lukuisat muut esimerkit)¹⁵. Kokoelman avulla määritellyn ja rajatun keräilyn kanssa tämänkaltaisella toiminnalla ei ole kuitenkaan mitään tekemistä. Jensen itsekin haluaa erottaa sen ”rationaalisesta” keräilystä.

”the term [collector’s mania] does not include the urge to scientific collecting or other rational collecting such as art, applied art or books – or pseudo-scientific collecting of match-boxes, beer-labels, etc.” (ibid., 606)¹⁶

Tämä addiktiivinen (ks. luku 3.1.) objektien haluaminen ja omistaminen noudattaa usein samaa kaavaa. Aletaan varastoida ja säästää objekteja, joilla uskotaan olevan tulevaisuudessa käyttöä. Objektien hyödyllisyydellä voidaan aluksi perustella itselle ja muille haali-

misien mielekkyyttä. Mutta tietyn rajan ylitettyään alkaa toiminta muuttua hallitsemattomaksi. Esineiden määrä jatkaa kasvuaan, koska niistä ei enää voida luopua. Loppujen lopuksi se alkuperäinen käyttötarkoituskkin, jota varten esineitä on säästetty, voi muuttua yhdentekeväksi. Toiminta alkaa muistuttaa yhä enemmän päämäärätöntä kasaamista, jota pikemminkin häpeillään. Laadun sijasta määrästä ja eron sijasta samuudesta tulee yhä enemmän toimintaa ohjaava ainoa kriteeri.

Simmelin saituri

Haaliminen ja kasaaminen näyttävät edustavan ikäänkuin prosessi- maista kehitystä, jossa liike on pikemminkin edellisestä jälkimmäiseen kuin päinvastoin. Samalla kun haalimisesta siirrytään kasamiseen siirrytään arvostetummasta toiminnasta häpeiltyyn (tai vähemmän häpeillystä enemmän häpeiltyyn). Selvennän tätä ajatusta ekskurssimaisesti esimerkillä rahan erilaisista merkityksistä omistajalleen haalimisessa, kasaamisessa ja keräilyssä.

Georg Simmelin (1978) mielestä raha on täydellinen keino tietyn käytännöllisen päämäärän saavuttamiseen. Koska rahan ainoa merkitys on sen vaihdettavuudessa, on se välineen puhtain konkretisoituma. Sen avulla yksilö voi keskittämällä saavuttaa ne päämäärät, jotka eivät ole muuten suoraan saavutettavissa. (ibid., 210-211)

Haalijalle raha onkin ideaalinen haalittava. Pieneen ja hyvin varustoitavaan muotoon se kiteyttää suurimman mahdollisen määrän käyttölupauksia ollessaan vaihdettavissa mihin tahansa objektiin. Rahassa haalija arvostaakin juuri tätä rahan mahdollisuutta toimia keinona tietyn päämäärän saavuttamiseen, joka usein voi olla vain abstrakti käsitys turvatusta tulevaisuudesta¹⁷.

Tiettyyn rajaan asti me pidämme rahan haalimista harkitsevana ja varovaisena suhtautumisena tulevaan. Arkipäivässä rahan haalijaa voitaisiin ehkä kutsua jopa rikkaaksi tai varakkaaksi. Mutta tietyn rajan ylitettyään haaliminen saa aivan uuden piirteen, se alkaa tuntua jotenkin liioitellulta, sairaalta tai pakkomiellemaiseltä (Belk 1982, 186). Tulevaisuuden turvaamisella perusteltu haalimi-

nen muuttuu hallitsemattomaksi. Kun hallitsemattomuuden kohteen on raha, kutsumme käyttäytymistä saituudeksi.

Saituriin ja saituuteen ei suhtauduta enää läheskään yhtä ihastuneesti kuin rikkauteen ja varakkuuteen. Kaunokirjallisuudesta päätellen saituus onkin läpi vuosisatojen nähty hyvin kielteisenä. 1600-luvulla Molière loi karikatyyrin saituri Harpagonista, joka oli: ”... kaikista inhimillisistä olennoista kaikkein vähimmin inhimillinen, kaikista kuolevaisista kaikkein paatunein, kaikkein itarin. Ei ole sellaista palvelusta, joka saisi hänet tuntemaan itsensä niin kiitolliseksi, että hellittäisi kukkaronsa nauhoja. Kiitosta, tunnustusta ja hyväntahtoisuutta kauniina sanoina, ystävyyttä ja myötätuntoa kuinka paljon hyvänsä; mutta rahaa – ei puhettakaan!” (Molière 1946 [1668], 50)

1800-luvulla Dickensin näkemys saiturista oli taas tällainen:

”Hän oli julma, armoton, karkäs, kitsas, voitonhimoinen vanha syntisäkki! Kova ja särmikäs kuin pii, josta teräs ei ollut koskaan iskenyt iloista tulta; vaitelias, sulkeutunut ja erakkomainen kuin osteri. Hänen sisäinen kylmyytensä jäähmetti hänen vanhat piirteensä, nipisteli hänen terävää nenäänsä, jäyti hänen poskiaaan, kangisti hänen käyntinsä, sai hänen silmänsä punoittamaan ja huulensa sinertämään ja kuului häijyesti hänen rahisevassa äänessään. Hänen hiuksensa, kulmakarvansa ja sänkinen leukansa olivat jäisen harmaat. Hänen ympärillään huokui alituinen kylmyys; hän sai konttorinsa jäätämään mätäkuussa, eikä siellä lämmennyt joulunakaan asteen vertaa.” (Dickens 1984 [1843], 12)

Rahan haalijalle raha on väline, jonka vaihtamisen käytännöllisiin objekteihin hän on siirtänyt kaukaiseen tulevaisuuteen. Mutta rahan kasaajalle, saiturille, rahan merkitys välineenä on hämärtynt. Simmelin mielestä saiturille raha ei enää olekaan keino tiettyyn päämäärään, vaan se on muuttunut itse tuoksi päämääräksi (Simmel 1978, 179). Rahan hyötyä – sitä, että se on vaihdettavissa muihin objekteihin – tärkeämpää saiturille on sen omistaminen. Saituri ei enää käytä rahaa vaihtaakseen sitä muihin objekteihin, vaan pitää sitä itseään sisäisen olemuksen omaavana laadullisena esineenä,

viehättävänä objektina, josta ei enää voi luopua. (ibid., 259) Itse rahasta, ei sen avulla hankituista objekteista, tulee sairurin mielihyvän lähde. Rahaa alkaa kertyä, kasaantua koska sairuri ei käytä sitä. Kärjistyneimmillään tilanteen voi kuvitella johtavan Molièren Harpagonin tapaiseen normaalin elämän vääristymään, köyhyyteen rikkauden keskellä.

Simmelin mielestä sairurilla rahan ”normaali” teleologisuus on häiriintynyt. Normaali rahan teleologisuus on sitä, että välineenä raha johdattaa meidät objektin omistukseen ja tästä objektista saavutettuun nautintoon. (ibid., 210) Me siis hankimme rahaa, jotta voisimme ostaa sillä jotain, josta nautimme enemmän kuin rahasta itsestään. Sairurille raha ei toimi enää tällaisena linkkinä, välineenä. Sairuri jää kiinni rahan teleologisen ketjun ensimmäiseen vaiheeseen, joka on rahan hankkimista ja omistamista. (ibid., 248)

Saituus on Simmelille eräs niistä rahatalouden myötä kehittyvistä ”häiriintyneistä” suhteista rahaan, joissa rahan välineellisyys on hämärtynyt (muuta ovat esim. tuhlaus ja askeettinen köyhyys eli köyhyys nautintona, ibid., 238-257). Se on ideaalityyppi, joka Simmelin mielestä edustaa ”demonista muotoa”. Sairurille suhde rahaan onkin oravanpyörä. Jokainen rahan omistamisen kautta saavutettu nautinto kehittää taas vuorostaan halun uuteen nautintoon. Sairuri rientää etsimään tyydytystä aina uudesta rahan omistussuhteesta, mutta ei voi koskaan saavuttaa tyydytystä, koska etsii sitä tavalla, jossa alussa on jo sisäänrakennettuna loppu. Raha on sairurille samalla jotain, jota hän haluaa, mutta joka ei vielä sinällään ole hänelle riittävää. Nautintoa ei sairurille lopulta tuokaan itse raha, vaan sen omistamisen kokemus. Pyrkimys tuon kokemuksen uudistamiseen aina uuteen (raha)kohteeseen pyörittää demonista oravanpyörää ja kasvattaa sairurin rahakasaa. (ibid., 250)

Rahojen keräilijä

Simmel, joka itse oli keräilijä¹⁸, ei tarkastele rahojen keräilyä eksplisiittisesti sairurin ja muiden ”häiriintyneiden” rahasuhteiden rinnalla. Rahojen keräily ei olekaan (ainakaan teoriassa) ”demonisen muodon” kaltainen päättymätön oravanpyörä, kuten sairurin suhde rahaan.

Keräilijän ja saiturin toiminnan perusta on kyllä samankaltainen. Kumpikin pyrkii omistamaan enemmän kuin on kohtuullista jotain sellaista jolle ei ole käyttöä. Raha ei ole heille enää vaihdon väline, joka vaihdetaan muihin objekteihin, vaan päämäärä siinänsä. Se on heille kummallekin omansa itsenään viehättävä objekti, josta ei enää voida luopua. Mutta rahojen keräilijälle tuo omistussuhde on lopulta kuitenkin täysin erilainen kuin saiturille.

Tämä tulee ilmi jo käsitteessä rahojen keräilijä. Saituri kasaa rahaa, mutta keräilijä kerää rahoja. Rahan laatu on yhtä kuin sen määrä. Kun puhutaan rahasta kysytäänkin: Kuinka paljon? (ibid., 259) Sen sijaan kun puhutaan rahoista, liittyy laatu niiden yksittäisten piirteiden eroihin muista rahoista. Rahojen keräilijä kysyykin päinvastaisen kysymyksen kuin saituri: Millaisia rahoja kokoelmassa on?

Rahojen keräilyä rajaa keräilijän itsensä määrittelemä objektien kategoria, kokoelma. Se määrittelee ne tietyt rahat, joista rahojen keräilijä on kiinnostunut. Kategorian ulkopuoliset rahat ovat hänelle yhdentekeviä ja vain arkipäiväisinä maksun välineinä kiinnostavia.

Rahojen keräilijälle rahat ovat yksilöllisiä ja ainutkertaisia. Ne kuuluvat siihen kokoelmassa määriteltyyn samankaltaisten, muttei samojen objektien joukkoon, joka ohjaa keräilyä. Rahojen keräilijä onkin kiinnostunut tuon samankaltaisen kategorian sisällä paljastuvista rahojen eroista, jotka ovat havaittavissa parhaiten silloin, kun samankaltaisia objekteja tarkastellaan kokoelmassa rinnakkain.¹⁹

Jos keräilijälle on hänen objektisuhteessaan ero samuutta tärkeämpää, voi saiturista (kuten myös kasaajasta tai haalijasta) todeta päinvastaista. Saiturille on samuus eroa tärkeämpää.

Saituri ei ole määritellyt tai rajannut rahoista itselleen tiettyä kategoriaa, jonka nojalla rahojen kiinnostavuus määräytyisi. Hänelle kelpaa kaikki raha, jolla vain on jotain vaihtoarvoa.²⁰ Hänelle ei ole merkitystä sillä, eroavatko rahat jollain tavoin toisistaan. Vaikka saituri voi pitää rahoja myös omaa sisäistä viehätystä omaavina objekteina (kuten kaunokirjallisuuden karikatyyreissä yritetään osoittaa), nauttii hän pikemminkin niiden määrästä, joka rahan tapauksessa on myös sen laatu. Saituri nauttii siis pikemminkin samuudesta kuin erosta. Rahojen yhdistäminen toisiinsa ei saiturilla tuotakaan tulokseksi kokoelmaa vaan rahakasan, jossa määrä on muuttunut sen laaduksi.

Saiturin rahakasa on hyvä esimerkki siitä, miten kasaajalle kokonaisuus on vain osiensa summa. Jokainen raha voi saiturille olla tärkeä objektina sinänsä, mutta se on aivan yhtä tärkeä, oli se sitten yhdistettynä muiden kanssa tai erotettuna niistä. Rahan kohdalla kasan arvo onkin helposti laskettavissa kunkin erillisen rahan arvon yhteenlasketuksi summaksi.

Myös rahojen keräilijälle on rahakokoelman yksittäinen osa kiinnostava yksilönä, mutta kokoelman kokonaisuuteen toisten samankaltaisten kanssa yhdistettynä se voi olla vielä jotain enemmän. Stewartin määritelmä siitä, että kokoelma on jotain enemmän kuin osiensa summa, tuleeekin tässä konkreettisesti havainnollistetuksi. Rahakokoelma on todellakin kokonaisuutena arvokkaampi kuin sen sisältämien erillisten rahojen yhteenlaskettu summa.

Simmelin tarkastelema saituus ja muut suhteet rahaan, joissa käyttäytyminen on jotenkin normaalista poikkeavaa, ovat ideaalityyppejä, joiden löytäminen todellisuudesta on vaikeaa tai jopa mahdotonta. Esimerkiksi saituuden kohdalla ideaalityyppi tuntuu noudattavan kaunokirjallisuudessa luotuja karikatyyrisiä hahmoja. Tästä huolimatta on Simmelin analyysi kuitenkin mielestäni hedelmällinen osoittamassa niitä ehtoja, joiden mukaan keräily on erotettavissa haalimisesta ja kasaamisesta.

Viitteet

- ¹ ”Todellinen” ei tässä viittaa suoraan todellisuuteen siten, että olisi mahdollista luoda yksi ja ainut todellisen keräilyn ja sitä kautta todellisen keräilijän määritelmä. Todellinen keräily vaihtelee kontekstista toiseen, jokaisella keräilijällä ja jokaisella keräilytutkimuksella on oma kuvansa todellisesta keräilystä. Todellinen keräily on oma ideaalityyppinen näkemykseni keräilystä, jonka olen muodostanut keräilytutkimuksissa toistuvista keräilyn määritelmistä. Se on siis tutkimuksellinen apuväline, keräily sillä tavalla kuin minä sen tässä tutkimuksessa määrittelen. Aivan yhtä hyvin sen paikalla voi käyttää sellaisia termejä kuin aito, oikea, varsinainen, kypsä ym., jotka toistuvat myöhemmin analysoidessani muiden keräilytutkijoiden todellisen keräilyn ja keräilijän määritelmiä.

- ² Tarve ja kohtuullisuus ovat hyvin normatiivisia ja vaikeasti määriteltäviä käsitteitä. Tällainen ylimääräisen ja supplementin käsite on kulutus-sociologiassa ongelmallinen ja yksi sen avainkäsitteitä. Oikeastaan koko länsimainen kulutushan perustuu sykliin, jossa pyritään saamaan haltuun jotain luonnollisen tarpeen ylittävää ylimääräistä (Falk 1992). Tässä kohdin olen halunnut ymmärtää kohtuullisen ylittävän ylimääräisen olevan vielä jotain enemmän kuin se ylimääräinen haluaminen, joka välittyy meille arkipäivän kulutuksesta.
- ³ Käännökset omiani ellei toisin mainita.
- ⁴ Tällä määritelmällä he haluavat laajentaa keräilyn käsitettä myös sellaisen ”klassisen” keräilyn ulkopuolelle, jossa jokaisella objektilla on paikansa kokoelmassa jo ennen sen tuloa osaksi kokoelmaa. Tällaisen keräilyn kohteena ovat useimmiten esim. postimerkit, rahat tai perhoset, ts. kaikki sellainen materiaali, joka on helppo systemaattisesti luokitella.
- ⁵ Kokoelman systemaattisuus tekee myös toiminnasta systemaattista. Keräilyssä hankitaan selektiivisesti, pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti vain sellaisia objekteja, jotka kuuluvat keräilijän itselleen määrittelemään kokoelmaan. Tämän systematiikan avulla keräily on myös erotettavissa haalimisesta ja kasaamisesta, joissa objektien kertyminen on pikemminkin sattumanvaraista ja tahatonta.
- ⁶ Poikkeus tästä säännöstä on esimerkiksi tiettyjen ”settien” keräily. Esim. astiasto on setti, johon voi kuulua useita täysin identtisiä osia, myös parien keräilyssä on aina kaksi identtistä objektia (esim. munakuppeja voisi kuvitella keräiltävän aina pareittain). (Danet & Katriel 1989, 262) Myös tietyt äärimmäisen harvinaiset tai kallisarvoiset objektit voivat olla edustettuna kokoelmassa useana kappaleena. Tällöin keräilijä pitää ehkä tavoitteenaan kaikkien samanlaisten objektien haltuun saamista. Tässäkin tapauksessa kokoelma on kuitenkin rajattu. Objekteista on olemassa vain tietty määrä identtisiä kopioita.
- ⁷ Eron haluan tässä ymmärtää vain kokoelman sisäiseksi, en keräilijän ominaisuudeksi. Ero ei siis viittaa esimerkiksi keräilijän distinktiivisyyteen, eli mahdollisuuteen tiettyjen keräilyesineiden avulla erottautua muista ja pönkittää niillä sosiaalista statusta. Ero ei tutkimuksessani tarkoitaakaan distinktiota vaan objektien välistä erilaisuutta.
- ⁸ Esimerkiksi autojen keräilijöille autojen käyttö ei ole arkipäiväistä, vaan liittyy tietynlaiseen juhlistamiseen kuten cruisailuun, autonäyttelyissä tapahtuvaan ajoon, rituaalimaisiin matkoihin tunnetuille nähtävyyspaikoille, ym. (Dannefer 1980, 396-400)
- ⁹ Revelin kirja-arvostelu Krzysztof Pomianin kirjasta *Collectiounneurs, amateurs et curieux*.

- ¹⁰ Tällaiseen merkitysarvoon (representational value) viittaa Walter N. Durost määritellössään kokoelmaa: ”A collection is basically determined by the nature of the value assigned to the objects, or ideas possessed. If the predominant value of an object or idea for the person possessing it is intrinsic, i.e. if it is valued primarily for use, or purpose, or aesthetically pleasing quality, or other value inherent in the object or acquiring to it by whatever circumstance of custom, training, or habit, it is not a collection. If the predominant value is representative or representational, i. e., if said object or idea is valued chiefly for the relation it bears to some other object or idea, or objects, or ideas, such as being one of a series, part of a whole, a specimen of a class, then it is the subject of a collection.” (Walter N. Durost: *Children’s Collecting Activity Related to Social Factors*. Columbia University, Teachers College, New York 1932, 10. Siteerattu teoksessa Belk et al. 1991, 180)
- ¹¹ Tämän ”länsimaisen” perinteen lisäksi taiteen keräilyä on Alsopin mielestä ollut myös kiinalaisessa ja islamilaisessa kulttuuripiirissä. Kiinassa taidekeräily alkoi meidän ajanlaskumme alussa ja jatkui yhtäjaksoisesti pidempään ja loisteliaampana kuin muissa taiteen keräilyn traditioissa aina Kiinan vallankumoukseen 1911 asti. Kiinasta se levisi Japaniin, jossa kehittyi oman laatuiseensa ja selvästi itsenäiseksi tunnustettava taiteen keräily. Islamilaisessa kulttuuripiirissä taidekeräily kehittyi myöhemmin kuin edellisissä traditioissa. Sen piirissä taiteen keräily jäi myös surkastuneeksi ja paikalliseksi, mutta Alsopin mielestä se tulee kuitenkin lukea mukaan taidekeräilyn historiaan. (ibid., 29, 240)
- ¹² ”Underlying the physical aspects of the stamp itself was the taxonomic structure of the entire hobby. Like biological specimens, stamps could be analyzed and placed into specific categories. Once the stamp was authenticated and analyzed, it could then take its place as part of a defined set.” (Steven M. Gelber: *Free Market Metaphor: The Historical Dynamics of Stamp Collecting*. *Comparative Studies in Society and History* 34 (1992): 4, 757)
- ¹³ Se, että kula-ketjun korujen omistaminen on väliaikaista ei suoraan sulje keräilyn mahdollisuutta pois. Esimerkiksi osa Danneferin tutkimista autojen keräilijöistä harrasti jatkokeräilyä (serial collecting). Siinä keräilijä, jolla ei ollut suuria summia käytettävissään keräilyyn ja jonka keräilykohde oli suuri ja kallis (auto), ei voinut koskaan saavuttaa kokoelmaa, jossa objektit olisivat yhtäaikaisesti olleet läsnä jossain tilassa. Tällaiset keräilijät olivat kehittäneet itselleen strategian, jossa ostettiin ja myytiin autoja ikäänkuin omistaen kokoelmasta vain osa kerrallaan. Henkilökohmainen omistus tässä tapauksessa riitti keräilijän halun tyydyttämiseen. (Dannefer 1980, 401)

- ¹⁴ Koskijoen (1994a, 31) mainitseman Maurice Rheimsin lisäksi jo James (1950 [1890], 425) aikoinaan viittasi samantyyppiseen esimerkkiin.
- ¹⁵ Tällaisia ”kasoja” putkahtaakin julkisuuteen silloin tällöin. Kotimainen esimerkki Collyerin veljeksistä Aamulehdestä 26.5. 1994: ”Keräilijän kokoelma tuhoutui Raumalla. Raumalla, Uotilan kaupunginosassa, paloi keskiviikkona sadan neliön varasto ja siihen kerätty käytettyjen tavaroiden kokoelma. ... Sammutusväen kuvauksen mukaan varasto oli täynnä sellaisia tavaroita, joita ihmiset jokapäiväisessä elämässään käyttävät: kymmeniä vanhoja polkupyörän runkoja, ketjuja, mopojen, moottoripyöräiden ja autojen bensatankkeja, moottorisahoja, jakoavaimia, vasaroita... Irtaimistokokoelman ovat keränneet kaksi veljestä, joista toinen on jo kuollut, mutta toinen noin 60-vuotias, jatkaa koko miehuusikänsä kestänyttä harrastustaan.” Uutisesta käy hyvin ilmi myös se, kuinka keräilyä käytetään julkisuudessa kuvaamaan varsin epämääräisesti kaikenlaisia ilmiöitä, joissa objektien kartuttaminen ja säilyttäminen on korostunut määrällisesti. Keräilijän kokoelman sijaan uutisessa on kuitenkin kysymyksessä pikemminkin esineiden varasto, joka on paisunut liialliseksi.
- ¹⁶ Jensen nimeää ilmiön ”keräilijän maniaksi” (collector’s mania), vaikka tässä tapauksessa mielestäni pikemminkin haalijan tai kasaajan maniasta puhuminen olisi ollut paikallaan.
- ¹⁷ Rahalla tulevaisuuden turvaamiseen liittyy käytännössä kuitenkin epävarmuutta. Usein erilaiset jalometallit tai jalokivet voivat todellisuudessa säilyttää vaihtoarvonsa rahaa paremmin.
- ¹⁸ Ei kylläkään rahojen vaan japanilaisten ruukkujen (David Frisby: Simmel and Since. Essays on Georg Simmel’s Social Theory. Routledge, London 1992, 121).
- ¹⁹ Simmel paljastaa keräilijän kiinnostuksensa samankaltaisista objekteista löytyviin eroihin Der Henkel-esseessä, jossa hän tarkastelee vanhojen kannujen ja ruukkujen erilaisia kahvoja. Kirjoituksessaan hän ei suoraan viittaa keräilyn logiikkaan, vaan pohtii kahvan filosofiaa. Esseestä välittyy kuitenkin selvä kuva keräilijämäisestä suhteesta objektiin. Simmel tarkastelee kahvojen eroja tapaan, josta käy ilmi että hän on todella voinut pidellä astioita kädessään, nostaa kahvasta ja kokeilla kaatamista. Keräilijän luonteensa Simmel paljastaa viimeistään silloin, kun hän siirtyy tutkimaan japanilaisten ruukkujen kahvoja. Ei varmaankaan ole väärin olettaa, että tarkastellessaan japanilaisten ruukkujen erehdyttävästi luonnon materiaalia muistuttaviksi muotoiltuja posliinikahvoja on Simmel löytänyt esimerkit omasta kokoelmastaan. (Georg Simmel: The Handle. Teoksessa Wolff, Kurt H.: Georg Simmel, 1858-1918. A

Collection of Essays, with Translations and a Bibliography. The Ohio State University Press, Ohio 1959 (alkup. 1911), 271)

- ²⁰ Saituri ei hylkää rahan vaihtoarvoa, vaikka hän minimoikin sen käytön eli vaihdon. Koska rahan arvo riippuu sen vaihtoarvosta, arvostaa saituri tiettyä rahaa sitä enemmän, mitä enemmän vaihtoarvoa sillä on. Sen sijaan rahojen keräilijälle ei rahan kiinnostavuus riipu niiden vaihtoarvosta, vaan merkitysarvosta eli siitä, kuuluuko tietty raha keräilijän itselleen asettaman keräilyn kategoriaan. Toisin kuin saiturille, keräilijälle ei kelpaakaan kaikki raha jolla on vaihtoarvoa, vaan vain kokoelmaan yhdistettäväksi suunnitellut tietyt rahat. Rahojen keräilijä ei voi kuitenkaan täysin hylätä vaihtoarvoa, sillä myös kokoelmalla ja sen sisältämällä rahoilla on mm. niiden harvinaisuuden vuoksi määrittyntä ”uutta” vaihtoarvoa. Keräilijä ei hylkääkään vaihtoarvoa; hän on kiinnostunut rahojensa ja kokoelmansa arvon noususta, mutta hän ei käytä sitä hyväkseen, ei keinottele sillä. Keräilyn tutkijat ovatkin yksimielisiä siitä, että sijoitusmielessä tapahtuva keräily ei ole ”oikeaa” keräilyä (esim. Belk et al. 1989, 21-2; Belk et al. 1991, 182-3)

3. HALLITSEMATON KERÄILY?

Simmelin tapa ymmärtää saituus ”demonisena” on länsimaisissa kulttuureissa yleisesti vallalla oleva käsitys haalimisen, kasaamisen ja keräilyn keskinäisestä ”paremmuudesta”. Keräilyä pidetään tarkoituksenmukaisempana ja tavoiteltavampana toimintana kuin kasaamista tai haalimista, jotka usein tuomitaan järjettömiksi ja pakkomielleisiksi, psykologiassa joskus jopa patologisiksi.

Ian M. Lanen ja hänen tutkimusryhmänsä (Lane et al. 1989) psykiatrinen hoitoraportti kuvaa hyvin sitä, kuinka kasaamista ja haalimista pidetään kulttuurissa yleisesti keräilyä ”alempiarvoisena” toimintana ja miten juuri kokoelmalla on tärkeä merkitys tällaisen hierarkisuuden muodostumisessa. Tutkimusryhmän potilaaksi tuli 44-vuotias mies, joka oli nuoruudessaan saanut aivovaurion autokolarissa. Aivovaurio oli kehittänyt hänessä pakkomiellemäisen kasaamisvimman¹. Hän kasasi taskuihinsa, sukkiinsa, alusvaatteisiinsa ja hattuihinsa mm. savukkeen tumppeja, paperin palasia, pölyhiukkasia, pikkukiviä, metallinkappaleita ja paperiliittimiä. Kun psykiatrit pyrkivät kitkemään pois potilaan neuroottisen toiminnan, he pitivät peruseriaatteenaan sitä, että kasaamista ei tulisi kitkeä kokonaan, vaan vain muuttaa se ”tarkoituksenmukaisen ärsykekontrollin” avulla sosiaalisesti hyväksytyksi käyttäytymiseksi. (ibid., 79)

Korvaava, tarkoituksenmukainen ärsykekontrolli psykiatreille oli *keräily*. Stania hoidettiin antamalla hänelle baseball-keräilykortteja ja -keräilykirjoja. Sen lisäksi häntä palkittiin keräilyyn liit-

tyvissä toiminnoissa, kun taas kasaamiseen liittyvistä toiminnoista häntä rangaistiin. (ibid., 80)

Psykiatrit siis pitivät keräilyä ”terveenä” ja tarkoituksenmukaisena käyttäytymisenä, kun taas kasaaminen luokiteltiin ”sairaaksi”. Sairauden lääkkeeksi he valitsivat kokoelman spesifin, rajaavan suhteen objektimaailmaan, joka Stanin tapauksessa konkretisoitui baseball-keräilykirjan sivujen tyhjinä korttipaikkoina.

Haalimisessa, kasaamisessa ja keräilyssä tasapainoillaan rajalla, jonka toisella puolen määrän hallinta riistyy käsistä. Keräily selviää näistä kolmesta ilmiöstä parhaiten rajan ”turvallisemmalle” puolelle kokoelman rajoittavuuden avulla. Kokoelman on keräilyssä mahdollista pitää kurissa toiminta, joka haalimisessa ja kasaamisessa johtaa määrän ylikorostumiseen. Tämä käy konkreettisesti ilmi Lanen hoitoraportista. Keräilyssä rajataan vain tietty osa ympäröivistä objekteista kelvolliseksi kokoelmaan, kuten edellä baseball-keräilykirjan ennalta-annetut korttipaikat osoittavat. Sen sijaan haalimisen ja kasaamisen hallitsemattomien ääriesimerkkien patologisuus voi osaltaan johtua kokoelman tapaisen rajoittimen puuttumisesta. Näissä tapauksissa ei objektien ääretömästä määrästä ole voitu määritellä vain tiettyä, suppeaa kategoriaa, vaan objektien kasaaminen ja haaliminen riistyy käsistä kasvattaen tavaramäärää jopa vaarallisiin mittasuhteisiin.

Psykologiassa on haalimisen ja kasaamisen ääriesimerkkien tapainen (ks. edellä s. 26-7) hallitsematon käyttäytyminen ymmärretty perinteisesti oireeksi pakkomielleestä ja addiktiosta. Jo Freud aikoinaan piti tällaista käyttäytymistä neuroottisena. Liioitellun saittuuden hän selitti anaaliluonteen fiksoitumaksi aikuisiällä². Tämä fiksoituma ilmeni Freudin mukaan neuroottisena järjestelmällisyytenä, säästäväisyytenä ja itsepäisyytenä, sairaalloisena kiinnipitämisena. (Freud 1955a, 266 ja 1955b, 169, 175)

Vaikka keräilyä pidettäisiinkin kulttuurissa yleisesti hyväksyttävämpänä ja ”parempana” toimintana kuin hallitsemattomia kasaamista ja haalimista, ei se kuitenkaan tarkoita sitä, että keräily olisi jokin normaali tai arkipäiväinen tapa suhtautua esineisiin. Päinvastoin myös keräilyssä piilee toiminnan potentiaalinen hallitsemattomuus. Väitän, että myös keräilystä voi löytyä pakkomielteitä ja addiktioita. Keräilyssä addiktio voi tosin olla toisentyypistä kuin

haalimisessa ja kasaamisessa, kuten myöhemmin tulen esittämään.

Kautta aikojen on keräilijän suhde objekteihin ja hänen toimintansa nähty jotenkin kummalliseksi ja omalaatuiseksi. Jo 1600-luvulla Jean de La Bruyère havainnoi kriittisesti ja karikatyyrimäisesti oman aikansa ihmistyyppien joukossa keräilijää:

”Keräilyhimo ei ole halua siihen, mikä on hyvää tai kaunista, vaan siihen, mikä on harvinaista, ainoalaatuista, siihen, mitä on itsellä eikä muilla. Se ei ole kiintymystä siihen, mikä on täydellistä, vaan siihen, mitä kilvan tavoitellaan, mikä on muo-
dissa. Se ei ole huvia, se on intohimoa...” (La Bruyère 1958 [1688-94], 248)

La Bruyère jatkaa, että keräily on vimma, joka ilmenee mm. kirjojen keräilijässä, ”joka ei lue kirjoja koskaan, eikä edes käy omassa kirjastossaan.” Tai taitojen keräilijöissä, jotka ”harrastavat kaikkia [taitoja] eivätkä ole perehtyneet yhteenkään.” Tai taiteen keräilijöissä, jotka elävät köyhydessä, mutta joiden ”huonekalusäilö on tupaten täynnä harvinaisia, jo pölyttyneitä ja lian peittämiä veistokuvia, joiden myynti tekisi heistä rikkaita...” (ibid., 252-3)

Kaunokirjallisuudessa ei kuva keräilijöiden omalaatuisuudesta ole ajan myötä haalistunut. 1800-luvulla Gustave Flaubert (1976 [1881]) pilaili yksinkertaisten toimistovirkailijoiden, Bouvardin ja Pécuchet'n lapsellisten keräily-yritysten kustannuksella. Sata vuotta myöhemmin John Fowles (1979) kuvaa kirjassaan *The Collector* keräilijän omalaatuisuuden jopa vaaralliseksi ja uhkaavaksi. Kirjasta välittyy kuva keräilystä elämän ja elämisen vastakohtana. Keräilijät ovat ”the worst animals of all... They're anti-life, anti-art, anti-everything.” (ibid., 123) He pitävät keräilemänsä objektit vain itsellään, irrottavat ne maailmasta ja elämästä: ”You don't even share it. Who see these? You're like miser, you hoard up all the beauty in these drawers.” (ibid., 54-55)

Keräilyn kohteesta riippumatta ovat keräilijät usein itse ensimmäisenä myöntämässä tämän epämääräisen uhkaavan ja salaperäisen keräilyn ”toisen” puolen olemassaolon. Erityisesti *intohimo* (passion) keräilyobjektiin ja keräilyyn korostuu keräilijän itsensä selityksenä keräilylleen. Klassisin keräilijän intohimon tunnustus on Honore de Balzacin (1980 [1848]). Balzacin on lukui-

sissa kirjoissaan kuvannut satoja, ellei tuhansia ihmistyyppejä, mutta Pons-serkun aiheena oleva keräilijä oli Balzacille todennäköisesti yksi tutuimmista, sillä hän oli itsekkin *bric-à-brac*³ ja taiteen keräilijä. Pons onkin eräänlainen Balzacin alter-ego; omistihan Balzac itse suuren osan niistä teoksista, jotka kirjassa kuuluvat Ponsille (Lehtonen 1980, 12). Balzac puhuukin omista kokemuksistaan kuva-
tessaan juuri taulujen keräilijän intohimoa ”kaikista intohimoista väkevimmäksi”. (Balzac 1980, 193)

Melko itsekriittinen kuvaus on myös seuraava:

”Tällaiset tyypit ovat sen näköisiä, kuin he eivät piittäisi mistään, kuin heillä ei olisi mitään inhimillisiä tunteita; he eivät kiinnitä pienintäkään huomiota naisiin eivätkä kauppapuoteihin, he kulkevat katuja niin sanoaksemme umpimähkään, taskut tyhjinä, ja vaikuttavat siltä, kuin heillä ei olisi aivoja päässään. Ihmettelette, minkä pariisilaisheimon jäseniä he mah-
tavatkaan olla. He ovat miljoonikkoja, keräilijöitä, maailman intohimoisimpia ihmisiä...” (ibid., 156-7)

Intohimon myönsi myös Freud oman keräilynsä⁴ luonteenomaiseksi piirteeksi. Freud, joka omassa työssään joutui jatkuvasti tekemisiin muiden ihmisten pakkomielteiden, intohimojen ja neuroosien kanssa, oli itse miltei pakkomielteeseen asti kiinnittynyt keräilyyn ja kokoelmaansa. Hän mm. toivotti hyvää huomenta joka päivä vaihtuvalle lempipatsaalleen. Freudin kerrotaankin sanoneen, että hänen intohimensa keräilyyn hävisi vain hänen nikotiinin himolleen. (Forrester 1994, 236-7, Belk 1991, 32)

Keräily tuntuu olleen vuosisadan alun tiedemiesten tärkeä harrastus, sillä myös Walter Benjamin – frankfurtilaisen koulukunnan kirjailija-filosofi – oli keräilijä. Benjaminin erityisenä kiinnostuksen kohteena olivat kirjat; hänellä oli mm. kattava lastenkirjakokoelma ja abstraktimpi sitaattikokoelma. Myös Benjamin myönsi suhteensa kirjoihin olevan intohimoista ja usein ylittävän arkipäiväisen elämän kohtuullisuuden. Benjaminin mielestä ”keräilijän omistussuhde esineisiin... on intiimein suhde, joka ihmisellä ylipäättään voi esi-
siin olla. Ei niin, että ne heräisivät henkiin hänessä, vaan pikemmin-
kin niin, että hän elää niissä.” (Benjamin 1988b, 490) Benjaminille keräily oli jopa niin intensiivistä, ettei edes rahapula, josta hän aika

ajoin kärsi, ollut este kokoelman kartuttamiselle. (Arendt 1970, 25)

Benjaminin mielestä keräilijää pitivätkin liikkeessä ”vaaralliset vaikkakin kesytetyt intohimot” (Benjamin 1979, 371), sillä ”olettehan kuulleet ihmisistä, jotka ovat sairastuneet kirjansa menetettyään, tai sellaisista, jotka kirjoja hankkiakseen ovat ryhtyneet rikollisiksi. Näillä alueilla on jokainen järjestyksen tila silkkaa jyrkänteen partaalla horjumista.” (Benjamin 1988b, 487) Benjaminin oma ”horjuminen jyrkänteen partaalla” päättyi itsemurhaan 26:nä lokakuuta 1940 pienessä espanjalaisessa rajakylässä pakomatalla Natsi-Saksasta. Hannah Arendtin mielestä eräs syy Benjaminin itsemurhaan voi olla siinä, että hän oli pitkän pakomatkinsa aikana joutunut luopumaan rakkaasta kirjakokoelmastaan.⁵ (Arendt 1970, 17-18)

Keräilijöiden omille, keräilyn kohteesta riippumattomille intohimon ja intensiivisyyden tunnustuksille löytyy myös tutkimuksellista tukea. Esimerkiksi useat Raymonde Moulinin (1987, 80) haastattelemat taiteen keräilijät myönsivät keräilynsä olevan intohimoa, jossa suhde keräilyobjekteihin muodostuu hyvin intiimiksi.⁶

Samanlainen intohimo keräilyyn tuli ilmi myös Danneferin tutkimista autojen keräilijöistä. Autot olivat jatkuvasti pääallimmaisina heidän ajatuksissaan, ne täyttivät heidän maailmansa. Päiväunissaan ja ajatuksissaan autojen keräilijät miettivät ja unelmoivat tulevista harvinaisista autoista tai omistamiensa autojen korjaamisesta, uudesta sisustuksesta ym. (Dannefer 1980, 395)

Mutta onko tämä keräilyn intohimoinen puoli sitten yhdistettävissä pakkomielleisiin ja addiktioon kuten eräät tutkijat ovat valmiita tekemään?

Esimerkiksi Raoul Ergmann olettaa tutkimuksessaan taiteen keräilijöistä keräilyn olevan intohimo, joka ilmenee loppujen lopuksi pakkomielleenä, jossa etsitään tiettyä halun ja nautinnon muotoa (Ergmann 1984, 66). Tällainen intohimo muuttuu hänen mielestään pakkomielleeksi kun keräilijän työn tulos, kokoelma ja keräilty esineet siinä, alkavat hallita keräilijää enemmän kuin hän kykenee hallitsemaan niitä. Ergmannin mielestä keräily – keräilyobjektien etsiminen ja kokoelman kasvattaminen – onkin saanut vallan keräilijän elämässä. (ibid., 73)

Belk menee johtopäätöksissään vielä Ergmanniakin pidemmälle. Hänen mielestään keräilyyn liittyvä hallitsemattomuus on addiktiota:

”It is also reasonable to think of many collections as compulsion and to think of active collectors as addicts.” (Belk 1988, 154-5)

”Although almost any behaviour can become addictive, the pattern of behaviour characteristic of collectors makes it especially prone to addiction.” (Belk et al. 1991, 202)

Belkin mielestä addiktiivisen keräilyn merkki on se, kun keräilijä tulee riippuvaiseksi uusien objektien etsimisestä ja hankkimisesta kokoelmaansa. Addiktiiviselle keräilijälle ei enää riitäkään objektin sijaitseminen kokoelmassa ja tämän tarjoamat erilaiset projektit (restauraatio, tiedon keruu, ym) vaan tärkeimmäksi tulee yhä uusien ja taas uusien objektien liittäminen kokoelmaan. (Belk et al. 1991, 202-3) Kuten saiturin oravanpyörässä, uusi objekti tuottaa addikti-keräilijälle vain hetkittäisen tyydytyksen, joka voidaan uudistaa ai-noastaan uudessa objektissa, joka taas tuottaa vain hetkittäisen tyydytyksen, joka voidaan uudistaa vain uudessa objektissa jne. Keräilijälle kehittyy tässä tapauksessa ”fix”, joka on narkoottista toimintaa kuvaavan toiminnan tunnuspiirteitä (ks. s. 44-5) Mahdollisuus rajata kokoelmalla objektien määrää jää addiktiivisessä keräilyssä vain periaatteelliseksi, sillä keräilijä voi jatkaa uusien objektien etsimistä ja hankkimista käytännössä loputtomiin aloittamalla uusien kokoelmien keräilyn tai määrittelemällä entisen ko-koelman ”rajat” uudelleen (tästä lisää luvussa 6).

Pahimmillaan keräilyn addiktiivisuus alkaa haitata myös muita elämän sfäärejä ja normaalia sosiaalista kanssakäymistä. Belkin mielestä keräilyssä voikin olla jopa epäterveellinen puolensa, jossa keräilystä saattaa tulla keräilijälle tärkeämpää kuin henkilökohtai-sesta hyvinvoinnista. Esimerkiksi eräs Belkin haastattelema keräi-lijä, joka keräili Mikki Hiiri -memorabiliaa, saattoi jättää vuokran-sa tai tärkeän laskun maksamatta jos vain niiden sijaan saattoi hank-kia uuden objektin kokoelmaansa. (Belk et al. 1988, 549)

Eräät tutkijat ovat sitä vastoin valmiita tyrmäämään oletuksen keräilyn addiktiivisuudesta.

Esimerkiksi Ruth Formanekin (1991) mielestä keräilijän into-himoista suhdetta keräilyobjekteihin ei voi tähän mennessä tehty-jen keräilytutkimusten nojalla luokitella addiktiiviseksi tai pakko-miellemäiseksi. (ibid., 283, 285)

Myöskään A. D. Olmsted ei ole vakuuttunut keräilyssä piilevästä ”narkoottisuudesta”. Addiktion ja pakkomielteiden yhdistäminen keräilyyn on hänen mielestään kyseenalaista erityisesti siksi, että useissa osallistuvaan havainnointiin perustuvissa keräilytutkimuksissa huomioidaan keräilijöiden käyttäytymisestä eivät tueta oletusta pakkomielteistä ja addiktiosta. (Olmsted 1991, 297)

Myöskään Freud – vaikka tunnustikin keräilynsä olevan usein kohtuuden ylittävän intensiivistä ja intohimoista – ei halunnut yhdistää keräilyä aikuisiän anaaliluonteen neuroottisiin ilmentymiin. Hän teki joitakin lyhyitä huomioita keräilystä⁷, mutta ei valitettavasti laajan tuotantonsa missään vaiheessa analysoinut tarkemmin psykoanalyysin keinoin tätä itselleen rakasta ja intohimoista harrastusta. Ehkä aihe oli hänelle liian läheinen ja rakas, jotta sen olisi voinut tuomita neuroosiksi.

Se, onko keräily addiktiivista vai ei, tuntuu siis olevan kiperä ongelma keräilytutkimuksille. Toisaalta ollaan valmiita myöntämään keräilyn olevan addiktiomaista hallitsemattomuutta, toisaalta taas keräilyä pidetään vain hyvin intensiivisenä ja intohimoisena objektisuhteena, jota ei haluta leimata addiktioksi. Seuraavaksi pyrin kahden erilaisen toimintaan kiinnittymisen asteen – addiktion ja flow’n – avulla luomaan erään ratkaisun tähän ongelmaan. Ehkä epäselvyys johtuikin käsitteiden puutteesta. Addiktion aste-erojen selventämien, negatiivisen ja positiivisen addiktion erottaminen toisistaan, voi auttaa epäselvyyden ratkaisemisessa.

Addiktio vs. flow

Anthony Giddens on halunnut laajentaa addiktion⁸ käsitteen sen vanhan psykiatrisen käytön ulkopuolelle. Perinteisesti addiktio on liitetty melkein pelkästään kemikaaliseen (alkoholi, huumeet, lääkkeet) riippuvuuteen ja määritelty lääketieteellisin termein ”fyysiseksi patologiaksi”. (Giddens 1992, 70-4) Giddensin mielestä addiktiota ei tule kuitenkaan leimata vain *fyysiseksi* riippuvuudeksi, vaan korostaa ilmiön psyykkistä puolta. (Giddens 1994a, 71)

Nykyisin addiktiosta on tullutkin ilmiönä huomattavasti kemikaalista riippuvuutta laajempaa. Giddensin mielestä nykyisin addiktoiduksi on mahdollista tulla melkein mihin tahansa, kuten

esimerkiksi ruokaan, työhön, osteluun, seksiin, pelaamiseen, ym. (Giddens 1992, 66)

Selventääkseen addiktion olemusta Giddens soveltaa Craig Nakkenin (*The Addictive Personality. Root, Rituals and Recovery*. Hazelden, Centre City, Minn. 1988) käyttämää erottelua toimintamallien (patterns of action), tapojen (habits), kompulsioiden ja addiktioiden välillä. Näistä kaksi ensin mainittua ovat ”mietoja” ja kaksi jälkimmäistä ”vahvoja” riippuvuuden tasoja.

Toimintamalli on jokapäiväisen elämän järjestymistä rutiineiksi, jotka voidaan helposti muuttaa mikäli tarvetta ilmenee. (Giddens käyttää esimerkkinä koiran ulkoiluttamista.) Tapa taas on mallia psykologisemmin toistoon liittyvää toimintaa. Siitä irtautumiseen tai sen muuttamiseen täytyy käyttää tiettyä voimaa. (Tavan esimerkkinä Giddens käyttää kaavoittuneita ruoka-aikoja.) Kompulsiot taas ovat usein ”stereotyypisten henkilökohtaisten rituaalien” muotoisia. Niiden muuttaminen tai lopettaminen on vaikeaa vain tahdonvoimaa käyttäen. Kompulsioissa ihminen voi tuntea, että hän on menettänyt itsehallinnan ja tuntee joskus harjoittavansa kompulsion rituaalimaista toimintaa transsiin verrattavassa tilassa. (Tätä on Giddensin mielestä esim. peseytyminen 30 kertaa päivässä.) (ibid., 71)

Kaikkein voimakkain riippuvuuden aste on Giddensin mielestä *addiktio*; ”kaavoittunut tapa, johon kiinnitytään pakonomaisesti ja josta irrottautuminen kehittää ylitsepääsemättömän tuskaisuuden tunteen”⁹. Siihen sisältyvät kaikki edellämäinitut aspektit ja monia niiden lisäksi. (ibid.)

Näitä addiktion erityispiirteitä on esimerkiksi ”high”, joka on arkipäivästä ja ”maallisesta” irrotettu, sisäisesti palkitseva kokemus. Se on tietystä aistimuksesta saavutettava hetkellinen eläation ja vapautumisen tunne. High on addiktoidulle henkilölle niin intensiivinen kokemus, ettei sen tapahtumisen aikana mikään muu ulkoinen toiminta tai ärsyke voi häntä häiritä. (ibid., 72-3)

Toinen addiktion erityispiirre on ”fix”, joka tekee addiktiosta toistavaa. Se on addiktion *narkoottisuutta*. High’n kokemisesta yhä uudelleen tulee addiktille välttämätöntä, eli high’n saavuttaminen muuntuu fixin tarpeeksi. Fix lievittää addiktion ulkopuolista tuskaisuutta (anxiety) ja tarjoaa siten addiktille turvallisuuden tunteen. Lievitys voi kuitenkin usein osoittautua vain ohimeneväksi ja sitä

voi seurata depression ja tyhjyyden tai häpeän ja katumuksen tunteita. Näin toistava oravanpyörä on valmis. Lievitys voidaan saavuttaa vain uudesta high'n kokemuksesta, joka jo itsessään (tai kokemuksen loppuminen ja siitä seuraava tyhjyyden tunne) on alku taas uudelle tarpeelle kokea tuo high. (ibid.)

High ja fix ovat kummatkin addiktiota kuvaavan "time outin" muotoja. Time outissa addikti "unohtaa" arkipäivän ja addiktiivisen kokemuksen ulkopuolisen maailman, hän antautuu addiktiiviselle kokemukselle ja on ikäänkuin "toisessa maailmassa". Tämä piirre voi johtaa addiktin hylkäämään ja laiminlyömään jokapäiväisiä askareitaan ja velvollisuuksiaan. Time out voi myös kääntyä vastakohdakseen. Addiktiota kohtaan voi sen kautta kehittyä vastenmielisyys ja epätoivo, koska addiktoitu henkilö tuntee, että hänen toimintansa ei ole enää hallittavissa vaan jossain itsen "ulkopuolella". (ibid.)

Addiktioiden yleistymisen vanhan kemikaalisen riippuvuuden ulkopuolelle on Giddensin mielestä eräs merkki posttraditionaalisen yhteiskunnan kehittymisestä, jossa "esimodernit" traditiot menettävät yksilöä ohjaavan potentiaalinsa. Giddensille tradition (tai kollektiivisen moraalin?) purkautuminen tulee nykyisin ilmi esimerkiksi siinä, että yksilöllä ei ole enää moraalista velvollisuutta "tehdä tänään sitä mitä tein eilenkin". Yksilö on vapaa päättämään omasta elämästään. Addiktio on Giddensille kuitenkin tällaisen traditioista vapautumisen häiriintynyt muoto tai traditioiden häviämisen "negatiivinen indeksi". Se on "toistoa, joka on menettänyt yhteytensä tradition 'totuuteen' ". (Giddens 1994a, 70-1)

Mielestäni Giddensin tarkastelemaa "sairaalloista" ja ahdistavaa addiktiota voidaan pitää riippuvuuden negatiivisena puolena. Mutta on olemassa myös toisenlaista riippuvuutta, Mihaly Csikszentmihalyin (1990) tutkimaan flow'ta, jota mielestäni voidaan pitää addiktion positiivisena puolena. Myös Giddens itse on myöhemmin toisessa yhteydessä (1994b) viitannut tällaiseen yksilön sitoutumisen positiiviseen puoleen.

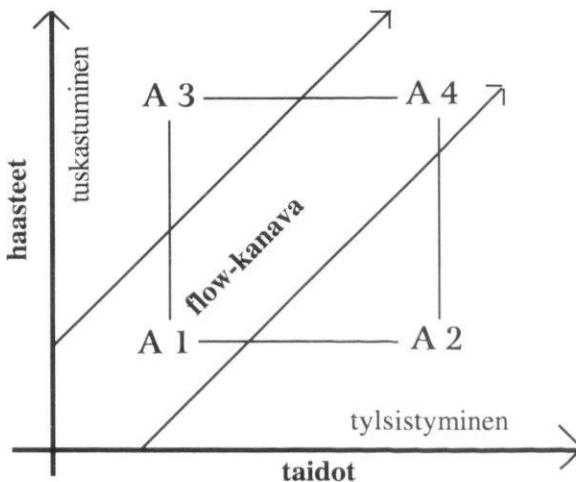
Flow on sisäistä tyydytystä tuottava autotelinen toiminta. Se on tila, jossa ollaan kuten addiktiossakin niin intensiivisesti kiinnittyneitä tiettyyn flow-toimintaan, että kaikki muu siirtyy taka-alalle, toissijaiseksi. (ibid., 4) Tunne omasta itsestä voi hävitä, ajan taju hämärtyä ja arkipäivän epämiellyttävät asiat unohtua. (ibid., 49)

Csikszentmihalyin mielestä flow'n kokeminen keskittyy sellaisiin aktiviteetteihin, joissa on olemassa selvät päämäärät, joita ohjaavat säännöt, joista suoriutuminen vaatii tiettyjä taitoja ja joista saadaan välitön palaute. Niiden harjoittaminen vaatii myös tietyn psyykkisen energian "sijoittamista" eli sitoutumista psyykkisellä tasolla kiinteästi flow-toimintaan. (ibid.)

Tyypillisiä flow'n lähteitä ovat sellaiset aktiviteetit, jotka on suunniteltu juuri flow'ta varten. Niitä ovat erityisesti pelit, leikit ja urheilu, mutta Csikszentmihalyin mukaan myös työ ja arkipäivän rutiinit. (ibid., 52) Csikszentmihalyi löytääkin flow'n piirteitä esim. musiikista, syömisestä, seksistä, tieteellisestä työstä, metsästyksestä, kalastuksesta, ym. Oikeastaan ihan mistä tahansa toiminnasta voidaan kokea flow, kunhan se täyttää flow'n ominaispiirteet eli päämäärän, säännöt, taidot ja palautteen. Kaikki on kiinni yksilöstä ja hänen halustaan ja taidoistaan tehdä toiminnasta nautittavaa.

Flow'n ei tarvitse kuitenkaan olla mikään tietoinen prosessi. Usein me kehitämme itsellemme tiedostamatta ja automaattisesti "flow-kanavan" kun alamme harjoittaa tai pikemminkin *harrastaa* jotain toimintaa. Tällaisen flow-kanavan kehittymistä ja samalla koko flow'n prosessia kuvaa seuraavanlainen kaavio:

Kaavio 1. Flow-kanava Csikszentmihalyin mukaan (ibid. 74).

Kohdat A 1-4 kuvaavat yksilöä hänen harjoittaessaan toimintaa, josta flow'n tunteminen on mahdollista. Kun esimerkiksi aloitetaan jonkin uuden harrastuksen – kuten tenniksen, jota Csikszentmihalyi käyttää esimerkkinä – harrastaminen, on vasta-alkaja kohdassa A 1. Hänen taitonsa vastaavat hänen haasteitaan, eli hänelle riittää esim. pallon lyöminen verkon yli. Ihanteellista uudelle tenniksen harrastajalle olisi pysytellä flow-kanavassa lisäämällä haasteita taitojen kehittymisen myötä. Siihen hän pyrkiikin tiedostamattaan, sillä flow-kanavasta lipsumisen vaihtoehtoina on joko ikävystyminen (boredom) tai tuskastuminen (anxiety).

Jos tenniksen pelaajan taidot kasvavat asetettuja haasteita nopeammin, eli jos hän esimerkiksi kehittyy taidoiltaan pelikaveria nopeammin ja paremmaksi, voi pelaaminen ruveta tuntumaan lopulta tylsältä tai ikävyyttävältä (A 2). Ratkaisuna on haasteiden tason nostaminen. Hän voi esimerkiksi alkaa pelata itseään taitavamman pelaajan kanssa. Mutta toisaalta, mikäli haasteet ovat liian vaativia verrattuina taitoihin, kuten esimerkiksi silloin kun vastustaja on liian hyvä omille taidoille, voi pelaaja ehkä tuskastua (A 3). Tämä ei Csikszentmihalyin mielestä kuitenkaan välttämättä johda haasteiden tason alentamiseen (tässä tapauksessa siis takaisin hieman heikomman vastustajan kanssa pelaamiseen), vaan haasteiden ja taitojen tasapaino eli flow-kanavassa pysyminen pyritään turvaamaan pikemminkin siten, että taitoja pyritään nostamaan haasteiden tasolle eikä yritetä mennä yli siitä, mistä aita on matalin. (ibid., 74-5)

Kun vasta-alkaja etenee törmäillen flow-kanavan seinämien ulkopuolella sijaitseviin ei-haluttuihin tiloihin, tarkkailee hän koko ajan toiminnastaan saamaansa nautintoa ja pyrkii sen maksimoimiseen säätämällä taidot ja haasteet tasapainoon. Toisin kuin addikti hän siis hallitsee (vaikka ehkä tiedostamattaan) käyttäytymistään. Näin hän samalla etenee flow-kanavassa kohti tasoa A 4, jonka Csikszentmihalyi nimeää ”harjaantuneen amatöörin ihanteeksi”. Haasteiden ja taitojen akselit ovatkin aika-akseleita. Mitä kauemmin jotain toimintaa harjoitetaan – ja mikäli koko ajan pysytään flow-kanavassa eikä vajota ikävystymiseen tai tuskastumiseen – sitä harjaantuneemmaksi yksilö voi tulla. Flow-kanavan kaavio selittääkin Csikszentmihalyin mielestä sen, miten flow voi johtaa ”flowistin” sisäiseen kasvuun. (ibid.) Tämä kasvu ei ole kuitenkaan flow'n pää-

määrä vaan ikäänkuin sivutuote, sillä ainut päämäärä flow'ssa on pysyä flow-kanavassa, ei pyrkiä liian korkeaan haasteeseen tai päämäärään vaan nauttia flow'n tunteesta. (ibid., 54)

Flow ja addiktio perustuvat mielestäni kummatkin samantyyppiseen nautinnolliseen high-kokemukseen. High'n ulkopuolinen tapahtuminen voi niissä siirtyä taka-alalle, ajan taju hämärtyä, arkipäivän asiat unohtua. Addiktiossa tuohon kokemukseen kehittyä kuitenkin ainainen jano, eli se muuttuu haluksi fixiin, haluksi kokea tuo high'n eläation kokemus yhä uudelleen. Addiktiossa tähän liittyy usein myös tunne itsehallinnan menetyksestä. Addiktista voi tuntua, että on tapahtumassa jotain hänen ”hyvien aikomustensa” vastaista. (Giddens 1992, 72) ”Hyvien aikomustensa” vastaisesti addikti alkaa janoa nautittavaa kokemusta narkoottisesti yhä uudelleen, eikä voi päästä ilman ulkopuolista apua pois addiktiivisesta oravanpyörästä.

Tunne siitä ettei hallitse toimintaansa, mikä on keskeistä addiktioille, ei mielestäni perustu kuitenkaan itse high'n kokemuksen laatuun vaan siihen, että high halutaan kokea yhä uudestaan ja uudestaan eli toiminnasta tulee narkoottisen toistavaa – siihen kehittyä fix. Addiktiossa high'n kokemisesta tulee addiktille ”kaavoittunut pakonomainen tapa”, eli addiktista alkaa tuntua, ettei hän voi enää itse päättää tai hallita sitä, milloin haluaa kokea high'n tunteen.

Flow ja addiktio ovatkin erotettavissa toisistaan hallinnan (control) käsitteen avulla. Addiktiossa on menetetty toiminnan äärimmäinen, ulkoinen hallinta (external control). Esimerkiksi Elizabeth Hirschman (1992) kuvaa addiktin elämää yhtämittaiseksi kamppailuksi hallinnan saavuttamiseksi ympäristöstään ja jatkuvaksi peloksi hallinnan menettämisestä ja suistumisesta henkilökohtaiseen kaaokseen. (ibid., 163) Flow sen sijaan on nautinnolliseen kokemukseen perustuvaa toimintaa, jossa ”flowistilla” säilyy ainakin jonkinlainen ”äärimmäinen”, ulkoinen hallinta eläatio-toimintaa kohtaan ja narkoottiseksi kehittyvää toistoa vastaan.

Kummassakaan ilmiössä ei ole kuitenkaan kyse hallinnan menettämisestä intensiivisen toiminnan ja kokemuksen aikana, pikemminkin päinvastoin. Csikszentmihalyin mukaan toiminnan suorittamisen aikaista flow'n tunnetta kuvataankin usein siten, että tuntuu siltä kuin hallitsisi (control) omia toimiaan totaalisesti (Csikszentmihalyi 1990, 59).

Sama pätee myös addiktioon. Yksittäisessä addiktiivisessa high-kokemuksessa addikti voi tuntea hallitsevansa narkoottista toistoa muistuttavaa toimintaa. Addiktion sisäinen maailma tarjoaakin addiktille turvallisen ja hallittavan mentaalisen alueen, johon hän voi paeta ehkä ulkoisesti ahdistavaksi ja vaikeasti hallittavaksi koettua ympäristöä. (Hirschman 1992, 166) Hirschman painottaakin, että addiktion sisällä addikti kykenee ”hallitsemaan (control) kokemuksensa sisältöä”. (ibid., 163)

Tämä addiktion sisäinen hallinta (internal control) näyttää kuitenkin erilaiselta riippuen siitä, tarkastellaanko sitä addiktion sisä- vai ulkopuolelta. Tämä käy ilmi esimerkiksi parantuneitten addiktien (lähinnä alkoholiin, huumeisiin ja lääkkeisiin addiktoituneiden) kuvauksista omasta käyttäytymisestään. Kun parantuneet addiktit tarkastelivat entistä ”addiktiaikaista” käyttäytymistään jälkeenpäin eli addiktion sisäisyyden ulkopuolelta, huomasivat he kuinka järjettömä eli ”häiriintynyttä, epäloogista, hajanaista, tuhoavaa ja mielettöntä” heidän käyttäytymisensä oli ollut. Ironista on se, että ollessaan addiktoituneita eli sisäpuolelta tarkastellen he olivat sen sijaan itse pitäneet addiktiivista käyttäytymistään päinvastoin varsin ”järjestelmällisenä, loogisena, johdonmukaisena, antoisana ja järkevänä”. Addiktion sisäpuolella addiktit konstruoivatkin itselleen illuusion maailmasta, jossa vallitsee järjestys, itsehallinta ja -kuri. Tämän itserakennetun (self-constructed) maailman sisällä kaikki tuntuu järkevältä, mutta ulkopuolelta tarkastellen se paljastuu järjettömäksi. (ibid., 174)

Addiktion sisällä koettu hallinnan tunne ei siis tarkoita sitä, että addiktilla todella olisi käyttäytymisensä ulkoinen ja äärimmäinen hallinta hallussaan. Addiktion ulkopuolelta addiktiota tarkastelevien, kuten edellä parantuneiden addiktien, on helppo huomata tämä. Addiktiossa onkin kyse kahden erilaisen hallinnan eroamisesta toisistaan. Sisäisesti addikti voi hallita addiktiotaan (internal control), mutta hän ei voi tehdä sitä suhteessa ympäristöön ja oman elämänsä muihin sfääreihin (external control), vaan sen sijaan hänestä voi tuntua, että hänen elämänsä hallitsee joku ulkopuolinen, vastustamaton ”voima”. (Peele 1985, 121)

Perusero flow’n ja addiktion välillä voidaan tehdä tämän toiminnan ulkoisen hallinnan nojalla. Addikti on menettänyt toimin-

tansa ulkoisen hallinnan (ulkopuolisten silmissä), kun taas flowistilla narkoottisuudesta ei ole vielä kehittynyt toimintoja ohjaava ”ulko-puolinen, vastustamaton voima”, vaan hänellä on toimiensa ulkoi-nen hallinta hallussaan. Raja ilmiöiden välillä on kuitenkin häilyvä, sillä myös flow’ssa intensiivinen ja nautinnollinen flow’n kokemus on hyvä maaperä narkoottisuuden ja toistavan fixin kehittymiselle.

Flow’hun liittyvä potentiaalinen ulkoisen hallinnan menettä-minen onkin Csikszentmihalyin mielestä eräs flow’n varjopuolista: kaikesta nautintoa tuottavasta voi tulla niin huumaavaa, että siitä tulee välttämättömyys, joka voi alkaa häiritä ihmisen arkipäiväistä elämää. Nautintoa tuottavasta flow-toiminnasta voi silloin tulla ih-mistä hallitsevaa, kun asian pitäisi olla päinvastoin. Tämä on Csikszentmihalyin mielestä flow’n negatiivinen puoli. Se johtaa äärimmäisen hallinnan menettämiseen – vapauteen määrätä ”tie-toisuuden sisällöstä”. (ibid., 62)

Myös flow voi siis kehittyä joksikin ”negatiiviseksi” (eli addik-tioksi) silloin kun flow’ta tarjoavasta toiminnasta tulee välttämät-ön, kaiken muun ylittävä tarve. Se alkaa hallita ihmistä, josta alkaa tuntua, ettei hän enää itse voi päättää omasta toiminnastaan.

Csikszentmihalyi pitää Giddensin tapaan tällaista ilmiötä jo-nain negatiivisena vasta silloin, kun menetetään ulkoinen hallinta nautinnolliseen toimintaan ja kokemukseen. Toisin kuin addiktiassa, jossa tämä piirre on eräs sen perusmääritelmistä (kts. Hirschman 1992, 158), on ulkoisen hallinnan menettäminen kuitenkin vain eräs flow’n negatiivinen (ja vaarallinen) erityistapaus. Csikszentmihalyi ei pidäkään hallinnan ulkoista menetystä osana flow’n määritel-mää vaan eräänä vaarallisena mahdollisuutena sille, että myös flow voi muuttua addiktion tapaiseksi hallitsematommaksi toiminnaksi.

Pääpiirteissään raja addiktion ja flow’n välillä voidaan siis vetää ulkoisen hallinnan nojalla. Kun nämä kaksi ilmiötä erotetaan sen mu-kaan toisistaan, paljastuu mielestäni se, kuinka flow ja addiktio oikeas-taan kuvaavatkin saman ilmiön kahta eri tasoista sitoutumisen, kiinnittymisen ja riippuvuuden astetta. Ne perustuvat samaan perus-kokemukseen eli voimakkaaseen nautinnollisen high’n tunteeseen, mutta vain addiktiassa high’n toistamisesta kehittyy ”pakonomainen, kaavoittunut tapa”. Addiktiassa high’sta kehittyy narkoottinen fix, kun taas flow’ssa high’n tunteen toistoa voidaan jollain tavoin hallita.

Juuri narkoottisuuden vuoksi addiktio on Giddensin mielestä jotain negatiivista ja jopa ”vahingollista yksilölle”. Sitä kohtaan addiktille kehittyy usein pelko, vastenmielisyyttä ja häpeä. Se on jostain, josta addiktit täytyy ”valehdella” muille. (Giddens 1994a, 71, 76) Mielestäni addiktio Giddensin määritelmän mukaan voitaisiinkin nimetä negatiiviseksi addiktioksi, kun taas flow’n tyyppisen nautinnollisen toiminnan toistamisen erottaisin sen sijaan positiiviseksi addiktioksi.

Myös Giddens itse viittaa siihen mahdollisuuteen, että addiktiossa olisi erotettavissa ”laatueroja” sen mukaan, kuinka konkreettisesti addikti on menettänyt ”autonomiansa” eli addiktionsa ulkoisen hallinnan. Hän käyttää termiä ”pikkukompulsio” (minor compulsion) kuvaamaan käyttäytymistä, jossa (negatiivisessa) addiktiossa niin keskeinen häpeän tunne rajoittuu vain ”miettoon itsensä halveksumiseen”. Tällaisessa sitoutumisessa addiktiiviseen toimintaan on säilytetty äärimmäinen hallinta, koska addikti on tietoinen käyttämisestään ja on valmis ”addiktionsa” usein ironiseen tyyliin myöntämäänkin: ”minä nyt vain satun olemaan koukussa”. Sen sijaan tätä ”ilmeisemmissä kompulsivisen käyttäytymisen muodoissa” (more pronounced forms of compulsive behaviour), jotka edustavat edellistä vahvempaa sitoutumista ja itsehallinnan menetystä eli todellista (negatiivista) addiktiota, voi minän ”eheys” Giddensin mielestä olla uhattuna. Hän ei analysoi näitä kahta riippuvuuden tasoa tämän pidemmälle, mutta mielestäni on ilmeistä, että hän tässä viittaa kahden erilaisen, ulkoisen hallinnan nojalla erotettavissa olevan addiktion olemassaolon mahdollisuuteen. (Giddens 1992, 76)

Tarkastellessaan toisessa yhteydessä (1994b) yksilöiden elämänpolitiikkaa Giddens huomaa flow’n tyyppisen sitoutumisen (commitment) positiivisen luonteen. Positiivisena hän pitää sitä siksi, että se voi tarjota mahdollisuuden yksilön sisäisesti täysipainoiseen, onnelliseen elämään ulkoisista olosuhteista riippumatta. Traditioiden murenemisen kohtaava yksilö voi siis ehkä selviytyä kehittämällä itselleen ”autotelisen minän” (Giddens käyttää tässä Csikszentmihalyin termiä), jolloin hän kykenee kääntämään ”potentiaaliset uhat antoisiksi haasteiksi” ja muuttamaan ”entropian jatkuvaksi kokemusten virraksi”. (ibid., 192)

Myös tässä yhteydessä Giddens näkee addiktion kuitenkin negatiivisesti. Se on hänelle merkki yksilön kyvyttömyydestä kohdata post-traditionaalinen tilanne, jossa ”traditio ei viittaa enää traditionalismiin”, vaan on irronnut alkuperästään. Toisin kuin flow’n tyyppinen sitoutuminen, joka edistää onnellisuutta ihmisen elämässä, on addiktio hänelle päinvastoin onnellisuuden pahin vihollinen. (ibid., 175)

Giddens itse siis tukee, vaikkakin implisiittisesti, olettamustani kahdesta eri riippuvuuden asteesta. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan sitä, kuinka näistä miedompi sopii mielestäni keräilyyn ja narkoottisempi kasaamiseen/haalimiseen.

Keräily – positiivinen addiktio

Giddensin mielestä addiktoitua voi nykyisin melkein mihin tahansa. Myös keräilystä voi kehittyä addiktio aivan samoin kuin kaikesta muustakin, ehkä jopa keskimääräistä todennäköisemmin, sillä keräilyssä intiimi ja intensiivinen suhde keräilyobjekteihin ja elämyksiä tarjoava toiminta ovat hyviä lähtökohtia addiktion kaltaisen high’n tunteen kehittymiselle. Mutta se, kuinka (negatiivisen) addiktiivisena keräilyä pidetään, riippuu mielestäni siitä, kuinka riippuvaiseksi keräilijä tulee tuon tunnetilan toistamiseen yhä uudestaan eli kehittykö toimintaan narkoottinen fix, jonka jälkeen toiminta ei ole enää ulkoisesti hallittavissa. Jos tämä ehto otetaan huomioon, ei keräilystä voi mielestäni puhua yleensä addiktiivisena. Keräily voi kehittyä myös addiktioksi tai olla siksi kehittymättä aivan kuten kaikki muukin mitä me nykyisin teemme ja harrastamme. Mutta keräily ei ole addiktio ”an sich”, eikä tule olettaa, että kaikki keräily olisi addiktiota. Sen sijaan haluaisin ymmärtää keräilyn intohimoisuuden positiivisesti keräilijän yksityisenä tunnetilana, high’na, josta keräilijä nauttii ilman narkoottista toistoa. Ymmärrän keräilyn pikemminkin flow-toimintana ja positiivisena addiktiona, kuin narkoottisena ja pakonomaisena addiktiona.

Koska keräilijöiden korostama keräilyn intohimoisuus on sekä addiktiossa että flow’ssa toiminnan taustalla vaikuttavan intensiivisen high’n kokemuksen kaltainen, toteuttaa keräily flow’n periaatetta mielestäni aina silloin, kun keräilijä voi kokea intensiivisiä

ja intohimoisia high'n tunteita keräilystään. Mutta Giddensin määrittelyn mukainen (negatiivinen) addiktio keräily on vain silloin, kun se etenee "negatiiviselle ja vaaralliselle" toiminnan ulkoisen hallitsemattomuuden alueelle (johon flow-toimintakin Csikszentmihalyin mielestä joskus voi siirtyä). Niinpä keräily on mielestäni usein (aina?) positiivinen addiktio ja vain joskus – kehittyessään narkoottiseksi – negatiivinen addiktio.

Oletusta keräilyn kaksitasoisesta addiktiosta tukee Belkin analyysi keräilyn intohimoisuudesta. Vaikka Belkin mielestä keräily onkin "erityisen altis addiktiolle" ei se kuitenkaan ole keräilyä yleisesti luonnehtiva piirre. Addiktiivisuus on hänen mielestään osa keräilyä eikä tule ilmi kaikilla keräilijöillä (Belk et al. 1991, 201-2).

Belk on valmis jakamaan keräilyn "addiktiiviset aspektit" kahteen osaan, positiivisiin ja negatiivisiin. Keräilyn addiktiivisuuden positiivinen, "nautittava" aspekti liittyy hänen mielestään "flow'hun Csikszentmihalyin mielessä". Sen sijaan negatiivisessa, "pimeässä" aspektissa keräilyn addiktiivisuus näyttäytyy "toimintana, jonka hallinnan (control) kuluttajat pelkäävät menettäneensä". Tässä addiktiivisuuden kaksinaisuudessa, joka Belkin mielestä on kaksinaisuutta positiivisen ja "toimintahäiriöllisen" (eli negatiivisen) addiktion välillä, on kyse intohimon ja addiktion välisestä merkityserosta. Intohimo on jotain positiiviselle addiktiolle eli flow'lle tyyppistä, kun taas addiktio, toimintahäiriö ja patologisuus ovat ominaisia negatiiviselle addiktiolle. Toiminnan ulkoisen hallinnan avulla voidaan Belkin mielestä erottaa nämä kaksi keräilyn "addiktiivista aspektia" toisistaan.

"What apparently is being negotiated in the area between passion and addiction is the definition of whether the collector controls or is controlled by the activity of collecting." (Belk et al. 1991, 201)

Kun keräilyä kutsutaan intohimoksi tarkoitetaan siis oikeastaan positiivista addiktiota, flow-toimintaa, jossa keräilijä on säilyttänyt itsellään käyttäytymisensä ulkoisen hallinnan. Intohimoisuutta ei tulekaan yhdistää astetta "pimeämpään" ja vaarallisempaan negatiiviseen addiktioon, joka on intohimoisen tunteen narkoottista tois-
toa ja harjoittajalleen jopa vaarallista.

Keräily on flow'n kaltaista itsetarkoituksellisesta toimintaa. Se on flow'n tyyppistä peliä ja leikkiä oman erillisen maailmansa sisällä, kuten esimerkiksi Alois Hahn (1991) ja Danet & Katriel (1989, 255) ovat korostaneet. Kuten leikkijälle leikissä, myös keräilijälle keräilyssä on toiminnan harjoittamisen aikana kysymys toiminnan päämäärästä merkityksetön. Keräily asettaakin Hahnin mielestä "voimassaolevan keino-päämäärä -relaation uudelleenarviointiin". Se on samanlainen päämäärän ympärikäntäminen, joka on nähtävissä esimerkiksi juoksussa, jossa itse tekeminen (eteneminen, ei perille pääseminen) on tärkeintä. (Hahn 1991, 72) Myös Pasi Falk (1993) yhdistää keräilyn flow-toiminnan tyyppiseksi itsetarkoitukselliseksi toiminnaksi. Hänen mielestään tällaisten toimintojen intensiteetti voi vaihdella (eli se, onko toiminta flow'ta vai kenties addiktiota), mutta keskeistä niissä on, että niiden harjoittaminen on välttämätöntä "oman elämän tarkoituksena". (ibid., 13)

Oletusta keräilystä flow-toimintana ja positiivisena addiktiona tukee myös Koskijoen havainto siitä, kuinka keräilijälle itselleen riippuvuudella ja "koukussaololla" on positiivinen merkitys. Hänen tutkimansa keräilijät sanoivat "hulluuden" iskeneen keräilyn myötä. (Koskijoki 1994a, 34) Mutta kuten Giddenskin on huomannut, tämä voi olla merkki vain "pikkukompulsiosta", josta on vielä matkaa todellisiin negatiivisen addiktion tapaisiin hallitsemattomiin ilmiöihin. (Negatiivinen) addikti ei koskaan voisi myöntää addiktiotaan. Ensinnäkään hän ei voisi tehdä sitä siksi, että häpeilee toimintaansa (something to lie about) ja toisekseen siksi, että sisäisesti hän ehkä jopa luulee käyttäytyvänsä loogisesti ja järjestelmällisesti eli ei pidä toimintaansa hulluna! Ironinen vähättely on vain merkki siitä, että viime kädessä keräilijöillä on positiivisen addiktion tapainen ulkoinen hallinta toimintoihinsa.

Kysyttäessä keräilijät hyvin herkästi myöntävätkin toimintansa olevan jotenkin epätavallista, intensiivistä ja intohimoista, kuten edellä (ibid., 36-8) on käynyt ilmi. Tällainen suhde osoittaa mielestäni sen, että ainakin näillä keräilijöillä on keräilynsä "hulluuden" äärimmäinen kontrolli hallussaan eli he eivät voi olla addikteja Giddensin tarkoittamassa mielessä vaan pikemminkin flowisteja, positiivisia addikteja, jotka voivat nauttia ja hallita "hulluuttaan" ja laskea siitä leikkiä. Heidän ei tarvitse "valehdella" tekemisistään,

eikä myöskään häpeillä toimintaansa ja sen tuloksia, vaan he voivat pikemminkin olla ylpeitä saavutuksistaan.

”Onnellinen keräilijä nauttii”, kirjoittaa keräilijä Kari Rahiala (1995) vastikään ilmestyneessä ”collectografiassaan”. Positiivinen addiktio on onnellisen keräilijän metodi tuottaa itselleen nautintoa ja onnellisuutta riippuvuuden vaarallisista olosuhteista huolimatta. Se on flowistin kykyä kääntää riippuvuuden potentiaalinen hallitsemattomuus ”uhasta antoisaksi haasteeksi” (Giddens 1994b, 192). Positiivisesti ”keräilyn koukussa” oleminen onkin nautittavaa tietoisuutta siitä, että on olemassa jotain johon on täydellisesti satsannut ja kiinnittänyt itsensä, mutta jota kuitenkin voi jollain tavalla hallita.

Haaliminen/kasaaminen – negatiivinen addiktio

Haalimisessa ja kasaamisessa ilmenevä hallitsemattomuus on mielestäni keräilyä tyypillisempi esimerkki negatiivisesta addiktiosta. Julkisuudesta löytyvien ääriesimerkkien on helppo ymmärtää edustavan narkoottista ja usein vaarallista määrällistä suhdetta esineisiin. Ne ovat juuri sitä, mistä Giddensin mukaan vaietaan ja ”valedellaan”. Ne ovat sitä mitä häpeillään. (Giddens 1994a, 71) Kasaaja ja haalija eivät voi koskaan keräilijän tavoin saavuttaa harjaantuneen amatööriin tasoa.

Kaikilla näillä tyypeillä on herännyt normaalin subjekti-objekti-suhteen intensiivisyyden ylittävä kiinnostus objektiä kohtaan. He kiinnittyvät ja sitoutuvat voimakkaasti objektiin, joka tarjoaa heille mahdollisuuden high’n tuntemiseen. Mutta keräilijä etenee kokoelman määräävyyden ja keräilyn alueen rajauksensa myötä tämän jälkeen flow-kanavaa pitkin eri suuntaan kuin haalija/kasaaja. Kokoelman rajauksella keräilijä voi säädellä haasteiden ja taitojen tasapainoa, jotta keräilystä koituisi hänelle mahdollisimman paljon nautintoa. Hän voi siis hallita toimintaansa. Sen sijaan haalija/kasaaja ei tasapainota haasteita ja taitojaan. Esineet vain kertyvät hänelle ilman suunnitelmallista strategiaa. Haalija/kasaaja janoaa yhä uudestaan samaa uuden omistuksen ja sen säästämisen tunnetta. Hän on kuin narkomaani, jolle aika kehittää vain tarpeen suurempiin

annoksiin, eikä kykyä toiminnasta saatavan nautinnon laadun tarkkailuun keräilijän tapaisella kohteen rajauksella. Haalijalla/kasaa-ajalla annosten suurentaminen johtaakin kaikenlaisen rojun hallitsemattoman suuren määrän kasautumiseen, usein jopa oman terveyden ja hyvinvoinnin vaarantumisen uhallakin. Haalijalla/kasaaajalla kiinnittyminen objekteihin kehittyä negatiiviseen suuntaan: toiminnasta tulee jotain häpeilyä ja toisilta salattua, kun taas keräilijälle kiinnittyminen objekteihin ja niiden toistaminen kokoelmassa on nautinnon ja flow'n lähde, jotain josta voi olla ylpeä.

Viitteet

- ¹ Tutkijat käyttävät tässä kohtaa hoarding-termiä, joka psykologisessa tutkimuskirjallisuudessa tarkoittaa yleisesti objektien – sekä hyödyllisten, että hyödyttömiä – kohtuutonta haltuun ottamista, joka on pakonomaista. Mielestäni esimerkkitapaus täyttää kuitenkin paremmin kasautumisen kuin haalimisen tunnusmerkit.
- ² Freudin mukaan ihmisen kehityksessä hänen libidonsa (ihmisen seksuaalinen viettienergia) käy läpi erilaisia vaiheita. Pre-genitaaliset vaiheet hallitsevat ihmistä ennen murrosikää, genitaalinen vaihe sen jälkeen. Pre-genitaalisia vaiheita ovat oraalinen, anaalinen ja fallinen kehityskausi. Oraalisessa seksuaalisuuden kehityskaudessa tärkeimmässä asemassa on suu, anaalisessa peräaukko ja -suoli ja fallisessa kalu. Normaalisti kehitys päättyy genitaaliseen vaiheeseen, joka on ihmisen normaali, ”terve” seksuaalinen luonne. Jos genitaaliseen vaiheeseen ei jostain syystä päästäkään, seuraa tästä Freudin mielestä neuroottisen luonteen kehitys. Jokainen pre-genitaalisen vaiheen kehityskauden fiksoituma tuottaa aikuisiällä omantyyppisensä neuroosin. Anaalisen kehityskauden jääne aikuisiällä synnyttää anaaliluonteen. (Sigmund Freud: Johdatus psykoanalyyysiin. Gummerus, Jyväskylä 1981 (alkup. 1940), s. 491-2)
- ³ Bric-à-brac – pienet antiikkiesineet.
- ⁴ Freud oli kreikkalaisen, roomalaisen, egyptiläisen ja aasialaisen antiikin, erityisesti pienoispatsaiden keräilijä. (Belk 1991, 32)
- ⁵ Tämä ei ole varmaankaan ainoa syy. Päätökseen vaikutti se, että Benjamin oli sairas ja raskaan matkan jälkeen uuvuksissa niin henkisesti kuin fyysisestikin. Hänellä oli jo aiemminkin ollut itsetuhoisia ajatuksia. Lopullisesti itsemurhan laukaisi tieto siitä, että siltä pieneltä pakolaisryhmältä, jonka mukana Benjamin oli saapunut espanjalaiseen rajakylään

evättiin maahantulo. Erällä tavalla Benjamin kärsi tässä marttyyrikuoleman, sillä järkyttyneenä itsemurhasta viranomaiset antoivat ryhmälle luvan jatkaa matkaa. (Arendt 1970, 17-18)

⁶ Keräilijän läheistä suhdetta keräilyobjektiin kuvaa se, että haastatellut kuvailivat keräilyään usein rinnastamalla sen rakkauteen. Samalla lailla kuin rakastaja(tar) voi tuntea mustasukkaisuutta rakastetustaan, on Moulinin mielestä keräilijälle tärkeää kohteen yksinomainen ja täydellinen omistus, joka loppujen lopuksi on intohimoa. (Moulin 1987, 81)

⁷ "Every collector is a substitute for a Don Juan Tenerio, and so too is the mountaineer, the sportsman, and such people. These are erotic equivalents." (The Complete Letters of Sigmund Freud to Wilhelm Fliess, 1887-1904, ed. J. M. Masson. Cambridge Mass., 1984, 110; siteerattu Forrester 1994, 233)

"The core of paranoia is the detachment of the libido from objects. A reverse course is taken by the collector who directs his surplus libido onto an inanimate object: a love of things." (Minutes of the Vienna psychoanalytic society. Part 1: 1906-1908. ed. by Herman Nunberg and Ernst Federn. New York 1962, siteerattu Pearce 1992, 74 ja Belk et al. 1991, 179)

⁸ Addiction käännetään yleensä riippuvuudeksi. Olen tässä yhteydessä kuitenkin halunnut pitäytyä addiktio-käsitteessä, koska termi viittaa suoraan angloamerikkalaiseen tutkimusperinteeseen ja se on vapaa (suomen kielessä) arkikäytöstä periytyvistä konnotaatioista (toisinkin riippuvuus). Lisäksi riippuvuutta ei voi käyttää kuvaamaan toimijaa (vaan se määritellään yhteyden mukaan, esim. alkoholisti, narkomaani), toisin kuin addiktiota, joka kääntyy toimijaksi eli addiktiksi.

⁹ "... a patterned habit that is compulsively engaged in, withdrawal from which generates an unmanageable anxiety."

4. KERÄILIJÄN OBJEKTISUHDE

Keräilijän läheinen suhde kokoelmaansa ja sen sisältämiin esineisiin, joka voidaan ymmärtää flow'n tyyppiseksi "koukussaolosta" nauttimiseksi, eroaa totutusta ja tavanomaisesta suhteesta esineisiin. Se eroaa rationaalisesta esinesuhteesta.

Valistuksen ja kartesiolaisen ajattelun myötä syntynyt rationaalisuus muutti ihmisen suhteita materiaaliseen ympäristöön. Rationaalisuus demystifioi objektit. Se "haihdutti lumouksen" ja maagisuuden korvaten ne järjellä. Vaikka keräilyssä esimerkiksi kokoelman luokittelu toisaalta edustaakin valistuksen ajan järjestyksen ihanteita (ks. edellä s. 22), eroaa keräilijän henkilökohtainen, intiimi ja intohimoinen suhde esineisiin kuitenkin valistuksen luomasta "kylmästä", rationaalisesta suhteesta. Suhteessaan objektiin keräilijä on kyennyt pikemminkin re- kuin demystifioimaan objektin. Hän on voinut palauttaa elämäänsä siitä haihtuneen lumouksen. (Belk 1991, 17)

Vanha rationaalinen kuluttaja, jolle tarkoituksenmukaista oli "omaisuuden rationaalinen ja utilitaristinen käyttö" ja joka käytti objekteja vain "välttämättömiin ja hyödyllisiin asioihin" (Weber 1980, 127), onkin nykyisin muuttumassa yhä enemmän myytiksi samalla kun keräilijän kaltaiset remystifioidut ja ei-funktionaaliset¹ omistussuhteet ovat lisääntymässä. Näille suhteille on ominaista se, että esine on niissä omistajalleen jollain muulla kuin utilitaristisella tavalla merkityksellinen (Belk 1991, 19).

Belk on nimennyt keräilijän rationaalisuuden, funktionaalisuuden ja utilitarisuuden ylittävän objektisuhteen erääksi esimerkiksi ei-rationaalista objektisuhteista (non-rational relation). Tämän suhteen voi hänen mukaansa todeta muutamilla testiväittämillä, joista kaikkien ei välttämättä tarvitse toteutua, jotta suhde objektiin voitaisiin ymmärtää ei-rationaaliseksi, eli epätavalliseksi, salaperäiseksi tai tunteita herättäväksi. (Olen samalla hieman selittänyt sitä, miten keräilijän suhde objektiin toteutuu näissä testeissä.)

Testi 1. Haluttomuus myydä mistään hinnasta. Keräilijän kokoelmaan kuuluvat objektit ovat hinnan yläpuolella (priceless). Hän ei ajattele niiden myymistä.

Testi 2. Halukkuus ostaa hinnasta välittämättä. Keräilijä voi esimerkiksi ostaa tietyn objektin mihin hintaan tahansa, jos se vain puuttuu hänen kokoelmastaan.

Testi 3. Korvaamattomuus. Keräilijälle jokainen esine on oma yksilönsä, sitä ei voi korvata toisella samanlaisella, koska keräilijällä ei ole olemassa identtisiä kappaleita kokoelmassaan.

Testi 4. Haluttomuus hylkäämiseen. Tämä on keräilijän kohdalla sama asia kuin testissä 1.

Testi 5. Ilon ja depression tunteet objektista johtuen. Keräilijä on kiinnittynyt esineeseen niin läheisesti, että hänen mielentilansa vaihtelee kokoelman tilan mukaan (tästä tarkemmin esim. Belk 1988).

Testi 6. Personifikaatio. Keräilijän kokoelma voi muodostaa hänelle esimerkiksi pienoismaailman tai pienoisperheen, jonka osille hän on antanut nimet (tätä kuvaa esimerkiksi Tennessee Williams (1980) Lasinen eläintarha -näytelmässään). (Belk 1991, 35-7)

Tietyillä elämän alueilla ja tietyissä ryhmissä objekteihin on aina liitetty ei-rationaalinen ja ei-utilitaarinen status. Varsinkin taikuuteen ja uskontoon jollain tavalla liittyvät pyhät objektit, kuten länsimaisessa kulttuurissa uskonnolliset ikonit ja pyhäinjäännökset sekä luonnonkulttuureissa amuletit, fetissit, talismaanit ja toteemit, edustavat juuri sitä vanhaa maagisuutta, jonka valistus rationaalisuu-

dellaan pyrki objekteista haihduttamaan. (ibid., 27-35)

Keräilyobjektista voi keräilijälle tulla näiden vanhimpien eirationaalisten omistusten kaltainen maaginen objekti, jota pidetään pyhänä.

Sakralisointi

”...minä viivysin mielelläni kanssasi noiden teosten edessä, jotka ovat minulle yhtä pyhiä sekä arvossaan, iässään että alkuperässään.”

Näin kirjoitti 1799 Johann Wolfgang von Goethe, joka kirjailijan uransa ohella oli myös arvostettu keräilijä ja huomattavan taidekokoelman omistaja. (Goethe 1980, 31)

Keräilijän suhde esineeseen kehittyi usein niin pitkälle, että objekti kohotetaan sakraalille tasolle. Esim. autojen keräilijöiden intohimossa vanhoihin autoihin remystifiointi oli muuttunut niin äärimmäiseksi, että objekti oli tullut keräilijälle pyhäksi. Danneferin mielestä autojen keräilijä sakralisoikin keräilyn kohteensa, jolloin siitä tulee analoginen uskonnollisen objektin kanssa. Tämä ilmenee mm. siinä, miten ”autoentusiasti” pitää kuvia autoistaan lomopakossaan perheenjäsenten kuvien rinnalla. Pyhyys liitetään usein myös niihin autotehtaisiin, joissa tietyt arvostetut ja halutut keräilyharvinaisuudet on valmistettu. Tällöin myös kaikesta siitä, mikä liittyy näihin tehtaisiin (kuten esim. myyntiesitteet), eikä pelkästään itse autosta, tulee keräilijälle pyhää. (Dannefer 1980, 394-5) Dannefer pitääkin keräilyä eräänlaisena nykypäivän totemismina.

Traditionaalisessa yhteisössä toteemi, joka useimmiten oli animaalinen, liitti ihmisen luontoon. Luontoa pidettiin pyhänä ja toteemi oli pyhä. Se oli ”pyhän esineen prototyyppi”. (Durkheim 1980, 123) Jokainen ihminen kuului ryhmään (klaaniin), jonka tunnuskuva oli toteemi. Traditionaalisessa totemismissa siis usealla ihmisellä oli erityinen suhde yhteen pyhitettyyn esineeseen: toteemiin. (Lévi-Strauss 1963, 95, 101)

Keräilijän suhde keräilyobjektiin muistuttaa totemismia. Mutta toisin kuin traditionaalisessa yhteisössä, jossa yksi toteemi omisti

useita ihmisiä, tässä keräilyn modernissa totemismissa yksi ihminen omistaa *useita toteemeja*.

”a plurality of sacred objects is acquired, possessed, and effectively dominated by one individual – in contrast to the traditional situation where a plurality of individuals is joined in deference to one totem.” (Dannefer 1980, 411)

Myös Benjaminin mielestä keräilijän suhteessa objektiin oli jotain maagista. Keräilijää hän pitääkin maagikkona tai taikurina.

”Riittää katsella, miten keräilijä käsittelee lasikaapissaan olevia esineitä. Tuskin saatuaan esineen käteensä hän jo näyttää innoittuneesti tähyävän sen lävitse kaukaisuuteen. Tämä keräilijän maagikon puolesta, hänen perikuvastaan niin sanoakseni.” (Benjamin 1988b, 487)²

Kokoelma on Benjaminille ”taikapiiri” (der Bannkreis), johon maagikko sulkee keräilyn kohteen. Kokoelmalla onkin tärkein³ rooli siinä prosessissa, jossa ”maallinen” objekti voi muuttua keräilijälle sakraaliksi. Kun keräilijä siirtää keräillyn objektin osaksi kokoelman taikapiiriä, ”pyhittää” kokoelma omalla täydellisyyteen perustuvalla ideaalillaan sen sisältämät esineet.

”Once included in a collection, an object acquires sacredness by adding to the completeness of the collection.” (Belk et al. 1989, 19)

Objektin siirtäminen kokoelmaan on Benjaminin – kuten niin monen muunkin keräilyä tarkastelleen tutkijan – mielestä sen alkuperäisen käytön hylkäämistä, objektin irrottamista sen ”kaikista alkuperäisistä funktioista” (Benjamin 1982, 271).

”Tämä [esineen irrottaminen alkuperäisistä funktioista] on täydellinen vastakohta hyödyille ja se ilmenee omituisessa täydellisyyden kategoriassa... Ei tule luulla, että todellinen keräilijä korostaisi esineiden käytännöllisyyttä..” (Benjamin 1982, 271, 274)

Keräilijän elämä onkin Benjaminin mielestä sidoksissa ”sellaisiin suhteisiin esineiden kanssa, joissa ei korostu esineiden tarkoitus eli

hyöty, niiden käytettävyys, vaan joissa niitä tutkitaan ja rakastetaan oman kohtalonsa näyttämönä tai teatterina.” (Benjamin 1988b, 486)

Keräilijä ei siis *korosta* keräilemiensä esineiden käyttöarvoa⁴, vaan pyrkii tekemään niistä ”tavaraopillisesta käyttöarvosta vapaan olion omaan kokoelmaansa” (Ilmonen 1993, 210). Käyttöarvon hylkääminen voi olla jopa osa ”pyhittämisen” prosessia. Irrottamalla objektin sen vanhoista funktioista kohottaa keräilijä keräilyobjektin samalla ”maallisesta käyttöarvosta pyhän symboliselle jalustalle”. (ibid., 211)

Tavaralla on kuitenkin tunnetusti myös vaihtoarvonsa. Symbolisesti pyhäksi kohotettu objekti ei kuulu enää myöskään ”maallisen” vaihtoarvon piiriin. Pyhällä objektilla ei ole hintaa, siitä ei luovuta (vrt. Belkin testi).

Singularisointi

Igor Kopytoffin (1986) *singularisoinnin* prosessi voidaan ymmärtää kuvaukseksi pyhittämisestä, joka tapahtuu markkinoilla⁵ kiertävien tavaroiden (tai hyödykkeiden) parissa, jotka omaavat käyttöarvoa mutta erityisesti vaihtoarvoa.

Kun objekti singularisoidaan se kohotetaan tavallisten (ordinary) ja yleisten (common) objektien joukosta symbolisesti pyhäksi. Siitä tulee singularisoijan silmissä ainutlaatuinen (unique), vertautumaton (incomparable) ja epätavallinen (uncommon), vaikka se muiden silmissä yhä olisikin tavallinen. Singulaarin esineen tärkein piirre on se, että se on irrotettu vaihdosta. Singulaari esine ei olekaan enää hyödyke vaan ei-hyödyke. (ibid. 69-75)

Keräily on eräs singularisoinnin prosessin käytännön ilmentymistä (ibid., 78-81). Keräilyssä, kuten singularisoinnissa yleensäkin, on kuitenkin erotettava toisistaan kaksi erilaista, mutta usein samanaikaisesti vaikuttavaa singularisointia: yksityinen ja kollektiivinen.

Yksityinen singularisointi on ihmisen henkilökohtaista objektin arvottamista itselle tärkeäksi ja merkittäväksi objektiksi. (ibid., 80-1) Keräilijä on aina yksityisesti singularisoinut keräilemänsä objektit. Muille ehkä yleinen ja tavanomainen tavara voi hänelle olla singulaari, ainutkertainen ja ainutlaatuinen keräilyobjekti. Kokoelma, johon keräilijä singularisoinnilla objektin asettaa, sisältää sa-

mankaltaisia, mutta toisistaan jollakin tavalla eroavia objekteja. Jokainen kokoelman sisältämä objekti erikseen on keräilijälle yksilöllinen ja korvaamaton uniikkikappale. Käytän tästä eteenpäin – tarkastelua selkeyttääkseni – keräilijän yksityisesti itselleen singularisoimista keräilyobjekteista käsitettä ”ainutkertaisesti singulaari”.

Yksityinen singularisointi voi kuitenkin edetä myös kollektiivisiin mittoihin. Keräilyssä tämä näyttäytyy meille uusien keräilyalueiden syntymisenä ja vakiintumisena. Tällaisissa tapauksissa yksityinen keräilijä on omalla singularisoinnillaan edesauttanut sitä, että hänen yksityisesti singularisoimiensa esineiden *kaltaiset muut esineet* tulevat halutuiksi keräilyobjekteiksi myös toisten silmissä. Vain harvojen tuntemasta ja harjoittamasta keräilystä tulee tässä tapauksessa uusi vakiintunut keräilyalueensa. (ibid.)

Kollektiivisessa singularisoinnissa on siis olemassa joukko samaan objektien kategoriaan keskittyneitä keräilijöitä, joista jokainen *erikseen* pitää tiettyjä omaan kokoelmaansa kuuluvia objekteja itselleen ainutkertaisesti singulaareina.⁶ Tässä kollektiivisessä singularisoinnissa myös singulaarista tulee toisenlaista; lukuisat samaan objektien kategoriaan keskittyvät yksityiset singularisoinnit leimautuvat myös koko objektien kategorian singulaariksi.

Kollektiivinen singularisointi voi jäädä vain tietyn ryhmän, kuten esimerkiksi keräilijöiden, singularisoinniksi. Mutta se voi edetä myös laajemmalle ja vaikuttaa lopulta jopa siihen, että tietyt objektit tulevat kulttuurissa myös yleisemmin singularisoiduiksi (tästä lisää s. 66-9)

Yksityisen ja kollektiivisen singularisoinnin erottaminen toisistaan auttaa ymmärtämään singularisoinnin paradoksia, sitä että singularisoiminen voi paradoksaalisesti myös luoda vaihtoarvoa ja uusia hyödykkeitä. Singularisoinnin paradoksi liittyy yksityisen singularisoinnin muuttumiseen kollektiiviseksi singularisoinniksi.

Kopytoff käyttää paradoksin kuvaamisen esimerkkinä keräilyä. Kun keräilijä(t) aloittavat keräilyn jostain uudesta ja yleisesti tuntemattomasta keräilyn alueesta, he singularisoivat objektit itselleen ainutkertaisiksi. Tällöin niistä voi kuitenkin tulla myös kollektiivisesti singularisoituja. Niistä tulee yleisesti haluttuja, syntyy kysyntää ja sitä mukaa vaihtoa – ja uusia hyödykkeitä. (ibid., 81) Singularisoinnin paradoksissa singularisointi, joka määritelmänsä

nojalla on tavaran irrottamista sen hyödykemuodosta ja sen sieltä pois pitämistä, voi paradoksaalisesti edesauttaa singulaarin ei-hyödykkeen muuttumista jälleen vaihtoarvoa omaavaksi hyödykkeeksi.

Koskijoki (1994a, 48-62) keskittyy omassa keräilyä käsittelevässä tutkimuksessaan tähän singularisoinnin vaihtoarvoa luovaan ja hyödykkeistymistä edesauttavaan luonteeseen. Hän tarkastelee sitä, kuinka keräily voi hyödykkeistää keräilyobjektin ja edesauttaa (keräilyesine)markkinoiden syntymistä. En kiellä, etteikö keräily tällä tavalla stimuloisi vaihtoa. Liittäessään keräilyobjekteja kokoelmaansa keräilijä toimii korostuneesti vaihdon piirissä. Hän kohtaa useimmat⁷ keräilyobjektit hyödykkeinä ja toimii kuluttajana markkinoilla.

Mutta keräilijän yksityinen, henkilökohtainen suhde keräilyobjekteihin säilyy ainutkertaisen singulaarina, vaikka keräilyssä onkin läsnä myös vaihto ja vaihtoarvo. Hankkiessaan keräilyn monilta markkinoilta (huutokaupoista, kirpputoreilta, keräilijöiden kokoontumisista, tavarataloista) osia kokoelmaansa keräilijä etsii itselleen ainutkertaisesti singulaareja objekteja. Muille nuo samat objektit voivat näyttää aivan tavallisilta hyödykkeiltä, mutta keräilijälle ne ovat singulaareja ei-hyödykkeitä, jotka hän poistaa vaihdosta kokoelmansa ”taikapiiriin”.⁸

Keräilijä onkin aina yksityisesti singularisoinut kokoelmansa ja sen sisältämät esineet ja nämä esineet pysyvät hänelle niin kauan ”pyhinä” kuin hän pitää niitä ainutkertaisesti singulaareina. Samalla, niin kauan kuin tämä ainutkertaisesti singulaari suhde objekteihin säilyy, pysyvät kokoelma ja sen sisältämät esineet myös poissa vaihdosta. Mutta myös kokoelma voi ajautua vaihdon piiriin. Tällöin keräilijän suhde siihen on kuitenkin muuttunut, hän ei ole siihen enää ”tunteenomaisesti” sitoutunut (Ilmonen 1993, 211). Kun keräilijä esimerkiksi kokoelman täytyttyä (ks. luku 6), siirtyessään uuteen keräilykohteeseen tai tarkentaessaan keräilyn kohdettaan, luopuu osasta esineitä tai koko kokoelmastaan, ne eivät edusta hänelle enää ainutkertaisesti singulaareja ”pyhiä” objekteja vaan maallisia, vaihdettavia hyödykkeitä⁹. Keräilyssä voi siis olla vaihtoa, mutta objekteja ainutkertaisesti singulaareina, symbolisesti pyhinä pitävässä objektsuhteessa, (kuten keräilijän suhteessa kokoelmaansa) sitä ei voi olla.

Kopytoffin mielestä singularisoinnissa ei-hyödykkeiksi muut-

tuneet hyödykkeet jäävät aina potentiaalisiksi hyödykkeiksi ja vaihtoarvo jatkaa niissä elämäänsä, vaikka ne olisikin poistettu vaihdon piiristä (Kopytoff 1986, 76) Kokoelmalla onkin vaihtoarvoa, joka voi jopa kohota keräilyalueen tullessa yhä yleisemmäksi ja kiinnostavammaksi. Mutta vaikka vaihtoarvo on läsnä kokoelmassa, voi keräilijä pitää objekteja ainutkertaisesti singulaareina ja pyhinä. Vaihtoarvo ei itsessään poista singularisaatiota, mutta se, miten vaihtoarvoon suhtaudutaan, voi sen tehdä. Sellainen keräilijä, joka pitää kokoelmaa ja sen sisältämiä esineitä ainutkertaisesti singulaareina, ei käytä tätä vaihtoarvon nousua taloudellisesti hyväkseen. Hän hyödyntää sitä ulkopuolisten silmissä ehkä omalautuiselta näyttävän toiminnan rationaalisen puolustuksena ja oikeutuksena ("kerääminen on järkevää, koska objektit kohoavat arvoaan") tai jonkinlaisena oman keräilyn mittarina ("olen hyvä keräilijä, koska aloin kerätä näitä objekteja vielä silloin kun ne olivat halpoja"), mutta tosiasiaa "oikeat" keräilijät haluavat sanoutua irti sijoitusmielessä tapahtuvasta keräilystä, eivätkä käytä vaihtoarvon kasvua tietoisesti hyväkseen. (Belk et al. 1991, 182-3) Keräilijä ei siis ole välinpitämätön vaihtoarvon suhteen, muttei myöskään keinottele sillä.

Esimerkiksi sellaiset keräilijät, jotka oman keräilynsä ohella ovat myös keräilyesinekauppiaita, voivat pitää oman kokoelmansa syrjässä vaihdosta, joka heidän silmissään "saastuttaisi" kokoelman. Nämä keräilijät, jotka käydessään kauppaa keräilyesineillä ja myydessään niitä muille ovat kiinnostuneita vaihtoarvolla "keinottelusta", unohtavat rationaaliset ja utilitaristiset perusteet täyttäessään kokoelmaansa. He eivät piittaa hinnasta, jos vain voivat hankkia uuden osan kokoelmaansa. (ibid.)

Keräilijä hyödykkeistymisen vastavoimana

Kopytoffin singularisoinnin prosessi tarjoaa keräilyn tarkastelulle myös aivan toiseen kuin hyödykkeistymiseen viittaavan mahdollisuuden. Tämä tulee ilmi keräilijän yksityisessä, henkilökohtaisessa singularisoinnissa, mutta myös kollektiivisessa singularisoinnissa.

Kopytoffin mielestä kehittyneissä länsimaisissa yhteiskunnissa vallalla olevan hyödykkeistymisen – eli sen, että objekteista tulee yhä laajemmin vaihdettavia ja yhä useammasta ennen vaihdon piiriin kuulumattomastakin objektista tulee vaihdettava – vastavoimana toimii ihmisten henkilökohtainen, yksityinen objektin singularisointi, joka voi muuttua myös kollektiiviseksi singularisoinniksi. Singularisoinnilla ihmiset pyrkivät leimaamaan tietyt objektit tai tietyt objektien ryhmät singulaareiksi. Singularisointi vaikuttaa hyödykkeistymisen rinnalla. Se on ihmisten tapa ”arvottaa” objektit uudelleen itselleen tärkeillä henkilökohtaisilla arvoilla. (Kopytoff 1986, 80-8)

Walter Benjaminille hyödykkeistymisen (”tavarafetisismi”) ”pyhiinvaelluspaikkoja” olivat maailmannäyttelyt. Ne keskittyivät hänen mielestään tavaroiden vaihtoarvoon. (Benjamin 1989b, 48-9) Sen sijaan keräilijä oli Benjaminille tämän hyödykkeistymisen vastavoima:

”[keräilijä] ottaa esineiden kirkastamisen elämän tehtäväkseen. Hänelle lankeaa sisyfoksentyö pyyhkiä esineistä omistuksen avulla niiden tavaraluonne. Mutta hän antaa niille vain keräilyarvoa¹⁰ käyttöarvon sijasta. Keräilijä ei uneksi pelkästään kaukaisesta ja menneestä maailmasta, vaan myös paremmasta, jossa ihmiset tosin tarpeiltaan ovat yhtä vähän tyydytettyjä kuin arkipäivän maailmassa, mutta jossa esineet on vapautettu hyödyllisyyden orjuudesta.” (Benjamin 1989b, 51-52)

Tällaisen hyödykkeistymisen tarpeisiin tavaroita tuottaa teollinen massatuotanto. Se keskittyy tavaran toistettavuuteen. Massatuotanto luo esineitä, jotka ovat yleisiä ja vaihdettavia. Valmistuttuaan massatuotettu esine on päinvastaisesti kaikkea sitä, minkä Kopytoff liittää singulaareihin ei-hyödykkeisiin. Mutta vaikka massatuotettu esine onkin yleinen ja ei-singulaari, on kuitenkin keräilijän mahdollista yksityisesti singularisoimalla tehdä yleisestä tavarasta *itselleen* ainutlaatuinen ja ainutkertainen. Tähän viittaa Benjaminin edellisessä sitaatissa, mutta implisiittisesti myös tarkastelussaan massatuotannon myötä häviävästä objektin aurasta.

Aura on yksityisesti singularisoidun ainutkertaisesti singulaarin sukulaistermi. Se on sitä, että objekti on autenttinen, ainutkertainen

sijaitessaan ”Tässä ja Nyt”. (Benjamin 1989c, 142)

Benjaminin mielestä ”uusintamistapahtuma” – jonka teollinen ilmentymä massatuotanto on – murentaa auran. Se hävittää alkuperäisen objektin ainutkertaisuuden monistamalla sen, tekemällä siitä yleisen ja samankaltaisen. (ibid., 143-4) Massatuotetuissa tavaroissa aura kutistuu minimiinsä. Ainutkertaista tärkeämpää niissä on tavarahan helppo toistettavuus. Mutta singularisoimalla keräilijän on mahdollista määritellä massatuotettu esine itselleen uudelleen ja tehdä siitä ainutkertaisesti singulaari, kokoelmassa ainutlaatuinen keräilyobjekti. Keräilijä voi singularisoimalla tuoda auran takaisin sellaisiin objekteihin, joista se on tuotannossa ja markkinoilla riisuttu.

Vaikka Benjaminilla onkin lohduton kuva auran yleisestä häviämisestä, hän kuitenkin mielestäni implisiittisesti olettaa, että keräilijän on mahdollista pitää aurasta kiinni vielä sen hävitessäkin. Tämä käy ilmi hänen tarkastellessaan sitä, kuinka taideteoksiin ennen yhdistetty maaginen aura on hävinnyt, mutta miten keräilijän on vielä mahdollista tuntea se.

Benjaminin mielestä taideteoksen kaikkein alkuperäisin aura tuli ilmi kultissa, jolla taideteos alkujaan liitettiin perinneyhteyteensä. Teos palveli silloin tiettyä rituaalimenoa, joka aluksi oli maaginen ja myöhemmin uskonnollinen. Sen jälkeen taideteos on maallistunut (demystifioitu?) eikä sen tehtävä enää olekaan palvella rituaalissa kulttiesineenä. (ibid., 146)

Mutta vaikka taideteos tulisi kuinka maalliseksi, ei Benjaminin mielestä sen ”auraan sidottu olomuoto” voi kuitenkaan koskaan täydellisesti vapautua tästä alunperin ritualistisesta tehtävästään. Eri-tyisen hyvin alkuperäinen aura välittyy hänen mielestään keräilijälle!

”...keräilijä, jossa säilyy aina vähän fetissin palvojaa ja jolla on taideteoksen omistuksen kautta myös hallussaan niiden kulttista voimaa”. (ibid., 168)

Benjamin siis olettaa keräilijän suhteen objektiin ylittävän auran häviämisestä seuraavan taideteoksen maallistumisen. Mielestäni tätä Benjaminin oletusta voidaan soveltaa yleisemminkin auran häviämiseen. Keräilijä voi ”fetissin palvojana”, jolla on hallussaan ”kulttista voimaa”, tuoda keräilyllään myös massatuotettuihin esineisiin

(joista on poistettu kaikenlainen singulaarisuus ja auraattisuus) uudestaan sitä auraattista maagisuutta, joka aiemmin yhdistettiin vain fetisseihin, toteemeihin ja muihin maagisiin objekteihin. Remystifioimalla ja singularisoimalla objektin keräilijä voi tehdä objektin uudestaan itselleen auraattiseksi. Benjamin olisikin keräilijänä varmaan ollut kanssani yhtä mieltä siitä, että keräilijän intiimi suhde keräilyobjekteihin on auran tuntemista ja keräily voi olla auran häviämisen vastakkainen ilmentymä.

Danneferin tutkimat autojen keräilijät ovat hyvä käytännön esimerkki siitä, miten keräilijä voi palauttaa auran takaisin siitä riisuttuun kohteeseen. Auto on eräs massatuotannon huippusaavutuksista ja autonvalmistuksen historia teollisen massatuotannon historiaa. Mutta vaikka esimerkiksi autotuotantoon aikoinaan ensimmäisenä kehitetty liukuhihna takasi suuren toistettavuuden ja samalla hävitti objektin ainutkertaisuuden ja auran mahdollisimman perusteellisesti, on auto silti autojen keräilijöille voimakkaasti yksilöllinen, ainutkertaisesti singulaari objekti. Danneferin mielestä hänen tutkimuksensa osoittaaakin sen, että myös massatuotetut esineet voidaan määritellä ainutlaatuisiksi niiden toimesta, jotka sen haluavat tehdä. (Dannefer 1980, 410)

Tällainen keräilijän henkilökohtainen objektien arvottaminen, yksityinen singularisointi voi kuitenkin saada myös laajempaa kantatusta, kuten uusien keräilyalueiden synty todistaa. Keräilyssä tapahtuva singularisoinnin paradoksi – se, että keräily edesauttaa hyödykkeistymistä tuodessaan uusia objekteja vaihdon piiriin – voidaankin ymmärtää myös toisella tavalla, kun eritellään yksityisesti ja kollektiivisesti singularisoidut objektit toisistaan. Uusien keräilyalueiden vakiintuminen voidaan ymmärtää myös siten, että vain harvojen silmissä (ainutkertaisesti) singulaarista tulee myös kollektiivisesti (objektien luokkana) singulaaria.

Keräilyssä tapahtuva objektien paradoksaalinen hyödykkeistyminen ei tarkoitaakaan niiden palaamista takaisin ”maalliseksi”, niin käyttö- kuin vaihtoarvossaan laskeviksi kulutushyödykkeiksi vaan kollektiivisesti singulaareina pidetyiksi, vaihtoarvossaan kasvaviksi kestohyödykkeiksi. Keräilyn hyödykkeistymistä edistävä luonne ei siis ole mitä tahansa hyödykkeistymistä vaan mahdollisuutta luoda kokonaisille objektien kategorioille aivan uudenlaista merki-

tystä. Tämän eron Koskijoki (1994b) kyllä huomaa tarkastellessaan Michael Thompsonin (1979) ”roskateoriaa”, mutta hän ei käytä sen tarjoamia mahdollisuuksia hyväkseen.

Thompsonin mukaan objekteilla on kolme olotilaa. Ensimmäkin on olemassa kaksi avointa, peittelemätöntä (overt) kategoriaa: katoavuus (transient) ja pysyvyys (durable). Tavallisesti objektit kuuluvat katoavuuden kategoriaan. Ne menettävät ajan myötä sekä vaihto- että käyttöarvoaan ja niillä on rajoitettu ikä. Ne ovat siis kulutushyödykkeitä. Sen sijaan pysyvyyden kategoriassa esineet saavat päinvastoin ajan myötä lisää vaihtoarvoa ja ne ovat (ainakin teoriassa) ikuisia. Nämä objektit ovat kestohyödykkeitä. Näiden välissä sijaitsee Thompsonin mielestä kuitenkin kiinnostavin objektien kategoria eli roskat (rubbish). Roska on peitetty (covert) objektien kategoria. Roskan metaforisella objektien kategorialla, johon sisältyvät roju, rihkama, ”krääsä”, ym., ei ole joko lainkaan tai vain hyvin vähän käyttö- mutta ei varsinkaan vaihtoarvoa. Metaforisten roskien hyödykemuoto on siis ei-hyödyke. (ibid., 7-9)

Thompson olettaa, että koska roskan peitetty kategoria ei ole alistettu sellaiselle kontrollin mekanismille kuin kaksi näkyvää järjestelmää, voi se tarjota objektille mahdollisuuden näennäisesti mahdottomalle muutokselle katoavuuden kategoriasta pysyvyyden kategoriaan. (ibid., 9) Käyttö- ja vaihtoarvossaan jatkuvasti laskeva katoava objekti liukuu siis hitaasti roskan kategoriaan, josta sellainen henkilö, jolla on kyky nähdä se merkitykselliseksi voi nostaa sen pysyvyyden kategoriaan, jossa sen arvo alkaa jopa kohota. Roskan statuksesta pelastettu objekti ei siis palaa takaisin ”maallisen” katoavuuden kategoriaan vaan kollektiivisesti singulaarina pidettyyn ”ikuisuuden” kategoriaan.

Thompson käyttää tällaisen prosessin esimerkkinä keräilyä. Keräilijällä onkin kyky nostaa roskan statukseen vajonnut objekti yksityisellä singularisoinnillaan myös yleisesti arvostetuksi objektiksi. Tässä piilee myös keräilijän mahdollisuus vaikuttaa ympäröivään materiaaliseen kulttuuriin ja luoda uusia arvostettuja objektien kategorioita.

Chandra Mukerjin (1978) mielestä keräilyn avulla onkin mahdollista säilyttää materiaalisesta kulttuurista jotain sellaista, joka ilman sitä ehkä katoaisi.

Erityisen tärkeää keräily on Mukerjin mielestä silloin kun se kohdistuu katoavuuden kategoriaan kuuluviin kulutushyödykkeisiin; niihin massatuotettuihin tavaroihin, joiden arvon katsotaan olevan suurimmillaan silloin kun ne ovat uusia. Koska kulutushyödykkeet viimein päätyvät roskan kategoriaan, kuten Thompson on osoittanut, voivat tietyt tavarat kadota kulttuurista kokonaan, jos niiden valmistus lopetetaan ja niitä ei enää haluta arvottomina säästää. (ibid., 352) Sen sijaan keräily voi Mukerjin mielestä kääntää esiin kohtalon päinvastaiseen suuntaan. Se pitää esineen poissa käytöstä ja siten säästää sen. Keräilyssä esineet eivät ainoastaan pysy kauemmin kulttuurisessa ympäristössä, vaan toimivat myös seuraaville sukupolville esimerkkinä oman aikansa suunnittelusta. (ibid., 363)

Keräilyn merkitys ei kuitenkaan ole vain passiivisessa esineiden säilyttämisessä. Mukerji olettaa, että keräilijät pyrkivät tietoisesti arvottamaan tietyt objektit uudelleen, jotta niistä tulisi uudestaan arvokkaita, ja ne haluttaisiin säästää kokoelmassa. Keräily voi siis hänen mielestään olla myös aktiivinen, tietoinen kannanotto materiaalisena kulttuuriin.

Kun keräilijät – joita Mukerji kutsuu ”lojaaleiksi kuluttajiksi” – huomaavat, että tietty hyödyke on häviämisen partaalla (kun sen valmistus on lopetettu ja siitä käytön ja ajan myötä väistämättä tulee utilitaristisesti katsoen arvoton) yrittävät he määrittellä hyödykkeen uudestaan ”säilyttämisen arvoiseksi”. (ibid., 363) Toisin sanoen, singularisoimalla tietyt objektit itselleen ainutkertaisiksi voivat keräilijät samalla ehkä vaikuttaa siihen, että ne tulevat myös kollektiivisesti singularisoiduiksi, eli niitä aletaan pitää myös yleisesti arvokkaina ja säästämisen arvoisina.

Tämä hyödykkeen uudelleen määrittely ei noudata enää markkinoiden ehtoja ja johtaa massatuotettujen hyödykkeiden keräilijän konfliktiin hyödykkeen tuottajien ja markkinoiden kanssa. Mukerjin mielestä tämä ilmiö kertoo osaltaan siitä, että nykyajan tavara-paljoudessa eivät kaikki enää haluakaan seurata markkinoiden tarjoamaa kuluttajan polkua, jossa tarpeita alati uusiin kulutushyödykkeisiin tuotetaan keinotekoisesti. Sen sijaan jotkut lojaalit kuluttajat haluaisivat tukeutua jo olemassa oleviin tuotteisiin. Heidän mielestään olisi tarpeellista säilyttää esineitä, joita tuottajien

mielestä ei ole enää hyödyllistä tai kannattavaa valmistaa. Tässä konfliktissa lojaalien kuluttajien mahdollisuudeksi jää objektin uudelleen arvottaminen, joka stimuloi keräilyä. (ibid.)

Keräilyn ymmärtäminen hyödykkeistymisen vastavoimana, jossa keräilijä sekä yksityisesti singularisoi keräilyobjektin itselleen ainutkertaiseksi objektiksi että omalla toiminnallaan edesauttaa tiettyjen ”ikuisten”, kollektiivisesti singulaarien objektikategorioiden syntyä, viittaa siihen mahdollisuuteen, että keräilijällä on tiettyjä kykyjä, jotka ehkä puuttuvat ”rationaalisesti ja utilitaristisesti” objektiin suhtautuvilta. Keräilijällä on kyky katsoa apokryfiseen, hyljeksittyyn ja hyödyttömään, ts. sellaiseen materiaaliin, joka muille näyttäytyy vain roskan kaltaisena rojuna. Tästä materiaalista keräilijä voi kohottaa objektin kokoelman taikapiiriin, hän voi tehdä siitä itselleen merkityksellisen objektin, mutta samalla hän voi ehkä osoittaa myös muille sen arvon, joka tuossa hylätyssä rojussa voi olla. Tällainen näkemys on keskeistä Benjaminin tavassa ymmärtää yksityinen, henkilökohtaisen kokoelman keräilijä. Tähän utopiseen näkemykseen keräilijästä uppoudun seuraavaksi.

Viitteet

- ¹ Jean Baudrillardin mielestä tällaiset suhteet objektiin eroavat ”normaalista ja funktionaalista objektien systeemistä”. Kokoelma (ja samalla keräily) on hänen mielestään funktionaalista tavaroiden systeemistä eroava ei-funktionaalinen, marginaalinen systeemi. (Baudrillard 1990, 35)
- ² Samasta maagikko/taikurista Benjamin kirjoittaa myös *Das Passagen-Werk*issä: ”On vain seurattava keräilijää, kun hän käsittelee esineitään vitriinissä. Saatuaan esineen tuskin käteensä, hän jo säteilee sen kautta inspiroituneena. Säteilee kuin taikuri, joka esineen lävitse tähyää kaukaisuuteen.” (Benjamin 1982, 274-5)
- ³ Kokoelmaan siirtämisen lisäksi toinen (mutta Belkin mielestä ei yhtä tärkeä) objektin sakraaliksi muuntumisen tapa keräilijälle on sen ”saastuminen” pyhäksi. Saastuminen voi tapahtua joko siten, että esine on kuulunut jollekin tunnetulle ja kuuluisalle henkilölle tai johonkin merkittävään kokoelmaan. (Belk et al. 1988, 550)
- ⁴ Tässä täytyy painottaa ilmausta ”korostaa”. Keräilijä ei korosta käyttöarvoa, mutta erikoistilanteissa hän voi myös käyttää kokoelmansa osia. Ne eivät ole hänelle kuitenkaan arkipäivän käytön välineitä. Keräilyssä

- objektien arkipäivästä eroava käyttö ei ”maallista” objekteja vaan säilyttää eron maallisen ja pyhän välillä. Keräilyssä objektien käyttötapahtumaa juhlistetaan ja ritualisoidaan, jolloin myös käyttäminen voi kuulua erällä tavalla pyhän piiriin. (Belk et al. 1989, 23)
- ⁵ Kuten Ilmonen on osoittanut, ”markkinat” on hyvin laaja käsite, joka voidaan jakaa jopa kymmeneen erilaiseen osaan. Tässä ymmärrän markkinoilla sekä näkyvät että näkymättömät kaupalliset markkinat, joissa tavaroita vaihdetaan rahaan tai muihin tavaroihin. (Ilmonen 1993, 42)
- ⁶ ”Ainutkertaisesti singulaari” ei ole täysin ilman konnotaatioita Simmelin ”ainutkertaiseen yksilöllisyyteen”. (Noro 1991, 146) Ainutkertaisesti singulaari kuvaa keräilyobjektin ainutkertaisuutta yksilön, keräilijän silmissä. Se on siis yksilön tapa arvottaa itselleen tärkeät objektit. Mutta kun myös muiden yksilöiden silmissä alkavat samankaltaiset objektit muuttua ainutkertaisesti singulaareiksi, jakaa yksilö heidän kanssaan samanlaisen suhteen näihin objekteihin. Tämä yksityisen singularisoinnin laajeneminen kollektiiviseksi singularisoinniksi voi ehkä ollakin eräs merkki positiivisen yksilöllistymisen mahdollistamista uusista yhteisöllisyyden muodoista. (tästä lisää s. 122)
- ⁷ Luonnollisiin konteksteihin (esim. perhoset, kasvit) kuuluneet objektit eivät ole hyödykkeitä silloin, kun ne irrotetaan alkuperäisistä konteksteistaan. Mutta myös niiden hankinta voi muotoutua vaihtosuhteeksi (esim. vaihtopisteet).
- ⁸ Keräilijän ”arvojärjestelmä” eroakin markkinoiden järjestelmästä. Keräilijä korostaa objekteissa niiden merkitysarvoa, joka riippuu hänen keräilykohteestaan. Markkinoiden tähtäimessä on taas vaihtoarvo ja sen kautta saavutettu taloudellinen hyöty. Singularisoinnin prosessissa sekoittuvat nämä kaksi arvojärjestelmää (Kopytoff 1986, 81-3). Tämä tekee keräilijästä markkinoiden näkökulmasta katsoen ”ideaalisen” kuluttajan, joka ei ostopäätöksessään harkitse esineen hintaa, jos kysymyksessä vain on puuttuva osa hänen kokoelmastaan eli jos esineellä on hänelle suuri merkitysarvo (vrt. Belkin testi). Markkinatutkimukset ovat panneet tämän ”arvojärjestelmien” eron mielenkiinnolla merkille (esim. Thrasher 1989).
- ⁹ Tämä pätee vain vapaaehtoiseen kokoelmasta luopumiseen. Mikäli keräilijä vastoin omaa tahtoaan joutuu luopumaan kokoelmastaan (esimerkiksi taloudellisten vaikeuksien tai onnettomuuden vuoksi), voi singulaari suhde säilyä. Keräilijälle kokoelmasta luopuminen voi tällöin olla hyvin raskasta. Se voi tuntua siltä, kuin joutuisi luopumaan rakkaasta omaisesta (esim. Belk 1988, 142).
- ¹⁰ Keräilyarvo on ymmärrettävissä tässä sitaatissa keräilijän omaksi ”arvojärjestelmäksi”. Keräilijä ei korosta keräilyssään käyttö- tai vaihtoarvoa, vaan merkitysarvoa.

5. KERÄILY SUHTEENA MENNEESEEN

Keräilijän läheinen suhde singularisoimiinsa keräilyobjekteihin tuo hänelle sellaista henkilökohtaista tietoa objekteista, joka keräilyn ulkopuoliselle jää kätkeytyksi. Tuo tieto on keräilyn säästävän luonteen (ks. edellä Mukerji) vuoksi taaksepäin viittaavaa. Se on keräilijän ainutlaatuista, mnemonista kykyä lukea mennyttä keräilyllä säästetyistä objekteista.

Grant McCrackenin (1988) mainitsema Lois Roget'n tapaus on mielenkiintoinen esimerkki tällaisen mnemonisen kyvyn ole-massaolosta. Lois on maatilalan emäntä, jonka talo on täynnä esineitä, jotka ovat periytyneet usean sukupolven ajan hänen ja hänen miehensä suvun mukana. Perheen ja suvun historia on kirjoitettu näihin esineisiin. Jokainen esine henkii niitä joskus hallinneiden esi-isien ja -äitien persoonia. Nyt ne ovat siirtyneet Lois'n haltuun ja hänestä on tullut tämän kotimuseon kuraattori, joka läheisessä suhteessaan esineisiin voi "lukea" niiden muistijälkiä ja samalla mennyttä aikaa.

"Lois often looks up from a book to gaze at a table or a chair and recalls the ancestor who owned it. This individual returns as an image and a memory that can be glimpsed and let slip, or explored in exhaustive detail. Lois pursues one or the other option, depending on her mood. The constant presence of this

visual archive make the family history ever present and ubiquitous. Lois can return to it as she will return to her book, picking up the narrative at her leisure.” (ibid., 45)

Kun esineet ovat jatkaneet elämäänsä suvussa eteenpäin perintönä, on jokaisen kuraattorin minä vuorollaan jättänyt jälkiä näihin esineisiin. Lois’n kotimuseon kokoelma voikin säilyttää subjektin/ subjektit vain, jos se siirtyy perintönä suvussa eteenpäin aina uudestaan sellaiselle henkilölle, joka osaa ”lukea” esineitä oikealla tavalla ja vaalia niitä riittävällä huolella. Niinpä Lois onkin systemaattisesti harjoittanut tyttärtään huolehtimaan kokoelmasta, jotta tämä vaalisi sitä Lois’n kuoltua. Jos tyttärestä vuorostaan tulee esineiden haltija, voi myös Lois jatkaa elämäänsä kotikokoelmassa samalla tavalla kuin useat sukupolvet ennen häntä.

”[Lois] has been gifted even with a kind of immortality. In these things she will live on and be remembered.” (ibid., 51)

McCracken kutsuu tällaista kulutuksen tapaa – jossa menneisyys on läsnä koko ajan nykyisessä välittyen siihen vanhojen esineiden kautta – ”*kuratoriseksi kulutukseksi*”. (curatorial pattern of consumption). Nykyisin se on hyvin erikoinen ja harvinainen, mutta oli aikoinaan vallitseva. 1700-luvulle asti oli yleistä, että ihmiset perivät enemmän kuin hankkivat. (ibid., 52)

Jo Friedrich Nietzsche aikoinaan analysoi kuratoriseen suhteeseen verrattavaa *antikvaarihistoriallista* suhtautumistapaa menneeseen. Hänen mielestään sille on tärkeintä menneen suojeleminen ja kunnioitus. Tällä tavoin menneeseen suhtautuva henkilö pyrkii vaalimaan jo kauan olemassa ollutta. Hän pyrkii suojelemaan ne olosuhteet, jotka olivat olemassa kun hän tuli maailmaan ja samalla välittämään nämä olosuhteet niille, jotka tulevat hänen jälkeensä. (Nietzsche 1983, 72-3)

Antikvaarihistoriallisella suhtautumisella on Nietzschen mielestä etunaan se, että sen avulla ihmisellä on tieto siitä, ettei hän ole elämässä pelkän sattuman kautta koska on elänyt historian niinkuin esi-isänsäkin ja tuntee tämän historian. Hän tietää miten asiat olivat ennen ja voi lukea tätä mennyttä nopeasti. Hän voi katsoa oman henkilökohdallisen olemassaolonsa taakse ja tuntee olevansa osa jotain suurempaa

kokonaisuutta, kuten perhettä, sukua, rotua ym. (ibid., 73-4)

Antikvaarihistoriallinen tapa suhtautua menneeseen on Nietzschen mielestä kuitenkin väärä. Siihen liittyy absurdisuutta, paradokseja ja vaaroja. Jos kaikki vanha, joka tulee antikvaarin kanssa kosketuksiin ajautuu lopulta kohdelluksi kunnioituksella ja suojellulla, niin silloin kaikki uusi hylätään ja laiminlyödään – antikvaarilla ei ole sille tilaa. Näin antikvaarihistoria alkaa degeneroitua. Nietzschen mielestä tämän degeneroitumisen huipentuma on keräilijä, joka sen sijaan että säilyttäisi objektit, *muumioi* ne. Nietzsche kiteyttääkin keräilyyn antikvaarihistoriallisen suhtautumistavan kielteiset puolet:

”[keräily on] sokean vimman vastenmielinen spektaakkeli, kaikesta sen väsymätön kokoon kerääminen, mikä on koskaan ollut olemassa ... usein hän [keräilijä] vajoaa niin alas, että on lopulta valmis hotkimaan mitä tahansa ruokaa, jopa bibliograafisten pikkuseikkojen pölyä.” (ibid., 75)

Keräilijä Benjaminin suhde menneeseen

Suuntautuminen menneeseen – oli se sitten kuratorista tai antikvaarihistoriallista – on keräilyssä yleistä. Keräilijät rajaavat mielellään keräilyn kategoriansa tietyn menneen aikakauden objekteihin. Mennyt hetki keräilyn kohteena onkin keräilyn logiikkaa ruokkiva, koska vanhat esineet ovat jo ikänsä nojalla harvinaisia ja siksi vaikean saatavuutensa vuoksi kiinnostavia keräillä. Mutta väistämättä keräily suuntautuu menneeseen myös uusien objektien keräilyssä. Keräilyn logiikalle on tyypillistä esineiden säästäminen kokoelmissa ja niistä kiinnipitäminen. Näin kokoelmassa säästetyt (uudet) esineet säilyvät samalla kun muut niiden kaltaiset hitaasti häviävät kokoelman ulkopuolelta päätyen lopulta hyödyttömäksi romuksi, kuten Mukerji on huomannut. Lisäksi keräilyobjektit viittaavat usein menneeseen myös toimiessaan keräilijän biografian muistina. Ne voivat palauttaa keräilijän mieleen sen hetken kun ne kerättiin (Koskijoki 1994a, 82-5). Voidaankin sanoa, että keräilyobjektin säästäminen kehittää keräilijälle ajallisen suhteen, joka viittaa pikemminkin menneeseen kuin tulevaan.

Keräilylle ominainen kiinnostus menneeseen aikaan ja vanhoihin esineisiin on raportoitu useissa keräilytutkimuksissa (mm. Danet & Katriel 1989, 256; Formanek 1991, 282-3; Belk et al. 1991, 192-194; Dannefer 1980, 392-3). Susan M. Pearce (1992) kutsuu tällaista menneeseen suuntautunutta keräilyä *matkamuistokeräilyksi*.

Matkamuistokeräilyn kohde ei ole matkamuisto sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan laajempi objektien kategoria, jota Pearce (ibid., 71) kutsuu ”memorabiliaksi tai personaliaksi”. Tällaiset objektit ovat yleensä menneeseen ja erityisesti keräilijän henkilökohtaiseen menneeseen viittaavia. Tärkeää niissä on keräilijälle se, että niiden avulla on mahdollista välittää mennyt nykyisyyteen. Ne ovat näytteitä tapahtumista, jotka voidaan muistaa, mutta ei elää uudelleen. Alkuperäiseen ei voidakaan palata, se ei ole toistettavissa vaan *muisteltavissa*. (ibid., 72)

Benjaminille matkamuistokeräilyn tyyppinen objektien avulla muistelu ja menneen palauttaminen nykyisyyteen oli tärkeä metodi. Keräily ei kuitenkaan ollut hänelle Nietzschen varoittamaa objektien ”muumioimista” tai historiallisen suhteen ”degeneroitumaa”, vaikka Benjamin olikin valmis ruokkimaan itseään jopa ”bibliograafisella ravinnolla”. Keräily oli hänelle muumioimisen sijaan tapa välittää objektin avulla elävä ja ”oikea” kuva menneestä tähän hetkeen. Benjaminin käsittämälle todelliselle keräilijälle, ”keräilijän positiiviselle vastatyypille” tämä oli mahdollista lukemalla objekteihin liitettyjä merkityksiä.

Benjaminin mielestä keräilijän perimmäinen tehtävä oli ”vanhan maailman henkiinherättäminen” (Benjamin 1988b, 487), jossa ”esineestä tehdään nykyinen” asettamalla se esille meidän tilaamme. (Benjamin 1982, 273) Tämän keräilijä voi tehdä hallitsemalla omistuksen kautta tavaroita, jotka edustavat mennyttä, vanhaa maailmaa.

Benjaminille vanha maailma oli arkaainen. Hän painotti sitä, kuinka moderni oli syntynsä myötä tuonut katkoksen traditionaalisesta johtavaan arkaaiseen perinteeseen. Tämä traditiossa tapahtunut katkos (siihen vaikutti mm. massatuotannon synty) oli muuttanut ihmisten suhtautumista ympäröiviin esineisiin. Benjaminin mielestä keräilijälle oli kuitenkin vielä mahdollista tuntea modernin syrjäyttämä ”arkaainen omistustapa.” (ibid., 277) Tämän arkaaisen suhteen esineisiin keräilijä oli hankkinut itselleen tiedoillaan ”esi-

neiden synnystä ja iästä.” (ibid., 279)

Vanhan maailman arkaaisuuden tunteminen ei ole mahdollista ellei esineisiin ole ladattu merkityksiä menneestä ajasta, jotka keräilijä sitten muistamisen avulla voi niistä lukea. Vanha maailma voi herätä henkiin, kun kokoelma ja sen sisältämät objektit auttavat keräilijää muistamaan. Benjaminin pitikin keräilyä eräänä ”käytännöllisen muistin” muotona (ibid., 271), jossa ”kaikki muistettu, ajateltu, tietoinen muuttuu jalustaksi, kehyksiksi, perustaksi – keräilijän omaisuuden arkun kanneksi. Aikakausi, maakunta, ammattikunta, omistaja – kaikki se, mistä kukin yksittäinen esine on peräisin, siirtyy osaksi todellisen keräilijän maagista ensyklopediaa, jonka pääsisältönä on hänen omistamansa esineen kohtalo.” (Benjamin 1988b, 487)¹

Benjamin itse oli osoitus siitä, miten keräilyt esineet (kirjat) toimivat käytännön muistamisen muotona. Kirjastoa purkamassa -esseessä ”muistojen nousuvesi” pääsi valloilleen hänen purkaessaan kirjalaatikoita ja järjestäessään kirjahyllyjä.

”[muistojen nousuvesi] vyöryy jokaista omansa kanssa askartelevaa keräilijää päin. Jokainen intohimohan rajoittuu kaaokseen, mutta keräilijän intohimo muistojen kaaokseen. Ja enemmänkin: näiden kirjojen tutunomaisessa sekasorrossa ovat samalla aistein tajuttavina läsnä se sattuma ja se kohtalo, jotka värittävät menneisyyden minun silmissäni. (Benjamin 1988b, 486)

Kuten käy ilmi, menneestä periytyvän esineen kohtalo askarrutti Benjaminin mieltä. Esineen kohtalo oli tärkeä sen vuoksi, että siitä keräilijä kykeni lukemaan esineen historian ja sitä kautta menneen maailman. Esineen historiasta löytyvistä yksityiskohdista, kuten siitä mistä se on peräisin, edellisistä omistajista ym. voi keräilijä Benjaminin mielestä päätellä omistamansa esineen kohtalon.

”Nämä kaikki ”esineelliset” alkuperäisyydet siirtyvät todelliselle keräilijälle jokaisesta yksittäisestä omistuksesta osaksi kokonaista maagista ensyklopediaa, yhdistettyä maailmanjärjestystä, jonka luonnoksena on esineen *kohtalo*. Täältä käsin siis, tältä ahtaalta alueelta, tulee ymmärretyksi se, kuinka suurista fysionomeista (keräilijäthän ovat esinemaailman fysionomeja) tulee ennustajia.” (Benjamin 1982, 274)

Ennustajalla Benjamin tarkoittaa tässä keräilijää, joka – niinkuin ennustaja kristallipalloon katsoessaan voi nähdä tulevan – voi kokoelmansa esinettä tarkastellessaan lukea siihen ladatun historian esineen alkupisteeseen saakka.²

Ackbar Abbasin mielestä Benjaminin huomiot keräilijästä menneisyyden ”lukijana” voidaan yhdistää kertojan suhteeseen kertomukseen. Samalla tavalla kuin kertojalla on vastuu muistaa ja kertoa tarina niin myös keräilijä perii kokoelman mukana vastuun siitä huolehtimiseen. Benjamin viittaa tähän seuraavasti: ”... keräilijän asennoituminen omistuksiinsa periytyy omistajan velvollisuudentunteesta omaisuuttaan kohtaan.” (Benjamin 1988b, 490) Abbasin mielestä tällainen keräilijän ja kertojan yhteneväisyys ei jää vain vastuun tasolle. Myös keräily voi olla tapa kertoa ja kokoelma voi omata kertomuksen. Niinkuin kertomus, myös kokoelma ja sen sisältämät objektit voivat välittää mennyttä nykyiseen. Kokoelman objektit omaavat historian ja niistä tulee materiaalisia keinoja tämän historian välittämiseen. (Abbas 1988, 232-3)

Lois Roget omasi tällaisen kertojan vastuun ja velvollisuuden muistamiseen eli kertomiseen. Hänellä oli kyky lukea esineisiin ladatut kertomukset, jotka toivat samalla suvun henkilöhistorian elävänä menneestä nykyiseen. Jokin tällainen perimisen kautta siirtyvä vastuu on myös Benjaminilla täytynyt olla mielessään kun hän toteaa, että ”kokoelman arvokkain piirre tulee aina olemaan sen siirrettävyys perintönä”. (Benjamin 1988b, 490)

Keräilijän positiivinen vastatyyppi

Tarkastellessaan keräilyä Benjamin korosti usein sitä, miten hän keräilijästä puhuessaan tarkoitti ”aitoa” (Benjamin 1988b, 486) ja ”todellista” (”wahren Sammler”, Benjamin 1982, 271) keräilijää. Benjaminin todellinen keräilijä ei vastaa yleistä käsitystä keräilijästä. Se on *keräilijän positiivinen vastatyyppi*, jonka keräily on aivan tietäntyyppistä suhdetta menneeseen. Tämä Benjaminin utopia keräilystä oli tärkeä metodi myös hänen omassa keräilyssään sekä tutkimuksissaan, kuten myöhemmin osoitan.

Benjaminin omaksuma historiallis-materialistinen maailman-katsomus sävytti hänen ymmärtämäänsä utopiaa keräilijän positiivisesta vastatyypistä.

”Keräilijän *positiivista* vastatyyppiä – joka samalla edustaa hänen täyttymystään sikäli, että hän mahdollistaa esineiden vapautumisen hyödyllisyyden orjuudesta – pitäisi kuvata näillä Marxin sanoilla: ’Yksityisomaisuus on tehnyt meistä niin typeriä ja passiivisia, että esine on *meidän* vain, jos omistamme sen, siis jos se on olemassa meille pääomana tai jos me ... *käytämme* sitä.’ ” (Benjamin 1982, 277; kurs. alkup.)

Keräilijän positiivisen vastatyyppin tärkein piirre on, että hän irrottaa esineet niiden käytöstä. Tämä hyödyllisyyden hylkääminen tulee ilmi siinä, miten esimerkiksi kirjankeräilijät eivät edes lue keräilemiään kirjoja:

”Että keräilijän ominaispiirteisiin kuuluisi kirjan lukematta jättäminen? Sepä vasta olisikin uusi juttu, te protestoitte. Ei, asiantuntijat voivat todistaa teille, että se vasta on vanha juttu.” (Benjamin 1988b, 487)

Benjamin itse toteutti tätä todellisen keräilijän hyödyllisyyden hylkäämisen periaatetta. Usein hän toisti sitä, kuinka hänen kirjakokoelmansa sisälsi aarteita, joiden arvo perustui siihen, ettei hän ollut niitä koskaan lukenut. (Arendt 1970, 23)

Keräilijän positiivisen vastatyyppin päätehtävä oli kuitenkin tämän keräiltyjen esineiden hyödyttömäksi luokittelun avulla pyrkiä selvittämään esineiden takana oleva salainen historiallinen merkitys. (Crimp 1990, 29) Hän pyrki herättämään vanhan maailman henkiin tekemällä esineestä nykyisen ja tuomaan menneen ”kristallinkirkaaseen ja kasteenraikkaaseen” nykyisyyteen. Keräilijän positiiviselle vastatyypille oli mahdollista löytää salattu historiallinen merkitys sitten kun hän hylkäsi historismin lineaarisen tavan tarkastella historiaa ja alkoi nähdä historian niinkuin historiallinen materialisti sen näkee. Benjaminin mielestä historisismi esittikin menneisyydestä ”ikuisen kuvan”, kun taas historiallinen materialisti ”ainutkertaisen kokemuksen menneestä” (Benjamin 1989a, 187).

”[historismin] metodi on luetteleva: se kuuluttaa julki joukon tosiasiota täyttääkseen homogeenisen ja tyhjän ajan. Materialistisen historiankirjoituksen perustana puolestaan on konstruktiivinen periaate. Ajatteluun ei kuulu vain ajatusten liike vaan yhtä lailla niiden pysähdystila. Kun ajattelu tietyyssä jännitteiden kyllästävässä konstellaatiossa äkkiä pysähtyy, aiheuttaa se siinä shokin, jonka ansiosta ajattelu kiteytyy monadiksi.³ Historiallinen materialisti tarttuu historialliseen aiheeseen vain silloin, kun se tulee häntä vastaan monadina. Tässä rakenteessa hän tunnistaa tapahtumien messiaanisen pysähtymisen merkin, toisin sanoen vallankumouksellisen tilaisuuden taistelussa alistetun menneisyyden puolesta. [Historiallinen materialisti] panee merkille tämän pysähtymisen räjäyttääkseen tietyn aikakauden esiin historian homogeenisesta kulusta; hän nostaa esiin tietyn elämäkerran tästä aikakaudesta, samoin yksittäisen teoksen tästä elämäntyöstä. Hänen menetelmänsä ansio on siinä, että tuossa teoksessa on kätkeytynä ja säilytettynä elämäntyö, tuossa elämäntyössä aikakausi ja tuossa aikakaudessa koko historian kulku.” (ibid., 188)⁴

Keräilijän positiivisen vastatyypin tehtävä oli siis vapauttaa esineet niiden hyödyllisyydestä irrottamalla ne käytöstä. Niinkuin historiallisen materialistin, niin myös keräilijän positiivisen vastatyypin tuli repiä monadi irti sen alkuperäisestä kontekstista, historian jatkumosta. Tämän hän teki ”nostamalla” teoksen esiin sen aikakaudesta. Irrotettuaan monadin/teoksen sen kontekstista, hän pysyi sitten (niinkuin fysionomi) lukemaan siihen sisältyvää salaista historiallista merkitystä, koska ”tuossa teoksessa on kätkeytynä ja säilytettynä ... koko historian kulku.”

Historiallinen fragmentti (teos) tulee siis irrottaa sen väärästä historiallisesta kontekstista ja tuoda tähän päivään (Frisby 1985, 215). Tähän päivään tuominen ja alkuperäisestä kontekstista irrottaminen johtaa fragmentin siirtymiseen uudentyyppiseen, keräilijän positiivisen vastatyypin luomaan kontekstiin – kokoelmaan. Kokoelmassa, jossa fragmentit asetetaan uudelleen toisten samankaltaisten fragmenttien rinnalle, tulee niiden ainutkertaisuus ymmärretyksi ja vapautetuksi. (ibid., 216)

Kokoelman konteksti

Objektin irrottaminen alkuperäisestä kontekstista ja sen tuominen uuteen, keinotekoisesti luotuun kokoelman kontekstiin ei voi olla vaikuttamatta objektin alkuperäiseen kontekstiin. Keräilyllään keräilijä aina samalla tuhoaaakin hiukan sitä kokonaisuutta, jonka osa keräilty objekti aiemmin oli. Sen tähden Benjaminin mielestä ”keräilijän todellinen, suuresti väärinymmärretty intohimo on aina anarkistinen, tuhoava.”⁵

Roland Barthes (1982) on tarkastellut keräilyn tyyppistä tuhoavaa toimintaa analyysissään ensyklopedian kuvista. Ensyklopedian kuvituksen tarkoitus on mahdollisimman havainnollisesti kuvata tekstissä esiteltyjä objekteja. Niinpä kuvat useimmiten on jaettu kahteen osaan: ylemmässä objektit kuvataan osana niiden luonnollista kontekstia, alemmassa taas irrotettuna tästä kontekstista. Barthesin mielestä ylemmässä kuvassa objektit ilmaistaan *syntagmaattisesti*, alemmassa taas *paradigmaattisesti*. (ibid., 225)

Syntagmaattista järjestelmää voidaan kuvata sanalla jatkumien. Siinä jokainen kokonaisuuteen kuuluva osa voi liittyä ja linkittyä yhteen muiden kanssa. Paradigmaattista järjestelmää havainnollistaa parhaiten taas korvautuminen. Siinä osa voi vapaasti vaihdella muiden kanssa. (ibid., 224) Ensyklopediassa objektia havainnollistavassa syntagmaattisessa kuvassa objekti tai sen kaltaiset muut objektit esitetään osana jotain kuviteltua tapahtumaa, luotua ”luonnollista” kontekstia. Syntagmaattisissa kuvissa objektit liittyvät yhteen todellisessa tilanteessa muiden objektien kanssa. Sen sijaan paradigmaattisissa kuvissa objektit ovat irrotettuja ja eristettyjä niiden luonnollisista konteksteista. Ne on yhdistetty uudelleen keinotekoiseen paradigmaattiseen kontekstiin, jossa objekteja voidaan tarkastella riisuttuina kaikista yhteyksistä, niiden olemuksena (essence) yhdessä muiden niiden kaltaisten objektien kanssa. Mutta toisin kuin ylemmässä kuvassa, jossa samankaltaisten objektien liittyminen toisiinsa luonnollisessa kontekstissa tekee niiden vertailun vaikeaksi, on alemmassa kuvassa vertailu samankaltaisten objektien välillä helppoa niiden yhdistyessä toisiinsa paradigmaattisesti, vain omana itsenään. (ibid., 219, 225)

Keräilyn yhteneväisyys Barthesin muotoileman analyysin kanssa on ilmeinen. Kun keräilijä keräilee, hän irrottaa objektin sen luonnollisesta kontekstista ja tuo sen uuteen kokoelman kontekstiin. Luonnollisessa kontekstissa sijaitessaan keräilyobjektin suhde muihin kokonaisuuden osiin on syntagmaattinen, mutta keräilijän irrotettua objektin sen ”alkuperäisestä paikasta” siirtyy se osaksi keräilijän kokoelman kokonaisuutta, jonka järjestelmä on paradigmaattinen. Siinä keräilyobjektit tulevat tarkastelluksi vain omana itsenään suhteessa toisiin samankaltaisiin⁶. Keräillessään keräilijä siis siirtää keräillyn objektin syntagmaattisesta järjestelmästä paradigmaattiseen.

Barthesin mielestä syntagmaattisesta järjestelmästä paradigmaattiseen siirtymistä voidaan verrata siirtymiseen rauhallisesta järjestelmästä väkivaltaiseen. Mutta vaikka paradigmaattinen järjestelmä tekee väkivaltaa luonnolliselle, syntagmaattiselle järjestelmälle, on kuitenkin vain siinä mahdollista – irrottamalla objektit niiden käytännöllisistä konteksteista ja tarkastelemalla niiden yksityiskohtia – paljastaa salattu ja ”avata luonto”. (ibid., 234)

Keräilijän positiivisen vastatyypin täytyi olla ”väkivaltainen”, jotta menneestä nostettujen objektien oikea, salattu historiallinen merkitys tulisi paljastetuksi yhdistettäessä ne muiden samankaltaisten kanssa keräilijän kokoelmaan. Benjamin ymmärsikin, että keräilijä oli työssään tuhoaja ja anarkisti, mutta juuri tämä väkivaltainen paradigmaattinen keräilijän tapa – objekti irrotettuna sen alkuperäisestä kontekstista ja tuotuna uuteen kokoelman kontekstiin, jossa esiin ei tarvinnut sietää enää ”mitään välittäviä konstruktioita ’suurista yhteyksistä’ ” (Benjamin 1982, 273) – teki esineestä Benjaminin mielestä oikealla tavalla nykyisen. Alkuperäisen kontekstin tuhoaminen oli keräilijän positiiviselle vastatyypille välttämätöntä, jotta mennyt tulisi ymmärrettyä oikein ”nyt-hetkestä” käsin.

David Frisbyn mielestä Benjamin itse edusti tieteellisessä työssään tällaista keräilijää, jonka toiminta tuli jatkua kunnes ”koko menneisyys olisi tuotu nykyisyyteen historiallisena apokatastiksena” ja kunnes ”väärä konteksti olisi hajonnut roskaksi”. Tämä menneen unohduksesta palauttamisen tuli tarjota meille mahdollisuuden lukea nykyinen menneestä, herättää meidät historiaan. (Frisby 1985, 265)

Benjaminin nostalgia

Benjaminin tarkastelun keskittyminen menneeseen aikakauteen (esim. mennyt Pariisi, oma lapsuus Berliinissä) ja hänen pessimistinen suhtautumisensa modernin mukanaan tuomiin ilmiöihin on erälle tutkijoille merkki Benjaminin nostalgisuudesta tai melankolisuudesta. Stauthin ja Turnerin mielestä (1988) tällainen nostalginen paradigma oli implisiittisesti leimallista koko Frankfurtin koulukunnalle. Benjaminin tapauksessa se tuli ilmi esimerkiksi siinä, miten hän kaipasi modernia edeltänyttä aikaa, jolloin arvot olivat eheitä ja objektin aura vielä koettavissa ennenkuin massatuotanto tuhosi sen ja arkaaisen perinteen. (ibid., 510-1) Yleisesti paradigma tuli heidän mielestään koulukunnalla esiin myös siinä, miten moderni nähtiin historian rappeutumisenä ja häviönä tai yksinkertaisen ja autenttisen häviämisenä, jossa maailmasta oli tullut ”ei-kodinomainen”. (ibid., 513)

Benjaminin nostalgisuus sisälsi toiveen pelastuksesta, paremmasta tulevaisuudesta. Tämä hänen tuotantoaan leimaava messianismi, joskus jopa pateettisuuteen yltävä paisuttelu liittyi osaltaan hänen juutalaisuuteensa. Benjamin kirjoittaakin, että koska ”tulevaisuuden tutkiminen oli tunnetusti kiellettyä juutalaisilta” jäi heille vain muistamisen mahdollisuus, johon heitä opastivat toora ja rukous. Mutta tulevaisuudesta ei tullut heille tästä huolimatta ”homogeenista ja tyhjää, sillä heille jokainen sekunti oli pieni portti, josta Messias saattoi astua sisään.” (Benjamin 1989a, 189)

Toisaalta Benjaminin melankolisuus ja pessimismi liittyi aikakauteen. Hänen nostalgisuutensa ja messiaan sisäänastumisen odotuksensa oli reaktio fasistisen liikkeen nousulle, joka lopulta välillisesti aiheutti myös hänen kuolemansa.

Benjaminin nostalgia?

Susan Stewartin mielestä nostalgiassa on keskeistä etäisyys. Nostalgiassa pyritään toisaalta etäännyttämään kohde, mutta toisaalta taas saavuttamaan se, tuhoamaan tuo etäisyys. Etäisyyden kaventaminen on mahdollista objektin avulla, sillä ”ruumiin muisti” on korvautunut ”objektin muistilla”. (Stewart 1984, 133)

Etäisyys voi Stewartin mielestä olla ajallista tai paikallista. Kun etsitään autenttista kokemusta, joka on etäisyyden päässä paikallisesti, on kohteena vieras ja eksoottinen kulttuuri. Matkamuisto toimii tässä tapauksessa muistin apuvälineenä. Sen avulla voidaan palauttaa mieliin ne kokemukset, jotka liittyivät vierailuun eksootiseen ja vieraaseen paikkaan. (ibid., 146)

Ajallisesti etäisyyden päässä oleva vieras taas on mennyt aikakausi, jota etsitään ja joka pyritään siitä löytyvien objektien avulla palauttamaan elämään ”objektin muistin avulla”. Näitä ajallisesti autenttisen etäisyyden tuhoamisen tapoja on Stewartin mielestä kahdenlaisia. Toinen on antikvaari (antiquarian), joka tietyltä menneeltä aikakaudelta vanhoja esineitä keräilemällä pyrkii tavoittamaan tuon menneen. Toinen on yleisempi tapa, joka ilmenee esimerkiksi siinä, miten vanhemmiten aletaan yhä enemmän kiinnittää huomiota omaan henkilöhistoriaan ja muistella sitä menneitä välittävien objektien avulla (esim. valokuvat, rippilahjat ym.). (ibid., 146) Näistä etäännyttämisen tavoista tarkastelen lähemmin antikvaaria, koska sitä kautta on myös mahdollista paneutua tarkemmin Benjaminin ja hänen keräilyutooppinsa, keräilijän positiivisen vastatyypin, nostalgiseen luonteeseen.

Jotta antikvaarin kiinnostus tiettyä aikaa kohtaan heräisi, on historiallisessa tietoisuudessa (historiallisessa jatkumossa) täytynyt tapahtua katkos. Katkos on irrotanut siteet tähän menneeseen aikaan ja tehnyt mahdolliseksi sen, että siitä on tullut nykyisyydelle vierasta. Ajallinen katkos siis irrottaa ja etäännyttää meidät menneisyydestä. (ibid., 142)

Antikvaari kokee tehtäväkseen katkoksen toisella puolen olevan menneen löytämisen ja sen henkiinherättämisen. Tehtävänsä hän pyrkii toteuttamaan etsimällä menneestä materiaalisia todistuksia, objekteja, joiden ”muistin” avulla menneen voisi jälleen kokea. Samalla hän etsii myös sisäistä yhteyttä menneen ja nykyisyyden välillä, jotka on täydellisesti erotettu toisistaan katkoksesta. (ibid., 143)

Stewartin mielestä antikvaarin ei ole kuitenkaan koskaan mahdollista löytää menneitä aikakautta. Tämä johtuu siitä, että hän yhdistää keräilty vanhat esineet kokoelmassaan uudelleen. Hän luo niiden ympärille kokoelman uudenlaisen kontekstin, joka ei muis-

tuta vähääkään objektien alkuperäistä kontekstia, sitä alkuperäistä aikaa ja paikkaa, joka on antikvaarin nostalgisen kaipauksen kohteena. (vrt. Barthesin syntagmaattinen-paradigmaattinen) Niinpä antikvaarin keräämät vanhat esineet eivät uudessa kontekstissaan olekaan identtisiä niiden alkuperäisessä kontekstissa sijainneiden referenttien kanssa. Antikvaarin kaipaama mennyt jää pakostakin kuvitteelliseksi. (ibid., 145)

Kokoelma voi siis lopulta omalla järjestelmällään muuttaa antikvaarin aikeen vanhojen esineiden avulla tietyn aikakauden muistamiseen. Kokoelma kokonaisuutena onkin leimallisesti erilainen objekti kuin siihen kerätty osa, yksityinen objekti. Kokoelmassa pyritään luomaan hermeettinen pienoismaailma, jonka järjestelmä on luonnolliselle maailmalle keinotekoinen.

Keräilyyn objektin yhdistyessä kokoelman kontekstiin tulee siitä osa uudenlaista objektia – kokoelmaa. Stewartin mielestä kokoelman tarkoitus, toisin kuin muistamisen objektien (matkamuiston, vanhan esineen ym.), ei olekaan auttaa muistamisessa vaan unohtamisessa. Kokoelma kokonaisena objektina onkin päinvastainen antikvaarin nostalgiselle objektille, jonka avulla antikvaari kaipaa mennyttä aikaa. Kokoelmassa ei pyritä menneen maailman restauraatioon vaan aloittamaan jotain uudestaan yhdistämällä rajattu määrä elementtejä toisiinsa ja muodostamalla niistä uusi konteksti alkuperäisen sijaan. Tämä kokoelman uusi konteksti on Stewartin mielestä lopulta tuhoava. Se on alkuperäisen kontekstin restauraation antiteesi, jossa irrottamalla objekti sen alkuperäisestä kontekstista tuhotaan tämä konteksti. (ibid., 151-2)

Koska antikvaarin ei ole mahdollista luoda alkuperäisen kontekstin restauraatiota, hänen kokoelmassaan yhdistämänsä vanhat esineet tuovatkin menneen ilmi sellaisena kuin se tällä hetkellä on. (ibid.) Hänen luomansa kuva menneestä syntyy niiden esineiden avulla, jotka ovat jääneet keräilyn kohteena olevasta hetkestä jäljelle. Alkuperäisen kontekstin korvaama kokoelman konteksti välittääkin antikvaarille menneisyydestä kuvitteellisen menneisyyden kuvan, joka on ”pikemminkin nykyisistä tehty kollaasi kuin menneisyyden herääminen.” (ibid.)

Mielestäni keräilijän positiivinen vastatyyppi (ja Benjamin itse tällaisena tyyppinä) oli toisaalta antikvaarin tyylinen nostalginen

menneen kaipaaja, mutta toisaalta taas moderni tuhoaja, surrealistinen kollaasin luoja, joka ymmärsi kokoelmasta määräytyneen keräilyn erikoisluonteen ja joka osasi käyttää sitä hyväkseen omiin tarkoituksiinsa.

Positiivisen vastatyypin suhde menneeseen

Benjamin tunsi, kuinka modernin ja sitä edeltäneen traditionaalisen välille oli syntynyt repeämä, katkos. Se oli erottanut nämä kaksi aikakautta ajallisesti etäisyyden päähän toisistaan. Hän oli huolestunut tämän menneen painumisesta unohduksiin. Keräilijän positiivisen vastatyypin tehtäväksi Benjamin näki menneen muistamisen modernin ”nyt-hetkestä” käsin ja tähän päivään tuomisen. Tämä oli mahdollista etsimällä menneen fragmentteja – ”messiaanisia sirpaleita” – ja herättämällä ne uudestaan henkiin kokoelmassa.

Tässä mielessä Benjamin ja hänen keräilijän positiivinen vastatyypinsä ovat matkamuiستokeräilijöitä, jotka omaavat antikvaarimaisen nostalgisen kaipuun menneeseen. Mutta antikvaari ja keräilijän positiivinen vastatyypin pyrkivät palauttamaan menneen ajan kuitenkin lopulta eri tavoin ja heidän suhteensa tähän menneeseen jää erilaiseksi. Keräilijän positiivinen vastatyypin ei olekaan vain matkamuiستokeräilijän tyyppinen menneen ihannoija, joka (pahimmillaan) voi alkaa muistuttaa Nietzschen varoittamaa antikvaarihistorian degeneroitumaa, keräilijää menneen ”muumioijana”. Keräilijän positiivinen vastatyypin on sen sijaan tietoinen siitä, mitä objektin irrottaminen alkuperäisestä kontekstista merkitsee. Tässä mielessä hänessä toteutuu mielestäni samanaikaisesti myös fetisistinen keräilijä, joka Pearcen mielestä irrottaa objektit niiden kaikista alkuperäisistä konteksteista (niin historiallisista, kulttuurisista kuin markkinallisista) ja uudelleenmäärittelee ne keräilijän ehdoilla hänen luomaansa yksityiseen universumiin, joka on kokoelma. (Pearce 1992, 83)

Matkamuiستokeräilijän tyyppinen antikvaari näkee menneen ”ikuisena kuvana”, jonka realisoimisen autenttisena tähän päivään hän pitää tavoitteenaan. Keräilijän positiiviselle vastatyypille tuo

Benjaminin kritisoima historismin tapa nähdä mennyt on sen sijaan jotain vältettävää. Vastatyypille mennyt on jotain, johon nykyisyydellä on ”ainutkertainen sitoutumus”. Hän tarkastelee historiallisesta jatkumosta irrotettuja esineitä kulloisenkin hetken näkökulmasta ja näkee menneisyyden nykyisyyden ehdoilla. Keräilijän positiivinen vastatyyppi tarkastelee menneisyyttä kokoelmasta käsin, jonka vuoksi myös hänen suhteensa tuohon menneeseen jää erilaiseksi kuin antikvaarilla. Antikvaari ei ymmärrä nykyisyyden (kokoelman) vaikutusta menneeseen vaan haluaa nähdä nykyisyyden menneisyyden ehdoilla. Antikvaarille vain alkuperäinen hetki on tärkeää.

Antikvaarin suhde menneeseen jääkin metonymiseksi, kun se taas keräilijän positiivisen vastatyyppin kohdalla kokoelman ansios- ta toteutuu myös metaforisena. Oletetaan, että näiden kummankin hahmon kohteena on jokin mennyt, ”oikea” tapahtuma tai aika. Metonyminen suhde tähän tapahtumaan on suora. Siinä objekti on osa tuota alkuperäistä kontekstia, se on merkki siitä. Mutta kun ”oikean tapahtuman” osallinen objekti siirretään osaksi uutta kokoelman kontekstia, saa se myös uusia merkityksiä. Objekti tulee osaksi kokoelman kollektiivista objektiä, jonka suhde alkuperäiseen tapahtumaan ei ole enää metonyminen vaan pikemminkin metaforinen, kuvitteellinen. Uusi kokoelman konteksti on sisäisesti paradigmaattinen, eikä edusta mitään ”oikeaa tai todellista”, se ei siis ole sitä miten asiat todella ovat olleet. Näin objekti saa alkuperäisen metonymisen suhteensa lisäksi (sillä Pearcen mielestä metonyminen suhde alkuperäiseen kontekstiin ei kuitenkaan häviä täysin edes kokoelmassa) myös metaforisen suhteen alkuperäiseen kontekstiin, ja siitä tulee pikemminkin symboli kuin merkki tuosta kontekstista. (ibid., 24-30) Keräilijän positiiviselle vastatyypille suhde alkuperäiseen kontekstiin ei siis ole ”ikuisen kuvan” kaltainen autenttinen, vaan metaforisen kuvitteellinen. Se ei ole identtinen vaan ”saman- kaltainen”.

Benjamin viittaa tähän esseessään Marcel Proustista. Benjaminin mielestä Proust ei kuvannut teoksissaan ”elämää sellaisena kuin se on, vaan sellaisena kuin tämän elämän elänyt henkilö sen muistaa.” (Benjamin 1989d, 68) Tämä on juuri identtisen ja samankaltaisen ero. ”Elämä sellaisena kuin se on” on yhteneväinen

oikean ja alkuperäisen kanssa, se on sille identtinen. Mutta mennyt sellaisena kuin ”elämän elänyt henkilö sen muistaa” on samankaltainen, se muistuttaa alkuperäistä. Benjamin selittää tämän seuraavasti:

”Meitä valveilla ollessamme askarruttava tietyn asian samankaltaisuus jonkin toisen kanssa ympäröi vain koristeen tavoin sitä syvempää samankaltaisuutta, joka vallitsee unen maailmassa, missä tapahtumat eivät koskaan sukella esiin identtisinä vaan samankaltaisina.” (ibid., 70-1)

Keräilijän positiivisen vastatyypin tapa nähdä mennyt perustuu tällaiseen unimaiseen unohtamiseen (vrt. Stewart edellä s. 82-3) ja vain samankaltaiseen näkemiseen. Se on Proustin *mémoire involontairen* tyyppinen metodi, ”tahaonta muistamista” joka Benjaminin mielestä on lähempänä ”unohtamista, kuin sitä jota yleisesti kutsutaan muistoksi”. Benjaminin mielestä onkin luovempaa ja hyödyllisempää unohtaa menneestä jotain kuin muistaa se kristallinkirkkaasti, koska ”koettu tapahtuma on rajallinen, ainakin kokemuksen piiriin rajoittuva, mutta muistettu tapahtuma on rajaton, koska se on vasta avain kaikkeen ennen olleeseen ja jälkeen tulevaan.” (ibid., 68)

Vaikka *mémoire involontaire* onkin ”produktiivista epäjärjestyttä”, on se Benjaminin mielestä kuitenkin ”keräilijän kaanon” – luova tapa koskettaa mennyttä. Sen sijaan *mémoire involontairen* vastakohta, *mémoire volontaire*, on menneen kristallinkirkkaasti muistamista. Se on menneen kirjaamista pikkutarkasti, esineen varustamista järjestysnumerolla, jonka taakse se myös katoaa. (Benjamin 1982, 280)

Keräilijän positiivisen vastatyypin ”nyt-hetkeen” tuoma mennyt ei siis ole autenttisenä uudestaan koettu vaan tahattomasti muistettu, ei identtinen vaan samankaltainen, ei kristallinkirkas vaan ”samea”, ei se ”kuinka oikeastaan on ollut” vaan muistettu kuva, välähdys, sillä ”menneisyyden todellinen kuva välähtää ohi.” (Benjamin 1989a, 179)

Yksityinen, henkilökohtaisen kokoelman keräilijä

Vaikka Benjaminin näkemyksen keräilijästä keräilijän positiivisena vastatyypinä täytyy olla utooppinen, on kuitenkin olemassa myös todellisia keräilijöitä, jotka muistuttavat jollain tavoin tätä utopiaa. Benjamin itse oli tällainen keräilijä. Das Passagen Werk -projektin lisäksi hän toteutti utopiaa myös esimerkiksi saksalaista tragediaa tarkastelevassa opinnäytetyössään, jota varten hän oli kerännyt yli 600 aihetta koskevaa sitaattia. Lopullinen työ muistuttaa keräilijän kokoelmaa. Se on kollaasi, jossa tutkijan kirjoittaminen ja analyysi on jäänyt toissijaiseksi. (Arendt 1970, 47)

Keräilijän positiivisten vastatyyppien tunnistamisessa on tärkeää ymmärtää heidän olevan objektien käytännöllisyyden ja utilitarisuuden hylkääviä yksityisiä keräilijöitä, jotka ovat kiinnostuneita hylätyistä ja muille merkityksettömistä objekteista. Näistä ”syrjään viskatuista tuotteista he tunnistavat ne kasvat, jotka esine-maailma kääntää suoraan ja yksinomaan heitä kohden.” (Benjamin 1988a, 342)

He ovat yksityisiä keräilijöitä, koska Benjaminin mielestä vain yksityinen keräilijä voi olla kiinnostunut objekteista, jotka ovat hyödyttömyyden lisäksi myös hyljeksittyjä ja vähäpätöisiä.

”Vaikka julkiset kokoelmat voivat olla sosiaalisesti vähemmän ongelmallisia ja tieteellisesti käyttökelpoisempia kuin yksityiset, ei niillä ole yksityisen kokoelman tärkeintä etua. Keräilijän intohimo antaa hänelle taikasauvan, joka ohjaa hänet uusille lähteille.” (Benjamin 1979, 383)

Nämä uudet lähteet ovat sitä hylättyä ja syrjittyä materiaalia, joka löytyy historiasta unohdettuna ja hyljeksittynä. Ne ovat piilotettuina niiden merkityksettömyyden taakse. Tämä maailman varjopuoli – eikä pelkästään sen hyljeksitty, vaan Benjaminia mukaillen myös sen pieni fragmentti, monadi – on keräilijän positiivisen vastatyyppin, yksityisen keräilijän materiaalia. Siihen hänet ohjaa keräilijän intohimo ”taikasauvallaan”.

Benjaminin mielestä todella suuret keräilijät ovatkin tunnis-

tettavissa keräilyn kohteen erikoisuudella. (ibid., 383) Tällaisena suurena keräilijänä, keräilijän positiivisena vastatyypinä Benjamin piti Eduard Fuchsia, vuosisadan vaihteen historioitsijaa, ajattelijaa ja keräilijää. Fuchsin keräily oli erotettavissa sen omintakeisuuden perusteella. Hän keräili kaikenlaista hyljeksettä ja arveluttavaa, esimerkiksi karikatyyrejä ja eroottista taidetta. Benjaminin mielestä ”halveksittuun ja apokryfiseen katsominen oli hänen vahva puolensa.” (ibid., 385)

Benjamin itsekin osasi katsoa tähän halveksittuun ja apokryfiseen. Hän keräili mm. lasten- ja mielenvikaisten kirjoittajien kirjoja (Arendt 1970, 42). Tutkimustyössäänkään hän ei syrjinyt yleisesti halveksittua. Das Passagen-Werkissä hän tarkasteli esim. prostituutiota.

Eräässä yhteydessä Benjamin viittaa siihen, että myös Siegfried Kracauer on tällainen halveksittuun ja apokryfiseen katsoja eli kirjallinen lumppujen kerääjä.

”Se mitä näemme visualisoidessamme hänet [Kracauerin] yksinäisessä toimessaan on lumppujen kerääjä päivän päätyessä lävistämässä kepillään verbaaleja lumppuja, kielen murusia. Ja sitten, mutisemassa humalaisesti ja riidanhaluisesti itseksensä, heittämissä niitä rattailleen, jättäen halveksivasti jotkin näistä kuluneista nimilapuista – ’ihmisyys’ (Menschentum), ’sisäisyys’ (Innerlichkeit) – lepattamaan aamun henkäyksessä. Lumppujen kerääjä varhaisina tunteina – vallankumouksen harmaa aamunkoitto.”

Kracauer lumppujen kerääjänä on keräilijän positiivinen vastatyypipi, joka tekee syrjityistä fragmenteista, ”verbaaleista lumpsista” jälleen merkityksellisiä. Fragmentit säästetään, ne asetetaan uuteen kontekstiin, joka palauttaa niille niiden mosaiikkisen tiedon, yhdistää ne uudelleen niin, että ne muodostavat uuden, käyttökelpoisen ja paljastavan totuuden. (Frisby 1985, 186)

Tällainen montaasimainen, surrealistinen tapa oli Susan Sontagin mielestä myös Benjaminin keräilylle ominainen. Hän käytti surrealistista shokkiefektii työssään kaivamalla esiin asioita ja esineitä, joita kukaan muu ei katsonut tarpeelliseksi havaita. Hän etsi historiallista katastrofia. (Sontag 1979, 17)

Benjaminin keräilyn metodi – surrealistisessa shokkiefektisään ja kollaasimaisessa kokoelman kontekstin luonnissa – on yhdistettävissä myös taiteeseen. Esimerkiksi Benjaminin aikalaisen, Kurt Schwittersin taide muistuttaa Benjaminin keräilyä.

Schwitters oli kollaaseihin erikoistunut dadaisti. Hänen taiteensa materiaalina olivat ihmisten hylkäämät romut ja paperijäte, sellainen materiaali, joka muitten silmissä oli lähinnä arvotonta roskaa. Näitä hän keräsi julkisilta paikoilta, rautatieasemilta, kahviloista, kaduilta. Kuten keräilijä hän poisti ne konteksteistaan. Hän vei ne omaan yksityiseen tilaansa, jossa yhdisti ne uudelleen uuteen kollaasin kontekstiin. (Cardinal 1994, 72-7)

Schwittersillä oli kolme erityyppistä kontekstia, johon hän yhdisti julkisilta paikoilta pelastamansa rojun. Merz-piirros oli kaksiulotteinen kollaasi, johon oli yhdistelty kaikenlaista paperijätettä, kuten matkalippuja, karamellipapereita, paloja lehdestä, pelikortteja ym. Merz-taulu oli kolmiulotteinen assemblaasi (assemblage), joka oli luotu puiseen taustaan kiinnitetyistä (naulatuista) esineistä tai niiden osista. Taulut koostuivat laudanpätkeistä, hammasrattaista, hajonneista astioista, kolikoista, napeista, ym. Merz-rakennelma oli näitä suurempi projekti. Roger Cardinalin mielestä se oli kunnianhimoinen yritys ”luoda uusi kokonaisuus yhteen sopimattomista elementeistä”. Merz-rakennelma oli Schwittersin koko elämän mittainen projekti. Se oli laudasta ja laastista rakennettu, koko asunnon vallannut rakennelma, jossa oli pylviäitä, salaisia koloja, piikkikäitä ulkonemia, syvennyksiä. Siihen oli ripustettu Merz-piirroksia ja -tauluja ja sen koloihin oli säästetty ja kerätty lähinnä muistin apuvälineinä toimivia esineitä, kuten esimerkiksi hiuskihara, puoliksi poltettu sikari, virtsanäyte lääkepullossa, kengännauha, alusvaatteita, ym. (Cardinal 1994, 73-5)

Irwing Wohlfarthin mielestä keräilijän positiivinen vastatyyppe, kuten esimerkiksi Kracauer, oli lumppujen kerääjän kirjallinen vastine. Hän pyrki pelastamaan aarteensa kapitalistiselta tavarajärjestelmältä, jotta voisi saada aikaan uudentyyppisen objektin (kokoelman uuden kontekstin) joka järkyttäisi kapitalistisen järjestelmän ”ruoansulatusta”. (Wohlfarth 1986, 152)

Jos Kracauer (ja Benjamin) on lumppujen kerääjän kirjallinen vastine, niin Schwitters on kuin luotu esimerkiksi lumppujen

kerääjän vastineesta taiteessa. Hänen metodinsa on todellakin lumppujen kerääjän tapaan kerätä ja luokitella ”Teollisuuden Jumalattaren oksentamaa” materiaalia, joka muiden silmissä on hyljeksittyä ja hylättyä, lähinnä roskaa. Vain Schwittersin tapainen keräilijän positiivinen vastatyyppi voi lumppujen kerääjän tapaan nähdä merkitystä myös kaikessa siinä ”minkä suurkaupunki on heittänyt pois, minkä se on kadottanut ja mitä se on ylenkatsonut ja hajottanut” eli muille merkityksettömissä objekteissa.

Fuchs, Kracauer, Schwitters ja Benjaminin ovat kaikki edesmenneitä keräilijän positiivisia vastatyyppisiä. Benjaminin mielestä keräilijän positiivinen vastatyyppi oli häviämässä ja ”kokoelma ilmiönä menettämässä mielekkyytensä” samalla kun se oli menettämässä subjektinsa, yksityisen keräilijän.

”Tässä käsittelemäni ja teille hieman ex officio esittelemäni tyyppin [todellisen keräilijän, keräilijän positiivisen vastatyyppin] aika on käymässä vähiin. Mutta, kuten Hegel asian ilmaisee, Minervan pöllö nousee siivilleen vasta hämärän tullen. Keräilijää aletaan ymmärtää vasta silloin, kun hän on kuolemassa sukupuuttoon.” (Benjamin 1988b, 490; kurs. alkup.)

Douglas Crimpin mielestä keräilijän positiivisen vastatyyppin kuollessa syntyy sen sijaan kaksi erillistä keräilijän tyyppiä. Crimpin mukaan toinen näistä on nykyinen *yksityisen* kokoelman keräilijä, joka on erotettava Benjaminin keräilijän positiivisen vastatyyppin kaltaisesta *henkilökohtaisen* kokoelman keräilijästä. (Crimp 1990, 31) Yksityisen kokoelman keräilijä eroaa Benjaminin henkilökohtaisen kokoelman keräilijästä siinä, että hän arvostaa objekteissa sekä niiden käyttö- että vaihtoarvoa, siis objekteja välineinä ja ”pääomana” (vrt. Marx-sitaatti edellä s. 81) Toisin kuin Benjaminin ymmärtämä keräilijä, hän ei siis arvosta ”keräilyarvoa käyttöarvon sijasta”. (Benjamin 1989b, 51) Crimpin mielestä nykyinen yksityisen kokoelman keräilijä onkin Benjaminin ymmärtämän keräilijän vastakohta: ”typerä ja passiivinen” keräilijä, joka haluaa mieluummin omistaa objektin ja käyttää sitä. (Crimp 1990, 31)

Toinen keräilijän positiivisen vastatyyppin kuoleman jälkeen henkiin jäävä keräilijä on julkisen kokoelman keräilijä, *museo*, joka Benjaminin mielestä ei ole yhteensovitettavissa yksityisen, henki-

lökohtaisen kokoelman keräilijän kanssa. Fuchsin tapaiset ”suuret keräilijät”, joille vastakkaisuus museoon ei ollut mitenkään epätavallista, olivat Benjaminille esimerkki tästä väistämättömästä yhteensopimattomuudesta. Fuchsille museo oli kykenemätön välittämään mitään oikeaa kuvaa historiasta, koska se pyrki tuomaan esiin vain mahdollisimman näyttäviä esineitä. Fuchs kirjoittaakin: ”Tietenkin nykypäivän museo on rajoitettu tämäntyyppiseen keräilyyn jo yksinomaan tilaan liittyvien syiden vuoksi. Mutta se ei muuta sitä tosiasiaa, että sen vuoksi meidän käsityksemme menneestä kulttuurista jää epätäydelliseksi. Me näemme sen puettuna pyhäpukuunsa ja vain hyvin harvoin nukkavieruihin työvaatteisiin.”⁷ (Benjamin 1979, 383)

Benjaminille museon tapa nähdä mennyt on historismin ”ikuisen kuvan” etsintää ja siten kykenemätöntä yksityisen keräilijän ”ainutkertaiseen kokemukseen” menneeseen. Vain Fuchsin tapaisen yksityisen keräilijän oli hänen mielestään mahdollista ymmärtää historia oikealla tavalla – nähdä se puettuna nukkavieruihin työvaatteisiin.

Mutta oliko Benjamin todellakin viimeinen edustaja tästä sukkuputtoon kuolevasta keräilijätyypistä, jonka paikan Crimpin mielestä ottavat ”typerä ja passiivinen” keräilijä sekä museo ja kuoliko utopia hänen mukanaan? Mielestäni keräilijän positiivisia vastatyyppejä voidaan yhä tunnistaa, jos jätetään historiallisen materialismin velvoite vähemmälle huomiolle ja korostetaan sen sijaan enemmän tällaisen keräilijän vastakkaisuutta (der *Gegentypus*). Silloin voidaan löytää Fuchsin tapaisia keräilijöitä, jotka ovat suunnanneet katseensa hylättyyn ja apokryfiseen, keräilijöitä, joille objektit eivät ”typerien ja passiivisten” keräilijöiden tapaan ole välineitä tai ”pääomaa”, vaan jollain muulla tavalla merkityksellisiä ja joille vain yksityinen keräily – institutionalisoituneen keräilyn sijaan – on todellista ja oikeaa keräilyä.

Eräänlaisena esimerkkinä tällaisesta keräilijän positiivisen vastatyyppin inkarnaatiosta käy tutkija John Windsor, joka on huomannut keräilykohteensa erikoisuuden ja tahtoo kiusoitella sillä ”typerä ja passiivisia” keräilijöitä. Windsorin keräilyn kohde on ”tat”, joka voi muiden silmissä näyttää ehkä arvottomalta romulta. ”Tat” edustaa Windsorille niitä hinnaltaan mitättömiä, mielikuvitukselli-

sia esineitä, joita löytyy osto- ja myyntiliikkeistä ja kirpputoreilta. Se on sitä mikä jää jäljelle kun romusta erotetaan sellainen roska, jota roskisdykkarit etsivät ja sellainen, jonka Jeff Koons määritteli kitschiksi. (Windsor 1994, 53)

Windsorin mielestä vasta keräämällä tattia ja yhdistämällä se kokoelmaksi hänen on mahdollista muodostaa kuva menneestä, joka on ”koherentti, vaikkei ehkä kuitenkaan oikea, yksi” (ibid., 54) Windsorin keräily on siis hyvin lähellä Benjaminin peräänkuulutamaa keräilyä. Windsor ymmärtää, että hänen keräilynsä ei kohdistu menneeseen sellaisena kuin se on – siis autenttisena, oikeana tai yhtenä, vaan sellaisena kuin hän sen esineiden muistin avulla muistaa – eli samankaltaisena.

Tällainen uusi vastatyyppejä oli myös Marcel Broodthaers (1924-76), Crimpin mielestä ”museonjohtajan vastatyyppejä”. Hän oli 1960-luvulla vaikuttanut belgialainen taiteilija, jonka luomat mielikuvitusmuseot irvailivat historismiin ja ”illuusion universaalista tiedosta” uskovaa institutionalisoitunutta museota. (Crimp 1990, 32)

Crimpin mielestä Broodthaers oli keräilijän positiivisen vastatyypin tapaan tietoinen siitä, että nykyisyydellä on ”erityinen ja ainutkertainen sitoutuminen menneeseen” (ibid.). Tämä tietoisuus synnytti myös hänen erikoisen taiteensa. Ehkä kuuluisin Broodthaersin teos koostui yli kolmestasadasta jollain tavoin kotkiin liittyvästä esineestä. Tämä *Musée d'Art Moderne, Département des Aigles, Section des Figures* edustaa sitä Benjaminin tarkoittamaa keräilyä, jossa yksityinen keräilijä on koonnut yhteen jotain sellaista, jossa muut eivät näe merkityksiä. Broodthaersin tapa yhdistää toisiinsa kotkiin liittyviä objekteja, jotka vaihtelivat ”maalauksista sarjakuviin, fossiileista kirjoituskoneisiin, kansatieteellisistä esineistä valmiisiin logoihin” oli niin tavanomaisesta poikkeava, että se tuotti tulokseksi keräilijän positiivisen vastatyypin tapaisen surrealistisen shokkiefektin. (ibid., 45) Tuolla shokilla Broodthaers ei ehkä niinkään halunnut vaikuttaa ”kapitalistiseen ruoansulatukseen” kuin taide maailmaan ja sen institutionalisoituneeseen ilmentymään, taidemuseoon.

Nykyiset keräilijän positiiviset vastatyypit ovatkin mielestäni parhaiten tunnistettavissa silloin kun ymmärretään mikä vastakohta museon ja yksityisen, henkilökohtaisen kokoelman keräilijän

välillä on. Benjaminin huomaama keräilijän intohimon ohjaama taikasauva on yhä vieläkin se suuri kuilu, joka asettuu yksityisen keräilijän ja museon väliin ja tuottaa kuvan yksityisestä keräilijästä vastakkaisena museolle. Museolta puuttuu yksityisen keräilijän aintulaatuinen kyky erottaa merkityksiä siinä, missä muut näkevät vain roskaa. Museon kuraattorin mieleen ei ehkä tulisi säästää esimerkiksi lentokoneiden oksennuspusseja, vessapaperirullia, munakuppeja, muovipusseja tai kravatteja, mutta yksityinen keräilijä näkee niissä sen sijaan jotain erityistä, sillä ne kaikki todella kuuluvat yksityisiin kokoelmiin (esimerkit Pearce 1992, 78).

Museolle on tärkeää puolustaa etuoikeuttaan määritellä yksi ja ainoa oikea tapa nähdä mennyt. Tämä on museon tuottama illuusio menneestä ”ikuisena kuvana”. Kun tätä oikeutta loukataan asettuu museo puolustuskannalle. Museo katsoo itseään loukatun esimerkiksi silloin kun yksityiset keräilijät – halussaan esitellä kokoelmiaan – käyttävät museo-nimikettä sen mielestä väärin. Tällaisia yksityisiä museoita on Suomessakin lukuisia, esim. traktorimuseo, kylmäkalustemuseo, värimuseo, moottorisahamuseo ja sirkusmuseo. Ikuista, yhtä ja ainoaa menneen kuvaa metsästäväälle museo-instituutiolle tällainen nimeäminen on rajaloukkaus – ”museoväen painajainen” (Melgin 1987, 6):

”Ei kukaan moottorisahakokoelman esillepanoa vastusta, mutta kokoelmaa voidaan kutsua museoksi vain, jos kokoelman ympärillä pystytään harjoittamaan dokumentointia, konservointia, tutkimusta, täydennystä ja näyttelytoimintaa, kokoelma on julkisesti yleisön nähtävillä ja sillä on hoitajansa.” (ibid.,)

Mielestäni tällaiset museot ovat kuitenkin merkittäviä ja kiinnostavia juuri niiden tavassa erota museoinstituutiosta. Koska ne keskittyvät materiaaliin, jonka ”oikeat” museot ovat unohtaneet ja koska niiden järjestely perustuu yksityisen keräilijän (joskus hyvinkin erikoiseen) tapaan, voi kuva menneestä niiden jäljiltä muodostua aivan erityyppiseksi kuin esimerkiksi historiallisen museon systemaattisen järjestelyn jäljiltä. Näissä yksityisissä museoissa voi aistia jotain yksityisen keräilijän ”ainutkertaisesta kokemuksesta” menneestä. Sen ei tarvitse olla autenttinen ja yksi, vaan sen rikkaus on sen yksilöllisyydessä ja erikoisuudessa. Se on henkilökohtainen tapa

nähdä mennyt sellaisena kuin se tällä hetkellä on niiden esineiden kautta, jotka ovat kokoelmassa.

Eräällä tavalla yksityiset museot voivat myös artikuloida yksityisen keräilijän objekteille ”lojaalin” kuluttajan huolta ympäriltä häviävien tuttujen esineiden kohtalosta. Keräilijä voi kokea jonkinlaiseksi tiedostamattomaksi velvollisuudekseen säästää nämä objektit jälkipolville. Ehkä yksityiset museot ovatkin nykyisten keräilijän positiivisten vastatyyppeiden leikkipaikkoja, joissa keräilijä voi omien keräilyn kategorioidensa kautta ilmaista myös muille itselleen tärkeän suhteen menneeseen.

Eräs esimerkki tällaisen yksityisen museon ”kuraattorista” on Ropert Opie, jonka Museum of Advertising and Packaging Gloucesterissä on varmasti eräs massiivisimmista yksityisen keräilijän monumenteista. 2 000 neliön suuruinen museo sisältää yli 300 000 esinettä. Neljäkymmenen vuoden ajan Opie on kerännyt tätä erityisesti päivittäistavaroiden pakkauksiin, mutta myös mainoksiin keskittynyttä henkilökohtaista kokoelmaansa. (Elsner & Cardinal 1994c)

Opien keräilyn kohteena ovat objektit, jotka käytön jälkeen ovat muille vain merkityksetöntä roskaa (vrt. Thompsonin roska-teoria edellä s. 67-8). Opie tuntee kuitenkin ”lojaalin kuluttajan” huolta tällaisen efemeerin häviämisestä. Hänen museonsa on yksityisen keräilijän kannanotto näiden esineiden säilymisen puolesta. Museonsa avulla Opie pyrkii herättämään ihmiset huomaamaan sen merkityksen joka voi löytyä myös merkityksettömässä.

”...one of the important things was to prevent people throwing things away ... It’s mindless. It always comes down to individuals in charge – they can clear out things in a day or two, saying, ‘We don’t need this, we need the space.’ You get one person who doesn’t understand, and he can wipe out history.” (ibid., 42)

Henkilökohtaisen objektisuhteen avulla Opiele on mahdollista kokea menneestä sellaisia hetkiä, jotka muille ovat salattuja. Hänen suhteensa kokoelman esineisiin muistuttaa Proustin *mémoire involontairea*. Kuten Proustille *petit madeleine* -leivoksen avulla (Proust 1975, 57-8), on Opiele kokoelman yksittäisten esineiden

avulla mahdollista palauttaa mennyt mieliin.

"If I haven't seen something for thirty or forty years it will give me that intense 'punch' of nostalgia, which happens to everybody. The last time it happened was with an advertisement for a cereal packet which showed the things that you cut out. I suddenly 're-sensated' that particular moment: I can remember cutting out from the *Weetabix* packet all those little cars that you mould up, the feeling of the colour and the cardboard, and the way the cardboard cuts... All that sensation comes back to you in an instant and can have an enormous personal effect." (ibid., 29-30)

Yksityisissä museoissa on merkittävää se, että niiden avulla yksityinen keräilijä voi välittää myös muille tämän ennen vain yksityiselle keräilijälle ominaisen ainutkertaisen kokemuksen menneestä.⁸

"People in the museum in Gloucester can get that sensation, and you can hear their cries when they see things. That can be really extraordinary." (ibid., 30)

Yksityinen ja virallinen museo eroavat sekä kohteeltaan että systematiikaltaan. Yksityisen museon kohde on vapaa virallisen museon velvoitteista tietynlaisen "ikuisen kuvan" muodostamiseen menneestä. Yksityinen keräilijä voi keskittyä siihen materiaaliin jonka museo hylkää tai jota se ei ehkä edes huomaa. Systematiikassaan virallinen museo pyrkii järjestämään esineensä siten, että niiden pohjalta syntyy kuva historiasta "homogeenisena kulkuna" (Benjamin 1989a, 188). Se luo esineiden ympärille järjestyksen, joka pohjautuu deduktiivisesti pääteltyyn systematiikkaan (Pearce 1992, 84-8). Sen sijaan yksityisen keräilijän museon järjestelmää voidaan ehkä parhaiten kuvata hallitukseksi kaaokseksi. Yksityinen keräilijä ei pyri yhtenäiseen kertomukseen menneestä, vaan hänen esineilleen luomansa "systemaattinen muoto" on hyvin henkilökohtainen.

Tällainen yksityisen keräilijän ja museon välinen ero on todettavissa myös niissä harvoissa tapauksissa, jotka päällepäin näyttävät museon ja yksityisen keräilijän yhteistyön esimerkeiltä. Näissä tapauksissa yksityinen keräilijä on päässyt tunkeutumaan virallisen museon sisään omana itsenään. Esimerkkejä tästä yhdentymi-

sestä ovat mm. 1989 Stevenage -museossa järjestetty Collectamania-näyttely ja 1990 Wallsall-museossa järjestetty The People's Show. Kumpaankin näyttelyyn oli otettu mukaan keräilijöitä, joiden koelmat perustuivat apokryfisiin objekteihin, kuten juuri lentokoneiden oksennuspusseihin ja vessapapereihin. Merkittävää oli myös se, että keräilijät olivat itse saaneet järjestää kokoelmansa. Nämä yksityiset järjestelmät erosivatkin systematiikaltaan siitä näytteilleasettelusta ja järjestämisestä, jonka museoväki olisi esineille luonut. (ibid., 78)

Vaikka tämä ehkä onkin eräs esimerkki museoinstituution nykyisin peräänkuuluttamasta yhteistyöstä museon ja yksityisen keräilijän välillä (Melgin 1987, 6), on se kuitenkin mielestäni samalla vain esimerkki siitä ei-yhteensovitettavasta erosta, joka näiden kahden keräilijän välillä vallitsee. Yksityinen keräilijä voi säilyä hengissä tästä yhteistyöstä vain mikäli museo ei syö yksityisen keräilijän kokoelmaa sisäänsä eli ota sitä osaksi museon kokoelmaa. Jos näin kuitenkin käy, kuolee samalla myös yksityisen keräilijän kokoelma, sillä sen tärkein elementti on sitä keräävä ja hallitseva subjekti. Eräänlainen Benjaminin keräilijän positiivisen vastatyypin nykyinen inkarnaatio voi siis elää vain niin kauan kuin se tunnistaa eronsa museoon. Tällaisen tyypin kuolema on kuitenkin varsin epätodennäköinen, sillä tuskin museon mielikuvitus ja resurssit voivat koskaan riittää sellaiseen keräilyyn johon yksityinen keräilijä on aina uudelleen valmis. Maailma on täynnä toinen toistaan ihmeellisempiä keräilykohteita ja tämä on keräilijän positiivisen vastatyypin vakuus iankaikkisesta elämästä.

Viitteet

- ¹ Melkein sanasta sanaan sama sitaatti löytyy myös Der Sammler -esseestä (Benjamin 1982, 271).
- ² Benjamin nimittäin tarkentaa tätä Der Sammler -esseeseen kirjaamaansa fysionomin huomiota myöhemmin Kirjastoa purkamassa -esseessä. Siinä hän kirjoittaa keräilijöiden olevan ”esinemaailman fysionomeja”, mutta että heistä tulee ”kohtalon tulkitsijoita”. (Benjamin 1988b, 487) Ennustaja on siis esineen *kohtalon tulkitsija*, joka haluaa tutkia esinettä

sen kohtalon ”näyttämönä tai teatterina”, jossa kaikki esinettä kohdanneet kokemukset jättävät siihen jälkensä, jotka sitten keräilijä voi ymmärtää.

- ³ Benjaminilla oli intohimo pieniin, aivan mikroskooppisiin asioihin. Näistä monadeista hän pystyi löytämään niihin kätkeytyn salaisen historiallisen merkityksen. Objektin koko oli hänelle käänteisessä suhteessa sen merkitykseen; mitä pienempi objekti sitä todennäköisemmin se edusti Benjaminille kaiken muun keskitetyintä muotoa – monadia. Benjaminin elinikäinen ystävä Gerhard Scholem onkin muistellut, miten Benjamin heidän vieraillessaan Musée Clunyn juutalaisella osastolla kiinnostui kahdesta vehnän jyvistä, jotka hänen mielestään sisälsivät koko juutalaisuuden perusolemuksen. (Arendt 1970, 11)
- ⁴ Samasta aiheesta Benjamin puhuu Fuchs-esseessä. (Benjamin 1985, 352)
- ⁵ Siteerattu Arendt 1970, 45.
- ⁶ Keräilyn renessanssin aikaan 1700-luvulla oli kuitenkin yleistä, että keräilijä yhdisti esineensä syntagmaattisesti toisiinsa keinotekoisissa luonnollisissa konteksteissa. Nämä kontekstit eivät kuitenkaan olleet kokoelman paradigmaattista kontekstia aidompia, vaan kulloinkin keräilijän itsensä kehittämiä ja varsin mielivaltaisia, mutta usein vaikuttavia. (Stephen Bann: *“Views of the Past” – Reflections on the Treatment of Historical Objects and Museums of History (1750 - 1850)*. Sociological Review Monograph (1988): 35, s. 50-51)
- ⁷ Eduard Fuchs: Dachreiter, s. 5-6; Benjaminin siteeraamana.
- ⁸ Samanlaisen mnemonisen suhteen, joka halutaan välittää myös muille on löytänyt keräilystään myös Hannu Pekkarinen, psykiatri ja lelujen keräilijä:
”Keräilyn kohteena leluilla on näin ollen kulttuurihistoriallinen ja museaalinen arvonsa, mutta ehkä tärkein ja itsellenikin merkityksellisin arvo liittyy nostalgiaan: *vanhaa lelua katsoessamme voimme hetkeksi mielikuvissamme palata lapsuutemme päiviin, muistaa, aistia kauan sitten kadonneiksi luulemiamme tunnelmia, tunnistaa ja tunnustaa meissä vieläkin hengissä olevan lapsen, leikkivän mielen. Se on hyvää tekevä elämys kiireiselle sielulle, ja nyt tuodessani kokoelmani ensi kertaa tässä laajuudessa näytteille, toivon voivani jakaa katsojille vaikka pieninkin osan siitä hyvästä mielestä, mitä itse olen harrastuksestani voinut saada.*” (Hannu Pekkarinen: *”Yleensä leluissani on pyörät alla*”. Näytetelyn avajaispuheenvuoro 19.11.1995 Tampere-talon Talvipuutarhassa. kurs. alkup.)

6. KERÄILYN KAIPAUS TÄYDELLISYYDEN PROJEKTINA

Benjamin omasi kaipuun mennyttä kohtaan, mutta samalla hän oli myös tietoinen siitä, että menneen saavuttaminen autenttisenä ei voi koskaan olla mahdollista.

”Koskaan emme voi saada unohtunutta täysin takaisin. Ja ehkä näin on hyvä. Takaisinsaamisen järkytys olisi niin tuhoisa, että meidän heti täytyisi lakata tunnistamasta kaipuutamme.”

(Benjamin 1989e, 16-17)

Kaipausta on merkittävä keräilyn toimeenpaneva ja sitä ylläpitävä motiivi. Keräily herää kaipauksen myötä ja jatkuu vain niin kauan kuin kaipauskin. Kaipuun kohteen saavuttaminen on keräilyssä järkytys, se voi lopettaa kaipauksen ja samalla keräilyn. Tätä ei keräilijä halua, sillä kaipaus on hänelle nautinnollista. Sen avulla keräilijän on mahdollista jatkaa keräilyään.

Nostalginen kaipaus

Kaipaus voi keräilyssä suuntautua erilaisiin kohteisiin. Mennyt aika tai etäinen paikka on keräilyn usein tavoiteltu ”luonnollinen” kohde, mutta toisaalta keräilyssä aina läsnäoleva kokoelma on keräilylle ominaisempi kaukaisuudessa hämmäyttävä maali. Ehkä todellinen kaipauksen kohde keräilyssä on kuitenkin näitäkin syvemmällä ja kauempana? Ehkä se on Proustin kaltaista kaipausta, elegistä onnenkaipautta, jonka kohde Benjaminin mielestä oli ”ikuinen ’vielä keran’, ikuinen alkuperäisen ja ensimmäisen onnen elvyttäminen” (Benjamin 1989d, 70-1). Tähän palaan myöhemmin, mutta ensiksi keräilyn luonnolliseen kohteeseen.

Danneferin tutkimat autojen keräilijät kaipasivat tiettyä hetkeä menneestä, usein lapsuuttaan. He olivat romantisoineet tuon ajan ja heidän silmissään siitä oli tullut tavoittelemisen arvoinen kultainen aikakausi. Auto oli tapa tuoda mennyt hetki lähemmäs elettyä hetkeä, se oli muistamisen apuväline; objekti, joka kykeni välittämään tuon menneen ajan. Autojen keräilijät siis kiteyttivät koko menneisyyden tuohon yhteen ainoaan esineryhmään. Sen kautta he muodostivat kuvansa menneestä.

”... his [autojen keräilijän] overall view of the past is importantly determined by its representation in the form of automobile. Images, fantasies, daydreams, his entire sense of the past is filled with automobiles and hence is limited in scope.” (Dannefer 1980, 407)

Myös Danet ja Katriel löysivät tutkimiansa keräilijöiden keskuudesta samanlaista kaipuuta nykyisyyden ulkopuolelle. He kutsuivat sitä ”niinkuinsuudeksi” (as-ifness). Niinkuinsuus on kuvittelu-leikkiä, jossa keräilijän tavoitteena on keräilyllään tuoda itselleen – omaan tilaansa, omaan todellisuuteensa – jokin kyseiselle hetkelle vieras todellisuus. Tämä vieras todellisuus voi olla vieras aika, kuten jokin tietty mennyt aikakausi tai sitten vieras paikka, kuten esimerkiksi itselle eksoottinen kulttuuri. (Danet & Katriel 1989, 256)¹

Menneeseen aikaan tai vieraaseen paikkaan kohdistuvan nostalgisen kaipuun kokemuksen lähteenä ei kuitenkaan voi olla itse tuo aika tai paikka, vaan niinkuin Stewart nostalgisen objektin yh-

teydessä määrittelee, sen *etäisyys* nykyhetken kokemuksesta (Stewart 1984, 145). Niinpä esimerkiksi autojen keräilijä haluaa toisaalta saavuttaa etäisyyden päässä olevan menneen, mutta toisaalta yhtä paljon ja ehkä enemmänkin hän haluaa myös tuntea sen nostalgisen kaipauksen tunteen, jonka tuo etäisyys synnyttää.

Mieluummin kuin todellisena asiointilana, autojen keräilijä haluaa siis nähdä menneen omana kuvitteellisena menneenään. Siihen hän Stewartin mielestä joutuukin tyytymään, koska tähän päivään tuodut vanhat esineet edustavat mennyttä vain siten kuin se tällä hetkellä ilmenee. Mennyt jää siis autojen keräilijälle pakostakin kuvitteelliseksi, mutta juuri se ruokkiikin paremmin hänen nostalgista kaipuutaan. Stewartin mielestä on nimittäin niin, että nostalginen *kaipaus kuihtuisi*, jos olisi mahdollista saavuttaa se alkuperäinen ”todellinen” konteksti, jonka uskotaan olevan nostalgisen kaipauksen kohteena. (Stewart 1984, 145) Stewart on siis samaa mieltä Benjaminin kanssa siitä, että jos keräilijän todella olisi mahdollista realisoida mennyt aika autenttisena ja identtisenä nykyhetken todellisuuteen ja omaan tilaansa, olisi ”takaisinsaamisen järkytys niin tuhoisa”, ettei hän enää voisi haaveilla. Siksi onkin onni, ettei ”unohtunutta voi koskaan saada täysin takaisin”, sillä siten ei myöskään kaipauksen ja haaveilun tarvitse koskaan loppua.

Kaipaus nautintona

Tällainen suhde kaipaukseen on Colin Campbellin (1987) mielestä tyypillistä modernille hedonistille. Moderni hedonisti alkaa nauttia enemmän kaipauksen tunteesta kuin sen kohteesta.

Traditionaaliselle hedonistille nautinnon lähteenä oli vielä tarpeen tyydyttyminen. Hän halusi piehtaroida nautinnoissa mahdollisimman paljon ja pitkittää nautintoa mahdollisimman pitkään. (ibid., 65) Traditionaaliselle hedonistille nautinto oli siis yhteydessä halun tyydyttymiseen ja kaipuun kohteen saavuttamiseen. Sen sijaan modernille hedonistille tästä halusta ja kaipauksesta itsestään tulee sen tyydyttymistä tärkeämpää.

Moderni hedonisti ammentaa tarpeensa haaveilusta. Mutta ei kuitenkaan mistä tahansa haaveilusta, vaan haaveilusta jolla on jon-

kinmoinen, vaikka hyvin pienikin mahdollisuus toteutua käytännössä. Tämän vuoksi modernin hedonistin haaveilu on pikemminkin *päiväunen* kuin *fantasian* kaltaista. Fantasian on nimittäin mahdollista toteutua käytännössä, kun taas päiväuni on ”todellisen tapahtuman kuvitteellista valmistelua, jossa tapahtumat tulee pitää mahdollisen rajojen sisällä”. (ibid., 83) Koska päiväunen toteutuminen on käytännössä mahdollisuuksien rajoissa tarjoaa vain se modernille hedonistille hänen tärkeimmän nautinnon lähteensä eli *kaipauksen*. Fantasiaa ei voi kaivata tai haluta, koska se ei ole mahdollista kuin kuvitelmissa. (ibid., 85)

Päiväunen toteutuminen käytännössä on usein hyvin epätoivottavista. Päiväunien objektit ovat kaukana ja vaikeasti realisoitavissa. Traditionaaliselle hedonistille tällainen halun tyydyttymisen pitkittyminen olisi merkinnyt pettymystä ja kärsimystä, mutta modernille hedonistille juuri siitä tulee päinvastoin nautinnollista. Modernille hedonistille halun tyydyttymättömyys muuttuu ”halun nautinnolliseksi epämukavuudeksi”, jossa haluaminen pikemminkin kuin saaminen tulee nautinnon lähteeksi (ibid., 86-8). Hedonistina hänen tarkoituksenaan on kaipauksesta ja haluamisesta saamansa nautinnon pitkittäminen. Hän pyrkii muovaamaan kaipuusta itselleen pysyvän tilan ja pyrkii sen jatkuvaan ylläpitämiseen. (ibid., 90, 143) Voidaankin sanoa, että moderni hedonisti alkaa nauttia kaipuun tunteesta.

Kokoelman kaipaus

Nykyhetkelle identtisenä ja autenttisenä saavuttamaton mennyt hetki tarjoaa keräilijälle hyvän kohteen jatkaa kaipaamista ja haaveilua rajattomasti. Aina voi ainakin yrittää päästä hieman lähemmäksi tuota alkuperäistä, jonka todellinen saavuttaminen ei koskaan ole mahdollista.

Mutta keräilyllä mennyttä hetkeä tai etäistä paikkaa kohti pyrkiminen on kuitenkin vain eräs keräilyn tyyppi. Sen sijaan keräilylle yleisesti tunnusomainen objektien yhteenliittymä, kokoelma, tarjoaa kaikenlaiselle keräilylle yhteisen mahdollisuuden hedonistisesti pitkittää nautinnollista kaipuun tunnetta.

Se, miten kokoelma on etäisen ajan ja paikan sijaan keräilylle ominaisempi kaipauksen lähde, käy ilmi McCrackenin ”siirrettyjen merkitysten strategiasta”. McCrackenin mielestä ihmiset siirtävät kaipaamansa ideaalisen hyvän toisaalle ”siirrettyihin merkityksiin” (displaced meanings), jota he kaipaavat menneen kulta-aikana, tulleisuuden haaveiluna tai paikkana itsen ulkopuolella. Kantamalla itsessään osaa toisaalle siirretystä merkityksestä, kulutushyödykkeet voivat toimia *siltoina* kohden tuota ihmisen henkilökohtaista ideaalista hyvää. (McCracken 1988, 108-110)

Voidaan ajatella, että Danneferin ja Danetin (& Katriel) tutkimat keräilijät olivat juuri tällä tavoin projisoineet ideaalisen hyvän menneeseen aikakauteen tai etäiseen paikkaan. Mutta heidän keräilemillään objekteilla oli myös tuon etäisen ajan ja paikan kautta määrittyneestä merkityksestä eroavaa toisenlaista merkitystä. Ne olivat objekteja, jotka keräilijä liittää kokoelmaansa. Ne siis tuovat esiin myös keräilijälle ominaisen *kokoelman kaipuun*.

McCrackenille keräily on niiden strategia tavoitella ideaalista hyvää, joille kaikki uusien kulutushyödykkeiden tarjoamat sillat ovat jo resurssien ulottuvilla. Hyvin varakkaat henkilöt eivät uusien kulutushyödykkeiden kautta voi hänen mielestään enää jatkaa kaipaustaan, koska niiden avulla kaiken (ideaalisen hyvän) saavuttaminen on heille jo mahdollista: ”there is no point longing for what is readily within one’s reach.” Liian helposti tapahtuva kaipauksen kohteiden saavuttaminen voikin lopulta olla järkytys, koska se tarkoittaa samalla myös kaipauksen loppumista. Tällaisen järkytyksen ja nautinnollisen kaipauksen loppumisen koki McCrackenin mielestä esimerkiksi se lottomiljonääri, joka kolmessa viikossa puolet voitostaan tuhlanneena huomasi, että haaveiden toteuttaminen ei ehkä lopulta olekaan niin nautinnollista kuin niiden vajeana pitäminen. (ibid., 112-3).

Keräily on McCrackenin mielestä eräs ratkaisu tällaiseen kaipauksen loppumiseen. Keräilyesineet ovat harvinaisia ja rajoitettuja, niiden on jälleen mahdollista toimia *siltoina* siirrettyihin merkityksiin, jos kaikki muut sillat ovat jo käytettävissä. (ibid., 113) Keräily tuokin hänen mielestään ideaalisen hyvän kaipuun jälleen rikkaiden elämään. Keräilyssä keräilijä voi uskotella itselleen, että hänen henkilökohtaisilla ihanteillaan on jälleen ”etäinen paikkan-

sa” (distant location), jonka tavoittamista voi alkaa kaivata. Keräily aloittaa haaveilun uudestaan: ”collectibles make it possible once again to dream.” (ibid.)

Vaikka McCracken yhdistääkin keräilyn yksipuolisesti rikkaiden mahdollisuudeksi haaveiluun², tulee hän kuitenkin samalla paljastaneeksi sen, miten keräilyssä kaipauksen kohde muuttuu toisenlaiseksi. Keräilyssä haaveilu on mahdollista, koska ideaalisen hyvän etäiseksi paikaksi tulee täydellinen, hermeettinen kokoelma. Keräilyesineet ovat keräilijälle kokoelman täydellisyiden osaobjekteja, ne ovat siltoja kohden kokoelman täydellistymiseksi määrittyttä ideaalista hyvää.

Täydellisyiden kaipaus

Pasi Falkin (1990, 1992) mielestä kaipuussa kokoelmaan McCrackenin toisaalle siirretyn ”ideaalin” merkitys kuitenkin samalla myös muuttuu. Ei-keräilyn kohdalla ideaalit olivat vielä olleet ”tietyn *sisällön* omaavia ja pääasiassa kulttuurisesti määräytyneitä arvoja ja päämääriä”, niinkuin esimerkiksi tietty elämäntyyli tai onnellinen elämä (luxusauto, talo järven rannalla). Nyt keräilyn kohdalla kokoelman astuessa kuvaan tämä ideaalisen hyvän sisältö Falkin mielestä kuitenkin tyhjenee. (Falk 1990, 120)

”Se muuttuu *formaaliksi* ideaaliksi, jonka ainoaksi määreeksi jää täydellisyys. Palapelin palat muodostavat kokonaisuuden, mutta siitä ei rakennu kuvaa. Keräilijän tavoittelemana ideaalina – haamurajana – on täydellinen kokoelma.” (ibid.)

Vaikka myös keräilyssä jokainen objekti edustaa vain osaa siitä ideaalisesta kokonaisuudesta, jota kohti kuljetaan, eivät ne kuitenkaan omana itsenään Falkin mielestä välitä mitään sisältöä tai ”kulttuurisesti määräytyneitä arvoja”. Ne ovat vain osa kokoelman kokonaisuutta ja se on niiden tärkein sisältö ja merkitys. Falkin mukaan keräilyssä sisältö onkin korvautunut kokoelman muodolla. (ibid.)

Falkin oletama ideaalien sisällön tyhjeneminen pitää paikkansa, jos keräilyssä toiminnan kohteena ja päämääränä pidetään kokoelmaa *hermeettisenä* kokonaisuutena. Silloin keräilijälle ei lo-

pulta todella olekaan mitään merkitystä sillä, mitä itse keräilyesine edustaa. Kokoelma on hänelle kuin pöydälle nurinpäin kasattu palapeli (Falk 1992, 66), jossa yksittäisen palan ainoa merkitys on siinä sopiiko se paikalleen kokonaisuuteen. Baudrillard kutsuu tätä keräilyä *sarjalliseksi* kiinnostukseksi, joka voi ylittää todellisen kiinnostuksen (Baudrillard 1990, 56). Jo La Bruyère aikoinaan huomasi tämän keräilystä löytyvän merkillisyyden.

”... minulla [Democedella, etsausten keräilijällä] on koko Callot, paitsi yhtä, joka totta puhuen ei ole hänen hyviä teoksi-ansa; se kuuluu päin vastoin hänen huonoimpiinsa, mutta tekisi Callot’n täydelliseksi.” (LaBruyère 1958, 251)

Kun kokoelman kokonaisuus päämääränä ylittää keräilyssä kaiken muun, tuleeikin muodosta lopulta sisältö. Keräilijälle voi tuolloin olla samantekevää pitääkö hän kokoelmasta puuttuvaa objektiä hyvänä vai huonona, tärkeintä on, että se *puuttuu* kokoelmasta.

Mutta entäs sitten, kun viimeinen Callot tulee osaksi Democeden kokoelmaa, kun keräilijällä vihdoin on aukoton palapeli pöydällä edessään? Silloin keräilystä loppuu haluaminen ja kaipaus. Keräilijälle modernina hedonistina se merkitsee samalla nautinnon loppumista.

Tämän huomasi esimerkiksi Tove Janssonin muumitodellisuuden arkkikeräilijä hemuli:

”– Oletko jälleen kadottanut jonkin virhepainoksen?

– Päinvastoin, hemuli sanoi synkästi. Minulla on kaikki. Jok’ikinen. Minun postimerkkikokoelmani on täydellinen. Siitä ei puutu mitään ...

– Mitä kaikki kannattaa! Minun postimerkkikokoelmaani voidaan käyttää vessapaperina!

– Mutta hemuli! sanoi Niiskuneiti järkyttyneenä. Älä puhu noin herjaavasti. Sinun postimerkkikokoelmasihan on maailman hienoin!

– Niin onkin! hemuli sanoi epätoivoisesti. Se on täydellinen! Ei ole olemassa ainoatakaan postimerkkiä, ei ainoatakaan virhepainosta, jota siinä ei olisi. Ei ainoatakaan. Mitä minä teen!

– Minä luulen, että alan ymmärtää, sanoi Muumipeikko hi-

taasti. Sinä et ole enää kokoilija, sinä olet vain omistaja ja se ei ole lainkaan yhtä *hauskaa*.” (Jansson 1991, 20; kurs. AP)

Tämä on täydellisen kokoelman paradoksi. Se johtuu siitä, että kokoelmaan on sisäänrakennettuna sekä toiminnan alku että sen loppu. Vajaana kokoelma voi ylläpitää toimintaa, täydellisydenkaipuuta, mutta saavutettuna se väistämättä lopettaa tuon kaipuun. Susan Sontagin mielestä kokoelma onkin ”pettävä tavoite”, koska ”*täydellinen kokoelma on kuollut kokoelma*” (Sontag 1993, 79). Täydellisen kokoelman voi vain omistaa ja se ei ole lainkaan yhtä hauskaa, sillä ”vaikka voisit olla varma, että sinulla on jokinen teos, aikanaan omistamisen ilo väistämättä haihtuisi” (ibid.).

Kokoelman muodollinen täytyminen ei lopulta ehkä olekaan sitä, mitä keräilijä keräilyssään kaipaa. Täydellinen kokoelma saavutettuna haaveena voi tuottaa keräilijälle järkytyksen, joka vastaa ”unohdetun” palauttamista identtisenä ”nyt-hetkeen”. Falk on tietoinen tästä paradoksista ja on myös valmis myöntämään palapeli-analogian – eli systemaattisen ja diletanttisen, muodoltaan hermeetistä täydellistä kokoelmaa kohti pyrkimisen – olevan keräilyssä vain osa totuutta. Toiminnan päättävän kuolleen kokoelman sijaan keräilijä voi hänen mielestään hakea nautintonsa keräilyn toiminnan jatkamisesta. (Falk 1992, 79)

”Hauskuus” ei keräilyssä siis ehkä löydykään kaipauksen kohteen eli täydellisen kokoelman saavuttamisesta, vaan modernin hedonistin tapaan sen haluamisesta, kaipaamisesta. Kokoelman jatkuva vajaana ja epätäydellisenä pitäminen on modernin hedonistin tapa jatkaa keräilyssä ”lopulta kaipuuta alituisella vajauksella” (Falk 1990, 121). Alituinen vajuus, kokoelman epätäydellisyys voi näyttää keräilijän kärsimykseltä (Baudrillard 1990,48), mutta juuri se on lopulta keräilyn ”hauskuutta” ja nautittavuutta. Baudrillard onkin valmis onnittelemaan Democedeä siitä, että tämä ei ole vielä löytänyt viimeistä Callot’ta. Vain jos kokoelma säilyy vajaana ja epätäydellisenä voi Democede hänen mielestään jatkaa intohimoista ja täysinäistä elämäänsä. (ibid.)

Danneferin tutkimat autojen keräilijät olivat huomanneet, kuinka keräilyn nautinto oli keräiltävien objektien etsimisessä ja löytämisessä, ei niiden yhdistämisessä kokoelmaan. Itse keräilyn *pro-*

jekti, toiminta oli heille tärkeämpää kuin päämäärä eli täydellinen kokoelma. (Dannefer 1980, 402)

Myös Moulinin tutkimat taiteen keräilijät korostivat omassa keräilyssään nautinnollisen haluamisen jatkamista. Moulinin mielestä vastustus stimuloikin keräilijän halua paremmin kuin mikään muu. Keräilijän ei tule saada kohteenaan olevaa objektia haltuunsa liian helposti, koska omistus lopulta aiheuttaa halun kuihtumisen – eli ”hauskuuden” loppumisen. Keräilijät itse pitivätkin haluamista tärkeämpänä kuin sen tyydyttymistä: ”Finding the right painting is by far the most exciting part.” (Moulin 1987, 81) Haluaminen oli samalla myös tapa pitkittää kohteesta saatavaa nautintoa: ”I think about owning a painting for two or three months before buying it.” (ibid.)

Myös Ergmannin mielestä keräilijälle päämäärää tärkeämpää on liike. Keräilijää täytyy tarkastella hänen toimintansa kautta, vasta sitten huomataan, että ”takaa-ajo on hänelle tärkeämpää kuin saalis”. (Ergmann 1984, 68; myös Belk et al. 1988, 552)

Kokoelmien vajaan ja epätäydellisenä pitäminen on keräilyssä hyvin tyypillistä (Baudrillard 1990, 57). Aina keräilijä ei kuitenkaan voi välttää sitä, että vajuus täyttyy eli kokoelma täydellistyy rajojensa sisällä. Vaikka tämä voi ollakin keräilijälle järkytys, ei sen kuitenkaan tarvitse merkitä keräilyn finaalia, nautinnollisen toiminnan *lopullista* päättymistä. Kokoelman täytyminen ei tarkoita keräilyn tai keräilijän kuolemaa vaan vain *kokoelman kuolemaa*. Yhden kokoelman valmistuttua voi keräilijä jatkaa ”loputon-
ta kaipuuta alituisella vajauksella” jostain uudesta kokoelman ideaalista, uudesta keräilyn kohteesta.

Tämä oli ratkaisu myös hemulin ongelmaan:

”– Rakas hemuli, sanoi Niiskuneiti ja taputti häntä varovasti kädelle. Minulla on aate. Mitä jos alkaisit koota jotain muuta, jotakin aivan uutta?

– Siinä on aatetta, myönsi hemuli.” (Jansson 1991, 21)

... myöhemmin:

”Minä kerään maailman hienoimman kasviston! Ja hemuli levitti hameensa näyttääkseen heille ensimmäisen löytönsä. Mullan ja lehtien joukossa siinä oli pieni, kalpea kevätsipuli.

– Gagea lutea, hemuli sanoi ylpeänä. Kokoelman numero yksi. Virheetön kappale.” (ibid., 23)

Vajauksen jatkaminen ja siten alituisen vajauksen tilan luominen ei lopulta olekaan keräilijöille vaikeaa. Keräilyesineiden harvinaisuus ja rajoitettu määrä tarjoavat keräilykohteen määrittelystä riippuen keräilijöille niin haastavan kohteen, että käytännössä keräilyn paradoksi jää vain teoreettiseksi. Esimerkiksi autojen keräilijät eivät olleet huolestuneita kokoelman täyttymisestä, koska he tiesivät, että keräily on lopulta päättymätöntä. Sen lisäksi, että voi alkaa keräillä aivan uutta kohdetta, voi aina myös määritellä oman keräilyn kohteensa tarkemmaksi ja vaikeammin hankittavaksi. (Dannefer 1980, 402) Itse asiassa keräilyssä onkin helposti saavutettavissa alituinen vajuus, joka tarjoaa keräilijälle modernina hedonistina nautittavan kaipauksen.

Keräilijän hakeutumisen uusiin keräilyn kohteisiin ja kokoelmiin voidaan selittää myös McCrackenin siltaesimerkin avulla. McCrackenin mielestä ne hyödykkeet, jotka toimivat siltana toisaalle siirrettyyn ideaaliseen hyvään, eivät saa olla hankittavissa liian helposti tai liian vaikeasti. Jos ne saadaan haltuun liian helposti, kuten jo edellä mainitun lottovoittajan tapauksessa, muuttuu toiminta tylsäksi. Jos taas objektien hankkiminen on liian vaikeaa, on olemassa vaara, että silta itsessään muuttuu sen kautta tavoitelluksi ideaaliksi. Näin voi McCrackenin mielestä käydä esimerkiksi silloin, kun jonkin kauan haaveillun kalliin luksus-hyödykkeen, kuten auton, hankkiminen tulee viimein mahdolliseksi. Tällöin ehkä huomataankin, että auto itsessään on jo kaikki se, mistä aina ollaan haaveiltu. Sen sijaan, että auto olisi vain osa, silta kohti ideaalia, onkin se itse tuo ideaalinen hyvä. Tällaisessa tapauksessa hankkiminen lopettaa samalla myös kaipuun ja haaveilun – eli omistus kuihduttaa halun, joka on nautinnon lähde. McCrackenin mielestä ratkaisuna on aloittaa haaveilu jostain uudesta kohteesta, jonka saavuttaminen on edellistä vaikeampaa. (McCracken 1988, 112)

Keräilyssä tuntuu käyneen juuri tällä tavalla. Kaipauksen kohteen eli täydellisen kokoelman saavuttaminen tuottaa keräilijälle pettymyksen. Jotta keräilijä modernina hedonistina voisi jatkaa nautinnollista kaipauksen tunnetta on hänen joko määriteltävä ke-

räilynsä kohde uudelleen entistä rajatummin tai aloitettava uuden kokoelman keräily jostain uudesta kohteesta. Keräilijän on siis tarkkailtava keräilyään jatkuvasti, jotta kaipaus voisi jatkua. Tämä prosessi on positiivisen addiktion ja flow'n tapaista "koukussa-olosta" nauttimista, jossa haasteiden ja taitojen välistä tasapainoa tarkistetaan jatkuvasti jotta mahdollisimman suuri nautinto olisi taattu. Kaipauksen jatkajana, modernina hedonistina keräilijä on siis sukua positiiviselle addiktille, flowistille.³

Mutta jos täydellinen kokoelma on keräilijälle saavutettuna aina uudelleen pettymys, jonka parannuskeinona on uuden kokoelman keräämisen aloittaminen, niin voiko kokoelma sitten lopulta ollakaan McCrackenin tarkoittaman ideaalisen hyvän osoite? Eikö se silloin ole vain eräs niistä silloista, joilla pyritään kohden ideaalista hyvää? Mikä siis lopulta on keräilyssä näiden kokoelmien, siltojen päässä häämöttävä ideaali, kaipuun todellinen kohde, jos "täydellinen sarja jotakin ei ole keräilijän kaipaamaa täydellisyyttä"? (Sontag 1993,79)

Falk on valmis hyväksymään kokoelman McCrackenin siirrettyjen merkitysten osoitteeksi vain jos keräily toteuttaa yhtälöä "onni = täydellisyys = kokoelma = elämä = keräilijän kokonaistuva minuus". (Falk 1990, 120) Tätä yhtälöä tarkastelemalla voidaan ymmärtää se, kuinka täydellinen kokoelma ehkä viittaakin sen omaa piiriä laajempaan täydellisyteen, Benjaminin kuvaaman "elegisen onnen" kaltaiseen abstraktiin hyvyyteen, jonka tavoittelu on yhtä kokoelmaa laajempi, kokonaisen elämän kestävä projekti, jota Falk nimittää "kokonaistuvan minuuden utooppiseksi projektiksi" (Falk 1992, 52).

Täysi ja täydellinen kokoelma

Yhden kokoelman täyttymistä laajempi abstraktiin hyvyyteen, onneen ja ideaaliin viittaaminen on implisiittisesti läsnä jo käsitteessä täydellinen kokoelma. Suomen kielessä käsitteen kaksi vivahteroa häviävät yhden käsitteen alle, mutta englannissa ne ovat eksplisiittisesti näkyvissä. Englannissa täydellistä kokoelmaa voidaan kuvata käsitteillä complete ja perfect collection.

Complete viittaa täydelliseen, johon on sisällytetty kaikki siihen kuuluvat osat, joka on määrältään täysilukuinen, täysi. Perfect sen sijaan on täydellinen, jossa kyllä on kaikki siihen kuuluvat osat, mutta joka sen lisäksi on laadultaan tai ominaisuuksiltaan moitteeton, ihanteellinen. (The Oxford English Dictionary 1989a, 611; 1989b, 535-6)

Mieke Balille (1994) tämä ero on tärkeä. Hänen mielestään kokoelman *täytyminen* (completion) on vain tarinan loppu, novellin valmistuminen, jonka jälkeen on aina mahdollista aloittaa uusi tarina. Kokoelman on tarinan tapaan mahdollista laajentua lateraalisesti, sivuillepäin. Yhden kokoelman täytyttyä on aina mahdollista aloittaa uuden kokoelman keräily. (ibid., 113)

Kuten jo edellä on käynyt ilmi, on keräilijä pakotettu tällaiseen keräilyn alueen uuteen rajaukseen tai uuden kokoelman aloitukseen, jos hän ylipäätään haluaa jatkaa keräilyään. Täysi kokoelma voi olla järkytys, mutta keräilijää se ei muserra.

Sen sijaan kokoelman *täydellistyminen* (perfection) on Balin mielestä yksittäisen kokoelman täyttymistä laajempi projekti. Sen konnotaatio on sekä keräilijän että keräilyn kuolema. Täydellistymisen saavuttaminen ja keräilyn kuolema on kuitenkin vain hypoteettisesti mahdollista, sillä Balin mielestä täydellisen kokoelman tavoittelu on läpi elämän jatkuva projekti, se on jotain, jota voidaan päästä lähelle, mutta ei kuitenkaan saavuttaa elämän aikana. Se on keräilyn ”kuvitteellinen päätös”, McCrackenin saavuttamattomissa pidetyn ideaalin tapainen kaipuun kohde. Bal kuvaakin kokoelman täydellistymistä ”onnellisuuteen [happiness] verrattavissa olevaksi ideaaliksi”. (ibid., 113)

Täydellisyys, täydellinen kokoelma, täydellinen minä

Myös Falk viittaa tähän samaan täydellistymiseen, vieläpä samoin käsittein, kuten käy ilmi yhtälön englanninkielisestä versiosta: ”happiness = perfection = perfect collection = collector’s life = collector’s perfected self” (Falk 1992, 67) Täydellinen kokoelma viittaa siis myös Falkin mukaan täydellisyiden ideaaliin, joka voi

olla abstraktin onnen tai hyvyyden kaltainen saavuttamattomissa oleva kohde. Mutta täydellinen kokoelma on Falkille myös merkki kulutuksessa yleisesti vallitsevasta minän ja materiaallisen objektin läheisestä suhteesta. Keräämällä eli täyttämällä kokoelmaansa keräilijä hänen mielestään samalla täydellistää omaa minäänsä, sillä kokoelman täydentyminen on keräilijän minuuden kokonaistumisen ”materialisoitunut toteutumismuoto”. (Falk 1990, 120; myös 1992, 67)

Kokonaistuvan minän projekti on Falkin tapa selittää moderni kulutus, yritys vastata sen kolmeen suureen kysymykseen: eli mikä virittää tarpeellisen ylittävän halun, miten haluamisesta tulee rajatonta ja mikä saa janoamaan alati uutta. (Falk 1990, 108)

Myös edellä esitellyt McCrackenin ja Campbellin tarkastelut ovat pyrkimyksiä ymmärtää modernin kulutuksen päättymättömyyttä ja sammumatonta halua. Campbell ratkaisee ainaisen jannon modernin hedonistin haaveilukyvyllä ja McCracken poissaolevaa ideaalia kaipaavalla kuluttajalla. Falkin selitys on täydellisyyden idea, jonka ympärillä hänen mielestään modernin kulutuksen systeemi kiertää.⁴

Modernissa kulutuksessa yksilö tai kuluttaja pyrkii Falkin mielestä artikuloimaan minälleen selvät rajat eli erottautumaan muista omaksi entiteetikseen ja sitten tuon rajan sisällä täyttämään omaa minuuttaan mahdollisimman täydelliseksi.⁵ Apunaan hänellä ovat kulutuksen tarjoamat työvälineet eli hyödykkeet. Hyödykkeet toimivat ”substituutioketjuna”, jonka alku viittaa myyttiseen täydellisyyteen.

Substituutioketjun päässä häämöttävä täydellisyys on Falkille jotain, joka on hyvin lähellä Benjaminin elegisen onnen kaltaista ”alkuperäistä ja ensimmäistä onnea”. Tämä ”täydellisyyden ja eheyden ideaalin myyttinen alkukuva” sulauttaa Falkin mielestä yksilön mittakaavassa lapsen äitiin ja sivilisaation mittakaavassa ihmisen luontoon. Mutta koska tällainen abstrakti kohde on väistämättä ikuisesti saavuttamaton, onkin täydellisyys oikeastaan vain ”epätäydellisyyden myyttinen negaatio”. (Falk 1990, 121-2) Keräilyn kohdalla tämä näkyy selvästi. Keräilyssä on täydellisyyden eli täydellisen kokoelman saavuttaminen mahdotonta. Keräilijälle on mahdollista saavuttaa vain täysi (completed) kokoelma, joka näin

konstituoituu McCrackenin sillan tapaiseksi yhden tarinan lopuksi, väliasemaksi tai portaaksi kohden saavuttamatonta täydellistä (perfected) kokoelmaa.

Täydellisyden sijaan epätäydellisyys ja täytyvät kokoelmat ovatkin keräilyn arkipäivää. Epätäydellisyys on keräilyssä alituista kaipausta, kokoelman vajaan pitämistä, mutta myös aika ajoin sen täyttymistä matkalla kohden täydellisyden mahdotonta tavoitetta. Keräilyssä täydellisyys onkin oikeastaan epätäydellisyyttä ja epätäydellisyys täyteyttä, kuten Koskijoki (1994a, 105) on hienosti kiteyttänyt.

Falkin tapa yhdistää minä ja kokoelma on tuttua myös useista keräilyä käsitelleistä tutkimuksista. Samanlaiseen johtopäätökseen keräilijän minän ja kokoelman synkronisesta täyttymisestä ovat tulleet myös esimerkiksi Baudrillard (1990, 47), jonka mielestä keräilijä kerää aina itseään ja Belk (1991, 195), jolle kokoelman täyttyminen on symbolisesti myös keräilijän täyttymistä.

Myös Stewartin mielestä kokoelma ja keräilijän minä ovat liitettävissä symbolisesti toisiinsa. Keräilijä lataa kokoelmansa omilla arvoillaan, singularisoi sen. Kokoelman sisältämät esineet, ja Stewartin mielestä varsinkin keräilijän kokoelmalleen luoma järjestys ja luokittelu ilmentävät keräilijän identiteettiä. ”The ultimate term in the series that marks the collection is the ’self’, the articulation of the collector’s own ’identity’ ”. Niinpä tehokkain tapa väheksyä kokoelmaa onkin sen persoonan olemassaolon kieltäminen, sen toteaminen ettei kokoelmassa ole läsnä keräilijää (”it is not you”). (Stewart 1984, 159, 162)

Ei ole mikään ihme, että keräilijän minä ja kokoelma on tällä tavoin yhdistetty. Kokoelma ei ole mikä tahansa subjekti-objekti -suhde, vaan – kuten jo edellä on käynyt ilmi – hyvin intensiivinen, intohimoinen ja intiimi objektien hallintasuhde, jossa objektit singularisoinnin kautta muuttuvat keräilijälle joksikin hyvin erityiseksi ja kokoelman ”jalustalle kohottamisen” kautta jopa pyhiksi. Tämä ei voi olla samalla vaikuttamatta myös siihen, että keräilijä itse kiinnittyy hyvin tiiviisti objekteihin ja niiden ympärille luotuun kokoelmaan.

Benjamin oli esimerkki tällaisesta minän ja kokoelman välistä tiivistä suhteesta. Vaikka hänen traagisen itsemurhansa lo-

pullinen syy ei ehkä ollutkaan kirjakokoelman menetys, ei voida kuitenkaan kiistää sitä, etteikö hänen suhteensa kokoelmaansa ollut hyvin intiimi ja intensiivinen. Benjamin itsekin tiedosti tämän kokoelman ja keräilijän minän yhteyden. Hänen mielestään keräilijä ”elää” kokoelman esineissä (Benjamin 1988b, 490) ja ”on läsnä jokaisessa esineessään...” (Benjamin 1982, 274).

Myös Schwittersin Merz-rakennelman kokoamisen voisi kuvitella olevan merkki abstraktin ja ikuisesti tavoittamattoman täydellisyyden etsimisestä materiaalisten objektien avulla. Schwitters joutui muuttamaan kaksi kertaa sodan jaloista – ensin Saksasta ja sitten Norjasta – ja kummallakin kerralla jättämään Merz-baun taakseen. Mutta joka kerta hän aloitti uudestaan sen kokoamisen. (Jensen 1963, 616-7) Tuo epämääräinen rakennelma olikin Schwittersille aina keskeneräinen ja vajaa. Se oli keräilijän täydellisen kokoelman kaltainen saavuttamaton ideaali, Merz-projektin primus motor, jonka täydellistäminen ei ollut koskaan mahdollista.

* * *

Kaipauksella on keräilyyn yhdistettynä monenlaisia merkityksiä. Nostalgista, antikvaarimaista kaipausta keräilyssä edustaa kaipaus menneeseen paikkaan tai aikaan. Keräilyn logiikalle ominaisinta kaipausta taas kaipaus kokoelman hermeettiseen täydellisyyteen.

Kaipauksessaan keräilijä on moderni hedonisti. Kaipaus on hänelle mahdollisuus jatkaa nautinnollista toimintaa. Menneen ajan tai paikan tavoittelussa kaipaus voi jatkua, koska menneisyyden ja nykyisyyden välillä on ylitsepäaseämätön etäisyys. Menneen saavuttaminen autenttisenä on nykyhetkelle mahdotonta.

Kokoelma on sen sijaan vaikeampi kaipauksen kohde. Keräilijän kokoelman on mahdollista täyttyä, jolloin myös etäisyys ja kaipaus voivat yllättäen loppua. Tätä ei keräilijä halua, vaan hän pyrkii jatkamaan nautinnollista kaipausta keräilyssä pitämällä kokoelman jatkuvasti vajaana ja epätäydellisenä tai aloittamalla uuden kokoelman keräilyn yhden kokoelman täytyttyä.

Keräilyn kaipauksen lopullinen kohde ei siis ole täyttynyt kokoelma vaan täydellinen kokoelma. Täyttynyt kokoelma ei ole keräilyn loppu vaan eräs silta kohden suurempaa täydellisyyden

ideaalia, jonka saavuttaminen yhden elämän aikana on mahdotonta. Kaipauksen tunteen jatkaminen keräilyssä on siis kokoelman täydellisyiden, ei täyttymisen kaipausta. Keräilyssä jatkuvana epä-täydellisyytensä ja vajautena näyttäytyvä abstraktin täydellisyiden etsintä on keräilijän mahdollisuus flowistin tavoin nauttia itse tekemisestä tarkistamalla vajauden tasapainoa aika ajoin. Keräilijän – kuten myös modernin hedonistin ja toisaalle siirrettyä ideaalia kaipaavan kuluttajan – tavoitteena on ylläpitää etäisyyttä ja kaivata kohdetta, koska hän nauttii siitä. Ja kun keräilijä nauttii, silloin hän on onnellinen (Rahiala 1995).

Viitteet

- ¹ Esimerkiksi vanhojen leikkikalujen keräilyssä tulee Danetin ja Katrielin mielestä ilmi tällainen pyrkimys kuvitella itselleen aina uudestaan mennyt lapsuuden aika. Primitiivisen taiteen tai eksoottisen kulttuurin käyttöesineiden keräily on taas esimerkki siitä, miten vieras paikka tai kulttuuri voi olla kuvittelun kohteena. (Danet & Katriel 1989, 256)
- ² Keräily ei ole tietenkään vain niiden strategia haaveilla (kaivata), joille kaikki muu haaveilu rikkauden vuoksi on mahdotonta. Keräilyesine ei tarvitse olla kallis. Keräily voi kohdistua mihin tahansa (täysin arvottomaan ja merkityksettömäänkin, kuten edellä on tullut ilmi) objektiin, jonka keräilijä vain on määritellyt itselleen keräilyn arvoiseksi.
- ³ Keräilyn ”alituudessa jano” eli kokoelman alituisesti vajeena pitämisessä tai uusien kokoelmien keräilyn aloittamisessa piilee mahdollisuus siihen, että myös keräilyssä toiminta saa narkoottisen toiminnan luonteenpiirteet ja alkaa muistuttaa negatiivista addiktiota. Tällöin keräilijälle kehittyä toimintaansa fix, tärkeimmäksi tulee yhä vain uusien objektien haltuun ottaminen, vaikka se uhkasi jo omaa tai lähimmäisten hyvinvointia. Tällaista addiktimaista käyttäytymistä keräilystä varmasti myös löytyy, mutta se ei ole luonteenomaista keräilylle yleensä. Keräilyssä alituinen jano ei viittaakaan määrään, vaan keräilijän taitoihin säätää haasteet (eli kokoelman raja) siten, että objektien liittäminen kokoelmaan ei olisi toisaalta liian helppoa, muttei toisaalta liian vaikeatakaan. (vrt. luku 3.)
- ⁴ Falkin modernin kulutuksen luonteen tarkastelu on varsin filosofinen, antropologian ja psykoanalyysin käsitteitä käyttävä analyysi. Se ei mitata kuluttajan havaittavia käyttäytymisorientaatioita vaan keskittyy sen

sijaan kulutuksen logiikkaan ”metatasolla”. Näin ollen sitä ei tule myöskään ottaa liian vakavasti ja selittää sillä kulutusta yleensä. Analyysi on kuitenkin kiistattomasti ansiokas eräänä nykyaikaisen kulutuksen ”sisäistä mekanisme” pohtivana ajatusrakennelmana (Noro 1995a, 4).

- ⁵ Falk nimittää tätä minän täydellistämisen mekanisme kulutuksen introjektiiiviseksi logiikaksi. Introjektiiivisen logiikan juuret ovat hänelle oraalisessa sisäistämisessä, kuvainnollisesti sisäänsyömisessä. (Falk 1990, 123) Tällainen psykoanalyttinen selitys on erityisen mielenkiintoinen tarkasteltaessa sitä keräilyä vasten. Psykoanalyttiset keräilyn analyysithän ovat perinteisesti päätyneet pitämään keräilyn äärimmäisyyksiä esimerkkeinä aikuisiän anaaliluonteesta, jonkinlaisesta lapsen anaalikaudesta periytyvästä pakonomaisen pidättämisen fiksoitumasta (Formanek 1991). Kun yhdistetään oraalinen ja anaalinen luonne saadaan tulokseksi pakonomainen sisäänsyöjä, joka on samalla myös pakonomainen pidättäjä. Keräilijä voisi jossakin mielessä (esimerkiksi Robert Opien tapauksessa) käydä tällaisesta ummetusta potevan kuluttajan esimerkistä, mutta paremmin se sopii kuitenkin kuvaamaan kulutuksen patologisia esimerkkejä ja eritoten kasaajaa tai haalijaa, joiden normaalin tarpeen ylittävään sisäänsyöntiin yhdistyy myös jääräpäinen kiinnipitäminen. Baudrillardin mielestä kasaajan toiminta onkin jossain ”oraalisen introjektion ja anaalisen pidättämisen välillä”. (Baudrillard 1990, 56)

7. LOPUKSI

Tutkimukseni teemat – keräilijä riippuvuudestaan ja intohimostaan nauttivana positiivisena addiktina, objektin singularisoijana ja sakralisoijana, mnemonisen kyvyn omaavana keräilijän positiivisena vastatyypinä ja abstraktin täydellisyyden kaipaajana – kuvaavat keräilyn tutkimisen keskeisiä ongelmia, paradokseja ja solmukohtia. Teemat ovat filosofisia ja teoreettisia pohdintoja ideaalityyppisesti ymmärretystä yksityisestä keräilijästä, joka toki näyttäytyy paikoitellen myös todellisena ja havaittuna.

Teemoista voi välittyä kuva keräilijästä erakkomaisena ja yksinäisenä. Keräily ei ole kuitenkaan vain yksinäistä puuhastelua, vaan keräilijä on aina suhteessa myös muihin keräilijöihin ja keräilyn ”ulkopuolisiin”. Valotan nyt lopuksi tätä keräilyn ”dynaamisuutta” tarkastelemalla niitä mahdollisuuksia, joita tutkimani teemat tarjoavat tuleville keräilyn tutkimuksille. Samalla pyrin osoittamaan sen, että keräily on kiinnostava ja ajankohtainen tutkimusaihe juuri nyt ja että ilmiönä keräily liittyy ehkä hyvinkin tiiviisti nykyiseen yhteiskuntatieteelliseen keskusteluun.

Keräily yhteisöllisyytenä

Tutkimukseni teemoista käy ilmi, ettei keräily ole mikään arkipäiväinen ja lattea tapa kommunikoida materiaalisen ympäristön kanssa. Se sisältää äärimmäisiä tunteita: intohimoja, intoiluja, kiihailuja, kaipausta, halua, haaveilua. Voisi sanoa: kaikkea sitä mistä yksilöllistynyt yksilö on nykyisin kiinnostunut. Keräilyssä keskeinen tiivis sitoutuminen ja kiinnittyminen keräilyyn edesauttaakin sitä, että keräilystä voi kehittyä eräs niistä henkilökohtaisista projekteista, joista yksilö voi nykyisin ”traditioiden” ja ”suurten kertomusten” purkautuessa etsiä elämäänsä uudenlaisia kiinnittymisen kohteita. Tällaisten kohteiden kautta yksilöt voivat myös löytää uudenlaisia integraation muotoja. Oletan, että keräilyn yksityisestä luonteesta huolimatta voivat keräilijät tuntea kuuluvansa johonkin laajempaan joukkoon.

Eräs yhteiskuntatieteen suurista ongelmista tällä hetkellä on kuvailla ja nimetä se moderni, jota elämme. Esimerkiksi postmoderni yhteiskunta, posttraditionaalinen yhteiskunta ja riskiyhteiskunta ovat tapoja selittää se, miten tämän hetken moderni kulttuurinen ja yhteiskunnallinen järjestelmä eroaa aikaisemmasta modernista. Vaikka kritisoidaisiinkin tällaisten modernisoitumisteorioiden jyrkkää kaksivaiheisuutta (traditionaalinen/moderni, moderni/”toinen” moderni)¹ on kuitenkin ilmeistä, että on tapahtunut selvä, havaittavissa oleva muutos ”vanhassa” modernissa.

Erääksi uuden modernin syntymisen tärkeimmäksi merkiksi on nähty vanhan modernin yksilöä ohjaavan ja ”holhoavan” luonteen rapautuminen. Esimerkiksi Ulrich Beckin (1992) mukaan vanhan modernin luokkaan, sukupuoleen, perheeseen ja erilaisiin yhteisöihin kuten naapuruuteen tai työyhteisöön perustunut yksilöä ohjannut normijärjestelmä hajoaa tai muuttuu uudessa modernissa erilaiseksi. Giddensin (1994a) mielestä uudessa tilanteessa murtuu modernin traditioihin (kuten esim. luokkaan, sukupuoleen, uskontoon) nojannut järjestelmä, jossa asiantuntijat toimivat traditioiden ”vartijoina”. (ks. Heiskala 1995) Näiden vanhojen rakenteiden purkautuminen johtaa yksilön yhä suurempaan vapauteen ja toisaalta myös vastuuseen tehdä itse päätöksensä siitä kuinka elää ja olla eli luoda itse omat traditionsa ja toimia itse omana asiantuntijan-

aan. Tämä vapaus vanhoista sosiaalisista siteistä ja vanhojen traditioiden holhoavuudesta tulee ilmi ihmisten yksilöllistymisessä.

Yksilöllistymisessä on kaksi puolta. Toisaalta se on vapautta *jostakin* eli yllä mainittua vapautumista ihmistä ohjanneista, usein hänestä itsestään riippumattomista (esim. sukupuoli, luokka, kansakunta) rakenteista. Mutta toisaalta se on myös tämän uuden vapauden tarjoamien mahdollisuuksien käyttöönottamista ja hyödyntämistä. Yksilöllistyminen on siis myös (ja ennen kaikkea) vapautta *johonkin*. (Eräsaari 1993, 102) Juuri tämän yksilöllistymisen ”positiivisen” puolen nähdään postmodernissa yhteiskunnassa tuottavan sen kaikkein mielenkiintoisimmat ja merkittävimmät käytännön ilmenemismuodot. Vapaus johonkin tai ”autonomisoituminen” (Eräsaari 1995, 175) on vapautta itse valita mitä tekee omalle elämälleen. Yksilöllistynyt (johonkin) yksilö onkin vapaa päättämään omasta elämäntavastaan ja omista sitoutumisistaan, ts. siitä, mikä on hänelle itselleen tärkeä ”henkilökohtainen projekti” (ibid.) tai ”intensiivinen satsaus” (Noro 1989a, 4).

Giddensille jopa addiktiot voivat olla esimerkkejä posttraditionaalissa yhteiskunnassa yksilölle obligatorisiksi muuttuneista valinnoista. Ne ovat eräiden yksilöiden tapa ratkaista se, kuinka elää ja toimia. Giddensin mielestä addiktioiden valitseminen on kuitenkin traditioiden häviämisestä seurannut häiriintynyt valinta. Addiktiot ovat hänelle yhteiskunnan detraditionalisoitumisen ”negatiivinen indeksi” eli merkki siitä, että osa yksilöistä on traditioiden häviämisen tilanteessa kyvyttömiä toimimaan itse omina asiantuntijoinaan. (Giddens 1994a, 70-6)

Giddens ei siis pidä addiktion valitsemista posttraditionaalisen yksilön mahdollisuutena muovata itselleen mielekäs elämänpolitiikka. Addiktio on hänelle onnellisuuden päävihollinen. Sen sijaan keräilyn intohimoisuuden tarkastelun yhteydessä esiinottamani flow’n Giddens ymmärtää onnellisuuden takaavaksi elämänpolitiikaksi. Toisinkuin addiktiossa opitaan flow’ssa ”kontrolloimaan sisäistä kokemusta”, joka Giddensin mielestä on ”niin lähellä onnellisena olemista kuin vain voidaan päästä” (Giddens 1994b, 181). Flow’ta voitaisiinkin ehkä päinvastoin kuin addiktiota kutsua detraditionalisoitumisen ”positiiviseksi indeksiksi”. Flow toteuttaa hyvin positiivisen ”johonkin” yksilöllistymisen periaate. Se voi tar-

jota yksilölle nautinnollisen ja haasteellisen henkilökohtaisen projektin. Giddens pitää flow'ta jopa sellaisena yksilön projektina, jossa detraditionalisoitumisesta seuranneet uhat on voitu kääntää antoisiksi haasteiksi (ibid., 192).

Keräily voi olla eräs yksilön monista valinnan mahdollisuuksista postmodernin tilanteessa, jossa kaikesta on tullut valintaa. Keräily ei ole kuitenkaan mikään traditioiden hajoamisen negatiivinen indeksi vaan positiivista yksilöllistymistä. Se on sellaisen henkilökohtaisen projektin valinta, jossa ollaan vahvasti tietoisia materiaalisesta ympäristöstä. Keräilijän läheinen ja henkilökohtainen suhde keräiltävään objektiin (edellä tarkastelemani singularisointi ja keräilijän mnemoninen suhde objektiin) liittyy keräilijän tiiviisti valitsemaansa keräilyn projektiin, josta hän ei tule kuitenkaan negatiivisessa mielessä riippuvaiseksi (addiktio) vaan voi nauttia riippuvuudestaan (flow). Keräilijälle ovat tärkeitä keräilystä saadut "sisäiset kokemukset". Hänellä on kyky tarkkailla haasteitaan (keräilyn rajoja ja kohdetta) ja määritellä ne siten, että sisäinen, nautittava kokemus olisi keräilyssä koko ajan maksimaalinen ja keräily voisi jatkua mahdollisimman pitkään (keräilijä modernina hedonistina).

Vaikka keräilyn tyyppisten projektien ja satsausten valitsemisen on jokaisen yksilöllistyneen yksilön muista riippumaton, yksityinen ja henkilökohtainen tapa luoda itselleen mielekäs elämä, ei yksilö ole valinnoissaan kuitenkaan yksin. Samanlaisia valintoja voivat tehdä myös muut yksilöllistyneet yksilöt. Jos ja kun tällaiset projektin valinnot yksilöt sitten jollain tavalla kohtaavat toisensa, voi syntyä uudenlaista sosiaalisuutta, josta yhteiskuntatiede tällä hetkellä etsii uudenlaisen yhteisöllisyyden paikkaa.

Uudenlaisen yhteisöllisyyden muotojen etsintä tulee ajankohdaiseksi yhä laajemman yksilöllistymisen myötä, sillä modernin rakenteiden murtuessa käy samoin myös perinteiselle, traditionaalille yhteisölle (naapuruus, perhe, työ, ym.). Uusi yhteisöllisyyskeskustelu ei halua kuitenkaan klassisen sosiologian tapaan olla vain eräs hävinneitä yhteisöjä sureva ja kaipaava vieraantumisteoria vaan pyrkii sen sijaan jäljittämään uusia "yhteisöhorisontteja" (Eräsaari 1993, 37).

Arto Noron mielestä tällaiset uudet yhteisöllisyyden muodot

voivat olla esimerkiksi posttraditionaalisten yhteisöjen² kaltaisia (Noro 1989a, 1989b, 1991). Posttraditionaalisissa yhteisöissä on olennaista, ettei yksilön ”jäsenyys” niihin ole hänestä itsestään riippumaton kohtalo (kuten ennen esim. luokka, kansallisuus, uskonto). Niihin ei synnytä, vaan ne ovat yksilön itsensä valittavissa. Nämä uudet yhteisöt eroavat traditionaalisista yhteisöistä sosiaaliselta siteeltään ja ”koheesioltaan”. Niiden sisällä ei vallitse traditionaalisten yhteisöjen tiukkaa, sanktioitua normistoa, vaan vain heikkoja käyttäymisen koodeja, jotka voivat perustua esimerkiksi ulkoiisiin rituaaleihin, etikettiin, vähän diskriminoivaan etiikkaan tai kunniaan. Posttraditionaaliset yhteisöt sietävät hyvin yksilöllisyyttä. Ne ovat löysiä ihmisten yhteenliittymiä, joissa yksilöiden ei tarvitse välttämättä edes tuntea toisiaan. (Noro 1991, 230-40)

Sovellettaessa posttraditionaalisen yhteisön käsitettä keräilyyn on mielestäni kaikkein tärkeintä kiinnittää huomiota siihen, että tällaiset löyhät yhteisöllisyyden muodot kohdistuvat aina johonkin ”esineelliseen toimintaan tai esineeseen”. Esineistä koetut tunteukset (esine itse) tai niiden kautta saavutetut kokemukset (esineellinen toiminta) voivat siis tuottaa posttraditionaalisissa yhteisöissä ihmisiä toisiinsa yhdistävän yhteenkuuluvuuden, ”symbolisen yhteisyyden”³ tunteen. Hyvin keräilyyn yhdistettävän käsitteen posttraditionaalisesta yhteisöstä tekee myös se, että Noron mukaan tähän esineelliseen ”keskiöön” liittyy yhteisöistä löytyvä ”halu, passio ja ’commitment’ ” (ibid., 239-40). Posttraditionaalisten yhteisöjen ”jäsenille” on siis tuttua keräilyssä olennainen intohimoinen suhde objektiin ja sen ympärille keskittyvään toimintaan. Esimerkiksi Noro itse myöntää tällaista flow’maista intohimoisuutta löytyvän omasta kalastusharrastuksestaan. (Noro 1993)

Myös Michel Maffesolin (1995) hahmottelema uusi postmoderni yhteisöllisyyden muoto, hajanainen ja kevyt ”heimoyhteisöllisyys”, sisältää ajatuksen *objektien* yksilöitä toisiinsa liittävästä voimasta.

”Leimaamisen ja moralistien tuomitsemisen sijaan yritän osoittaa, ettei objekti eristä, vaan että se päinvastoin on yhteisyyden kimmoke. Se toimii vetovoiman kohteena postmoderneille heimoille, aivan kuten toteemi primitiivisille heimoille.” (ibid., 27)

Heimoyhteisöllisyys on Maffesolin mielestä mahdollista postmodernissa tilanteessa, jossa modernin rationaalisuuden ja utilitarisuuden kaikkivoipaisuuden sijaan astuu yksilöiden tavoittelema nautinto, hedonistisuus, elämykset ja imaginaarinen. ”Taivaallinen, loistava ja rationaalinen Apollo” korvautuu Maffesolin mielestä Dionysoksella, joka on ”ailahtelevaisuuden, leikin, traagien ja itsen menetyksen jumala”. Mystiikka ja magia tulevat uudelleen tärkeiksi. Postmodernissa ”lumouksen haihtuminen”, demystifikaatio saa uuden päinvastaisen suunnan ja muuttuu ”maailman uudelleen lumoutumiseksi”, remystifikaatioksi. (ibid., 25, 92)

Maffesolin mielestä mikä tahansa objekti – niin massatuotannon aurasta riisuttu hyödyke kuin vähäpätöinen, roskan kaltainen rihkamakin – voi kohota uudendaleiseksi ihmisiä yhdistäväksi toteemiksi. (ibid., 140) Tämä idea objektin uudesta lumoutumisesta sopii yhteen keräilijän kykyyn asettaa keräilyobjekti itselleen singulariksi. Keräilijä omaa Maffesolin korostaman imaginaarisen kyvyn. Hän nostaa objektin erikoisasemaan, singulariksi, jolloin jopa roskasta tai massatuotetuista esineistä voi tulla hänelle auraattisia ja maagisia objekteja.

Kun keräilijä singularisoi objektin itselleen ainutkertaisesti singulariksi, vaikuttaa hän toiminnallaan samalla myös siihen, että tuon tietyn objektin kaltaiset muut objektit voivat saada ainutkertaisesti singularin aseman myös muiden (keräilijöiden) silmissä. Kun singularisoinnista on tullut tällaista kollektiivista singularisointia, on olemassa joukko ihmisiä joka pitää tietynkaltaisia objekteja singulaareina. Singularista suhteesta keräilyobjekteihin voi siis tulla myös keräilijöitä toisiinsa yhdistävä kokemus.⁴

Maffesoli ymmärtää uuden heimoyhteisöllisyyden yhteisyyttä luovan tunteen kuitenkin hieman liian orgiastiseksi, transsin kaltaiseksi kokemukseksi, jotta keräily olisi siihen suoraan yhdistettävissä. Toteemi yhdistää uudessa heimoyhteisöllisyydessä yhdessä koettujen rituaalien kautta, kuten jo aikoinaan traditionaalisissa heimoyhteisöissä. Heimoyhteisöllisyys toteutuukin Maffesolin mielestä parhaiten erilaisissa juhliksi nimettävissä tilaisuuksissa. Tällaisia ovat esimerkiksi kulutusjuhlan hajanainen ja kevyt yhteisöllisyys, joka koetaan tavarataloissa tai ostoskeskuksissa, urheilujuhlien orgiastinen yhteisöllisyys niille varatuilla tapahtuma-

paikoilla tai etäisemmin television kautta (Suomen jääkiekon maailmanmestaruus) ja musiikkijuhlan t(r)anssiyhteisöllisyys konserteissa, diskoissa ja ”raveissa”. (ibid., 24)

Keräilyyn voi kyllä liittyä jopa orgiastisuuteen viittaavaa asiaan vihkiytyneiden yhteen kokoutumista. Esimerkiksi myyntitapahtumissa ja näyttelyissä keräilijöiden yhteisö on kokoontunut tietyn toteemin (tai keräilyssä paremminkin toteemien, ks. edellä s. 61-2) ympärille. Tällaisissa tapahtumissa voi keräilyn yhteisöllisyys näyttäytyä sekä keräilijöille itselleen että keräilyn ulkopuolisille. (esim. Dannefer 1980)⁵

En kuitenkaan olisi valmis yhdistämään Maffesolin kollektiiviseen transsiin viittavaa heimoyhteisöllisyyttä keräilystä löytyvään yhteisöllisyyteen. Keräily ei ole heimoyhteisöllisyyden tapainen kollektiivinen intoilu (Maffesoli 1995, 24), vaan yksityinen intoilu, jossa keräilijä ei tietoisesti hae muiden yhteisyyttä. Keräilyn yhteisöllisyys perustuu samanlaiseen kokemukseen objektista (ainutkertaisesti singulaarina koettuun keräilyobjektiin), ei tietyissä paikoissa tai tilaisuuksissa alleviivattuun yhdessäolemiseen.

Maffesolia paremmin keräilyn ”esineen ja esineellisen toiminnan” ympärille ryhmittyvää keräilijöiden heikkoa yhteisöllisyyttä määritteleekin mielestäni posttraditionaalinen yhteisö ja Noron myöhemmin (1993, 1995) siitä käyttämä tarkentuma ja jossain määrin rinnakkaiskäsite sosiaalinen maailma.

Sosiaalisia maailmoja, niinkuin posttraditionaalisia yhteisöjäkin, löytyy ihmisten vapaa-ajan piiristä. Sosiaalisen maailman rajoja määrittelee vuorovaikutus ja kommunikaatio, joka ylittää tavanomaisen formaalin organisaation rajat. Yhteisyys muiden maailmaan kuuluvien kanssa syntyy niissä tietyn yhteisen kiinnostuksen kohteen ympärille. Tämä takaa yhteisen kielen, maailmalle tyyppillisen diskurssin (universe of discourse), jonka avulla on mahdollista erottaa jäsenyys eli maailmaan kuuluvat (insider) siihen kuulumattomista. Sosiaalisissa maailmoissa harrastaminen tapahtuu tietyissä paikoissa, se perustuu tiettyyn perusaktiviteettiin ja tarkemmin teknologiaan, jolla harrastamisen tulee tapahtua. Sosiaaliseen maailmaan voi liittyä myös formaalia organisoitumista, mutta se ei ole mikään maailman synnyn ehto. (Noro 1993, 130-1)⁶

Keräilyssä keräilijöiden yhteinen kiinnostuksen kohde on

keräilyobjekti. Sen ympärille kehittyy keräilymaailman diskurssi, jäsenyys, teknologia (kuinka keräillä), tietyt paikat (joissa objekteja hankitaan tai asetetaan näytteille) ja joskus myös formaalit organisaatiot (esim. filatelistiseurat).

Esimerkiksi Dale Dannefer (1980, 1981) ja A.D. Olmsted (1988, 1991) ovat tutkineet keräilyä juuri sosiaalisen maailman näkökulmasta. Danneferin mielestä autojen keräilijät ja yleisemmin vanhoista autoista kiinnostuneet ”autohullut” (car-buff) ovat esimerkkejä ”ekspressiivisistä assosiaatioista”, jotka ovat olemassa niiden toiminnan nautittavuuden takia. Tällaisten assosiaatioiden tutkiminen on Danneferin mielestä ollut yleisesti vähäistä, koska niiden sijaan on keskitytty instrumentaalisen, eli ihmisten formaalin sosiaalisen organisoitumisen tutkimiseen. (Dannefer 1981, 396)

Tällaisille ekspressiivisille assosiaatioille, kuten keräilylle on Danneferin mielestä tyypillistä se, että harrastaminen on niissä ”kiihkeän subjektiivisen sitoumuksen kokemista”. (ibid., 397) Sosiaalisen maailman keskiössä olevaan asiaan liittyy siis keräilyssä vahvasti ”halu, passio tai ’commitment’ ”.

Danneferin mielestä juuri keräilyobjekti voi yhdistää keräilijöitä sosiaaliseen maailman jäseniksi:

”... objects... serve to organize activity into a social world...”
(Dannefer 1980, 392)

Objektilla on Maffesolin toteemin kaltainen voima vetää keräilijöitä yhteen toistensa kanssa, vaikka he eivät tietoisesti toisten keräilijöiden seuraa etsisikään. Esimerkiksi kaikkein intohimoisimmat autojen keräilijät; ”autohullut”, olivat usein tulleet tietoisiksi ”autoihmisten sosiaalisesta maailmasta” vasta kauan sen jälkeen kun heidän kiinnostuksensa autoja kohtaan oli herännyt. He eivät tietoisesti etsineet muiden autojen keräilijöiden sosiaalista yhteisyyttä, vaan tulivat vedetyksi siihen intensiivisen kiinnostuksen kohteena olevan auton kautta. Uutta jäsentä ei esiteltykään autojen keräilyyhdistykseen hänen ”seurallisuutensa” vuoksi vaan ”siksi, että he jakoivat yhteisen kiinnostuksen kohteen” (Dannefer 1981, 400). Objektit olivat keräilijöille usein jopa tärkeämpiä kuin muodollinen yhdessäolo:

”... organization is valuable as it facilitates their car-related activities. The car, not the club or the rules, is of intrinsic interest.” (Dannefer 1980, 399)

Myös Olmstedin tutkimassa aseiden keräilijöiden maailmassa oli objekti keräilijöille sosiaalisuutta tärkeämpi. Se oli yhteisöllisyyden ”keskiö”, yhteinen kiinnostuksen kohde, jonka ympärillä aseiden keräilyn sosiaalisen maailman jäsenet ”pelasivat”. He käsittelivät aseita tietyllä, keräilijöille ominaisella huolella, hankkivat uusia aseita kokoelmiinsa ja vaihtoivat tietoja toisten keräilijöiden kanssa (yhteinen diskurssi). (Olmsted 1988, 279)

Vaikka sosiaaliset maailmat tai posttraditionaaliset yhteisöt ovat hajanaisia ja epämääräisiä yksilöiden yhteenliittymiä, on mielestäni keräilyn tapaisten maailmojen tunnistaminen mahdollista niiden objektorientoituneen luonteen vuoksi. Keräilyn maailmat ovatkin, kuten Olmsted niitä kutsuu: ”objektispesifejä”. (Olmsted 1991, 287)

Howard Becker (1982) on tutkimuksessaan taidemaailmoista pyrkinyt löytämään tällaisten objektorientoituneiden maailmojen ”rajat”, vaikka niiden tarkka määrittely hänen mielestään onkin maailmojen löyhyyden vuoksi vaikeaa. Tällaisten rajojen määrittelyssä tulee Beckerin mielestä lähteä liikkeelle objektista eli taide-teksestä. Sen kautta – ottamalla selville kaikki ne henkilöt, jotka jollain tavalla ovat vaikuttaneet taideteoksen olemassaoloon – voidaan saada selville koko tiettyyn taideteokseen liittyvä yhteistoi-
minnan verkosto eli kyseinen taidemaailma. (ibid., 35)

Beckerin metodologiaa soveltaen⁷ voitaisiin keräilyn eri maailmat rajata niiden objektien avulla, joita maailmassa keräillään. Keräilyn ollessa kyseessä ei ole kuitenkaan mahdollista lähteä liikkeelle vain yhdestä objektista vaan tietystä objektien kategoriasta (eihän kokoelmakaan sisällä vain yhtä objektia vaan kohdistuu tiettyyn objektien kategoriaan). Erilliset keräilyn sosiaaliset maailmat olisivat siten niiden yksilöiden verkostoja, joiden kiinnostuksen kohteena on sama objektien kategoria, siis se kategoria, jonka he ovat kollektiivisesti singularisoineet.

Objektien kategorian määrittely voi olla ongelmallista. Voidaan esimerkiksi kysyä, onko olemassa aseiden keräilyn maailma

vai ehkä ”mustien” ja ”ruskeiden” aseiden keräilyn maailma vai jotain vieläkin hienovaraisempaa (Olmsted 1988, 284). Maailmojen jakautuminen uusiksi ala- tai osamaailmoikseen onkin jatkuvasti käynnissä oleva prosessi, joka tuottaa yhä uusia keräilyn kategorioita. Keräilyn maailmojen hienovaraisista rajoista ovat selvillä vain keräilijät itse, jotka testaavat jäsenyyksiä maailmaansa liittyvän perusaktiviteetin, teknologian ja ennenkaikkeaa diskurssin (yhteisen kielen) avulla. Tällaisen tietyn keräilyn maailman konventioiden⁸ tuntemisen kautta eroavat ”oikeat” keräilijät (insiderit) ”vääristä” ja voivat tuntea yhteenkuuluvuutta.

Esimerkiksi Olmstedin omaa jäsenyyttä aseiden keräily-yhdistykseen edelsi haastattelu, jossa testattiin hänen kyseisen maailman diskurssin hallitsemisensa. Osoitus konventioiden tuntemisesta oli siis portti sosiaaliseen maailmaan. (Olmsted 1988, 280)

Keräilyn sosiaaliset maailmat ovat kuitenkin harvoin keräily-yhdistysten kaltaisia formaaleja organisaatioita. Ne ovat pikemminkin niitä löysemmin yhteenliittymiä ihmisten yhteenliittymiä, joissa yhteenkuuluvuuden tunne perustuu siihen tietoon ja niihin henkilökohtaisiin kokemuksiin, jotka keräilijän tiivis suhde keräily-objektiin voi tuottaa. Tällaiseen objektiin perustuvaan tietoon liittyy yhteisöllisyyttä sosiaalisen maailman jäsenet testaavat hyvin sattumanvaraisesti ja hyvin erilaisissa tilanteissa ja paikoissa.

Mielestäni yhteisöllisyyden ei keräilyssä tarvitse aina edes perustua kommunikaatioon tai vuorovaikutukseen, face-to-face -interaktioon, vaan – Maffesolin ajatuksia soveltaen – yksityisten keräilijöiden tunteeseen siitä, että on olemassa muita keräilijöitä, joilla on sama kiinnostuksen kohde kuin itsellä. Toisten keräilijöiden henkilökohtainen tunteminen ei ole siis ehto yhteisöllisyyden muodostumiselle. Tässä mielessä keräilyobjektit voivat yhteisenä intensiivisenä ja tunteen tasolla jaettuna kokemuksena yhdistää tiettyä ihmisryhmää hieman Maffesolin heimoyhteisöllisyyden tavoin. Tällaisen kokemuksellisen yhteisöllisyyden testaaminen jää kuitenkin myöhempien tutkimusten varaan. Tässä kohdin voin vain hieman raottaa niitä mahdollisia suuntia, joihin keräilyn tutkimuksen tulevaisuudessa kannattaa kohdistua.

Keräily ja kulutus

Keräily henkilökohtaisen projektin tai intensiivisen satsauksen kaltaisena yksilön valintana ja keräilyobjektien ympärille ryhmittyvänä uusyhteisöllisyytenä on vain eräs mahdollinen tulevien keräilytutkimusten analyysimalli ja näkökulma. Se on kuitenkin yhteiskuntatieteellisesti mielenkiintoinen osallistuessaan postmodernin yksilöllistymisen ja fragmentoitumisen ("pienien kertomusten" rinnakkaisen olemassolon) muotojen jäljitykseen.

Toinen tärkeä analyysien lähtökohta tulevaisuuden keräilytutkimuksille on keräilyn ja kulutuksen välinen suhde. Tällaisen näkökulman yleistymisen on selvästi nähtävissä tällä hetkellä (esim. Koskijoki 1994b, Belk 1995, Ilmonen 1993, 210-1).

Keräilyn ymmärtäminen kulutuksena liittyy uuteen kulutussosiologiaan, jossa kulutus nähdään tuotannon ja tuottajien primarieteeteista eroavana itsenäisenä ilmiönä, jolla on oma diskurssinsa. (Noro 1995a, 1) Luvussa 6 tarkasteleman *McCrackenin*, *Campbellin* ja *Falkin* teorit edustavat tätä uutta kulutussosiologista tarkastelua, jossa hylätään vanhanaikaisena näkemys kuluttajasta rationaalisen ja askeettisenä, vain välttämättömien tarpeiden ja halujen tyydyttäjänä, joka valitsee hyödyllisiä tai välttämättömiä tuotteita ja osaa niistä myös luopua niiden muututtua hyödyttömiksi tai tarpeettomiksi. Nykyisen kulutussosiologian mukaan kuluttaja on vapautunut tällaisen traditionaalisen kulutuksen ahtaudesta (utilitarismikritiikki) ja hänen kulutustaan on alkanut yhä enemmän ohjata henkilökohtaisten vapausasteiden lisääntymisestä seuraava mielihyvä ja nautinto. Voidaan sanoa, että kulutuksen kohteiden "aineellisen aistimisen" sijaan keskeiseksi kuluttajalle on noussut kohteiden "tunneperäinen kokeminen" (Ilmonen 1993, 102).

Keräilijän intiimi, henkilökohtainen kokemus keräilyobjekteista voi olla eräs esimerkki elämyksellisyyttä painottavasta kulutuksesta. Keräilijän kulutuksellista luonnetta ei tulekaan ymmärtää vain pelkkänä taloudellisena valintakäyttäytymisenä – vaikka keräilijä toimiikin markkinoilla ostaen ja vaihtaen uusia osia kokoelmaansa – vaan myös kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä, jossa keräilijä kuluttaa harrastuksensa parissa "pelaamalla" objektien kanssa, tapaamalla muita keräilijöitä, kokemalla elämyksiä objek-

teista ym. Tällainen oletus keräilyn kulutuksellisuudesta sopii yhteen myös yksilöllistymisen uusien integraation muotojen kanssa mikäli korostetaan sitä, että yksilö ei ole vain sosiaalisten maailmojen välillä ajelehtiva turisti vaan myös tiettyjen maailmojen (tässä tapauksessa keräilyn) sisäpiiriläinen, *insideri* (Noro 1995a, 7; 1995b 138). Kulutus onkin tärkeä osa edellä tarkastelemaani uutta yhteisöllisyyttä, sillä sosiaalisiin maailmoihin liittyy aina kulutusta erilaisilla intensiteeteillä (Noro 1995a, 10).

Keräilyn kulutuksellisuudessa on otettava huomioon sen ”tavallisesta” kulutuksesta eroava luonne. Keräily on ”marginaalista kulutusta” (Koskijoki 1994b, 62) ja eräs ”varsinaisen” kulutuksen erityistapauksista (Ilmonen 1993, 210; Belk 1995, 65).

Keräilijä on kuluttaja, jolla on kyky kääntää objektien kohtalo päinvastaiseksi ja muovata jopa objektien kategorioita uudelleen. Hän voi kääntää arvossaan laskevat ja lopulta kulutuksesta poistuvat, roskan ja arvottoman romun asemaan valuneet objektit arvossaan kasvaviksi, pysyvyyden kategoriaan siirtyviksi objekteiksi. Singularisoimalla tietyt objektit itselleen tärkeiksi keräilijä voi jopa vaikuttaa materiaaliseen ympäristöömme (kts. luku 4). Keräilijän kulutus ei siis todellakaan ole kulutusta tavaroiden loppuunkulutamisen vaan niiden säästämisen ja täydellistämisen (singularisoin) muodossa (vrt. Falkin (1992) *consumere-consummare* -erottelu).

Loppuunkulu(tta)misen periaatteen hylkääminen ei tule ilmi vain keräilijän kyvyssä kääntää objektien kohtalo päinvastaiseksi. Keräily on marginaalista kulutusta erityisesti siksi, että se on rakentavaa. Keräilijä irrottaa objektit niiden alkuperäisistä konteksteista ja yhdistää ne uudelleen toisten kanssa. Hän luo siis jotain uutta, so. uuden kokoelman kontekstin, joka itsessään on uusi objekti. Juuri kokoelman muodostaminen erottaa keräilyn muista kulutuksen muodoista (Belk 1995, 66).

Yhtä paljon kuin kuluttaja, on keräilijä siis myös *tuottaja*. Tällainen havainto on mielenkiintoinen sikäli, että kulutuksen ja tuotannon välisen suhteen määrittely on eräs kulutusteorioiden suurista kysymyksistä. Kiista on jakanut leirit kahtia kulutuksen ja tuotannon primariteettien suhteen eli toisaalta on nähty kulutuksen luovan tuotannon, toisaalta taas tuotannon sanelevan kulutuksen ehdot

(Ilmonen 1993, 110-128). Vaikka ei otettaisikaan kantaa vastinparien keskinäiseen paremmuuteen, on painotettava sitä, että nykyisin oletetaan kulutuksen eronneen tuotannosta oman diskurssin omaavaksi järjestelmäksi. Kulutus ei ole siis enää vain tuotantoa uudistavaa reproduktiota, vaan omalakinen kokonaisuutensa. Tuotanto ei enää sanele kulutuksemme kokemuksellisia sisältöjä, vaikka se osittain yhä määrääkin tavaroiden fyysisen olemassaolon. Tuotannosta ja tuottajien käsistä poistuessaan tavara alkaa elää omaa elämäänsä ja kuluttaja on vapaa päättämään sen kohtalosta. Juuri tähän liittyy singulaarisuuden kohdalla (luvussa 4) tarkastelemani keräilijän mahdollisuus keräilyllä vaikuttaa esineiden erilaisiin hyödykemuotoihin. Keräilijä on vapaa kääntämään kulu(tta)malla tavaran statuksesta poistuneen tavaran kohtalon päinvastaiseksi, ei vain uudeksi tavalliseksi kulutushyödykkeeksi vaan kenties ikuisuuden kategoriaan päätyväksi kollektiivisesti singulaariksi objektiksi, kestohyödykkeeksi.

Kaj Ilmosen (1993) mukaan kuluttajalla on teoriassa kolme erilaista tapaa ottaa tavara haltuunsa sen irtauduttua tuotannosta. Ensiksikin kuluttaja voi korostaa tavaroiden tavaraopillista aspektia eli hän voi olla *käyttäjä*, joka ottaa käyttöönsä tavaroiden toiminnalliset ja ainekselliset ominaisuudet. Toiseksi hän voi tavaroiden avulla *kommunikoidjana* korostaa tavaroiden symbolista aspektia. Tällöin hän edellisessä aspektissa tärkeiden käyttöarvojen sijaan keskittyy tavaroiden symbolisiin arvoihin, jotka ovat yksilöllisesti muodostettuja. Kolmanneksi hän voi luoda tavaroiden avulla jotain uutta. Tällöin hän korostaa tavaroiden produktiivista aspektia ja asettuu *tuottajan* asemaan. (ibid., 203-7)

Ilmosen mielestä keräilyssä kulutus painottuu selvästi symboliseen aspektiin. Olen hänen kanssaan samaa mieltä tietyin ehdoin. Keräilyssä ei keskitytä tavaroiden tavaraopilliseen aspektiin (keräilijä ei korosta keräilyobjektien käyttöarvoa), mutta keräilyssä ei objektia myöskään mielestäni ”kokonaan irroteta” sen produktiivisesta aspektista, kuten Ilmonen olettaa (ibid., 206). Keräilyn marginaalinen kulutuksellinen luonne eli keräily rakentavana, uuden kontekstin tuottavana käytäntönä saa keräilyn muistuttamaan myös produktiivista aspektia. Kun keräilijä irrottaa objektit alkuperäisistä konteksteistaan ja yhdistää ne toisten samankaltaisten

kanssa kokoelmaksi määriteltyyn kokonaisuuteen, tuottaa hän kuluttamalla samalla myös jotain uutta.

Keräilyn kulutuksellinen produktiivisuus jää tässä yhteydessä vain hypoteettiseksi ajatusrakennelmaksi, jonka testaamisessa tulee ottaa huomioon se, että keräilijä ei ymmärrä keräilyobjekteja vain materiaalina vaan myös ainutkertaisesti singulaareina objekteina, joilla on omana itsenään keräilijälle tärkeä merkitys (tähän viittaa myös Ilmonen, *ibid.*, 211).

Kulutuksen sosiologinen, antropologinen ja semioottinen tutkimus on nykyisin kiinnostunut eniten kulutuksen symbolisesta aspektista. Esimerkiksi Falk, Campbell ja McCracken edustavat tällaista tutkimusta. Mielestäni keräilyn kulutuksellista luonnetta tarkastelevassa tutkimuksessa tulee vastedeskin keskittyä tutkimaan keräilyn kulutuksellisuuden symbolista aspektia, unohtamatta kuitenkin keräilyssä piilevää produktiivisuutta, sillä juuri se tekee keräilyn kulutuksellisuudesta muiden kulutuksen muotojen joukossa ainutkertaista.

Keräily ja postmoderni

Kolmas ja viimeinen tulevien tutkimusten analyttinen lähtökohta liittyy eräällä tavalla hypoteesiin keräilijästä tuottajana. Keräilijän tapa irrottaa esineet niiden alkuperäisistä konteksteista ja yhdistää ne uudella tavalla uuteen kontekstiin on ymmärrettävissä nimittäin analogisena taiteilijan luomistyölle. Oletankin, että keräily ja taide ovat nykyisin lähentyneet toisiaan siten, että taiteen keräilyn rinnalle on noussut keräily taiteena. Tähän olen jo alustavasti viitanut luvussa 5.

Keräilyn ja taiteen välinen kudos on mielenkiintoinen tutkimuskohde erityisesti siksi, että sitä kautta voidaan havaita myös keräilyssä sellaisia merkkejä, jotka postmodernin rakennetta tarkastelleet taideteoreetikot nykyisin yhdistävät postmoderniin estetiikkaan (niin taiteeseen, elokuvaan, arkkitehtuuriin, kuin myös esim. mainoksissa ja muodissa ilmenevään arkipäivän estetiikkaan), sen tapaan yhdistellä uudelleen ”imaginaarisen museon” sisältämiä eri aikakausien tyyliä uudella tavalla (synkronisesti) uusiin konteksteihin.

Oikeastaan ne ehdot, joiden mukaan keräily voidaan ymmärtää taiteen muodoksi täytyivät jo vuosisadan alussa, avantgardistisen taiteen (dadaismi, surrealisismi) kehittymisen myötä. Avantgardistit halusivat järkyttää ja ravistella taiteen rajoja nostamalla perinteisten taideobjektien (maalauksen, piirrosten ja veistosten) rinnalle valmiin (readymade) objektin, jotka taiteilija löysi (objet trouvé) arkipäiväisten massatuotettujen esineiden tai hyödyttömän roskan joukosta. Singularisoimalla mahdollisimman vähän aauraattisen ja singulaarin massatuotetun tai roskan statukseen vajonneen objektin taiteeksi, paljastivat avantgardistit samalla taideteoksen rajojen imaginaarisuuden ja osoittivat sen, että taideobjektin synty oli nimeämisen, ei objektin luontaisten ominaisuuksien tulosta. Mikä tahansa taidenäyttelyyn tai -museoon tuotu objekti, oli se sitten irrotettu luonnosta tai muusta alkuperäisestä kontekstista, saattoi olla taidetta jos taiteilija nimesi sen taiteeksi. Kuuluisin esimerkki on tietysti Marcel Duchampin pisuaari, jonka hän taidenäyttelyssä nimesi Suihkulähteeksi.

Vielä merkittävämpää keräilyä ajatellen oli avantgardistisen taiteen tapa luoda alkuperäisistä konteksteistaan irrotetuista ”löydetyistä” fragmenteista taideteos yhdistämällä irralliset fragmentit uusiksi kokonaisuuksiksi: kollaaseiksi tai assemblaaseiksi. Kollaasitekniikan (collage) keksivät 1910-luvulla ranskalaiset kubistit, uranuurtajanaan Picasso. Kollaasit olivat tauluja, jotka oli tehty yhdistelemällä niihin paperinpalasia, kankaanpaloja ym. Assemblaasi (assemblage) oli kollaasin luonnollinen jatke. Se on kollaasin kaksiulotteisuuden muuntamista kolmiulotteisuudeksi. Assemblaasissa, kolmiulotteisessa kollaasissa, arkipäiväiset esineet yhdistyivät taideteokseksi. Kollaasi ja assemblaasi löysivät innokkaimmat kokeilijansa dadaisteista. Luvussa 5 tarkastelemani Kurt Schwitters oli heistä ehkä lähimpänä keräilyä, koska koko hänen tuotantonsa perustui keräilijämäiseen objektien etsimiseen, niiden irrottamiseen alkuperäisestä kontekstista ja liittämiseen uudelleen määriteltyyn kontekstiin, jossa ne yhdistyivät toisten objektien kanssa rajatuksi taideteokseksi.

Avantgardistisen taiteen tapa luoda taideteos yhdistämällä mitä tahansa käsillä olevia fragmentteja uudelleen kontekstiksi on herättänyt nykyisin kiinnostusta erityisesti postmodernin aikakau-

den ominaispiirteitä tarkastelleissa taiteen tutkijoissa, sosiologeissa ja semiootikoissa. On korostettu sitä, kuinka postmodernisuus perustuu historian käsittämiseen ”seinättömänä museona” (Andre Malraux), josta eri aikakausia voidaan yhdistää synkronisesti samanaikaisiksi kokonaisuuksiksi (esim. Fredric Jamesonin pastissi tai Charles Jencksin eklektismi). Postmodernin teoreetikot nimeävät nämä kokonaisuudet usein metaforisesti avantgardistisen taiteen kaltaisiksi kollaaseiksi ja montaaseiksi, usein myös bricolageiksi.

Postmodernin sisäisen logiikan hahmotuksessa viitataan usein aika- ja historiakäsityksen muutokseen. Toisin kuin Jameson, en kuitenkaan pitäisi postmodernia aikakautta historian loppuna tai kuoleutumisenä (ks. Connor 1989, 45-8) vaan historiallisen perspektiivin syvenemisenä ja tämän perspektiivin hyödyntämisestä seuraavana historiallisena moniaikaisuutena.

David Roberts (1988) nimeää nykyhetken samanaikaisen moniaikaisuuden montaasiksi. Postmoderni historiakäsitys ei hänen mielestään ymmärrä historiaa lineaarista edistysuskkoa palvelevana narraationa – jossa aikakaudet muodostavat historian ”suuren kertomuksen” alaisen homogeenisen seuraannon – vaan muodostaa käsityksen historiasta sen sijaan katkoksittain montaasien kautta, joissa aikakaudet voivat yhdistyä synkronisesti toisiinsa. Robertsin mielestä Benjaminin allegorinen historianfilosofia edustaa tällaista tapaa käsittää historia hetkittäin näyttäytyvinä kokonaisuuksina. Benjamin kritisoiakin historismin lineaarista aikakäsitystä. Hänen mielestään historian tapahtumien ketjua ei saa ”juoksuttaa kuin rukousnauhaa sormien välistä”, vaan ”nyt-hetki” tulee ymmärtää aikana johon on ”sinkoutunut messiaanisen sirpaleita”. (Benjamin 1989a, 189) ”Nyt-hetki” (Jetztzeit) oli Benjaminille siis pysähdystila, jossa mennyttä voitiin tarkastella, ei vain kronologisesti, vaan myös synkronisesti. Eli historian imaginaarisesta ”seinättömästä museosta” irrotetut fragmentit olivat vapaita yhdistymään uudelleenlaisiksi konstellatioiksi, jotka nykyisin voidaan nimetä montaaseiksi, kollaaseiksi tai bricolageiksi, mutta ehkä myös kokoelmiksi?

Metodiltaan keräily on yhdistettävissä kaksi- ja kolmiulotteisia kollaaseja luovaan avantgardistiseen readymade-taiteeseen. Myös keräilyssä objektit löydetään, ne irrotetaan konteksteistaan

ja yhdistetään uudella tavalla uuteen kontekstiin. Alkuperäisessä kontekstissa syntagmaattisessa narraatioissa sijainnut objekti joutuu kokoelmassa paradigmaattiseen kontekstiin. Tuo uusi konteksti mahdollistaa postmodernin historiankäsitteilyksen kaltaisen historiallisen samanaikaisuuden. Keräilijän kokoelmassa objektit rinnastuvat toisista aikakausista peräisin olevien objektien rinnalle. Seurauksena on historian narraatio, joka ei ole lineaarista rukousnauhan juoksuttamista sormien välistä, vaan ”nyt-hetkellä” näyttäytyvää historian moniaikaisuutta; eri aikakausien avantgardistista synkronisuutta kokoelman konstellaatioissa.

On kuitenkin huomattava se, että kollaasi, assemblaasi, montaasi ja bricolage (brikolaasi?) eroavat sisällöltään kokoelmasta. Edellä mainitut sisältävät heterogeenisiä, toisiinsa sopimattomia objekteja – tapa, jolla avantgardistinen taide pyrki järkyttämään katsojaa ja klassisen taideteorian perustoja (vrt. ”järkyttävä kauneus – André Breton) – kun taas kokoelma sisältää samankaltaisia, jollain tavalla yhteenkuuluvia objekteja. Tästä huolimatta haluan nähdä kaksi- ja kolmiulotteisissa kollaaseissa sekä kokoelmassa samankaltaisuutta. Readymadesta luodut teokset eivät ole satunnaisia kertymisiä tai varastoja (vrt. kasaja ja haalija) vaan niiden tekijä ymmärtää ne rajattuina kokonaisuuksina hieman samaan tapaan kuin keräilijä ymmärtää kokoelman olevan rajattu kokonaisuus. Voidaan ajatella, että kaksi- tai kolmiulotteinen kollaasi onkin täytynyt kokoelma, valmis hermeettinen kokonaisuus, josta ei puutu enää mitään. Eräässä mielessä esinetaiteilija sijaitsee kasajan/haalijan ja keräilijän välillä. Keräämästään objektien kasasta hän luo konstellaatioita (vrt. brikolööri). Hänellä on siis keräilijämäinen kyky käsittää erillisinä ja rajattuina kokonaisuuksina sellainen materiaali, joka haalijalle/kasajalle on vain väistämättömästi taivaita kohden kasvava röykkiö. Tästä huolimatta esinetaiteilija ei ole kuitenkaan identtinen keräilijän kanssa, koska hän luo objekteista abstrakteja heterogeenisiä kokonaisuuksia.

Avantgardistisesta esinetaiteesta alkunsa saanut keräilyn ja taiteen lähentyminen on nykyisessä installaatioina näyttäytyvässä käsitetaiteessa saavuttanut lopulta muodon, jossa raja taiteen ja keräilyn välillä voi kadota olemattomiin. Luvussa 5 esittelemäni Marcel Broodthaers todisti tämän ensimmäisenä ”kokoelmataiteellaan”.

Hän osoitti, että dadaistinen readymaden muuntaminen taideteokseksi on mahdollista myös yksityisen keräilijän kokoelmille.

Kokoelmasta on tullutkin nykyisin eksplisiittisesti taidetta myös sisällöltään. Se ei löydy enää peiteltyinä kollaasien heterogeenisista koosteista vaan todellakin taiteilija-keräilijän luomista keräilijän homogeenisista, samankaltaisia esineitä sisältävistä kokoelmista. Esimerkiksi Portia Munsonin Pink Project -installaatio sisältää satoja erilaisia vaaleanpunaisia muoviesineitä.

Toisaalta myös keräily on lähentynyt esinetaidetta. Systemaattisten keräilyn muotojen (kuten rahat, postimerkit, perhoset) rinnalle kehittynyt apokryfiseen, hylättyyn ja hyljeksittyyn keskittynyt keräily ottaa kohteekseen ne arkipäiväiset esineet, jotka kiinnostivat jo dadaisteja. Lopputulos voi olla niin tavanomaisesta poikkeava (vrt. avantgarden ”järkyttävä kauneus”), että raja taiteen ja keräilyn välillä riippuu ehkä vain näytteillepanopaikasta. Esimerkiksi Rosa Liksommin neuvostokrääsän kokoelma on taidemuseossa taidetta, mutta historiallisessa museossa (Lenin-museossa, jossa se nykyisin lahjoitettuna sijaitsee) nostalginen hyppy vieraseen aikaan ja paikkaan.

Kokoelma kiehtoo taiteena, koska se on aikakaudellemme ominainen tapa muodostaa kuva menneisyydestä. Sen rakenne on samankaltainen esim. arkkitehdin tyylejä lainaavan konstruktion kanssa. Kokoelma on menneen omalaatuista ”herättämistä”, jossa alkuperäisistä yhteyksistään irrotetut fragmentit yhdistetään uusiin alkuperäisille konteksteille arbitraarisiiin konteksteihin.

Menneen omalaatuinen herättäminen, sen montaasimainen muistelu oli Benjaminin peräänkuuluttama tapa tarkastella menynyttä. Esimerkiksi hänen allegoriansa historian enkelistä kritisoiva edistykseen ja lineaariseen aikaan uskovaa historismia, joka vie väijäämättä eteenpäin. Allegoriaa soveltaen ajassa hetkeksi pysähtyminen antaisi nykyisin ehkä mahdollisuuden ”herättää kuolleet ja kerätä yhteen” historian seinättömästä museosta (”rauniokasasta”) uudelleen, montaasimaisen käsityksen menneestä.

Tällaiseksi historian rauniokasan penkomiseksi ja siitä montaasin muodostamiseksi näkisin esimerkiksi Ars Fennica -palkitun Oleg Tillbergsin taiteen, joka on hyödyttömien ja hylättyjen tavaroitten esiinnostamista ja uudelleen yhdistelyä. Tillbergs kerää tai-

teensa ainekset ”elämän jäljistä – vanhoista hylätyistä taloista ja niissä joskus asuneiden ihmisten muistoista.” (Helsingin Sanomat 29.11.1994) Tästä hetkestä montaasimaisesti ymmärrettyä menneisyyttä edustaa esimerkiksi hänen keräilyharjoitelmansa, installaatio Tulva, jossa neljäsataa peltiämpäriä on aseteltu valkoisen lakanan päälle.

Keräilyn ja postmodernin välinen yhteys voidaan siis löytää tavasta katsoa menneisyyteen sellaisten konstellaatioiden kautta, jotka irrottavat historian koko perspektiivissä vertikaalisesti ja kronologisesti esiintyvät fragmentit ja tuovat ne horisontaalisesti ja synkronisesti yhteyteen toistensa kanssa. Nämä konstellaatiot ovat toisaalta ajattomia (ollessaan keinotekoisesti muodostettuja uusia konteksteja), mutta toisaalta ne taas sisältävät kaiken ajan (koska niiden varantona on kaikki tähän menneessä tapahtunut ja siitä jäljelle jääneet materiaaliset todistukset).

Jos kokoelma ajattomuuden ja kaiken ajan samanaikaisesti sisältävänä kokonaisuutena on postmodernissa tapahtuvan historiallisen moniaikaistumisen eräs analogia, niin lopuksi voidaan mielestäni oikeutetusti kysyä mitä sitten voisi olla postmoderni keräily? Postmoderni keräily ei voi perustua vain kokoelman historialliselle moniaikaaisuudelle, sillä se ominaisuus kokoelmalla on ollut aina. Geoff Nicholsonin (1994) romaanista *Hunters & Gatherers* löytyy mielestäni kiinnostava viittaus mahdolliseen postmoderniin keräilyyn. Nicholson esittää idean keräilystä, joka olisi heterogeenisten objektien yhteen liittämistä. Jos tällaista keräilyä on olemassa ja jos se todella voidaan ymmärtää keräilyksi, on keräilijän ja kasaajan/haalijan väliin ilmestymässä ehkä hahmo, joka voitaisiin nimetä postmoderniksi antikeräilijäksi. Tällainen antikeräilijä on bricolööri, joka luo esineiden kasasta uudenlaisia kokonaisuuksia. Hän ei ole kasaaja tai haalija, koska muodostaa tavaroista rajattuja kokonaisuuksia. Hän ei ole myöskään keräilijä, sillä hän luo kokoelmia heterogeenisista objekteista. Postmoderni antikeräilijä on taiteilija, joka on niin lähellä avantgardististen kaksi- ja kolmiulotteisten kollaasien luoja, että heitä ei voi enää erottaa toisistaan.

Jos kokoelma hyväksytään nykyisin taideteokseksi (kuten esim. Portia Munsonin kokoelma osoittaa), niin heterogeenisiin ja yhteen-sopimattomiin objekteihin perustuva taideteos, installaatio tai

assemblaasi voidaan ehkä hyväksyä (anti)keräilijän kokoelmaksi. Mitkä ovat tällaisen postmodernin keräilyn ehdot ja onko sitä ylipäätään olemassa on sitten jo toisen tarinan aihe.

Viitteet

- ¹ Voidaan esimerkiksi Risto Heiskalan (1995, 211-2) tapaan kysyä, kätkeekö tällainen katkoksiin perustuva teoria näkyvistä jatkuvuudet murroksien eri puolille sijoittuvien yhteiskuntien välillä. Kaksivaiheinen modernisoitumisteoria tuottaakin ehkä vanhan sokean pisteen (traditionaalinen/moderni) lisäksi toisen (moderni/"toinen" moderni).
- ² Noron posttraditionaalisen yhteisön käsite nojaa Simmelin visioon modernin yhteiskunnan "differentoituneesta integraatiosta", "heikoista" yksilöiden yhteenliittymistä. (Noro 1991, 229-37)
- ³ Symbolinen yhteisyys on ihmisten tietoisuuden tasolla ilmenevää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Se esiintyy jaettuina uskomuksina, tunteina ja subjektiivisina kokemuksina. Se ei noudata traditionaalisten, toiminnallisten yhteisöjen rajoja vaan voi yhdistää niitä epämääräisempiä ihmisryhmittymiä. (Heikki Lehtonen: Yhteisö. Vastapaino, Tampere 1990, 23-27)
- ⁴ Giorgio Agamben käyttää singulaarisuuden käsitettä raottaessaan "tulevan yhteisön" mahdollisuuksia. Hän käyttää käsitettä kuitenkin kuvaamaan yksilön, ei objektin singulaarisuutta: Yksilön singulaarisuus viittaa positiivisen yksilöllistymiseen, Simmelin "ainutkertaiseen yksilöllisyyteen". Se on vanhoista rakenteista vapautuneen, singulaarin yksilön vapautta päättää omasta elämästään ja sitoutumisistaan. Singulaarisuus onkin yksilön mahdollisuutta kuulua kokonaisuuteen ilman, että "reaalinen ehto" tai "aktuaalinen ominaisuus" (kuten suomalainen, kommunisti) "voisi esittää tämän kuulumisen" (Giorgio Agamben: Tuleva yhteisö. Gaudeamus, Tampere 1995, 63)
Tästä voidaan soveltaa keräilyyn seuraavanlainen ajatusrakennelma: keräily voi olla sellaista yksilöiden singulaarisuutta (ainutkertaista yksilöllisyyttä), jossa objekteja pidetään ainutkertaisesti singulaareina ja jossa yksilöt voivat tuntea yhteisyyttä niiden yksilöiden kanssa, jotka pitävät samaan objektien kategoriaan kuuluvia objekteja ainutkertaisesti singulaareina.
- ⁵ Maffesolin tarkoittamaa heimoyhteisöllisyyttä voi löytyä myös keräilyn raja-alueilta, kuten esimerkiksi elokuvafestivaaleista, joissa elokuva on

se esineellinen keskiö, joka voi yhdistää elokuvien ”bongaaajat” tai ”keräilijät” löyhästi toisiinsa. (Mika Salokangas: ”Sodankylän henki”. Yhteisyys ja yksilöllisyys elokuvajuhlilla. Sosiologia 33 (1996): 1)

⁶ Sosiaalisen maailman käsitteen määrittely löytyy Anselm Straussilta (A Social World Perspective. Studies in Symbolic Interaction 1 (1978), s. 119-128.)

⁷ Beckerin taidemaailmaan kuuluvat löyhästi kaikki ne, jotka ovat jollain tavalla vaikuttaneet taideteoksen syntyyn (Becker 1982, 34). Tämä taiteen maailman määritelmä perustuu sille huomiolle, ettei taideteoksen todellinen tuottaja läheskään aina ole yksin taiteilija, vaan teokseen syntyyn vaikuttaa myös joukko muita toimijoita. Siksi Beckerin erilliset taiteen maailmat sisältävätkin suuren joukon jollain tavalla tietyn taide-teoksen kautta toisiinsa nivoutuvia ryhmiä, kuten itse tekemiseen liittyvät avustajat ja työn rahoittajat, sekä taiteen vastaanottajat kuten yleisö, taiteen jakelukoneisto ja ostajat (niiden joukossa *keräilijät*), ja vielä taiteen määrittelijät kuten esteetikot ja kriitikot.

Jos Beckeriä mukaillen keräilymaailma määriteltäisiin laajasti keräilyobjektin ympärille, eli keräilyobjektiin liittyvien toimijoiden verkostoksi, tulisi siihen silloin sisällyttää myös keräilyn ulkopuolisia toimijoita, kuten kauppiaita tai huutokaupan pitäjiä. Sen sijaan haluan Beckeriä suppeammin ymmärtää keräilyn maailman vain *keräilijöiden* maailmaksi, jossa keräilijät tuntevat keskenään yhteenkuuluvuutta tietyn yhteisesti jaetun objektiryhmän kiinnostuksen kautta. Näin on tehty myös niissä keräilytutkimuksissa, joissa keräilijät on nähty omaksi sosiaaliseksi maailmakseen.

⁸ Taiteen maailmoissa jäsenyys tuli ilmi juuri konventioiden tuntemisen kautta:

”... various groups and subgroups share knowledge of the conventions current in a medium, having acquired that knowledge in various ways. Those who share such knowledge can, when the occasion demands or permits, act together in ways that are part of the cooperative web of activity making that world possible characterizing its existence.” (Becker 1982, 66)

Walter Benjamin

KERÄILIJÄ¹

”Kaikilla vanhentuneilla käyttöesineillä on moraalinen arvonsa”

Charles Baudelaire

”Syvällä sielussani... uskon: esine.”

Léon Deubel: Oeuvres. (Paris 1929, 193)

Tässä oli ihmelasten viimeinen turvapaikka, joka oli nähnyt päivänvalonsa maailmannäyttelyissä, patentoituna sisältä valaistuna matkalaukkuna, metrinpituisena linkkuveitsenä tai lain suojaamana sateenvarjon kahvana, jossa oli kello ja revolveri. Ja näiden jättiläisotusten rinnalla puolikas, pysähdyksiin jäänyt materia. Olemme kävelleet kapeaa, pimeää käytävää pitkin eräänlaiseen olohuoneeseen, jonka toisella puolella oli myytävänä oleva kirja-kauppa, missä pölyiset nyöritetyt kansiot kertovat konkurssin eri muodoista, ja jonka toisella puolella oli kauppa täynnä nappeja (helmiäisiä ja sellaisia, joita Pariisissa nimitetään de fantaisieksi. Huoneen vaaleankirjavista, tauluja ja rintakuvia täynnä olevista

tapeteista kuvastui kaasulamppu. Sen äärellä luki vanhus. Hän on vuosia ollut siinä yksin ja haluaa ”kultaisia, vahaisia ja rikkinäisiä” tekohampaita. Nykyisin tiedämme myös, mistä tohtori Mirakel otti vahan, josta hän oli valmistanut Olympian.

”Väkijoukko tungeksii Viviennen pasaasissa, jossa tuskin näkee toinen toistaan, ja se hylkäsi Colbertin pasaasin, jossa toisensa näkee ehkä liiankin hyvin. Eräänä päivänä väkeä haluttiin taas houkutella paikalle täyttämällä kupukattoinen käytävä musiikin sulo-soinnuilla, jotka näkymättöminä heijastuivat yläkerrosten ikkunaristikoiden väki kävi kuitenkin vain kurkistamassa ovensuusta eikä tullut sisään, sillä se epäili, että tämä uutuus oli heidän mieltymyksiään vastaan suunnattu salajuoni.” (*Le livre des Cent-et-un X*. Paris 1833, s. 58) Viisitoista vuotta sitten etsittiin samankaltaista ja yhtäläistä turhuutta tavaratalo W. Wertheimin auttamisessa. Tavaratalon läpi johtavassa pasaasissa pidettiin konserteja.

Siihen, mitä runoilijat itse sanovat omista kirjoituksistaan, ei pitäisi koskaan uskoa. Kun Zola halusi puolustaa Therese Raquiniaan vihamielistä kritiikkiä vastaan, hän selitti kirjansa olevan tieteellinen tutkimus luonteenlaaduista. Hänelle oli nimittäin ollut tärkeää kehittää täsmällisesti esimerkki juuri siitä, kuinka sangviininen ja hermostunut luonteenlaatu vaikuttivat molempien onnettomuudeksi toinen toisiinsa. Tämä selvitys ei tyydyttänyt ketään. Se ei myöskään selittänyt kaupallisuuden kudetta, verisyyttä ja toiminnan elokuvamaista julmuutta. Kirjan tapahtumat eivät turhaan liity eräaseen pasaasiin. Mikäli tämä kirja kehittää jotakin todella tieteellistä, se on pariisilaisten pasaasien kuolema, erään arkkitehtuurin mätäneminen. Tämän kirjan atmosfääri on näistä myrkyistä raskas ja niihin menehtyvät sen henkilöt.

1893 kokotit karkotetaan pasaaseista.

Musiikki näyttää tulleen näihin tiloihin vasta niiden rappeutumisen myötä, vasta kun orkesterit itse alkoivat muuttua vanhanaikaisiksi, koska mekaaninen musiikki oli syntymässä. Siten nämä orkesterit todellisuudessa olivat pikemminkin paenneet niihin.

(Pasaaseissa ”teatrofoni” oli tavallaan gramofonin edeltäjä.) Toki oli olemassa musiikkia pasaasin hengessä, panoraamallista musiikkia, jota nyttemmin voi kuulla enää vanhanaikaisen hienostuneissa konserteissa, senkaltaisissa joissa Monte Carlon kylpyläorkesteri soitti: esimerkiksi panoraamallisia sävellyksiä Davidilta *Le désert*, Christoph Colomb, *Herculanum*. Kun kuusikymmentäluvulla (?) Pariisiin saapui arabien poliittinen valtuuskunta, oltiin hyvin ylpeitä, että sille voitiin esittää suuressa Oopperassa (?) *Le désert*.

”Cineramat; suuri taivaallinen Maapallo, halkaisijaltaan 46 metrinen jättisfääri, jossa kaikuu Saint-Saënsin musiikki.” (Jules Claretie: *La vie à Paris 1900*. Paris 1901, s. 61)

Nämä sisätilat majoittavat usein vanhentuneita ammattikuntia ja myös ajanmukaisimmat tavoittavat niissä jotain kadonnutta. Se on tietotoimistojen ja keksintöinstituuttien paikka, jotka ovat siellä himmeässä valossa ylempien lehtereiden menneisyyden jäljillä. Kampaamon näyteikkunassa näkyvät viimeisimmät pitkätukkaiset naiset. Heidän runsaana aaltoilevat hiusmassansa, joita on mahdoton kähertää, ovat ”indéfrisables”, kovettuneita hiuskerroksia. Heille, jotka tekivät näistä rakennuksista oman maailmansa, tulisi pyhittää pienet muistotaulut, Baudelairelle ja Odilon Redonille, jonka nimi-kin on kuin liiaksi kiharrettu hius. Sen sijaan heidät on petetty ja myyty ja Salomen päästä on tehty pantti, jottei tuolla konsolista uneksiva olisi Anna Czillagin balsamoitu hahmo. Ja tämän kovettamisen aikana on yläpuolinen seinämuuri haurastunut. Haurastuneet ovat myös ...²

Keräilyssä on ratkaisevaa, että esine irrotetaan kaikista alkupe-
räisistä funktioistaan, jotta se voisi asettua mahdollisimman lähelle
kaltaisiaan. Tämä on täydellinen vastakohta hyödyille ja se sijoittuu
omituisen täydellisyyden kategoriaan. Mitä tämä ”täydellisyys”
on? Se on suurenmoinen yritys voittaa pelkän esillä olemisen täy-
dellinen irrationaalisuus uudella, vartavasten luodulla historialli-
sella systeemillä, kokoelmalla. Ja todelliselle keräilijälle tämän sys-
teemin jokaisesta yksittäisestä esineestä tulee ensyklopediaa siitä
kaikesta tiedosta – aikakaudesta, maisemasta, valmistajasta, omis-

tajasta – josta se on peräisin. Lumoavinta keräilijälle on sulkea yksittäinen esine siihen taikapiiiriin, johon se jähmettyy, kun viimeinen katsoja (hankkimistapahtuman näkijä) on hipaissut sitä. Kaikesta muistetusta, ajatellusta, tietoisesta tulee perusta, kehys, jalusta: keräilijän omaisuuden arkun kansi. Ei pidä ajatella, että *topos hyper-ouranio*[taivaanpäällinen paikka], johon Platonin mukaan kuuluvat muuttumattomat totuudet, olisi juuri keräilijälle. Epäilemättä hän kadottaa itsensä. Mutta hänellä on voimaa tarttua uudelleen oljenkorteen ja hankittu esine kohoaa saaren lailla siitä sumumerestä, joka ympäröi sen mieltä. Keräily on eräs käytännöllisen muistin muoto ja ”läheisyyden” maallisista manifestaatioista sitovin. Pieninkin poliittisen tietoisuuden teko luo myös tavallaan antiikki-kaupan aikakauden. Tässä luodaan herätyskelloa, joka herättää viime vuosisadan kitschin ”kokoon”³.

Eloton luonto: pasaasien simpukkakauppa. Strindberg kertoo *Luotsin vastuksissa* ”pasaasista, jossa oli valaistuja kauppoja”. ”Sittem hän kulki syvemmälle pasaasiin... Siellä oli kaikenlaisia puoteja, mutta yhtäkään ihmistä ei näkynyt, ei puotipöytien sisäpuolella eikä ulkopuolellakaan. Jonkun aikaa kuljettuaan hän seisahtui erään ison ikkunan eteen, jonka sisäpuolella näkyi kokonainen simpukkänäyttely. Koska ovi oli auki, hän astui sisään. Lattiasta kattoon oli hyllyjä, jotka olivat täynnä maailman monilta meriltä koottuja simpukoita. Puodissa ei ollut ketään, mutta tupakansavu roikkui kuin rengas ilmassa... Ja sitten alkoi hän taas kävellä seuraten sinivalkoista mattoa. Pasaasi ei ollut suora vaan mutkitteli, niin ettei sen loppua koskaan voinut nähdä, ja vastaan tuli yhä uusia puoteja mutta ei ristinsielua; puodinomistajiakaan ei näkynyt.” Aution pasaasin äärettömyys on tunnusomainen motiivi. (August Strindberg: *Märchen*. München und Berlin 1917, s. 52-3, 59.)

Pahan kukkia on käytävä läpi seuraten sitä, miten asiat kohotetaan allegorioiksi. Majuskeliien⁴ käyttöä on seurattava.

Matière et Mémoire'n lopussa Bergson selvittää, että havainto on ajan funktio. Sopiikin sanoa, että jos eläisimme joidenkin asioiden suhteen rauhallisemmin ja toisten suhteen taas päinvastoin hätäi-

semmin – toisenlaisen, elämän rytmin mukaisesti – ei meillä olisi ”pysyvyyttä”, vaan kaikki vain tapahtuisi silmiemme edessä, kaikki törmäisi meihin. Näin ilmaantuvat myös suuren keräilijän esi-
neet. Ne törmäävät häneen. Kuinka hän niitä vaanii ja kuinka ne kohtaa, miten kaikkia osia muuttaa uuden osan saapuminen, nämä vaikuttavat siihen, että kaikki näyttäytyy hänelle asioiden jatkuva-
na tulvana. Tässä tarkastellaan Pariisin pasaaseja kuin ne olisivat omaisuuksia keräilijän kädessä. (Pohjimmiltaan keräilijän elämä on – niin voisi sanoa – jonkinlaista unielämää. Sillä myös unessa on havainnoinnin ja elämän rytmi siten muuntunutta, että kaikki –
myös näennäisesti neutraalein – törmää meihin, kohtaa meidät. Ymmärtääksemme pasaaseja pohjiaan myöten upotamme ne syvim-
pään unikerrokseen, puhumme niistä siten kuin ne olisivat törmän-
neet meihin.)

”Allegorinen ymmärtäminen virittää ennen tuntemattomia mit-
tasuhteita. Panemme ohimennen merkille, että allegoria, tuo pit-
källe *henkistynyt* genre, jota kömpelöt maalaiset ovat totuttaneet
meidät halveksimaan, mutta joka tosiasiaassa on yksi runouden al-
kukantaisista ja luonnollisimmista muodoista, ottaa uudelleen sille
kuuluvan valtansa juopumuksen kirkastamassa ymmärryksessä.”
Charles Baudelaire: *Les paradis artificiels*. Paris 1917, s. 73) (Sii-
tä, mikä seuraa, käy yksikäsitteisesti selville, että työssään
Baudelairella oli mielessään allegoria, ei symboli. Kohta on lainat-
tu Haschisch-luvun kappaleesta.) Keräilijä allegorikkona.

”Teoksen *l’Histoire de la Société française pendant la Révolution et sous le Directoire* julkaiseminen avasi rihkamakauden,
– mutta tässä sanassa ei pidä nähdä halventavaa sivumerkitystä:
historiallinen rihkama oli entiseltä nimeltään pyhäinjännös.” (Rémy
de Gourmont: *Le IIe des Mosques*. Paris 1924, s. 259)

Todellinen metodi, joka tekee esineistä meille nykyisiä, on ku-
vitella ne meidän tilassamme (eikä meitä niiden). (Näin tekee ke-
räilijä ja näin toimii myös anekdootti.) Esineet, jotka tällä tavalla
kuvitellaan, eivät siedä mitään välittäviä konstruktioita ”suurista
yhteyksistä”. Siten näyttäytyvät myös suuret menneet esineet ku-

ten Chartresin katedraali, Pästumin temppeli. Todellisuudessa (jos nimittäin onnistaa) me vastaanotamme ne omaan tilaamme. Me emme siirrä itseämme niihin, vaan ne astuvat meidän elämäämme.

Pohjimmiltaan todella omituinen tosiasia on, että keräilyesineet tuotetaan sellaisenaan teollisesti. Mistä lähtien? Olisi tarkasteltava erinäisiä muoteja, jotka ovat hallinneet 1800-luvun keräilyä. Luonteenomaista biedermeierille – myöskin Ranskassa? – on kuppimania. ”Vanhemmat, lapset, ystävät, sukulaiset, esimiehet ja alaiset ilmaisevat kupeissa tunteensa. Kuppi on suosittu lahja, rakastetuin huoneen koriste. Kuten Friedrich Wilhelm III täytti työhuoneensa posliinikuppipyramideilla, samoin keräsi myös porvarismies astiastoonsa kupeissa tärkeimpien tapahtumien muistot, elämänsä arvokkaimmat hetket.” (Max von Boehn: *Die Mode in XIX Jahrhundert. II.* München 1907, s. 136)

Omaisuus ja omistus rinnastuvat **taktiseen** ja asettuvat tiettyyn vastakohtaan optiseen nähden. Keräilijät ovat ihmisiä, joilla on **taktinen** vaisto. Nytemmin on kaikkisen naturalismista luopumisen jälkeen murtunut se optisen ensisijaisuus, joka hallitsi viime vuosisataa. Flanööri optinen, keräilijä **taktinen**.

Haaksirikkoutunut materia: se on tavaran kohottamista allegorian asemaan. Tavaran fetissiluonne ja allegoria.

Voidaan lähteä siitä, että keräilijä irrottaa esineen sen käyttöyhteyksistään. Tämä ei kuitenkaan ole tyhjentävä silmäys tähän omituiseen käyttäytymistapaan. Sillä eikö tämä ole se perusta, jolle kantilaisessa ja schopenhauerilaisessa merkityksessä ”intressitön” tarkastelu rakentuu, niin että keräilijä kykenee luomaan ainutlaatuisen katseen esineeseen, katseen, joka näkee enemmän ja toisin kuin profaani omistaja ja jota parhaimmillaan voisi verrata suuren fysionomin katseeseen. Mutta miten keräilijä sitten kohtaa esineen, sitä voidaan vielä paljon terävämmin havainnollistaa toisella huomiolla. On nimittäin ymmärrettävä, että keräilijälle hänen jokaisessa esineessään on maailma läsnä ja vieläpä järjestettynä. Mutta järjestetty yllätyksellisesti, profaanien, käsittämättömien asia-

yhteyksien mukaan. Keräilijä on suhteessa asioiden tavanomaiseen järjestykseen ja hahmottamiseen melkein samalla tavalla kuin niiden järjestys tietosanakirjassa on suhteessa luonnolliseen järjestykseen. Muistettakoon vain, millainen merkitys jokaiselle keräilijälle on, ei pelkästään hänen esineellään, vaan yhtä lailla sen menneisyydellä. Jälkimmäiseen liittyy yhtä paljon objektien synty ja esi-neelliset ominaisuudet kuin niiden näennäisesti ulkoinen kertomus: edelliset omistajat, huutokauppahinnat, arvo ym. Kaikki tämä, ”asi-alliset” tosiasiat niin kuin muutkin, yhdistyvät todelliselle keräilijälle jokaisessa yksittäisessä omistuksessa kokonaiseksi maagiseksi ensyklopediaksi, maailmanjärjestykseksi, jonka kiteytys on esineen *kohtalo*. Täältä käsin siis, tältä ahtaalta alueelta, tulee ymmärretyksi se, kuinka suurista fysionomeista (keräilijähän ovat esinemaailman fysionomeja) tulee tulkitsijoita. On vain seurattava keräilijää, kun hän käsittelee esineitään vitriinissä. Tuskin hän on saanut esineen käteensä kun hän jo säteilee sen kautta inspiroituneena kuin taikuri, joka esineen lävitse tähyää kaukaisuuteen. (Olisi mielenkiintoista tutkia kirjojen keräilijää ainoana, joka ei ole irrottanut aarteitaan täydellisesti hyödyllisyydestä).

Suuri keräilijä Pachinger, Wolfskehlin ystävä, on saanut valmiiksi kokoelman, joka jättää omassa lainsuojattomuudessaan ja ränstistyneisyydessään jälkeensä Figdor-kokoelman Wienissä. Hän tuskin enää tietää, **millä tolalla asiat elämässä ovat, selittää hän vierailleen vanhojen laitteiden, nenäliinojen, käsipeilien, ym. vierrellä**. Hänestä kerrotaan, kuinka hän eräänä päivänä kulki Stachuksen poikki ja kumartui noukkiakseen jotain. Siinä lojui jotakin mitä hän oli jahdannut viikkokausia – raitiovaunulipun virhepainos, joka oli ollut vain pari tuntia liikenteessä.

Keräilijän puolustuspuheen ei tule ohittaa näitä solvauksia: ”Sai-tuus ja vanhuus, Gui Patin huomauttaa, ovat aina kulkeneet käsi kädessä. Kasaamisen tarve on kuoleman ensi oireita niin yksilöillä kuin yhteiskunnissa. Se todetaan akuuttina lamaa edeltävinä kausi-na. On olemassa myös keräämisen mania, ’kollektionismin’ neurologia. Se ulottuu hiusneulojen keräämisestä pahvirasioihin, joi-den kannessa lukee: langanpätkiä, jotka eivät kelpaa enää mihin-

kään.” (Paul Morand: *L’avarice*. Teoksessa *Les 7 péchés capitaux*. Paris 1929, s. 26-7) Vrt. lasten harjoittama keräily!

”En ole varma olisinko ollut niin täysin tämän yhden elämyksen vallassa, ellen olisi nähnyt kasoittain yhteen sullottuja fantastisia tavaroita kuriositeettikauppiaan varastossa. Ne tunkeutuivat mieleeni yhä uudelleen, kun ajattelin lasta, ja ollesseen tavallaan erottamattomia hänestä, ne toivat tämän olennon käsin kosketeltavasti eteeni. Päästämättä mielikuvitustani valloilleen näin Nellin kuvan kaiken sellaisen ympäröimänä, mikä oli hänelle vierasta ja kauimpana hänen sukupuoleensa tai ikäänsä liittyvistä toiveista. Jos minulta puuttuu tämä ympäristö ja minun olisi pakko kuvitella lapsi tavalliseen huoneeseen, jossa ei olisi mitään epätavallista tai luonnotonta, on hyvin mahdollista, ettei hänen eriskummallinen ja yksinäinen elämänsä olisi tehnyt minuun läheskään yhtä suurta vaikutusta. Mutta minusta näytti, että hän eli eräänlaisessa allegoriassa.” (Charles Dickens: *Raritätenladen*. Lpz ed Insel, s. 18-9.)

Wiesengrund eräässä julkaisemattomassa esseessään, joka käsittelee Dickensin teosta *Old Curiosity Shop*: ”Nellin kuolema oli päätetty lauseessa: ’Siellä oli vain joitakin mitättömiä, surkeita, arvottomia esineitä, jotka hän olisi mielellään ottanut mukaansa, mutta se oli mahdotonta.’... Dickens oli ymmärtänyt ja ilmaissut paremmin kuin minkäänlaiselle luontaisuskolle on mahdollista sen, kuinka tämä esinemaailma, hylätty, kadotettu, sisälsi siirtymän ja dialektisen pelastuksen mahdollisuuden. Tähän mahtavaan rahan allegoriaan hän päättää kuvauksen teollisuuskaupungin kehityksestä: ’... ne olivat kaksi vanhaa, hienoa, savunruskeaa pennin kolikkoa. Kuka tietää, loistaisivatko ne enkeleiden silmissä yhtään sen kirkaammin kuin hautakiveen kaiverretut kultaiset kirjaimet?’”

”Suurin osa taiteenharrastajista kerää kokoelmansa antamalla onnettaren käden ohjata itseään aivan kuten bibliofiilit tekevät kirjojaan etsiessään... M. Thiers menetteli toisin: ennen kokoelmansa keräämistä hän kokosi sen valmiiksi päässään; hän oli laatinut sille suunnitelman, jonka toteuttamiseen hän käytti kolme vuosikymmentä... M. Thiers omistaa sen, minkä on halunnut omistaa... Mistä

oli kysymys? Tarkoitus oli koota ympärille maailma peinoismallina, mahdollistaa 45 neliömetrin tilaan Rooma ja Firenze, Pompeiji ja Venetsia, Dresden ja Haag, Vatikaani ja Escorial, British Museum ja Eremitaasi, Alhambra ja Kesäpalatsi. M. Thiers on kyennyt toteuttamaan laajan idean varsin vaatimattomilla summilla, joita hän vuosittain käytti vuosikymmenien ajan... Koska M. Thiers halusi ripustaa nimenomaan asuntonsa seinille kaikkein arvoikkaimmat muistot matkoiltaan, hän valmistutti pienennettyjä kopioita maalaustaiteen kuuluisimmista teoksista... Kun astuu hänen kotiinsa, löytää itsensä oitis mestariteosten keskeltä, jotka ovat syntyneet Italiassa Leo X:n aikakaudella. Ikkunoita vastapäisen seinän on vallannut Viimeinen tuomio, joka on sijoitettu Pyhän sakramentin kiistan ja Ateenan koulun väliin. Tizianin Neitsyt Marian taivaaseenottaminen koristaa takan yläpuolta Pyhän Jeremiaan liiton ja Kristuksen kirkastuksen välissä. Sikstuksen madonna on Pyhän Cecilian rinnalla ja ikkunoiden väliin on ripustettu Rafaelin Ennustajattaret *Sposalizion* ja paavi Gregoriusta esittävän taulun väliin... Nämä jäljennökset on pienennetty likipitään samalla asteikolla... Silmä löytää niistä mielihyvää tuntien alkuperäisteosten suuruuden. Ne on maalattu vesivärein.” (Charles Blanc: *Le cabinet de M. Thiers*. Paris 1871, s. 16-7)

”Casimir Périer totesi vieraillessaan erään kuuluisan taiteenharrastajan galleriassa...: ’Kaikki tämä on kovin kaunista, mutta nämä taulut ovat nukkuvaa pääomaa.’ ... Tänäään Casimir Périerille voisi vastata..., että taulut ollessaan autenttisia, piirustukset, joissa tunnistaa mestarin otteen... nukkuvat peräti virkistävää ja tuottoisaa unta... M.R:n harvinaisuuksien ja taulujen myynti on osoittanut luvuillaan, että mestariteokset ovat yhtä pysyviä arvoja kuin Orléans ja kurssiltaan jopa luotettavampia kuin telakat.” (Charles Blanc: *Le trésor de la curiosité II*. Paris 1858, s. 578)

Keräilijän *positiivista* vastatyyppiä – joka samalla edustaa hänen täyttymystään sikäli, että hän mahdollistaa esineiden vapautumisen hyödyllisyyden orjuudesta – Marx kuvaa näillä sanoilla: ”Yksityisomaisuus on tehnyt meistä niin tyhmiä ja toimettomia, että esine on *meidän* vain jos omistamme sen, siis jos se on olemas-

sa meille pääomana tai jos me... *käytämme* sitä.” (Karl Marx: *Der historische Materialismus*. Lpz, s. 300)

”*Kaiken* fyysisen ja henkisen merkityksen tilalle... on astunut *omistamisen* merkitys yksinkertaisena vieraantumisenä *kaikista* muista merkityksistä ...” (*Omistamisen* kategorioista ks. Hess ”21 Bogenissa”) (Karl Marx: *Der historische Materialismus*. Lpz, s. 300)

”Käytännössä voin suhtautua asioihin inhimillisesti vain jos asiat suhtautuvat ihmisiin inhimillisesti.” (Karl Marx: *Der historische Materialismus*. Lpz, s. 300)

Alexandre de Sommerardin kokoelmat Musée Clunyn pohjana.

Musiikillisessa potpurissa on jotain niin keräilijästä kuin flanööristäkin.

Keräilijöissä aktualisoituu piilevä arkaainen omistustapa. Tällä omistustavalla on yhtäläisyyksiä tabun kanssa, mihin viittaa myös seuraava huomio: ”On... varmaa, että tabu on omaisuuden primitiivinen muoto. Ensin herkästi ja ’vailla vilppiä’, sitten käypänä ja laillisenä toimintatapana tabuointi muodostaa arvoa. Esineen omaksi ottaminen merkitsee sen muuttamista pyhäksi ja vaaralliseksi kaikille muille ja niin ollen sen saattamista ’osaksi’ omaa itseä.” (N. Guterman & H. Lefebvre: *La conscience mystifiée*. Paris 1936, s. 228)

Marx kirjoittaa *Nationalökonomie und Philosophie* -teoksessa: ”Yksityisomaisuus on tehnyt meistä niin typeriä ja passiivisia, että esine on meidän vain, jos *omistamme* sen”. ”*Kaiken* fyysisen ja henkisen merkityksen tilalle... on astunut *omistamisen* merkitys yksinkertaisena vieraantumisenä *kaikista* muista merkityksistä ...” (Hugo Fischer: *Karl Marx und sein Verhältnis zu Staat und Wirtschaft*. Jena 1932, s. 64)

Balthazar Claësin esi-isät olivat keräilijöitä.

Malleja Pons serkulle: Sommerard, Sauvageot, Jacaze.

Keräilyn fysiologinen puoli on tärkeä. Tällaisen käyttäytymisen analyysissä ei voi ohittaa sitä, että keräilyllä on lintujen pesänrakennuksessa yksiselitteisesti biologinen funktio. Kerrotaan, että Vasari viittaa tähän ”Trattato sull architecturassaan”. Ilmeisesti keräilyn ajatus on askarruttanut myös Pawlowia.

”Trattato sull architecturassa” (?) Vasari kaiketi väittää, että groteskin käsite tulee luolista [die Grotte], joihin keräilijä kätkee aarteensa.

Keräily on opintojen alkuilmiö: opiskelija kerää tietoa.

Keskiajan ihmisten tavarasuhteista Huizinga johtaa ohimennen tulkinnan ”testamentin” kirjallisesta lajista: ”Tämä kirjallinen muoto... on ymmärrettävissä vain, mikäli ei unohteta, että keskiajan ihmiset olivat todella tottuneet testamentissaan erikseen ja yksityiskohtaisesti määräämään, kuinka oli meneteltävä heidän kaikkein vähäarvoisimpienkin tavaroidensa suhteen. Eräs köyhä vaimo testamentasi pyhäpukunsa ja myssynsä seurakunnalleen, sänkynsä kummilapselleen, turkkinsa hoitajattarelleen, arkihameensa erälle köyhälle naistuttavalleen sekä neljä Toursin livreä – suurempia rahavaroja hänellä ei ollutkaan – sekä vielä puvun ja myssyn minoriteille. (Champion: *Villon II.* s. 182) Eikö tämänkin voida katsoa arkipäiväisellä tavalla ilmaisevan samaa ajattelusuuntaa, joka esitti hyveellisyyden jokaisessa tapauksessa ikuisena esimerkkinä ja joka asetti jokaisen hyveellisyytapauksen jumalallisena säädöksenä?” (J. Huizinga: *Herbst des Mittelalters.* München 1928, s. 346) Tässä merkittävässä sitaatissa on ennen muuta huomionarvoista se, että tuollainen suhde irtaimistoon ei aikakautemme standardisoidussa massatuotannossa olisi enää mahdollinen. Tästä päästiinkin suoraan kysymykseen siitä, eivätkö ne argumentoinnin tavat, joihin kirjoittaja viittaa, kuin myös tietyt skolastiikan ajattelutavat ylipäättään (viittaus perittyyn arvovaltaan), ole yhteydessä tuotantotapoihin? Keräilijä, joka rikastuttaa itseään tiedolla esineiden synnystä ja kestosta historiassa, luo itselleen suhteen, joka näyttää nyt arkaaisena.

Ehkäpä keräilijöiden salatuin motiivi voitaisiin määritellä seuraavasti: se on käymistä taisteluun hajamielisyyttä vastaan. Suurta keräilijää koskettaa hetimiten se sekavuus ja hajanaisuus, jolla tavalla esineet ovat maailmassa. Jo barokin ihmiset olivat tekemisissä samankaltaisen näytelmän kanssa; erityisesti allegorikon maailmankuvaa ei voi selittää ilman tämän näytelmän herättämää intohimoista osallisuutta. Allegorikko muodostaa tavallaan keräilijän vastakohtan. Hän on luopunut siitä käsityksestä, että tutkimuksella voitaisiin selvittää asioiden sukulaisuutta tai yhteenkuuluvuutta. Hän irrottaa asiat yhteyksistään ja antaa alusta lähtien oman mietiskelynsä tehtäväksi valottaa niiden merkityksiä. Keräilijä sen sijaan yhdistää toisiinsa kuuluvat. Siten hän saattaa onnistua selittämään jotakin asioiden sukulaisuuden kautta tai seuraamalla niiden kulkua ajassa. Kuitenkin – ja tämä on tärkeämpää kuin erot heidän välillään – jokaisessa keräilijässä on allegorikko ja jokaisessa allegorikossa keräilijä. Mitä keräilijään tulee, hänen kokoelmansa ei ole koskaan täydellinen. Jos häneltä puuttuu yksikin osa, tulee kaikesta siihen asti keräilystä vain tasapaksua kappaletavaraa, sellaista minä allegorikko pitää asioita jo alunperinkin. Toisaalta taas allegorikkokaan – jolle asiat ovat vain salaperäisen sanakirjan hakusanoja, joiden merkitykset ovat tuttuja vain asiantuntijoille – ei saa asioista koskaan tarpeekseen. Ne edustavat hänelle kuitenkin jotakin toisenlaista ja vähemmän, ikäänkuin minkäänlaista viitettä, joka mahdollistaisi niistä koetun alakulon tunteen peruuttamisen, ei voisi ennalta niiden merkityksestä lukea.

Eläimet (linnut, muurahaiset), lapset ja vanhukset keräilijöinä.

Eräänlainen produktiivinen epäjärjestys on niin *mémoire involontairen* kuin keräilijänkin kaanon. ”Ja elämäni oli jo tarpeeksi pitkä löytääkseni monille niistä olennoista, joita elämä minulle oli tarjonnut, muistoilleni vastakkaisilta seuduilta toisen olennon sitä täydentämään... Niin taiteen harrastaja, jolle näytetään alttarikaapin luukkuovi, muistaa mihin kirkkoon, mihin museoon, mihin erityiseen kokoelmaan toiset vastaavat ovet on siroteltu; (samoin kuin seuraamalla myyntiluutteloita tai seurustelemalla antiikkikauppiaiden kanssa hän lopulta löytää omistamalleen esineelle kaksois-

kappaleen, joka muodostaa sen kanssa parin, ja päässään luo sille kokonaisen predellan, alttarikaapin jalustan)..” (Marcel Proust: *Le temps retrouvé*. Paris, s. 158) Mémoire volontaire on sen sijaan luetteloiija, joka näkee esineen järjestysnumerona, minkä taakse se katoaa. ”Siellä olisimme olleet.” (”Se oli minulle elämys.”) Millä tavalla (teoksen) allegorisen rekvisiitan pirstaleisuus liittyy luovaan epäjärjestykseen, se jää tutkittavaksi.

Suomentanut Ari Pöyhtäri, ranskankielisten sitaattien suomennus Raija Sironen. Suomennoksen tarkistaneet Kia Lindroos ja Jussi Kotkavirta.

Viitteet

- ¹ Pikemminkin kuin esseestä on tässä kysymys Benjaminin kootuista muistiinpanoista keräilystä. Ne ovat sitaattien ja muistiinpanojen varasto (tai kokoelma?), eivätkä sinällään muodosta mitään yhtenäistä kertomusta. [AP]
- ² Benjaminin muistiinpano loppuu tähän. [AP]
- ³ ”Versammlung”. Tarkoituksellisesti Benjamin erottaa tässä käsitteen kokoelmasta (”sammlung”). [AP]
- ⁴ Iso alkukirjain. [AP]

LÄHTEET

ABBAS 1988

Ackbar Abbas: *Walter Benjamin's Collector: The Fate of Modern Experience*. *New Literary History* 20 (1988): 1, s. 217-237.

ALSOP 1982

Joseph Alsop: *The Rare Art Traditions*. Harper & Row, New York 1982.

ARENDDT 1970

Hannah Arendt: *Introduction*. Teoksessa Walter Benjamin: *Illuminations*. Jonathan Cape, London 1970, s. 1-51.

BAL 1994

Mieke Bal: *Telling Objects: A Narrative Perspective on Collecting*. Teoksessa John Elsner & Roger Cardinal (toim.): *The Cultures of Collecting*. Reaktion Books, London 1994, s. 97-115.

BALZAC 1980

Honoré de Balzac: *Pons serkku* (2. p.). Tammi, 1980. (alkup. 1848)

BARTHES 1982

Roland Barthes: *The Plates of the Encyclopedia*. Teoksessa Susan Sontag (toim.): *A Barthes Reader*. Hill and Wang, New York 1982, s. 218-235. (alkup. 1964)

BAUDRILLARD 1990

Jean Baudrillard: *Subjective Discourse or The Non-Functional System of Objects*. Teoksessa Jean Baudrillard: *Revenge of the Crystal: Selected Writings on the Modern Project and Its Destiny*. Edited and translated by Paul Foss and Julian Pefanis. Pluto, London 1990, s. 35-61. (alkup. 1968)

BECK 1992

Ulrich Beck: *Risk Society. Towards a New Modernity*. Sage, London 1992.

BECKER 1982

Howard S. Becker: *Art Worlds*. University of California Press, Berkeley and Los Angeles 1982.

BELK 1982

Russel W. Belk: *Acquiring, Possessing and Collecting: Fundamental Processes in Consumer Behaviour*. Teoksessa Marketing Theory: Philosophy of Science Perspectives. Marketing Association, Chicago 1982, s. 185-190.

BELK 1988

Russel W. Belk: *Possessions and the Extended Self*. Journal of Consumer Research 15 (1988): 2, s. 139-168

BELK 1991

Russel W. Belk: *The Ineluctable Mysteries of Possessions*. Journal of Social Behaviour and Personality 6 (1991): 6, s. 17-56.

BELK 1995

Russell W. Belk: *Collecting in a Consumer Society*. Routledge, London 1995

BELK ET AL. 1988

Russel W. Belk & Melanie Wallendorf & John F. Sherry Jr & Morris Holbrook & Scott Roberts: *Collectors and Collecting*. Advances in Consumer Research 15 (1988), s. 549-553.

BELK ET AL. 1989

Russel W. Belk & Melanie Wallendorf & John F. Sherry Jr: *The Sacred and the Profane in Consumer Behaviour: Theodicy on the Odyssey*. Journal of Consumer Research 16 (1989): 1, s. 1-39.

BELK ET AL. 1991

Russel W. Belk & Morris B. Holbrook & John F. Sherry Jr. & Melanie Wallendorf: *Collecting in a Consumer Culture*. Teoksessa Russell W. Belk (toim.): *Highways and Buyways: Naturalistic Research from the Consumer Behaviour Odyssey*. Association for Consumer Research, Privo (Utah) 1991, s. 178-215.

BENJAMIN 1979

Walter Benjamin: *Eduard Fuchs, Collector and Historian*. Teoksessa Walter Benjamin: *One-Way Street and Other Writings*. Verso, Thetford 1979. s. 349-386. (alkup. 1928)

BENJAMIN 1982

Walter Benjamin: *Der Sammler*. Teoksessa Walter Benjamin: *Das Passagen Werk*. Suhrkamp, Frankfurt am Main 1982, s. 269-280. (alkup. ?) Teos löytyy suomennettuna tutkimukseni lopusta. s. 157.

BENJAMIN 1988a

Walter Benjamin: *Yksisuuntainen katu*. Parnasso (1988): 6, s. 341-346. (alkup. 1928)

BENJAMIN 1988b

Walter Benjamin: *Kirjastoa purkamassa*. Parnasso (1988): 8, s. 486-490. (alkup. 1931)

BENJAMIN 1989a

Walter Benjamin: *Historian käsitteestä*. Teoksessa Walter Benjamin: *Messiaanisen sirpaleita*. Kirjoituksia kielestä, historiasta ja pelastuksesta. (toim. Markku Koski, Keijo Rahkonen, Esa Sironen). Tutkijaliitto, Jyväskylä 1989, s. 177-189. (alkup. 1940)

BENJAMIN 1989b

Walter Benjamin: *Pariisi 1800-luvun pääkaupunki*. Teoksessa Jussi Kotkavirta & Esa Sironen (toim.): *Moderni/postmoderni*. Tutkijaliitto, Jyväskylä 1989, s. 43-61. (alkup. 1935)

BENJAMIN 1989c

Walter Benjamin: *Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella*. Teoksessa Walter Benjamin: *Messiaanisen sirpaleita*. Kirjoituksia kielestä, historiasta ja pelastuksesta. (toim. Markku Koski, Keijo Rahkonen, Esa Sironen). Tutkijaliitto, Jyväskylä 1989, s. 139-173. (alkup. 1936)

BENJAMIN 1989d

Walter Benjamin: *Proustin kuvasta*. Teoksessa Walter Benjamin: Messiaanisen sirpaleita. Kirjoituksia kielestä, historiasta ja pelastuksesta. (toim. Markku Koski, Keijo Rahkonen, Esa Sironen). Tutkijaliitto, Jyväskylä 1989, s. 67-82. (alkup. 1929)

BENJAMIN 1989e

Walter Benjamin: *Berliiniläinen lapsuus vuosisadan vaihteessa*. Teoksessa Walter Benjamin: Messiaanisen sirpaleita. Kirjoituksia kielestä, historiasta ja pelastuksesta. (toim. Markku Koski, Keijo Rahkonen, Esa Sironen). Tutkijaliitto, Jyväskylä 1989, s. 11-29. (alkup. 1932-8)

BOESKY 1991

Amy Boesky: *"Outlandish-Fruits": Commissioning Nature for the Museum of Man*. ELH 58 (1991): 2, s. 305-330.

CAMPBELL 1987

Colin Campbell: *The Romantic Ethic and the Spirit of Modern Consumerism*. Basil Blackwell, Oxford 1987.

CARDINAL 1994

Roger Cardinal: *Collecting and Collage-making: The Case of Kurt Schwitters*. Teoksessa John Elsner & Roger Cardinal (toim.): *The Cultures of Collecting*. Reaktion Books, London 1994, s. 68-96.

CONNOR 1989

Steven Connor: *Postmodernist Culture. An Introduction to Theories of the Contemporary*. Basil Blackwell, Oxford 1989.

CRIMP 1990

Douglas Crimp: *Museon raunioilla*. Karisto, Hämeenlinna 1990.

CSIKSZENTMIHALYI & ROCHBERG-HALTON 1981

Mihaly Csikszentmihalyi & Eugene Rochberg-Halton: *The Meaning of Things. Domestic Symbols and the Self*. Cambridge University Press 1981.

CSIKSZENTMIHALYI 1990

Mihaly Csikszentmihalyi: *Flow. The Psychology of Optimal Experience*. Harper & Row, New York 1990.

DANET & KATRIEL 1989

Brenda Danet & Tamar Katriel: *No Two Alike: Play and Aesthetics in Collecting*. *Play and Culture* 2 (1989): 3, s. 253-277.

DANNEFER 1980

Dale Dannefer: *Rationality and Passion in Private Experience: Modern Consciousness and the Social World of Old-car Collectors*. *Social Problems* 27 (1980): 4, s. 392-412.

DANNEFER 1981

Dale Dannefer: *Neither Socialization Nor Recruitment: The Avocational Careers of Old-Car Enthusiasts*. *Social Forces* 60 (1981): 2, s. 395-413.

DICKENS 1984

Charles Dickens: *Joululaulu*. WSOY, Porvoo 1984. (alkup. 1843)

DOUGLAS & ISHERWOOD 1978

Mary Douglas and Baron Isherwood: *The World of Goods: Towards an Anthropology of Consumption*. W. W. Norton and Co., New York 1978.

DURKHEIM 1980

Émile Durkheim: *Uskontoelämän alkeismuodot*. Tammi, Helsinki 1980. (alkup. 1912)

ELSNER & CARDINAL 1994a

John Elsner & Roger Cardinal: *The Cultures of Collecting*. Reaktion Books, London 1994

ELSNER & CARDINAL 1994b

John Elsner & Roger Cardinal: *Introduction*. Teoksessa John Elsner & Roger Cardinal (toim.): *The Cultures of Collecting*. Reaktion Books, London 1994, s. 1-6.

ELSNER & CARDINAL 1994c

John Elsner & Roger Cardinal: *'Unless you do these crazy things ...'*. *An Interview with Robert Opie*. Teoksessa John Elsner & Roger Cardinal (toim.): *The Cultures of Collecting*. Reaktion Books, London 1994, s. 25-48.

ERGMANN 1984

Raoul Ergmann: *Collections and collectors*. *Diogenes* 128 (1984): winter, s. 54-76.

ERÄSAARI 1993

Risto Eräsaari: *Essays on Non-Conventional Community*. Nykylätkulttuurin tutkimusyksikön julkaisu 36. Jyväskylä 1993.

ERÄSAARI 1995

Risto Eräsaari: *Mitä on "refleksiivinen modernisaatio"*. Teok-

- sessä Keijo Rahkonen (toim.): Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset. Gaudeamus, Tampere 1995, s. 155-181.
- FALK 1990
Pasi Falk: *Modernin hedonistin paradoksi*. Sosiologia 27 (1990): 2, s. 108-124.
- FALK 1992
Pasi Falk: *Consuming Supplements. Paradoxes of modern hedonism*. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia; 226. (Research Reports No. 226 Department Of Sociology, University of Helsinki) Yliopistopaino, Helsinki 1992.
- FALK 1993
Pasi Falk: *The Good in Bad-Minton. Johdatus sulkapallogiaan*. Teoksessa Aino Sinnemäki (toim.): Harrastus vai intohimo. Pohdintoja aiheesta: olemmeko moderneja? Riitta Jallinojan juhla-kirja 9. 4. 1993. Yliopistopaino, Helsinki 1993, s. 7-15.
- FLAUBERT 1976
Gustave Flaubert: *Bouvard and Pécuchet*. Penguin Books, London 1976. (alkup. 1881).
- FORMANEK 1991
Ruth Formanek: *Why They Collect: Collectors Reveal Their Motivations*. Journal of Social Behaviour and Personality 6 (1991): 6, s. 275-286.
- FORRESTER 1994
John Forrester: *'Mille e tre': Freud and Collecting*. Teoksessa John Elsner & Roger Cardinal (toim.): The Cultures of Collecting. Reaktion Books, London 1994, s. 224-251.
- FOUCAULT 1989
Michel Foucault: *The Order of Things*. Tavistock/Routledge, London and New York 1989. (alkup. 1966)
- FOWLES 1979
John Fowles: *The Collector*. Jonathan Cape, Thetford 1979.
- FREUD 1955a
Sigmund Freud: *Character and Anal Erotism*. Teoksessa Sigmund Freud: The Standard Edition of the Complete Works of Sigmund Freud, vol. IX. The Hogarth Press, London 1955. (alkup. 1908)

FREUD 1955b

Sigmund Freud: *From the History of Infantile Neurosis*. Teoksessa Sigmund Freud: The Standard Edition of the Complete Works of Sigmund Freud, vol. XVII. The Hogarth Press, London 1955. (alkup. 1918)

FRISBY 1985

David Frisby: *Fragments of Modernity: Theories of Modernity in the Work of Simmel, Kracauer and Benjamin*. Polity Press, Glasgow 1985.

GIDDENS 1992

Anthony Giddens: *The Transformation of Intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Polity Press, Cambridge 1992.

GIDDENS 1994a

Anthony Giddens: *Living in a Post-Traditional Society*. Teoksessa Ulrich Beck, Anthony Giddens and Scott Lash: Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order. Polity, Cambridge 1994

GIDDENS 1994b

Anthony Giddens: *Beyond Left and Right. The Future of Radical Politics*. Polity Press, Cambridge 1994.

GOETHE 1980

Johann Wolfgang von Goethe: *The Collector and his Circle*. Teoksessa Johann Wolfgang von Goethe: Goethe on Art. University of California Press, Berkeley 1980, s. 31-72. (alkup. 1799)

HAHN 1991

Alois Hahn: *Soziologie des Sammlers*. Sociologia Internationalis 29 (1991): 1, s. 57-73.

HEISKALA 1995

Risto Heiskala: *Moderni, jälkimoderni ja jälkitraditionaalinen yhteiskunta. Sosiologinen reaktio postmodernisuuskusteluun*. Tiede & Edistys 19 (1995): 3, s. 203-214.

HIRSCHMAN 1992

Elizabeth C. Hirschman: *The Consciousness of Addiction: Toward a General Theory of Compulsive Consumption*. Journal of Consumer Research 19 (1992): September, s. 155-179.

ILMONEN 1993

Kaj Ilmonen: *Tavaroiden taikamaailma. Sosiologinen avaus kulutukseen*. Vastapaino, Tampere 1993.

JAMES 1950

William James: *The Principles of Psychology*. Volume Two. Dover Publications, New York 1950. (alkup. 1890)

JANSSON 1991

Tove Jansson: *Taikurin hattu*. (7.p.). WSOY, Juva 1991. (alkup. 1956)

JENSEN 1963

Jens Jensen: *Collector's Mania*. Acta Psychiatrica Scandinavica 39 (1963), s. 606-618.

JOHNSON 1986

Ragnar Johnson: *Accumulating and Collecting: An Anthropological Perspective*. Art History 9 (1986): 1, s. 73-83.

KIURU 1995

Elina Kiuru: *Rakkaudesta esineisiin. Keräilijän esinesuhde modernin ihmisen haaveiden ja päämäärien kuvastajana*. Etnologian pro gradu. Teoksessa Elina Kiuru & Johanna Latvala: Rakkaista esineistä kulttuurirelativismiin. Jyväskylän yliopisto, etnologian laitos. Tutkimuksia 28, Jyväskylä 1995.

KOPYTOFF 1986

Igor Kopytoff: *The cultural biography of things: commoditization as process*. Teoksessa Arjun Appadurai (toim.): *The Social Life of Things*. Cambridge University Press 1986, s. 64-94.

KOSKIJOKI 1994a

Maria Koskijoki: *"Etsin kunnes löydän sun". Luonnos keräilijän muotokuvaksi*. Kulttuuriantropologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto 1994.

KOSKIJOKI 1994b

Maria Koskijoki: *Suomalainen keräilijä*. Teoksessa Mika Pantzar, Liisa Perälä, Mirja Kekki (toim.): *Kohti hyvän elämystä. Sosiosemioottisia näkemyksiä kulutuksesta*. Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki 1994, s. 55-89.

KRON 1983

Joan Kron: *Home-psych. The Social Psychology of Home and Decoration*. Clarkson N. Potter Inc., New York 1983.

LA BRUYÈRE 1958

Jean de La Bruyère: *Luonnekuvia eli tämän vuosisadan tapoja*. WSOY, Porvoo 1958. (alkup. 1688-94)

LANE ET AL. 1989

Ian M. Lane & Michael D. Wesolowski & William H. Burke: *Teaching Socially Appropriate Behaviour to Eliminate Hoarding in a Brain Injured Adult*. Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry 20 (1989): 1, s. 79-82.

LEHTONEN 1980

Maija Lehtonen: *Kääntäjän alkusanat*. Teoksessa Balzac, Honoré de: Pons serkku (2. p.). Tammi, 1980.

LÉVI-STRAUSS 1963

Claude Lévi-Strauss: *Totemism*. Beacon Press, Boston 1963.

LINDQVIST 1993

Yrsa Lindqvist: *Människan – samlaren. En leksakssamlare och hennes samling*. Pro gradu. Etnologiska institutionen, Åbo Akademi 1993.

LYOTARD 1985

Jean-Francois Lyotard: *Tieto postmodernissa yhteiskunnassa*. Vastapaino, Tampere 1985.

MAFFESOLI 1995

Michel Maffesoli: *Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista*. Gaudeamus, Tampere 1995.

MCCRACKEN 1988

Grant McCracken: *Culture and Consumption. New Approaches to the Symbolic Character of Consumer Goods and Activities*. Indiana University Press 1988.

MELGIN 1987

Elina Melgin: *Keräily – harrastusta ja tutkimusta*. Museo 1987: 4, s. 2-6.

MOLIÈRE 1946

Molière: *Saituri*. WSOY, Porvoo 1946. (alkup. 1668)

MOULIN 1987

Raymonde Moulin: *The French Art Market*. Rutgers University Press, New Brunswick 1987. (alkup. 1967)

MUKERJI 1978

Chandra Mukerji: *Artwork: Collection and Contemporary Culture*. American Journal of Sociology 84 (1978): 2, s. 348-365.

NICHOLSON 1994

Geoff Nicholson: *Hunters & Gatherers*. Overlook Press, Woodstock 1994.

NIETZSCHE 1983

Friedrich Nietzsche: *On the Uses and Disadvantages of History for Life*. Teoksessa Friedrich Nietzsche: *Untimely Meditations*. Cambridge University Press, Cambridge 1983, s. 57-123. (alkup. 1874)

NORO 1989a

Arto Noro: *Yksilöllistyvä palkkatyöläisyhteiskunta kyllä, entä posttraditionaaliset yhteisöt*. Sosiologia 26 (1989): 1, s. 2-5.

NORO 1989b

Arto Noro: *Kansalaisyhteiskunta, modernisoituminen ja yksilöllistyminen*. Tiede & Edistys 14 (1989): 4, s. 241-248.

NORO 1991

Arto Noro: *Muoto, moderniteetti ja "kolmas"*. Tutkielmia Georg Simmelin sosiologiasta. Tutkijaliitto, Jyväskylä 1991.

NORO 1993

Arto Noro: *I am Hooked on a Special Social World*. Teoksessa Arto Noro: *Postfranzenia*. Tekstejä itsepäisestä lapsesta postmodernin muukalaiseen. Tutkijaliitto, Helsinki 1993, s. 130-136.

NORO 1995a

Arto Noro: *Uudemman kulutussosiologian mallit ja figuurit*. Sosiologia 32 (1995): 1, s. 1-11.

NORO 1995b

Arto Noro: *Gerhard Schulzen elämisyhteiskunta*. Teoksessa Keijo Rahkonen (toim.): *Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset*. Gaudeamus, Tampere 1995, s. 120-140.

NYKYSUOMEN SANAKIRJA 1978

Nykysuomen sanakirja: Osa 1. WSOY, Porvoo 1978.

NYKYSUOMEN SANAKIRJA 1987

Nykysuomen sanakirja: Osa 6: Etymologinen sanakirja. WSOY, Porvoo 1987.

OLMSTED 1988

A.D. Olmsted: *Morally Controversial Leisure: The Social World of Gun Collectors*. *Symbolic Interaction* 11 (1988): 2, s. 277-287.

OLMSTED 1991

A.D. Olmsted: *Collecting: Leisure, Investment or Obsession?* *Journal of Social Behaviour and Personality* 6 (1991): 6, s. 287-306.

THE OXFORD ENGLISH DICTIONARY 1989a

The Oxford English Dictionary: Volume III. Second Edition. Clarendon Press, Oxford 1989.

THE OXFORD ENGLISH DICTIONARY 1989b

The Oxford English Dictionary: Volume XI. Second Edition. Clarendon Press, Oxford 1989.

PEARCE 1992

Susan M. Pearce: *Museums, Objects and Collections: A Cultural Study*. Leicester University Press, Leicester and London 1992.

PEARCE 1995

Susan M. Pearce: *On Collecting: An Investigation into Collecting in the European Tradition*. Routledge, London 1995.

PEELE 1985

Stanton Peele: *The Meaning of Addiction. Compulsive Experience and Its Interpretation*. Lexington Books, Lexington 1985.

PROUST 1975

Marcel Proust: *Kadonnutta aikaa etsimässä. Swannin tie. Combray*. Otava, Keuruu 1975. (alkup. 1913-27)

RAHALA 1995

Kari Rahiala: *Onnellinen keräilijä*. Kustannusosakeyhtiö Ajatus, Hyvinkää 1995.

REVEL 1988

Jean-Francois Revel: *Paris Notebook; The Collector Created Museums*. *Encounter* 70 (1988): 2, s. 38-39.

ROBERTS 1989

David Roberts: *Beyond Progress: The Museum and Montage*. *Theory, Culture and Society* 5 (1988): 2-3, s. 543-557.

SIMMEL 1959

Georg Simmel: *The Ruin*. Teoksessa Wolff, Kurt H.: Georg Simmel, 1858-1918. A Collection of Essays, with Translations and a Bibliography. The Ohio State University Press, Ohio 1959. (alkup. 1911)

SIMMEL 1978

Georg Simmel: *The Philosophy of Money*. Routledge & Kegan Paul, London 1978. (alkup. 1907)

SONTAG 1979

Susan Sontag: *Introduction*. Teoksessa Walter Benjamin: *One Way Street and Other Writings*. Verso, Thetford 1979, s. 7-28.

SONTAG 1993

Susan Sontag: *Tulivuoren rakastaja*. Otava, Keuruu 1993.

STAUTH & TURNER 1988

George Stauth & Brian S. Turner: *Nostalgia, Postmodernism and the Critique of Mass Culture*. *Theory, Culture and Society* 5 (1988): 2-3, s. 509-26.

STEWART 1984

Susan Stewart: *On Longing. Narratives of the Miniature, the Gigantic, the Souvenir, the Collection*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore 1984.

THOMPSON 1979

Michael Thompson: *Rubbish Theory. The Creation and Destruction of Value*. Oxford University Press, Oxford 1979.

THRASHER 1989

Steven Thrasher: *Consumers As Collectors*. Working Papers from Rogaland University Center nr. 100, Stavanger 1989.

TOMEH ET AL. 1983

Aida K. Tomeh & William Pearman & John Schnabel: *A Profile of Antique Collectors*. *Journal of Popular Culture* 17 (1983): winter, s. 75-83.

WEBER 1980

Max Weber: *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*. WSOY, Juva 1980. (alkup. 1904/5)

WILLIAMS 1980

Tennessee Williams: *Lasinen eläintarha*. Helsinki 1980. (alkup. 1945)

WINDSOR 1994

John Windsor: *Identity Parades*. Teoksessa John Elsner & Roger Cardinal (toim.): *The Cultures of Collecting*. Reaktion Books, London 1994, s. 49-67.

WOHLFAHRT 1986

Irving Wohlfahrt: *Et Cetera? The Historian as Chiffonier*. *New German Critique* 39 (1986), s. 143-168.

Muuta SoPhi-kirjallisuutta

Mirja Satka: Making Social Citizenship

*Conceptual practices from the Finnish Poor Law
to professional social work*

Mitä suomalainen sosiaalityö on? Miksi siitä tuli juuri sellaista kuin se on? Miksi sosiaalityön itseymmärrys on teorian ja käytännön jakama? Miten sosiaalialan sukupuolijärjestelmä muotoutui nykyiseksi? Mirja Satka konstruoi vastaukset läpikäytyään vuosien 1852-1959 hallinnollisia, opillisia ja käytännöllisiä dokumentteja sekä haastateltuaan alan pioneereja. Hän asettaa historian toimijat oppeineen ja aatteineen yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä. Tuloksena on monitasoinen ja -jännitteinen tarina vaivahoidosta, kaitsemisesta ja huoltamisesta suomalaisen yhteiskunnan kehityksessä. Yksilöllistämisen tai työvoiman uusintamisen sijasta ne palastuvat olennaisiksi suomalaisen kansalaisen tuottamisessa.

**SoPhi 1, ISBN 951-34-0642-3, englanninkielinen, 214 s.,
2. painos 1996, hinta 106,-**

Jussi Kotkavirta (toim.): Luonnon luonto

Filosofisia kirjoituksia luonnon käsitteestä ja kokemisesta

Käsitys luonnosta tutkimusobjektina, josta löydettäviä syysuhteita ihmisen saattaa tarkoituksiinsa hyödyntää, näkemys luonnosta voitettavana vastuksena, ihmistä varten olevana varantona ja varastona, on modernin ajan aikaansaannos. Se on hyvin toisenlainen kuin edeltäneet luontokäsitykset, joissa ihmisen toiminta hahmotettiin osana luonnon tapahtumista.

Kirjan artikkeleissa tarkastellaan antiikin filosofisia luontokäsityksiä, niiden omaksumista osaksi kristillistä maailmankatsomusta keskiajalla, modernin luonnontieteen syntyehtoja sekä näiden näkemysten ajankohaisuutta. Mitä siis on luonto, käsitteellisesti ja kokemuksellisesti? Mitä on luonnon luonto? Onko luonnon hallinnan historia luonnonhistoriaa?

Kirjoittajina Juha Sihvola, Reijo Työrinoja, Kari Väyrynen, Jussi Kotkavirta, Esa Sironen, Juha Varto ja Jürgen Matthies.

SoPhi 2, ISBN 951-34-0711-X, 154 s., 1996, hinta 95,-

Risto Eräsaari: Käsi, kahva ja sateenvarjo

Onko hyvinvointivaltio väliaikainen rakenne, joka toimii turvatyynänä

kaupungistuvan yhteiskunnan ja vielä perinteissä kiinni olevien kansalaisten välillä? Pystyvätkö rajalliset sosiaalipoliittiset keinot ratkaisemaan rajattomasta ongelmakentästä lähtöisin olevat ongelmat?

Pyrkivätkö sosiaaliset apujoukot solmimaan aina uudelleen napanuoran siihen vanhaan, jota modernisaatio purkaa? Pystyykö hyvinvointivaltio arvioimaan ja perustelevaan itsensä uudelleen?

Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan professori Risto Eräsaaren valitut kirjoitukset vuosilta 1970-1995 edustavat hyvinvointivaltiokeskustelua, joka ei hyväksy itseäänselvyyksiä tai pyhitä ohjelmanjulistuksia. Sen sijaan Eräsaari vaatii ennakkoluulotonta ja älyllistä keskustelua, jossa perustelut ja todistelut on ajateltava uudelleen.

SoPhi 3, ISBN 951-34-0743-8, 188 s., 1996, hinta 100,-

Tuija Parvikko & Jukka Kanerva (toim.): Exploring the Chronospace of Images

Nykykulttuurissa korostuva visuaalisuus rikkoo rajaa yksityisen ja julkisen välillä. Monen muun hierarkkisen ja vallankäyttöön liittyvän vastakohtaparin ohella ne jäsenyivät nykymaailmassa uudelleen. Se ei viittaa niinkään fyysiseen tilaan kuin kuva-tilaan, joka usein luodaan television ja internetin kaltaisissa sähköisissä maailmoissa.

Kirjassa yhteiskuntatieteilijät, politiikan tutkijat ja historioitsijat tarkastelevat yksityisen ja julkisen välistä suhdetta moniulotteisena ja hierarkkisena valtasuhteena, jonka ilmentymiä voidaan paikantaa yhtä hyvin karttojen välittämistä maailmankuvista kuin Benettonin mainosstrategioista.

Kirjoittajina Michael Shapiro, Jukka Kanerva, Ari Turunen, Kimmo Lehtonen, Juha Virkki, Marjo Kaartinen, Kari Palonen, Kia Lindroos ja Tuija Parvikko.

SoPhi 4, ISBN 951-34-0744-6, englanninkielinen, 180 s., 1996, hinta 100,-

Tapio Aittola, Leena Alanen & Paula Rantamaa (toim.): Minkä ikäinen olettekaan, rouva?

Jyväskylän yliopiston sosiaaligerontologian professorin Marjatta Marinin juhlakirjassa kirjoittavat kollegat, oppilaat ja ystävät hänen mittavan yliopistouransa varrelta. Teksteissä käsitellään elämänvaiheita ja ajan problematiikkaa, yliopistolaitoksen ongelmia ja vaikutuksia, yhteiskuntatieteellisen kentän painotuksia ja tieteenalojen välisiä suhteita sekä yhteiskunnallisen toiminnan eri muotoja ja merkityksiä.

Kirjoittajia ovat mm. Erik Allardt, Elina Haavio-Mannila, Risto Alapuro, Raija Julkunen, Risto Eräsaari, Kaj Ilmonen ja Kyösti Pekonen.

SoPhi 5, ISBN 951-34-0768-3, SoPhi 5, 325 s., 1996, hinta 110,-

Esa Konttinen & Tapio Litmanen (toim.): Ekokuntia ja ökykuntia

Tutkimuksia ympäristöhallinnan paikallisesta eriaikaisuudesta

Ympäristöliikkeen aalto pyyhkäisi maamme yli 1980-luvun taitteessa, synnytti vihreän liikkeen ja johti ympäristöministeriön perustamiseen, mutta onko ympäristötietoisuus saavuttanut paikallisyhteisöt ja paikalliset päätöksentekorakenteet?

Kirjoittajat ovat Esa Konttinen, Tapio Litmanen, Päivi Lahdenmäki, Matti Nieminen, Kimmo Saaristo ja Ilkka Virmasalo.

SoPhi 6, ISBN 951-34-0769-1, 283 s., 1996, hinta 110,-

Tuija Parvikko: The Responsibility of the Pariah

*The Impact of Bernard Lazare on Arendt's Conception of
Political Action and Judgement in Extreme Situations*

Tuija Parvikko analysoi väitöskirjassaan Hanna Arendtin parian käsitteen tekstuaalista arkeologiaa ja historiaa. Parvikko osoittaa, että Arendtin vaikutus poliittiseen teoriaan ei rajoitu poliittisen toiminnan teoretisointiin ulkisen alueella ”normaaliolosuhteissa”, vaan että hänen pohdintansa pariasta muodostaa keskeisen lähtökohdan poliittisen teoretisoinnille ääri-ilanteissa.

**SoPhi 7, ISBN 951-34-0795-0, englanninkielinen, 232 s., 1996,
hintaa 100,-**

Kirjojen myynti ja tilaukset

Kampus Kirja, Kauppakatu 9, 40100 Jyväskylä
Puh 014-603157, fax 014-611143, e-mail kampuskirja@co.jyu.fi.

SoPhin kotisivu

<http://www.jyu.fi/~yhtfil/sop.html>

Keräily on meille arjesta tuttua. Tuon tuttuuden pinnan alta paljastuu kuitenkin hyvin monitahoinen ja kiehtova, viime aikoihin asti tieteellisesti neitseellinen tutkimusalue.

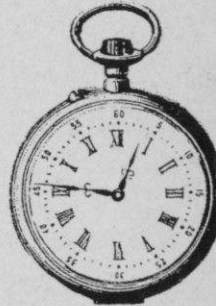
Ari Pöyhjärin kirja tuo tämän nuoren tutkimusperinteen osaksi suomalaista yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Kirjoittaja erittelee keräilyn laajan teoreettisen – sosiologisen, filosofisen, antropologisen, historiallisen ja psykologisen – aineiston pohjalta, mutta elävöittää tarkastelua myös fiktivisellä aineistolla Charles Dickensin saiturista Tove Janssonin muumimaailman keräilijään Hemuliin.

Keräilystä kokoelmaan on elävä johdatus keräilyn tutkimuksen nykypäivään ja historiaan, mutta samalla opas keräilytutkimuksen tulevaisuuteen.

"Ari Pöyhjärin tutkielma on onnistunut esimerkki laadullisesta, samalla kertaa teoreettisesta ja kohdetta hienovaraisesti eriyttävästä sosiaalitutkimuksesta... Asiasisällöltään ajankohtainen ja paljon opettava teksti on valitettavan yliakatemistisen ajanhengen vastaisesti pujotettu kerrassaan nautinnolliseen lauserytmiin."

– Esa Sironen, Jyväskylän yliopisto

Kirjan liitteenä julkaistaan ensimmäistä kertaa suomen kielellä Walter Benjaminin klassinen fragmentikokoelma Keräilijä (Der Sammler).

Pöytäkirja Keskustelusta
Kokouksen

SOPI